

UNIVERSITY OF TORONTO

LIBRARY

ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΣΙΟΚΤΗΤΑΙ - ΔΙΕΓΘΥΝΤΑΙ
 ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἙΣΤΙΑ

Ἐπιτροπὴ Ἐπιμελείας ὑλῆς
 ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ
 ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
 ΓΕΩΡΓ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
 ΔΗΜ. Σ. ΣΑΔΑΜΑΓΚΑΣ
 ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

⌘

Ἐσωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ Δραχ. 150.—
 Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
 Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
 Ἐξωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ Δολλ. 10—
 ἢ Διραι: Ἀγγλίας 3 1/2
 ΤΙΜΗ ΤΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12 50

Ἀντεπιστάλλοντα Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
 ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
 ΔΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήναι)
 ΧΡΗΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ/νίκη)
 ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήναι)
 ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Ἀθήναι)

Ἐμβάσματα: «ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» Ὀδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Στεφ. Μπέττη	: Περὶ τῆς ἐν Ἡπείρῳ Μονῆς Παλιουρῆς (ιστ. μονογρ)	Σελ. 1
Βασ. Κ. Σκαριδᾶ	: Ἱστορία τοῦ Μετσόβου (ιστορ. πραγματεία)	» 16
Στ. Μ. Γκατσοπούλου:	Ματθαῖος Μητροπολίτης Μυρέων (ιστορ. μονογρ.)	» 22
Κων. Φωτοπούλου	: Ὁ Ἀλῆ Παισιᾶς καὶ ὁ Ἡσαίας Σαλώγων (ιστ. ἀνέκδ.	» 28
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Καθὼς χάραξε ἡ Δευτεριά (ιστορ. χρονικά)	» 30
Σπύρου Μουσελίμη :	Ἰδιωματισμοὶ καὶ ξενικὲς λέξεις τῶν Σουλιορειτῶν (Σου- λίου—Θεσπρωτίας) (λαογραφικά)	» 41
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Τουρκο — Περσο -- Ἀραβικὲς λέξεις στὸ Γιαννιώ- τικο γλωσσικὸ ἴδιωμα	» 48
Χρυσάνθης Ζιτσαίας :	Ἡ Δάφνη τῆς ἀρχαίας ἑλλ. μυθολογίας καὶ ἡ Δαρνού- λα τοῦ Ἡπειρωτ. Παραμυθιοῦ	» 50
Ἰωάννου Ἐξάρχου :	Προσπάθεια βελτιώσεως γαλακτοκομίας ἐν Ἡπείρῳ διὰ τοῦ Προγράμμ. Ἀναπτύξεως τῆς Ἡπείρου	» 54
Pierre Ducruet :	Ἡ βελτίωσις τῆς τυροκομίας εἰς τὴν Ζώνην Πειραμα- τισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως Ἡπείρου	» 55
Κώστα Ν. Νικολαΐδη :	Τῆς ξενητείας (ποίημα)	» 65
Γιάγκου Περιδῆ :	Ὁ ἐφιάλτης (διήγημα)	» 67
Πέτρου Σ. Σπανδωνίδη:	Ἡ μάχη γιὰ τὴν Ἰθυσία (δοκίμια)	» 71

ΛΠΟ ΜΒΝΑ ΣΕ ΜΒΝΑ : Σημειώματα: Προσωπολατρεία, φιλοσοφία ἀρνητικὴ «στίλβοντος πο-
 δηλάτου» καὶ ἄλλα τινά. (Α) — Ὅχι μνησκαστικόν... (Ι. Ν. Ν.) — Διάδοσις Ἐθνικῆς Μουσικῆς (Νικ. Πρῶ-
 σου). — Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου: Ἀνασκευὴ ἀνασκευῆς (Κ. Α. Μιχαηλίδη). — Τεχνοκριτι-
 κά. — Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο στὰ Γιάννινα (Δ. Κόκκινου). — Ἐπιτολαί: «Κολλινῶ» (Π. Ἀδάμ). — Ἡ
 συμβολὴ τῆς Ἡπείρου στὴν παιδεία τῆς Σμύρνης (Γ. Α. Οἰκονόμου). — Βιβλία ποὺ λάβαμε.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1962

ΤΕΥΧΟΣ 117ον

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗ, δημ)λου

“ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΜΟΝΗΣ ΠΑΛΙΟΥΡΗΣ,”

(ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

πού μ' ἔπαιρνε μικρόν στό πανηγύρι
καβάλλα στά καπούλια τοῦ Γκιώσου μας

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ)

«...αὐτὰ τὰ μοναστήρια ἦταν τὰ πρῶτα προπύργια τῆς ἐπανάστα-
σῆς μας. Ὅτι ἐκεῖ ἦταν καὶ οἱ Ἰζμειριζάνηδες μας καὶ ὅλα τοῦ
πολέμου· ὅτ' ἦταν παράμερον καὶ μυστήριον ἀπὸ τοὺς Τούρκους».

[Μακρυγιάννης—Ἄπομν. Γ' σελ. 362]

Εἶναι γνωστὲς καὶ γενικὰ ἀναντίρρητες οἱ μεγάλες ὑπηρεσίαι ποὺ πρόσφεραν τὰ μοναστήρια στοῦ Ἔθνος κατὰ τὴ διάρκεια ἰδίως τῆς μακρόχρονης καὶ ἀπαραδειγμάτιστης σκλαβιάς του. Σκαρφαλωμένα σ' ἀπρόσιτες βουνοπλαγιὰς ἢ κρυμμένα σὲ γραφικὰ καὶ ἀπόμυρτες κοιλάδες στάθηκαν ὄχι μόνο τόποι ἔντονης λατρείας καὶ περιουλογοῦ, λαϊκῶν πανηγυριῶν καὶ συγκεντρώσεων, ἀλλὰ καὶ κέντρα καλλιέργειας συχνὰ τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἐστὶς καταφυγῆς καὶ φιλοξενίας ζεστῆς τῶν κατατρεγμένων, λίκνα τέλος ὅπου γαλουχήθηκαν οἱ Ἔθνικὲς ἰδέαι, ἐξυφάνθησαν πατριωτικὲς κατὰ τοῦ τυράννου συνωμοσίαι καὶ πάρθηκαν σοβαρὲς πατριωτικὲς ἀποφάσεις.

Στὴν Ἐπαρχία μας τῶν Κουρέντων εὐρίσκονται κατεσπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἓνα πλῆθος μοναστήρια, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα, καθὼς ἐκεῖνα τοῦ Νησιοῦ, τῶν Πατέρων, τοῦ Σωσίνου, τοῦ Προφήτου Ἰησοῦ Ζίτσας εἶναι παλαιότατα μὲ λαμπρὴ καὶ πλούσια παράδοση. Σ' ὅλα τοὺς ἀπὸ καιρὸ ἔχει ἐκλείψει κάθε ἕχνος μοναστικῆς ζωῆς, τοῦ μεγαλύτερου δὲ ἀριθμοῦ τοὺς μόνο τὰ καθολικὰ διατηροῦνται, τῶν ὑπολοίπων περὶ αὐτὰ κτισμάτων τῶν κατακειμένων σὲ εἰρήνη. Μ' ὅλον τοῦτο πόσα δὲν ἔχουν νὰ μᾶς ποῦν ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου τοὺς τοῦ στενοῦ καὶ τοῦ εὐρύτερου, κέντρα ζωῆς ἐθνικοαπελευθερωτικῆς τοῦ ὁποῖου κάποτε καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ εἶχαν ἀποτελέσει.

Ἀπὸ τὸν βαθὺν κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῶν γέρικων δρυῶν τοὺς ὕμνο καὶ τὴν ἐγκατάλειψη ποὺ ἔχουν περιπέσει, θὰ ἀνορθωθοῦν σιωπηλοὶ μ' ἀψευδεῖς μάρτυρες στοῦ πλευρὸ τῶν ἐραστῶν τῆς τοπικῆς ἱστορίας, γιὰ νὰ βοηθήσουν στὴν κατα-

γραφή τῆς μακρᾶς κι ἐπώδυνης πορείας τῆς. Μὲ τέτοιες προθέσεις καὶ χωρὶς εἰδικὰ ἐφόδια ἀλλὰ μὲ μόιον τὸν ἀγνὸν ἔρωτα πρὸς αὐτὴ τὴν τοπικὴ μας Ἱστορία, τῆς ὁποίας κυριώτεροι φορεῖς εἶναι τὰ ὑπάρχοντα γύρω μας μνημεῖα, θ' ἀσχοληθοῦμε σὲ συνέχεια μὲ τὴ μονὴ Παληουρῆς, πιστεύοντας ὅτι τὸ ὅποιο πλησιάζμα τῆς, θ' ἀποβῆ ἀρκετὰ χρήσιμο καὶ θὰ συμβάλῃ θετικὰ στὴ διερεύνηση καὶ τὴν καλύτερη γνωριμία τοῦ παρελθόντος, πού τόσο ἄλλωστε θαμπὴν εἰκόνα του ἐξακολουθοῦμε νὰ ἔχουμε.

1.—Τοποθεσία—Ὄνομα—Γενικὴ εἰκόνα

Ἐκεῖ πρὸς τὸ 30ὸ περίπου χιλμ. τοῦ δρόμου Ἰωαννίνων—Γουμενίτσας καὶ στὴ μέση ἀκριβῶς μιᾶς ἡμέρης γυμνῆς κατωφέρειας πλαισιούμενης χαμηλότερα ἀπὸ κατάφυτες ρεματιῆς ὅπου τὴν Ἄνοιξη πλήθος κρυμμέν' ἀηδόνια ξεχύνουν στὸν μυρωμένο ἀγέρα τὶς γλυκύτατες τριλλίες τους, ἐνῶ τὸ λιγοστὸ νεράκι ἀργοκυλώντας ἀσταμάτητα τοὺς βαστάει τὸν ἴσο καὶ κάτω ἀπὸ τὸν παχὺν ἴσκιον θεόρατων πλατανιῶν, ὀρθώνει τοὺς γκρίζους ποῦ καὶ ποῦ τυλιγμένους μὲ κισσοὺς τοίχους τοῦ τὸ μοναστηρίου τῆς Παληουρῆς.

Ἀπὸ τὸ δρόμο ἐπάνω καὶ μὲ πρώτη ματιὰ ξεχωρίζει ὁ ἐπισκέπτης τὸν τροῦλλον τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ πού πετιέται πάνω ἀπ' ὅλα στητός, σὰν σὲ μιὰ προσπάθεια ἐντατικῆ διαρκοῦς ἐπισκόπησης τῶν γύρω, τ' ἀμέτροτα κελλιά μὲ τοὺς συεχόμενους ξύλινους ἐξῶστες καὶ τὶς κεραμιδένιες στέγες τους καθὼς κι ἓνα σωρὸ σημάδια εὐδιάκριτα, πού ἀφῆσαν στὰ κίσηματά του ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐγκατάλειψη. Γιὰ τὴν προέλευση τῆς ἐπωνυμίας τῆς μονῆς αὐτῆς ἔχουμε τὴ γνώμη, πὼς ὀφείλεται μᾶλλον στὸν τόπο πού θεμελιώθηκε κατὰρτυτον ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα ἀπὸ παλιούρια. Γιὰ τὴν ἴδιο λόγο τὸ μέρος τοῦτο ἐλέγονταν καὶ πρὶν κτιστῆ ἀκόμα ἐδῶ τὸ μοναστήρι Παλιουρωτὸ ἀπὸ τοὺς περιοίκους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο μᾶς πληροφορεῖ τὸ δεύτερο ἀπὸ τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα δύο ἐγγραφα, ἀναγράφεται δὲ καὶ στὴν κτιτορικὴ σφραγίδα τοῦ μοναστηριοῦ.

Τὴν ἴδια γνώμη γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ ὀνόματος τοῦ μοναστηριοῦ ἔχει καὶ ὁ Λαμπρίδης (Κουρ. σελ. 57), κατὰ τὸν ὁποῖο κλήθηκε Παλιουρὴ «ἐκ τῆς πληθύος τοῦ αὐτόθι ἀκανθώδους θάμνου Παλιούρου». Κατὰ σωζόμενη ἀκόμη τοπικὴ παράδοση τὸ ὄνομα Παλιουρὴ καὶ Παλιουριώτισσα δόθηκε ἀρχικὰ στὴν Παναγία πού εἰκόνα τῆς βρέθηκε μέσα σὲ παλιουριά καὶ στάθηκε ἀφορμὴ νὰ ἰδρυθῆ ἐδῶ τὸ ἐκκλησιάκι τῆς τὸ πρῶτο. Ἡ γνώμη τοῦ μακαρίτη Χρηστοβασίλη (Ἡπειρ. Ἡμερ. 1914 σελ. 50), ὅπου διαβλέπει στὸ Παλιουρὴ τὸ παλαιὸν Ὁρειῶν, τὴν ἀρχαία δηλ. μολοσοικὴ πολιτεία—γι' αὐτὸ γράφει καὶ Παληουρὴ—δὲν φαίνεται ν' ἀνταποκρίνεται στὰ πράγματα. Ἐκκλησία τέλος τῆς Θεοτόκου παλαιότατης μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐπωνυμία (Παλιουρὴ) ὑπάρχει, καθὼς ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὁ Λαμπρίδης (Ζαγ. σελ. 25), στὸ Πάπιγγο καὶ στὸ μικρὸ Μαχαλά του, ἰδρυμένης στὰ 980 μ.Χ. «ὑπὸ Ἰωάννου Μεγάλου Δομεστίχου καὶ Ἀρχοντος», ἀγνοῶ δὲ ἂν τὰ δύο αὐτὰ ὀμώνυμα θεομητορικὰ σεβάσματα ἔχουν κάποια σχέση στενωτέρη ἢ συγγένεια μεταξὺ τους.

Ἡ εἰκόνα τοῦ μοναστηριοῦ—ἐκτὸς ἀπὸ τὶς φυσικὲς γραφικότητες πού τὸ περιβάλλον, ὑπογραμμίζουν ζωηρὰ τὴν ἱερότητα τοῦ χώρου καὶ ἀποτελοῦν γνώρισμα χαρακτηριστικὸ τῶν μοναστηριῶν μας—εἶναι ἡ συνηθισμένη ἐκεῖνη ἀρχιτεκτονικὴ εἰκόνα πού παρουσιάζουν γενικὰ ὅλα τὰ ὀρθόδοξα μοναστήρια. Ἐξω δηλ. καὶ γύρω ἡ ἐρημιά, τὸ σιωπηλὸ δάσος κι οἱ ὀρθοερεῖς σκηνογραφίαι τῆς φύσεως, πούναί γνωστὴ ἡ ἀκατανίκητη ἔλξη καὶ τὸ θέλητρο πού ἀσκοῦσαν στὶς κουρασμένες ἀπὸ τὸν κόσμον ψυχές. Κι ὕστερα ἡ μεγάλη ὀρθογώνια αὐτὴ διαστάσεων ἐδῶ 54X46,5 μ., κλεισμένη μὲ πανύψηλους τοίχους καὶ στὴ μέση τῆς αὐτῆς ἐκκλησιᾶς. Ἀπὸ τοὺς τοίχους τῆς καὶ σ' ὅλη σχεδὸν τὴν ἐσωτερικὴν περι-

μετρο, προβάλλουν πάνω-πάτω τὰ κελιά καὶ οἱ ξενῶνες μὲ τὶς ἀτέλειωτες ξύλινες κρεββάτες τους μπροστὰ καὶ κάτω τους τὰ κατώγια, οἱ λογιῆς ἀποθήκες καὶ βοηθητικοὶ χώροι τῆς μονῆς.

2.—Ὁ Ναός

Ἡ εἴσοδο στὸν χώρον τοῦ μοναστηριοῦ γίνεται ἀπὸ δύο μεγάλους τοξωτοὺς πυλώνες εὐρισκόμενους στὴν ἀνατολική του πλευρά. Καὶ ὁ μὲν κάτω ὀδηγεῖ πρὸς τὸ ἡγουμενεῖο καὶ τὰ περὶ αὐτὸ καλὰ συντηρούμενα κελιά, ὁ ἄλλος δὲ ὁ ἄνω πρὸς τὴν κύρια εἴσοδο τοῦ ναοῦ, πρὸς ὁρθώνεται βαρὺς καὶ ὀγκώδης στὴ μέση τῆς πλειοστρωτῆς αὐτῆς καὶ τὴ χωρίζει σὲ δύο μόλις ἐπικοινωνοῦντα μεταξὺ τους τμήματα. Στὸ Βόρειο τμήμα ὑπάρχει καὶ βουσοῦλα πηλὰ καλοφκασμένη, πρὸς συγκοινωνεῖ μὲ τὴν ἀπ' ἔξω φυσικὴ πηγὴ. Παρόμοια ὑπῆρχε καὶ στὸ Νότιο τμήμα τῆς παρὰ τοῦ φούρου, ἀπὸ καιρὸ ὅμως ἔπαυσε νὰ λειτουργεῖ. Ἴσως ἀπὸ τότε (1926) πρὸς τὰ κελιά καὶ λοιπὰ κτίσματα τῆς μεριᾶς αὐτῆς καυστράφησαν ἀπὸ φωτιὰ ἀνήμερα τοῦ πανηγυριοῦ. Ὁ ναὸς εἶναι ρυθμοῦ βασιλικῆς τρίκλιτης μὲ προεξέχοντα καθὼς εἶπαμε τῆς στέγης τροῦλλο, κρᾶμα ἀογιτεκτονικὸ δηλ. συνηθισμένο στοὺς μετὰ τὴν ἄλωση χρόνους, διαστάσεων δὲ 23.70X13X6,5 μ. Ἡ κυρία εἴσοδος του βρίσκεται στὸ ἄκρο τῆς Ν. πρὸς τὴ Δ. πλευρά του ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη μικρότερη πρὸς ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν στὸ ἱερὸ ἀπὸ τῆ Β. πλευρά, προοριζόμενὴ μᾶλλον νὰ ἐξυπηρετεῖ τοὺς μοναχοὺς καὶ λοιποὺς ἱερωμένους. Ἐσωτερικὰ ὁ ναὸς εἶναι ὀλοκληρωτικὰ εἰκονογραφημένος πλὴν τῆς Δ. πλευρᾶς του ἢ ὁποῖα μετὰ τὴν ἀρχικὴ κα ἀρρευσή της—ἐπισυμβάσαν καθὼς εἰκάζουμε ἀπὸ χρονολογία χαραγμένη σὲ ἀγκωνάρι τῆς γύρω στὰ 1816—ἀνοικοδομήθηκε μὲ ἀποτέλεσμα νὰ περιορισθῇ τὸ μήκος του σὲ βᾶρος τοῦ νάρθηκα, ὁ ὁποῖος παραλείφθηκε ἐντελῶς (1). Ἡ θολωτὴ στέγη τοῦ ναοῦ, ἀποτελούμενη ἀπὸ δώδεκα ἰσομεγεθεῖς θόλους (γκουμπέδες) διαταγμένους σὲ τρεῖς παράλληλες σειρές, στηρίζονται σὲ δύο κιονοστοιχίες ἀπὸ τρεῖς ἢ καθε μιὰ κίονες, μικρὰ δὲ παράθυρα ψηλὰ στὴ Β. καὶ Δ. πλευρά του, καθὼς καὶ οἱ στενόμακρες θυρίδες τοῦ τροῦλλου, φωτίζουν θαμπὰ τὸ ἐσωτερικὸ του. Γενικὰ ὁ ναὸς σήμερον δὲν διακρίνεται γιὰ τὴ στερεότητά του λόγω τοῦ σαθοῦ ἐδάφους πάνω στὸ ὁποῖο ἔχει θεμελιωθῆ, παρὰ δὲ τὶς φιλότιμες προσπάθειες συντήρησής του πρὸς καταβάλλονται, ἐμφανίζει ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἐκτεταμένα πάνω στὶς Β. καὶ Ν. ἰδίως πλευρᾶς του ρήγματα πρὸς δημιουργοῦν φόβους γιὰ τὴν ἐπὶ μακρὸ διατήρησή του.

Γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ναοῦ αὐτοῦ μᾶς πληροφορεῖ ἡ παρακάτω ὑπερθυρὸς τῆς εἰσόδου ἐπιγραφὴ ἀναγραμμένη μὲ κεφαλαῖα γράμματα : «*Ἱστορήθη ὁ πάνσεπτος οὗτος καὶ θεῖος ναὸς τῆς ὑπεραγίας καὶ ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἀρχιερατεύοντος τοῦ θεοφιλεστάτου ἀγίου Βελλᾶς κυρίου κυρίου Ἰωακείμ ἡγουμενεύοντος τοῦ παροσιωτάτου κυρίου κυρίου Δανιὴλ ἐπιτροπεύοντος τοῦ ἐντιμωτάτου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Μαΐου καὶ κυρίου Δημητρίου Δρόσου διὰ χειρὸς Θεοδοσίου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῶν Ἰωαννιτῶν 1833 ἐν μηνὶ Μαΐου 30*». Ἐπίσης στὸ τρίτο δεξιὰ θόλο τοῦ ἱεροῦ διαβάζουμε : «*ὁ παρὼν γκουμπὲς ἱστορήθη δι' ἐξόδων τῆς κυρίας Ἀγγέλας Ζαγόρος Μαγείρας 1833 ἐν μηνὶ Μαΐου 27*». Κάτω δὲ ἀπὸ ὀλοσώματη τοιχογραφία τοῦ Χριστοῦ τῆς Β. πλευρᾶς : «*1814 χεῖρ διονυσίου τοῦ Ζούκη Καλαρυτιώτου*». Ἀπὸ τὸ τελευταῖο τοῦτο εἰκάζουμε ὅτι ἡ ἱστορίαν τοῦ ναοῦ ἔγινε σταδιακὰ καὶ ἀπὸ διαφόρους εἰκονογράφους. Μπροστὰ ἀπ' τὸ ἐξολόγλυπτο καὶ καλῆς τέχνης Τέμπλο, ἀντικρὺ σχεδὸν καὶ ἀριστερὰ τῆς Ὁραίας Πύλης, ὑπάρχει εἰδικὸ εἰκονοστάσι, ὅπου εἶναι τοποθετημένη ἡ παλαιὰ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Παλιουριώτισσας ἐπαργυρῆ, δίπλα τῆς δὲ παρόμοια φορητὴ εἰκόνα μικροτέρων διαστάσεων μὲ τὴν ἀκόλουθη ἐγγράφακη μὲ κεφαλαῖα γράμματα ἐπιγραφὴ : «*ἡ ὀδηγία τοῦ Κυ-*

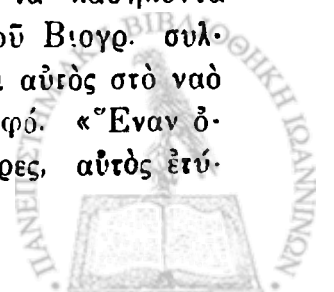

ριου Παλιουριώτισσα. Δι' ἐξόδων τοῦ καθημένου κυρίου Δανιὴλ καὶ Ἰωάννου Κόκκαλη 1832 Δεκεμβρίου...».

Ἄλλες ἀξίες λόγου ἐπιτοίχιες ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐπιγραφές δὲν παρετήρησα, πλὴν αὐτῆς ἐδῶ τῆς παρακάτω πού εἶναι χαραγμένη με κεφ. ἐπίσης γράμματα πάνω σὲ πλάκα ἀπὸ πουρόλιθο λευκό, ἀπόκειται λησμονημένη σὲ πολλὸ ἐρμάρι τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἀναφέρεται δὲ στὴν ἀνέγερσή του. Ἀρχὴ-ἀρχὴ φέρει τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καὶ στὶς γωνίες του τὰ γράμματα: Ι Σ—Χ Σ—Ν—Κ (= Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ) ἀμέσως δὲ παρακάτω διαβάζουμε: «Κατὰ πρῶτον 1742—ΝΥΝ αἰψης—Ἀρχιερεὺς Θεοδοσίος. ἀνηγέρθη ἐκ θεμελίων ὁ θεῖος οὗτος ναὸς συνδρομῆ τῶν εὐγενεστάτων ἐπιτρόπων κυρίου Ἰωαννοῦτζου Ἀλεξίου (2) καὶ κυρίου Δημητρίου Ἀθανασίου ἀναλώμασι τῶν Χριστιανῶν ἡγουμενεύοντος Βησσαρίωνος καὶ λοιπῶν πατέρων Νεκταρίου Διονυσίου Θεοδοσίου Ἀγαπίου Βενιαμὴν καὶ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου».

Πρόκειται βέβαια γιὰ ἐπιγραφή πού διασώθηκε ἀπὸ παλαιότερο χτίσμα καταστραφέν, καθὼς δὲ εἰκάζω θὰ ἦταν ἐντειχισμένη πάνω ἀπὸ τὴ Δ θύρα τοῦ ναοῦ πού ὠδηγοῦσε στὸν γκρεμισμένο ἤδη νάρθηκα. Οἱ διαφορετικὲς κι ἀρκετὰ ἀπέχουσες μεταξύ τους χρονολογίες τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς σημειώνουν δύο κυρίως σταθμούς στὴ ζωὴ τοῦ μοναστηριοῦ ἀναφορικὰ πρὸς τὴν ἐκ θεμελίων ἀνέγερση τοῦ ναοῦ, καθὼς καὶ τῶν περὶ αὐτὸ κτισμάτων. Ἡ πρώτη (1742) μνημονεῖ τὴν σύμφωνα με τὶς δημιουργηθεῖσες ἀνάγκες τῆς μονῆς ἀνοικοδόμησής της ὀλίγα χρόνια μετὰ τὴν ὀριστικὴ κι ἐπίσημη ἔδρυσή της (1733) πάνω στὴ θέση τοῦ παλαιότερα ὑπάρχοντος ἐδῶ ναΐδριου πού ἀνήγειρε κατὰ πληροφορία ἀμάρτυρη τοῦ Ἀραβαντινοῦ (3) τὸ 1373) μ.Χ. (Χρ. Ἡλείου Τ. Α' σελ. 140) ὁ Σέρβος Δεσπότης τῶν Γιαννίνων Θωμᾶς Πρελοῦμπος, ἐπεσκεύασε δὲ τὸ 1688—1690 καὶ ἐμόνασε σ' αὐτὸ ἢ τὸ 1728, χρόνο τοῦ θανάτου του, ὁ Παπαναστάσης Ἀλεξίου ἀπὸ τὴ Ζίτσα. Ἡ δεύτερη αἰψης ἀναφέρεται στὴν ἐκ νέου ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ καὶ τῆς μονῆς γενικώτερα μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ καταστροφὴ της ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Τεπελενλή τὸ 1782. Σ' αὐτὴ δὲ τὴ δεύτερη χρονολογία ἀναφέρεται καὶ ὅλο τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιγραφῆς καθὼς μπορεῖ κινεῖς νὰ διαπιστώσῃ ἀπὸ τὰ ἀναγραφόμενα ὀνόματα τῶν ἐπιτρόπων ἰδιαίτερα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ σημαινόντων τὴν ἐποχὴ αὐτὴ Γιαννιωτῶν προκρίτων Ἰω. Ἀλεξίου καὶ Δημ. Ἀθανασίου, τοῦ ἡγουμένου της Βησσαρίωνος συναντώμενου καὶ σ' ἄλλα ἔγγραφα κι ἐπιγραφές συγκαιρινές καὶ τοῦ ἱεροδιακόνου Γρηγορίου. Γι' αὐτὸν τὸν τελευταῖο ἀξίζει με τὴν εὐκαιρία νὰ ποῦμε δύο λόγια ἐπειδὴ ἔχει συνδέσει στενώτατα τὸν ὄνομά του μ' ἐκεῖνο τοῦ μοναστηριοῦ, πράξη πού προσέδωσε σὲ τοῦτο λόγῳ τῆς μεγάλης φήμης τοῦ ἀνδρὸς ξεχωριστὴν αἴγλη. Πρόκειται γιὰ τὸ λαμπρὸ δάσκαλο Γρηγόριο τὸν ἐπιλεγόμενο Παλιουριτὴ πού σιᾶθηκε στὸν καιρὸ του ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους καὶ πιὸ ἀξίους ἐκπροσώπους τοῦ νεοελληνικοῦ διαφωτισμοῦ. Γεννήθηκε στὸ πολὺ κοντινὸ τοῦ μοναστηριοῦ χωριὸ Δραγουμὴ (Λαμπρίδη Κουρ. σελ. 66) νεώτατος δὲ περιεβλήθη ἐδῶ τὸ μοναχικὸ σχῆμα χειροτονηθεὶς διάκονος. Στὴν περιοχὴ ἦταν γνωστὸς κι ὡς γκαβοδιάκος ἀπὸ τὸ βλαμμένο μάτι του.

Μετὰ τὰ κοινὰ γράμματα πού διδάχθηκε στὴ μονὴ προσῆλθε στὰ Γιάννινα κι ἔγινε μαθητὴς τῶν Μπαλάνων, τελειοποιήθηκε δὲ ὑπὸ τὸν σοφώτατο Ἀθαν. Ψαλίδα στὴ σχολὴ τοῦ ὁποίου καὶ δίδαξε. Κατὰ σύστασιν αὐτοῦ τοῦ τελευταίου πρὸς τὸν Μιχ. Ζωσιμά, προσκλήθηκε ὡς διδάσκαλος στὸ Ἑλληνομουσεῖο τοῦ Λιβόρνου τῆς Ἰταλίας (1805) ὅπου σχολάσθηκε ἀσκῶντας μαζί καὶ τὰ καθήκοντα ἐφημερίου, ὡς τὸ πρόωρο τέλος τῆς ζωῆς του (1816). (Ἀραβαντινοῦ Βιογρ. συλλογὴ σελ. 159). Ὁ Θεσσαλὸς Διονύσιος Πύρρος πού ὑπηρετοῦσε κι αὐτὸς στὸ ναὸ τῆς Κοινότητος καὶ δασκάλευσε κιόλας ἀποκαλοῦσε τὸ Γρηγόριο σοφὸ. «Ἐναν ὀφθαλμὸ, λέγει, εἶχεν ὁ μακάριος πλὴν ἔβλεπεν ὡς νὰ εἶχεν τέσσερες, αὐτὸς ἐτύ-

πωσε την ελληνικήν ιστορίαν εις δύο τόμους ('Ηπ. Χρ. Τ. Δ' σελ. 21). 'Από τους διαπρεπέστερους μαθητές του στο Λιβόρνο αναφέρεται κι ο εθνικός ποιητής 'Ανδρέας Κάλβος. Σ' αυτόν δὲ τὸν ἐμπνευσμένο ἀληθινὸ δάσκαλο χρωστοῦσε κι ὁ αὐστηρὸς ποιητὴς τῆς ἀρετῆς τὸ ἱερὸ πάθος καὶ τὴ λατρεία του πρὸς τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν κλασσικὴ παιδεία. (Δεξ καὶ Μ. Γιαννοπούλου: 'Αν. Κάλβος σελ. 9—10).

'Επανερχόμενοι μετὰ τὴν παραπάνω γιὰ τὸ Γρηγόριο Παλιουρίτη ἐπιβαλλόμενη παρέμβαση στὴν τελευταία ἐπιγραφὴ παρατηροῦμε ὅτι ὁ ναὸς ὑπὸ τὴ σημερινή του γενικὰ μορφή οἰκοδομήθηκε στὰ 1796 πρώτη δηλ. περίοδο τῆς σατραπείας τοῦ 'Αλῆ—Πασια στὰ Γιάννινα, ἴσως δὲ καὶ μετὰ τὴ συνδρομὴ του, γιὰ νὰ ἐξιλεωθῆ φαίνεται γιὰτὶ μετὰ τὰ χέρια του τὸν καιρὸ πού ἦταν ἀκόμα ἀντάρτης τὸν εἶχε καταστρέψει.

3.—Τὰ ἔγγραφα

'Αλλὰ γιὰ τὴν ἴδρυση τὴν ἀρχικὴ τοῦ Μοναστηριοῦ θὰ μᾶς μιλήσῃ λεπτομερειακὰ τὸ σὲ συνέχεια παρατιθέμενο ἐνυπόγραφο ὑποσχετικὸ καὶ συμφωνητικὸ γράμμα πού βρῖσκεται ἀναρτημένο στὸ ἡγουμενεῖο τῆς μονῆς. Τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφο εἶναι γραμμένο σὲ χοντρὸ λευκὸ χαρτὶ διαστάσεων 1,50Χ0,50 μ. μετὰ πάνω—πάνω τὴν ἐνδειξὴ «Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ». Ἀκολουθεῖ ὀλίγων σειρῶν τουρκικὸ κείμενο, μᾶλλον ἐγκριτικὸ τῶν συμφωνουμένων, κι ἀμέσως παρακάτω ἀριστερὰ ἢ μιὰ δίπλα στὴν ἄλλη καὶ σὲ μεγάλο σχετικὰ σχῆμα οἱ σφραγίδες τοῦ μοναστηριοῦ παλαιὰ καὶ νέα. Ἡ παλαιὰ φέρει ἐγγεγραμμένες περιφερειακὰ τὶς λέξεις: «Κτητορικὴ σφραγὶς Παπαναστασίου» χωρίζεται σὲ δυὸ ἡμικύκλια μετὰ εἰκόνα τῆς Παναγίας στὸ ἐπάνω στὸ κάτω δὲ τὰ ἐξῆς μετὰ μικρὰ γράμματα: «ἡ γέννηση τῆς Θεοτόκου Λάμποβο (4) εἰς Παλιουρωτὸ ὑποκάτωθεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Προφήτου 'Ηλιοῦ Ζίτσης. Κτίτωρ Παπαναστάσιος ἐκ θεμελίων 1690». Ἡ παρακείμενὴ τῆς νέας, φέρει ἐξωτερικὰ καὶ σὲ κύκλο τὶς λέξεις: «ἡ νέα σφραγὶς τοῦ μοναστηρίου αψμβ'» κι αὐτὴ καθὼς ἢ πρώτη στὸ ἄνω ἡμικύκλιο ἔχει τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας στὸ κάτω δὲ τὶς λέξεις μετὰ κεφ. γράμματα: «Ἡ κυρία Θεοτόκος Παλιουρῆς Ἰωάννινα 1742». Πιο πέρα σὴν σειρά ὑπογράφουν μετὰ τὶς σφραγίδες τοὺς τρεῖς πασιάδες, ὁ Μεχμέτ Χατζῆ Πασια Ζαδὲς 'Αλῆ Πασιά, ὁ Μεχμέτ Χατζῆ Πασιά Ζαδὲς Μουσταφᾶ Πασιας καὶ ὁ Χατζῆ Πασια Ζαδὲς Μεχμέτ Πασιά. Ἐπίσης στὸ ἀριστερὸ περιθώριον τοῦ ἔγγραφου ὑπάρχουν ἢ μιὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ οἱ σφραγίδες καὶ μονογραφεῖς τῶν ἐξῆς ἕξι σημαινόντων βέβαια Τούρκων. Τοῦ Γιαγιά ἐφέντη Ζαδὲ 'Αμπντούλ ἄζιζ ἐφέντη, τοῦ 'Αχμέτ ἐφέντη Ζαδὲ γιαγιά ἐφέντη, τοῦ Ταχῆρ μπη Ζαδὲ Χασὰν ἐφένδη, τοῦ Ἰμπραῆμ ἐφέντη Ζαδὲ 'Αχμέτ Χατζῆ ἐφένδη, τοῦ Πασιόμπεη Ζαδὲ 'Αχμέτ μπη καὶ τοῦ Σουλεῦμὰν μπέη Ζαδὲ μπεκῆρ μπέη. Μετὰ τὶς σφραγίδες τοῦ μοναστηριοῦ, τῶν τριῶν παραπάνω Πασιάδων καὶ λοιπῶν Τούρκων ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο τοῦ συμφωνητικοῦ δυνάμενο νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ὡς ἰδρυτικὸ τῆς μονῆς, ἔχει δὲ κατὰ πιστὴ ἀντιγραφὴ του ὡς ἐξῆς: (5) «Διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου ὑποσχετικοῦ καὶ συμφωνητικοῦ γράμματος ὁμολογοῦμεν οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι ἱερομόναχοι τοῦ ἱεροῦ νέου Μοναστηριοῦ ἢ Παλιουρητὸ Διονύσιος καὶ Δανιὴλ καὶ 'Ανανίας ἱεροδιάκονος ὅτι μετὰ τὸ νὰ εὐρέθη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸν Ναχαγὲ (4 λέξεις οὐδησμένες λόγῳ φθορᾶς)...Τσιφλίκι τοῦ Χατζῆ Πασιά ἕνα παρακλήσιον ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τοῦ γενεθλίου τῆς Θεοτόκου τὸ ὁποῖον ἦτο ὑποκάτωθεν εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Προφήτου 'Ηλιοῦ τῆς χώρας Ζίτσης μαζί μετὰ ὄλον τὸν τριγύρω τόπον καὶ κουρὶ ἡγουν δέντρα καὶ μέγα χωράφι ὅπου εἶναι ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τῆς ἐκκλησίας ὅπου βασιταίε ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς δυὸ λάκκους τὸ ὁποῖον παρεκκλήσιον πρὸ χρόνων κατὰ τὸ 1688 ἀνεκαινίσθη παρὰ τοῦ μακαρίτου καὶ κατὰ πρῶτον ἡγουμένου καὶ κητό.

ρου κυρίου Παπαναστασίου υιού Ἀλεξίου ὁ ὁποῖος χηρενάμενος καὶ ἡλικίας χρόνων εἴκοσι ὀκτὼ διὰ τοῦ μὴ ἔχειν κανένα τέκνον διὰ κληρονομίαν **θεία βουλή** ἀποφάσισεν διὰ τὰ μονάση εἰς μοναστήριον εἰς τὰ ἐδῶ συνορεύοντα. Ἐνας Τούρκος Ἀρβανίτης ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Σατραβέλη (μιά λέξη δυσανάγνωστη) τὸν Σιούμπαση εἰς τὰ τριγύρω χωριά καὶ ἀπερασιτικός ἀπὸ τὸ ἓν χωρίον τὰ πηγαίνει εἰς τὸ ἄλλο ἐκάθισε εἰς τὰ δέντρα καὶ βρύσιν τῆς ἐκκλησίας διὰ τὰ ἀναπαυθῆ ὀλίγον ἕως τὰ (δυσὸ λέξεις δὲ διαβάζονται) τῆς ἡμερὸς καὶ εἰς τὸν ὕπνον του ἐπάνω ἔδειξε ἡ Θεοτόκος ἓνα θαῦμα (6) εἰς αὐτὸν ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλα τὰ χωρία. Ἀκούοντας τὸ θαῦμα αὐτὸ ὁ μακαρίτης Παπαναστάσιος τῆς κυρίας Θεοτόκου ἔβαλεν ζῆλον διὰ τὰ φτιάση αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν μοναστήριον καὶ τὰ μονάση ἐκεῖ ζωὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Ἐζήτησεν τοῦ πατρὸς του κυρίου Ἀλεξίου τὸ μερίδιον τῆς πατρικῆς του κληρονομίας. Ὁ δὲ πατὴρ του Ἀλέξιος ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τὸν λόγον τοῦ υἱοῦ του κυρίου Παπαναστασίου καὶ δίδοντάς του τὸ μερίδιόν του σχεδὸν καὶ ὅλον τὸ ἰδικόν του πλοῦτον ὀλίγον δὲ ἐβάσταξε διὰ τὴν προΐκαν μιᾶς κόρης του ἀνύπανδρης, τὰ δὲ ἐπίλοιπα τὰ ἔδωσε τοῦ υἱοῦ του θεοφωτισμένου κυρίου Παπαναστασίου (λείπουν δυσὸ λέξεις) μετροτὰ ζέρια 5412 πέντε χιλιάδες τετρακόσια δώδεκα καὶ γιδοπρόβατα 110 ἑκατὸν δέκα ἀγελάδες 4 τέσσερες ἄλογον 1 ἓνα καὶ 3 τρία (ἑπτὰ περίπου λέξεις ἀδιάβαστες) εἰς τὸν μῦλον τοῦ Μπέμπραγα σύνορον μετὰ τὸ αὐλάκι τοῦ μύλου ἀνάμεσα ἀπὸ δυσὸ χωράφια τοῦ Σουλεῦμάν Πασιᾶ (ἐντὰ πάνω κάτω λέξεις φθαρμένες) ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ Δραγουμηνὰ τὸ τρίτον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ αὐλακιοῦ σύνορον μετὰ τὸ ποτάμι καὶ τὸ χωράφι τῶν φεινάτων Τούρκων Ἰωανίτη (;) (δυσὸ λέξεις ἀδιάβαστες) 5412 ζέρια ἔκαμε τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας κατ' ἔτος 1690 κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον μετὰ μουρασελὲν τοῦ Μεχμεκιέ Διατῆφ ἐφένδη ἀποχίτησεν καὶ ὅλα τὰ κάτωθεν 2 ποτήρια δύο ἀσημένια 1 Εὐαγγέλιον ἓνα ἀσημένιον 1 θυμιατήριον ἓνα ἀσημένιο κανδήλια ἀσημένια 14 δέκα τέσσερα, ἀσήμωσε καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου περιζόγια 4 τέσσερα καὶ ἔγιναν ὅλα τὰ ἀσημικὰ δύο χιλιάδες πεντακόσια ἐξήντα 2560 καὶ ἓνα κουτὶ ἅγια λείψανα, φελάνια χρουᾶ 5 πέντε μετὰ τὰ σιχάρια τους καὶ ἀκόλουθα καὶ σκέια ζυγιαῖς 4 τέσσερας, καὶ τὰ βιβλία ὅλα τῆς ἀκολουθίας καὶ μέρος πατερικῶν, γιδοπρόβατα 356 τριακόσια πενήντα ἐξ ὧν ἀπὸ τὰ πατρικά του 110 ἑκατὸν δέκα βόδια 5 πέντε ἀγελάδες ἐξ 6 ἐξ ὧν ἀπὸ τὰς 4 πατρικὰς του μουλάρια σαμαρωμένα δυσὸ 2 φοράδες ἐξ 6 ἄλογον ἓνα γαῖδαρον ἓνα 1 μάτι μύλου καὶ ἓνα μαντάνι καὶ μιὰ νεροτρουβιά, χωράφια ποτιστικά καὶ ξερικὰ κομμάτια δεκατέσσερα 14 κατὰ τὰ ταπιά τους μετὰ τὸ σύνορά τους ἀπὸ τὸ σπαχὴ Βυζεῆρ ἀγα Μποσταντζῆ ἐξ ὧν ἀπὸ τὰ τρία κομμάτια τὰ πατρικά του. ἡ ἀρχὴ τοῦ μοναστηριοῦ ἐστάθη εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ τὸν μακαρίτην Παπαναστάσιον ἡδὸν Ἀλεξίου ἔζησεν μονάζοντας εἰς τὸ μοναστήριον χρόνους 40 τεσσαράκοντα ἕως 1728 κατὰ μῆνα Μάρτιον ἐπλήρωσεν τὸ κοινὸν χρῆμα καὶ εἰς τοὺς 1727 κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ὑγῆς καὶ εἰς τὰς φρένας του ἔκαμε τὴν διαθήκην του καὶ ἄφησε τέλιον καὶ καθολικὸν ἐπιτροπὸν του καὶ κληρονόμον του (19) καὶ πληροξούσιον τοῦ μοναστηρίου καὶ ὄλων τῶν ἄνωθεν ἀποκτημάτων κινητῶν καὶ ἀκινήτων τὸν παναιδεσιμώτατον κύριον Παπα-Μανούσην ἡδὸν Ἀναστασίον ἐκ χώρας Ζήτηας πρῶτον ἐξάδελφόν του καὶ πρῶτον συγγενῆ του, μάλιστα τοῦ ἔκαμε καὶ ταπὶ ὅλον τὸν τόπον τοῦ μοναστηρίου τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀγορασμένον ἐπάνω εἰς τὸν αἰδεσιμώτατον Παπα-Μανούσην ἀπὸ τὸ Σπαχὴ τῆς Βελτοίστης Μονακατὰ ἀπὸ τὸν ἐνδοξιώτατον Μποσταντζῆ Οὐμέραγα κατὰ μῆνα Ἰανουάριον 1727 τοῦ ἐγκήρησεν καὶ ὅλα τὰ ἄνωθεν ἐγγράφως εἰς χεῖρας τοῦ αἰδεσιμωτάτου Παπα-Μανούση. Καὶ σήμερον κατ' ἔτος 1733 κατὰ μῆνα Μάϊον παραλαμβάνομεν εἰς χεῖρας μας ὅλα τὰ ἄνωθεν κινητὰ καὶ ἀκίνητα διὰ χεῖρὸς τοῦ αἰδεσιμωτάτου Παπα-Μανούση εἰς ἀμαρέτην ὅλα τὰ ἄνωθεν καὶ ὑποσχόμεθα ὅπου τὰ δουλεύσωμεν τὸ Μοναστήριόν μας μετὰ φόβον θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μας τὰ μὴ λείπεται τὸ ψωμί ἀπὸ

τὸ κραββάτι τοῦ φούρνου (20) διὰ τὰ τρέφονται οἱ διαβάται καὶ οἱ φτωχοὶ καθὼς τὸ εἶχε καὶ ὁ μακαρίτης Παπα-Ἀναστάσιος ἀκόμα τὰ βάλλωμεν καὶ ἓνα Διδάσκαλον ἑλληνικὸν εἰς τὸ μετόχιόν μας εἰς Δραγουμὴν τὰ διαβάζει τὰ παιδιὰ ὄλων τῶν τριγύρω χωρίων (7) ἴγουν Δραγουμῆς Ἀραχωβίτσας, Κοκκινόχωμα, Σούλι, Βελταίσις, Μπουρδάρι καὶ Ράϊκον καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλο χωρίον ὅπου ἤθελαν συναχθῶν εἰς αὐτὸν τὸν Διδάσκαλον καὶ ὁ Διδάσκαλος τὰ τρέφεται ἀπὸ τὸ Μοναστήριον ὁμοίως καὶ τὰ πληρώνεται. Ὑποσχόμεθα ὅπου ὅσα σήμερον παραλαμβάνουμε εἰς χεῖρας μας τὰ φυλάξουμε ἀβλαβῶς χωρὶς τὰ λείψην τὸ παραμικρὸν ἀλλὰ τὰ ἀυξήσωμεν καὶ τὰ βαστοῦμεν πασιρικὸν λογαριασμὸν χρονικὸν καὶ τὸν παρρησιάζομεν ἔμπροσθεν τοῦ αἰδεσιμωτάτου κυρ Παπα Μανούση ὁμοίως καὶ κληρονόμων του ὡς ἀπ' ἀρχῆς κτήτορες τοῦ Μοναστηρίου καὶ πληρεξούσιοι καὶ ἄν φανῆ εἰς ἡμᾶς παραμικρὰ κατάχρησις ἢ παρακοῆ εἰς ὅσα ὡς ἄνωθεν ὑποσχόμεθα τὰ διωγομέστε ἀπὸ τὸ μοναστήριον μόνον μὲ τὰ εἰδωμένα φορέματά μας. Καὶ οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Μοναστηρίου τὰ φέρουν ἄλλους τιμίους ἱερομονάχους διὰ τὴν δούλευσιν τοῦ μοναστηρίου εἰ δὲ καὶ ἀπὸ εὐσπλαχνίαν τους δὲν ἀποξενώσωσιν ἡμᾶς ὄντας πληρεξούσιοι κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ μακαρίτου Παπαναστασίου εἰς τὴν διαθήκην του τὰ σηκώσουν ὅλα τὰ ἄνωθεν κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ τὰ ἀφιερῶσουν εἰς τὸ ἱερόν μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς χώρας Ζήτσας ὅπου ἠγουμενεύει ὁ κύριος Ἰωακείμ Καμπαλώνης διὰ καταφρόνησιν καὶ ἀναξιοῖτητα ἐδικήν μας εἰδὲ πάλιν καὶ ἔχον ἑυχαρίστησιν ὁ αἰδεσιμωτάτος κυρ Παπα-Μανούσης καὶ κληρονόμοι διὰ τὰ μὴ σηκώσουν τὰ ἄνωθεν κινητὰ καὶ ἀκίνητα τὰ εἴμεστε εἰς χροῆς ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἢ οἱ κατὰ καιρὸν ἱερομόναχοι ὅπου εὗρεθῶν εἰς τὸ μοναστήριόν μας Παλιορῆ τὰ πληρῶσωμεν τὰ ἄνωθεν ζέρια 5412 (ὄλογραφως) εἰς μετρητὰ ὁμοίως καὶ τὰ 110 γδοπορδάτα καὶ 4 τέσσερα γελάδια καὶ 1 ἓνα ἄλογον καὶ τὰ τρία κομμάτια χωράφια τὰ ὁποῖα αὐτὰ ἦτον πατρικὴ κληρονομία τοῦ μακαρίτου Παπαναστασίου κτητόρου τοῦ Μοναστηρίου Παλιορῆς. Σημειούμεθα καὶ τὰ ὅσα ἀφιερῶματα ἔχομεν εἰς χεῖρας μας παρὰ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων Ἰωαννίνων ἀφιέρωσε ἢ κυρία Ραῖδω Ἰωαννίτσα μιὰν μπάσιενα μὲ ὅλα τὰ χωράφια τῆς κατὰ τὸ ταπὶ τῶν σπαχήδων εἰς χωρίον Δραγουμῆ ἢ ὁποῖα Ραῖδω εἶχεν ἔλθῃ εἰς Δραγουμὴν εἰς τὸν καιρὸν τῆς πανώλης (8) ὅπου ἦτον εἰς Ἰωάννινα ἀφιέρωσε καὶ δυὸ κανδήλια ἀσημένια δράμια 124 ἑκατὸν εἴκοσι τέσσερα καὶ 1 ἓνα στανρόν μὲ τριάντα δύο 32 μερτζάνια καὶ τρεῖς 3 πέτρες ἀπὸ σμαράγδι, ἀφιέρωσε καὶ ὁ ἀρχὼν κύριος Χριστόδουλος Μαρούτσης ἓνα φελόνι γάντζο καὶ 1 ἓνα σιχάρι κατηφένιο καὶ 1 ἓνα ἐπιτραχήλιον καὶ ὑπομάνικα καὶ 1 ἓνα περιζώνιον δράμια 42 σαράνια δύο, ἀφιέρωσε καὶ ὁ κύριος Ἀναστάσιος Καραϊωάννης πενήντα 50 ρίζαις ἐλαιῖς (21) εἰς τὸν πάτω σὺ τὸ περιβόλι ἀπὸ τὴν καρὴν καὶ κάτω, ἀφιέρωσε καὶ ὁ κυρ Πάνος Θεοδοσίου (9) ἓνα 1 ἐπιτάφιον χρυσοκεντημένον.

Διὸ ἔγινε τὸ παρὸν μας ἐνυπόγραφον μὲ τὰς ἰδίας μας ὑπογραφὰς καὶ βούλλας μας καὶ μαρτυρημένον παρὰ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ βουλωμένον καὶ μὲ τὴν βούλλαν τοῦ μακαρίτου Παπα-Ἀναστασίου κτητόρου τοῦ μοναστηρίου διὰ φανέρωσιν ἀληθείας. 1733 Μαΐου 15 —».

* Ἀμέσως μετὰ τὴ βούλλα τὴν κτητορικὴν (1690) ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφές :

Διονύσιος ἱερομόναχος Παλιορῆς βεβαιώνω καὶ μὲ τὴν βούλλαν μου
 Δανιὴλ » » » » »

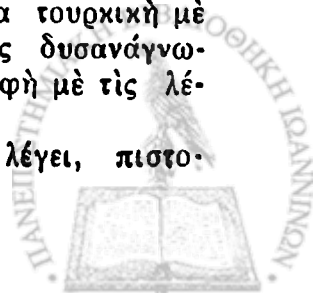
- * Ἀνανίας ἱερομόναχος βεβαιώνω.
- Χριστόδουλος Μαρούτσης Ἰωαννίτης μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν.
- * Ἀναστάσιος Καραϊωάννης » » »
- Πάνος Θεοδοσίου » » »
- * Ἀθανάσιος Μοσπινιώτης » » »
- Ζάχος Πασγάλη προεστὸς Ἀραχωβίτσας μαρτυρῶ

Δημήτριος Νικολάου προεστὸς Βελτσιστάς μαρτυρῶ
 Κωνσταντῖνος Παπαθανασίου προεστὸς Καρίτσας μαρτυρῶ καὶ μετὰ τὴν βούλλαν μου
 Κυριαζῆς σταύρου γραμματικὸς ἄρχοντας μαρτυρῶ καὶ μετὰ τὴν βούλλαν μου
 Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Κωνσταντῖος βεβαιοὶ ἀπὸ Ἰουλίου α΄.
 Δημήτριος Γεωργίου Συκᾶ Ἰωαννίτης μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
 Νικόλαος Ρογκότης » » » »
 Ἀλέξιος ἱερεὺς καὶ πρωτόπαπας προεστὸς Ἀραχωβίτσης μαρτυρῶ
 Πασχάλη Ζάχος Ἀραχοβιτσιότης μαρτυρῶ
 Νικόλαος Λαληνίκα » «
 Νικόλαος Λάμπρου » »
 Αὐγέρης ἱερεὺς ἐκ χώρας Ζήτσης μαρτυρῶ
 Διαμάντη νάκος » » » ὁμοίως
 Παρθένιος ἱερομόναχος καὶ δάσκαλος ἔγραψα τὰ ἄνωθεν καὶ μαρτυρῶ
 Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Γερμανὸς βεβαιοὶ ἀπὸ Μαΐου 15
 Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Νικόδημος βεβαιοὶ ἀπὸ Μαΐου ιη΄. (10)
 Ἀπὸ τὶς σαράντα ἀκόμα ὑπογραφὲς ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν πὺ ἀκολουθοῦν
 καὶ βεβαιώνουν τὸ ἴσον καὶ ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου τοῦ ἄνωθεν γράμματος,
 οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι δυσανάγνωστες, σημειῶνω ὀλίγες—τὶς πὺ ἐν-
 διαφέρουσες :
 «Δημήτριος ἱερεὺς ὁ τῶν Ἰωαννίνων οἰκονόμος μαρτυρῶ ὅτι ἴσον ἐστὶ τῷ πρωτο-
 τύπῳ
 Ἰωάννης ἱερεὺς ἐκ χώρας Κοβίλιανης ναχαγὲ Κουρέντου μαρτυρῶ ὅτι ἴσον τῷ
 πρωτοτύπῳ ἐστὶ
 Χριστόδουλος ἱερεὺς ἐκ χώρας Βελτσιστάς ναχαγὲ Κουρέντων μαρτυρῶ ὅτι ἴσον
 ἐστὶ τῷ πρωτοτύπῳ
 Παῖσιος ἡγούμενος τοῦ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου ἐβιγγελιστρίας σόσινου μαρ-
 τυρῶ ὅτι ἴσον καὶ ἀπαράλλακτον
 Κωνσταντῆς νάκος ἀπὸ Στολοβὸ Ζαγορίου μαρτυρῶ ὁμοίως
 Σταμάτης Χριστοδούλου προεστὸς Τήτσας μαρτυρῶ ὅτι ἴσον
 Χριστόδουλος Προκοπίου Φιλήτης Πογδόριανη μαρτυρῶ ὅτι ἴσον.
 Κωνσταντῖνος Βαταβάλης ἀπὸ χωρίου Καπέσεβον Ζαγορίου μαρτυρῶ
 Νικόλαος ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τοῦ χωρίου δολιανῶν μαρτυρῶ
 Κωνσταντῖνος ἀναγνώστου προεστὸς μόσιορης ὡσαύτως ναχαγὲ κουρέντου μαρτυρῶ
 Ἰερόθεος ἡγούμενος ἠλιόκαλης μαρτυρῶ ὅτι ἴσον ἐστὶν
 Πολόκαρπος Πρωτοσυγκελος Σιναΐτης μαρτυρῶ
 Σαραφῆμ ἡγούμενος τοῦ σωτήρος νησίου Ἰωαννίνων
 Παναγιώτης ἱερεὺς σακελλίων Ἰωαννίνων
 Ἰωάννης Παπαζέλα Μαρτυρῶ ὁμοίως Κάτω Σουδενὰ Ζαγορίου».

Στὸ ἡγουμενεῖο φυλάσσεται ἀκόμη κατὰ τὸν ἴδιο μετὰ τὸ προηγούμενο τρόπο
 καὶ τὸ ἀκόλουθο ἔγγραφο διαστάσεων 0,19X0,24 ἄσπρο γραμμένο καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ
 ὄψεις χαρτί, μετὰ πᾶνω πᾶνω ἀριστερὰ τὶς σφραγίδες τοῦ μοναστηριοῦ παλαιὰ καὶ
 νέα. Ἡ παλαιὰ δὲν φέρει εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καθὼς στὸ προηγούμενο ἔγγραφο
 ἀλλὰ μόνο τὰ ἔξης μετὰ κεφ. ὅμως γράμματα : «Ἡ γένησις τῆς Θεοτόκου λάμπωβο
 καὶ Παλιουρωτὸ ηπωκίμενο ης τὸ μοναστήριον προφίτου Ἡλιοῦ Ζίτσα κτιτορ Πα-
 παναστάσιος ἐκ θεμελίου τὸ μοναστήριον 1690». Ἡ νεώτερη εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἴδια
 μετὰ τοῦ προηγουμένου ἔγγραφου. Πέρα ἀπὸ αὐτὲς ὑπάρχει σφραγίδα τουρκικὴ μετὰ
 μονογραφὴ ἀνήκουσα στὸν «Ἀληζὸτ—Πασιὰ (11) Ζαδὲ (τρὶς λέξεις δυσανάγνω-
 στες) καὶ παράπλευρά της δευτέρα τουρκικὴ σφραγίδα καὶ ὑπογραφή μετὰ τὶς λέ-
 λέξεις : «Ζίτσα μονκατὰ βοϊβότασι Ἀχμέταγας».

Ἀπὸ τὸ ἔγγραφο τοῦτο, πὺ ὑπέχει θέση γράμματος, καθὼς λέγει, πιστο-

ποιητικού, πληροφορούμαστε αρκετά για την ιστορία του μοναστηριού, ξεχωριστά δὲ για τὴν πυρπόληση καὶ παντελὴ καταστροφή του ἀπὸ τὸν ληστινιάρτη τότες Ἄλῃ—Πασιά. (12) Ἀνάμεσα ἀκόμα σὶς ὑπογραφὲς τῶν μαρτύρων πού τὸ κοσμοῦν, ξεχωρίζουμε αὐτούσια καὶ κείνη τοῦ Δασκάλου τοῦ Γένους Ἀθανασίου τοῦ Ψαλίδα. (13)

Καὶ νὰ τί γράφει αὐτὸ τὸ δεύτερο ἔγγραφο :

«Πίστην βεβαίαν ποιούμεν οἱ ὑποκάτωθεν ὑπογεγραμμένοι διτι ἡ ἀρχὴ τοῦ Μοναστηρίου Παλιουρῆς ὄντας ἐν μικρὸν παρακλήσιον μέσα εἰς τὸ δάσος εἰς τόπον ὀνομαζόμενον Παλιουροτὸ εἰς σύνορα δραγουμῆς τσιφλίκι τοῦ Χατζῆ Πασια ζανταὶ ἀσήμπεγη θείας προνοίας τὸ ἔκτισεν ἐκ θεμελίου ὁ μακαρὶτης Παπαναστάσιος υἱὸς ποτὲ Ἀλεξίου ἐκκλησίαν περιοχὴν καὶ κυλίον μὲ πατρικὴν του περιουσίαν ἀπόκτησεν καὶ χωράφια μύλους πρόβατα γελάδες καὶ ἀσημικὰ ἀπὸ μετρητὰ πατρικὰ του ζέρια φλορένια 5412 (ὀλογράφως) καὶ τὸ ἐνόμασε μοναστήριον Παλιουρῆ κατέτος 1690 κατὰ μῆναν ἀπρίλιον ἀκόμα ἐπρόσφερε ἀπὸ τὰ πατρικὰ του γιδοπρόβατα 110 (ὀλογράφως) ἀγελάδες 4 τέσσερες ἄλογο ἕνα 1 καὶ τρία κομμάτια χωράφια μούλκια πατρικὰ του ὡς τὸ ξεχωριστὸν κτιτορικὸν γράμμα τὰ φανερώνει κατ' ἴδιαν κατ' ἔτος 1733 κατὰ μῆνα Μάϊον ὑποβεβαιωμένον ὑπὸ τοὺς τότε εὐρισκομένους ἱερομονάχους διονύσιον καὶ δανιὴλ καὶ ἀνανίαν μαρτυρημένον ἀπὸ τοὺς προύχοντας τῶν Ἰωαννίνων κυρ Χριστόδουλον μαρούτζην κυρ Ἀναστάσιον Καραϊωάννην κυρ Πάνω Θεοδοσίου κυρ Ἀθανάσιον Μοσπινιώτην καὶ ἐπίλοιπη προεστῆ τοῦ χωρίου Δημητρίον Νικολάου προεστὸν Βελτσιστῆς Ζάχο Πασχάλη προεστῶν ραχωδίτσας Κωσταντίνω Παπα-Ἀθανασίου προεστῶν Καρίτσας Κυριαζῆν σταύρου γραμματικὸ ἀρχων μαρούτζη καὶ παρθένων ἱερομόναχον καὶ ἑλληνοδιδάσκαλον τὸ ὁποῖον κτητορικὸν γράμμα εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν κληρονόμων ΠαπαΑναστασίου ἐπικυρωμένον ἀπὸ τοὺς τρεῖς πασιάδες τῶν Ἰωαννίνων καὶ τρεῖς ἀρχιερεῖς τῆς ἐπισκοπῆς βελᾶς κυριάρχους τοῦ μοναστηρίου ἀποθανὸν ὁ μακαρὶτης Παπαναστάσιος κατὰ τὸ 1728 κατὰ μῆνα μάρτιον ἄφησεν ἐπίτροπόν του καὶ κληρονόμον του τὸν α' ἐξαδελφόν του κύριον ΠαπαΜανούσην ἐκ χώρας Ζήτσας μὲ γραμματὰ του καὶ μὲ ταπὴ τὸν σπαχίδων χασ-Βελτζίστας μουκαντὰ μποσταντζήμπατη ἡμέραγα καὶ ὁ κυρ Παπαμανούσης ἐδιώρισεν βεκίλην τὸν κύρ διονήσιον (14) διὰ νὰ ἐπητηρῆ τὸ μοναστήριον καὶ νὰ διῆη παστρικὸν χρονικὸν λογαριασμὸν πρὸς τὸν ἐνδοσιμώτατον κύρ Παπα Μανούσην ὡς κτητόρων τοῦ μοναστηρίου ὁμοίως καὶ κληρονόμων του. σημιοῦμεν καὶ ὅσα ἀφιέρωσεν ὁ κύρ Παπαμανούσης εἰς τὸ μοναστήριον διὰ ψυχικὴν του σωτηρίαν καὶ διὰ νὰ τοῦ χάριση ἡ κυρία Θεοτόκος τὸν μονογενῆ ἔγκονά του νεογενημένον Χριστόδουλον κατὰ τοὺς 1777 νοεμβρίου 15 ὡς τὸ ξεχωριστὸν γράμμα τῶν τότε καλογέρων τὰ φανερόνει κατηδίαν ἀκόμη ἀφιέρωσε καὶ ἕνα ὀσπίτιον ἀγορασμένον ἀπὸ Ελένην βασιλῆ ἱατρὸν καὶ στασινήν Ἀναστασίου βασιλῆ ἱατρὸν μὲ ὄλας τὰς ἡκοδομὰς κήπους ἀμπέλια τέσσερα χωράφια δεκα τρία διὰ ζέρια φλορένια 1100 ἡτη χίλια ἑκατὸν ἀκόμη καὶ ἕνα ἀμπέλι στὰ ἀλητζιά (;) ἀγορασμένον ἀπὸ ἀποστόλην Καλαρίτην ζέρια 67 καὶ ενα ὀσπίτι εἰς Ἰωάννινα εἰς μαχαλὰ σερᾶγη ἀγορασμένον ἀπο δέσπο γηνῆ Χριστοδούλου ζαφίρη χοντροπαπουτζῆ διὰ ζέρια 613 (ὀλογρ.) συμποσοῦνται ὄλα τὰ ἀφιέρωματα τοῦ κυρ Παπαμανούση 1780 (ὀλογρ.). σημιοῦμεν τὰ ὅσα σήμερον ἀφιέρωσεν ἡ κυρία ἀγγελικὴ συζυγὸς ποτε ἀναστασίου καὶ νόμφη κυρίου Παπαμανούση ὅτι μὲ τὸ νὰ ἀκολούθησε πυρκαϊὰ καὶ ἐκάγη τὸ μοναστήριον παλιουρῆς διόλου ἐν ἔμεινε τίποτε κατὰ τοὺς 1782 κατὰ μῆνα Ἰούνιο ἐξ αἰτίας τοῦ ἀλήμπεγη υἱοῦ βελήπασα ἀπὸ τεπελένι ὄπου ἐβήκε ζορμπὰς διὰ νὰ κυριεύση τὰ Ἰωάννινα καὶ ναχαέδες βλέποντας ἡ κυρία ἀγγελικὴ τὴν ἀθλία κατάστασιν καὶ ἐρήμωσιν τοῦ κτητορικοῦ τῆς μοναστηρίου ἔδωσε διὰ νέαν οἰκοδομήν τοῦ μοναστηρίου εἰς χεῖρας κυρίου ἀνανίου ἡγουμένου τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ζέρια 1000...

Ὅθεν ἔγινε τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν γράμμα βουλωμένον καὶ μὲ τὰς δύο βούλλας τοῦ μοναστηρίου καὶ ἐπικυρωμένον καὶ ἀπὸ τῶν ἑγίων Ἰωαννίνων καὶ ἐδώθη τῇ κυρία ἀγγελικῇ καὶ κληρονόμον τῆς Χριστόδουλον διὰ τὴν ἔχει τὸ κύρος καὶ ἀλοχὴν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τῷ 1784 Σεπτεμβρίου 21 Ἰωάννινα.

Ἰωαννίνων Θεοδόσιος ἀρχ.

Ἰγνάτιος Ἱερομόναχος μαρτυρῶ

Ἀθανάσιος Παλλέας

Χριστόδουλος Βλαχοῦτζης

Δημήτριος Γ. συκᾶ

Ζωη Παλῆς μαρτυρῶ

Κωνσταντῖνος Κατεργᾶρης

Ἀλέξιος Ἰωαννουτζίου Κόνιαρης

βησσαρίων ἡγούμενος Παληωρὶ καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες

αναστασιος ἱερεὺς ζιτζας

αβγέρης ἱερεὺς ζιτζας

Θεοδότης ἀνιφαντὴ καρίτζα

Ἀλέξιος Κρομόδη

Παναγιωτῆς ρογκότης

αναίας ἡγούμενος

δοσήθεος Ἱερομόναχος

Δημήτριος Αθανάσιου 1801».

Ἀκολουθοῦν συνολικὰ εἰκοσιπέντε ὑπογραφεὲς μερικὲς ἀπὸ τῆς ὁποῖας παραλείπω σὺν δυσανάγνωστος.

4.—Οἱ κατὰ καιροὺς μονάσαντες πατέρες

Ἀπὸ τὰ παραπάνω ἔγγραφα καὶ ἐπιγραφεὲς ἀπὸ διάφορες ἐνθυμήσεις ἀποκείμενες σὲ παράφυλλα τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τοῦ μοναστηριοῦ μέγα μέρος τῶν ὁποίων ἀνέγνωσε καὶ δημοσίεψε στὰ Ἡπειρ. Χρονικὰ (Νέος Κουβαρὰς Τ. Δ' σελ. 1—54) ὁ ἀείμνητος μητροπολίτης Ἀθηναγόρας, ἐργάτης ἀκαταπόνητος τῆς Ἡπειρ. Ἱστορίας, καθὼς καὶ ἀπὸ πληροφορίες ποὺ συνέλεξε ἀπὸ τοὺς γεροντότερους τῆς περιοχῆς, καταγράφω κατὰ χρονικὴ χρονολογικὴ σειρὰ τοὺς ἐδῶ μονάσαντας ἁγίους πατέρες, δὲν ἀποκλείω δὲ ἀπὸ τὸ προσκλητήριό μου τοῦτο τὰ ἀπουσιάζοντες κάποιοι, ποὺ δὲν δυνήθηκα κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο καὶ πρὸς τὶς προσπάθειές μου νὰ ἐπισημάνω.

Ἔτσι ἀπὸ τὸ 1660 ὡς τὸ 1728 χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ μονάξου ἐδῶ ὁ ἴδρυτής τοῦ μοναστηριοῦ Παπαναστάσης Ἀλεξίου (Ζιτσιώτης (15) ὁ ὁποῖος «ἐκτίσεν ἐκ θεμελίων ἐκκλησίαν περιοχὴν καὶ κυλίον μὲ πατρικὴν του περιουσίαν» πάνω στὴ θέση καθὼς εἶδαμε τοῦ παλαιοῦ ὑπάρχοντος ὁμωνύμου ἐξωκλησιοῦ. Ὁργανωμένη ὁμως μοναστικὴ ζωὴ κατὰ τὸ πρότυπο τῶν ἄλλων παλαιότερων μοναστηριῶν τῆς περιοχῆς ἐμφανίζεται ἐδῶ ἀπὸ τὸ 1733 χρόνον ποὺ ὁ νόμιμος κληρονόμος τοῦ πρωτοῦδρουτῆ Παπαναστάση ἐπίσης Ζιτσιώτης ξάδελφός του Παπαμανούσης, ἐγκαθιστᾷ σ' αὐτὸ κατόπιν γραπτῆς συμφωνίας μαρτυρημένης ἀπὸ τοὺς πρῶτοντες καὶ τοὺς ἐπισκόπους Βελλᾶς καὶ Κονίτης ποὺ ὑπάρχονταν τότε ἡ περιοχὴ καὶ ἐπικυρωμένης ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους πασιάδες τῶν Γιαννίνων, τοὺς μοναχοὺς Ἀνανία, Διονύσιο καὶ Δανιήλ. Ἀπὸ ἐπιγραφὴν ποὺ ὑπῆρχε στὴ βρύση τῆς μονῆς μὲ ἡμερομηνία 30)9)1791 ὁ Ἀνανίας ἀπὸς μᾶλλον ἀναγράφεται ὡς προηγούμενος ἀναφερόμενος καὶ στὸ δεύτερον ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα ὡς ἡγούμενος τὸ 1784, ὅταν ξανάχτισε τὸ καταστραφέν ἀπὸ τὸν Ἀλῆ μοναστήρι, ἡγούμενος δὲ ὁ Βησσαρίων, αὐτὸς ὁ ἴδιος τῆς ἐπιγραφῆς, ποὺ καταχωρήσαμε πρὸ πάντων μὲ τοὺς σ' αὐτὴ ἀναφερόμενους ἐπίσης ἁγίους Πατέρες Νεκτάριο, Ζαχαρία, Διονύσιο (ἴσως αὐτὸν τοῦ 1733), Θεοδόσιο, Ἀγάπιο καὶ Βενιαμίν, πλην

τοῦ Γρηγορίου τοῦ γνωστοῦ Παλιουρίτου, ὁ ὁποῖος ἀποδεικνύεται πλέον, ὅτι ἐκά-
ρη μοναχὸς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1791—1796. Ὁ Βησσαρίων αὐτὸς ἠγουμενεύει καὶ
κατὰ τὸ 1801, καθὼς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ β' τῶν παραπάνω ἐγγράφων. Κατὰ τὴν
περίοδο δὲ τῆς ἠγουμενείας του τὸ μοναστήρι φιλοξενεῖ τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ κάθε
ἄλλη φορὰ ἀριθμὸ πατέρων, ἀνθεὶ δὲ οἰκονομικά.

Κατὰ μιὰ ἄλλη ἐνθύμηση (Ἑπειρ. Χρ. ὁ. π.) μονάζει ἀκόμα ἐδῶ τὸ 1808
κάποιος «Χρῦσανθος Κραιζουνηστηκότης παληροῦς» καθὼς τὴν ὑπογράφει ὁ ἴδιος,
ἀπὸ τὸ χωριὸ Κρετσούνιστα, ἄγνωστο ὑπὸ ποιὰ ἰδιότητα, μὴ ἀναφερόμενος δὲ σὲ
προηγούμενα ἐγγράφα καὶ στὶς 20)9)1816 Χριστόφορος ἱεροδιάκονος Παληορίτης
ἱστορεῖ δι' ὀλίγων σὲ ἄγραφο φύλλο μηνιαίου τοῦ μοναστηριοῦ τοὺς λαμπροὺς γά-
μους τοῦ Σαλῆ, μικρότερου παιδιοῦ τοῦ Ἀλῆ—Πασιᾶ. Σ' ἄλλη ἐπίσης ἐνθύμηση
ὑπὸ χρονολογία 4)8)1821 ἀναφερόμενη στὸν πόλεμο τοῦ Ἀλήπασια μὲ τοὺς σουλ-
τανικοὺς, ὑπογράφει κάποιος μοναχὸς Νικόδημος Παληουοῦς, πὺ ὀρίστηκε νὰ φυ-
λάγη τὸ ἀναμερημένο σὲ τρύπες τοῦ κοντινοῦ χωριοῦ Δραγουμὴ βιδ τοῦ μοναστη-
ριοῦ, ἀπὸ τὸ φόβο τῶν Τούρκων. Ἐνθύμηση δὲ τῆς 1)3)1828 ἀναφερόμενη σὲ
σύγκαιρη ἀπογραφή τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ὑπογράφεται ἀπὸ κάποιον «Κα-
λοῖνικο ἱεροδιάκωνα Παλεωροῦς».

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1839—43 ἐφημερεῦει στὴ μονὴ κατὰ μιὰ ἄλλη ἐνθύμηση
κάποιος Παπάγγελος μὲ ἠγούμενον τὸν Ἡλίαν ἄγνωστης καταγωγῆς καὶ οἱ δύο.
Στὴν ὑπέρθυρη ἐπίσης τοῦ ναοῦ ἐπιγραφή πὺ ἀναφέραμε, τὴ σχετικὴ μὲ τὴν
ἱστορίαν του. Κατὰ τὸ 1833 ἠγουμενεύει ὁ πανοσιολογιώτατος κυρ Δανιήλ, ἄ-
γνώστου καθὼς καὶ ὅλοι οἱ προηγούμενοι καταγωγῆς καὶ κατὰ κόσμον ὀνομάτων.
Ἀκόμα καθὼς ἀγαφέρει ὁ Λαμπρίδης (Ἀγ. Β' σελ. 196) κάποιος ἱερομόναχος
Ἀγάπιος «κουρὰ τῆς μονῆς Παλιουροῦς», ἴσως ἐκεῖνος τῆς κτιτορικῆς τοῦ Ναῦ
ἐπιγραφῆς, κληροδοτεῖ μὲ διαθήκη του κατὰ τὸ 1860 φλωριά καισαρικὰ 75 στὸ
Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ Δραγουμὴ, καθὼς καὶ διάφορα σοβαρὰ χρηματικὰ ποσὰ στὶς
ἐκκλησιᾶς τῆς πόλης τῶν Γιαννίνων, «ὄπερ κατὰ γράμμα ὁ πρὸ μικροῦ ἐξ ἡμῶν
μεταστάς Μελέτιος ὁ Πανταζίδης ἐξεπλήρωσεν, ἐνῶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ διατάξεις τοῦ
ἀοιδίμου ἐκεῖνου ἀνδρὸς ἔμειναν ἀνεκτέλεστοι καὶ τὰ ποσὰ Κύριος γιγνέσκει τί
ἐγένοντο» (Ἀγ. Β' σελ. 21). Ἀπὸ ἄλλην ἐπίσης ἐνθύμηση (ὁ π. σελ. 53) πληρο-
φοροῦμεστε ὅτι κατὰ τὶς 20)11)1870 «ἀνεπαύθη ὁ μακαρίτης ἠγούμενος Ἀνθίμος καὶ
πατὴρς του ἦτο ἀπὸ χωριοῦ Ἀραχωβίτσα πλησίον τῆς μονῆς». Περὶ τοῦ Ἀνθίμου
αὐτοῦ τοῦ Α' ἀπὸ τὴν Ἀραχωβίτσα, γιὰ τὴ θ' ἀκολουθήσουν καὶ δυὸ ἀκόμη ἄλλοι
ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριὸ καὶ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα, ἔμαθα ἀπὸ χωριανούς του γερόντους,
πὺς ἐλέγονταν Ἐυάγγελος Σταμάτης. Στὶς 29)11)1877 προάγεται σὲ ἠγούμενο ἀπὸ
τὸν ἐπίσκοπο Βελλᾶς Βασίλειο, κάποιος ἀρχιμανδρίτης μὲ τὸ ὄνομα Θεόκλητος,
πὺ καθὼς φαίνεται δὲν ἔμεινε πολλὰ χρόνια σὲ τὸ μοναστήρι. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸν
καὶ κατὰ τὶς μαρτυρίες γεροντοτέρων ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, πὺ εἶναι
σὲ θέση νὰ γνωρίζουν κάπως καλύτερα τὰ πράγματα, ἠγουμένευσεν ἐπὶ μακρὰ σει-
ρὰ ἐτῶν καὶ μέχρι τὸ 1927 περίπου, ὁ Ἐπίσης Ἀραχωβιτινὸς Παναγιώτης Στα-
μάτης ὑπὸ τὸ μοναχικὸ ὄνομα Ἀνθίμος Β', γνωστότερος στοὺς ἐπιζῶντες σὰν
Ἀνθίμος ὁ μέγας. Σ' αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ ἀνέγερση τοῦ ἠγουμενεῖου καθὼς
εἶναι σήμερα, σύμφωνα μὲ σωζόμενη ἐντειχισμένη πάνω σ' αὐτὸ ἐνυπόγραφη πλά-
κα, πὺ γράφει: «Ἀναλώμασι τῆς ἱερᾶς μονῆς ἠγουμενεύοντος Π. Α. Σταμάτη ἐξ
Ἀραχωβίτσης, Ἐπιτροπεύοντος Χ. Ι. Σακελλάριου 1899». Εἶναι ἀκόμη γνωστὸς
στὴν περιοχὴ γιὰ τὴν πολὺ παρεξηγημένη ἀντιδικία του, ὀφειλόμενη μᾶλλον σὲ
περιουσιακὰς διαφορὰς, μὲ τὸν καπετὰν Γιάννη Πουτίτση, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν πρὸ
τοῦ 12 περιόδο διέμεινε σὲ τὸ γειτονικὸ τοῦ μοναστηριοῦ χωριὸ Δραγουμὴ σὰν ἐπι-
στάτης κτημάτων τῆς οἰκογενείας του. (16) Τὸ τέλος τῆς μακρᾶς του ἠγουμενείας
τοῦ ὀμολογουμένως δραστήριου αὐτοῦ Ἀνθίμου, ἐσήμανε καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς πα-

ρακμῆς τοῦ μοναστηριοῦ, ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ (1927) συντελέστηκε ἡ ἀπαλλοτριώση τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῶν κτημάτων του (17) πρᾶγμα, πού ἐπέφερε καὶ τὴν προοδευτικὴν ἐξαφάνισιν καὶ τῶν πολλῶν ζώων του μικρῶν καὶ μεγάλων. Μαζὶ μὲ τὸν Ἄνθιμο ἐμόναζεν ἐδῶ καὶ ὁ καλόγηρος ὑπὸ τὸ ὄνομα Γρηγόριος, καταγόμενος ἀπὸ τῆ Δραγωμῆ, καθὼς καὶ μιὰ ἀγαθώτατης μνήμης καλόγηρα ἀπὸ τὴν Πλεσίβιτσα Φιλιατῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζωίτσα. Μετὰ τὸν Ἄνθιμο Β' ἐχρημάτισε ἡγούμενος κατὰ περιόδους καὶ γιὰ λίγον καιρὸ ὁ ἀπὸ τὴν Ἀραχωβίτσα ἐπίσης Εὐ-ἀγγελος Σταμάτης ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄνθμος καὶ αὐτός, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, γνωστὸς καὶ ὡς Ἄνθιμος ὁ μικρὸς, γιὰ διάκρισιν ἀπὸ τὸν ζῶντα ἀκόμη πολὺ γέροντα τότε θεῖο του Ἄνθιμο τὸν μέγало, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ γιὰ ὀλίγον ἐπίσης χρονικὸ διάστημα κάποιος Παντελεήμων Ἀγιογορίτης. Τὸ 1933 τοποθετεῖται ἡγούμενος Παληουρῆς ὁ Ζαγορίσιος ἱερέας Ἰω. Πατσούκας ἀπὸ τὰ Σουδενὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωακείμ, ὡς τὸ 1944. Πολλὰ ἀπὸ τὰ καρποφόρα δέντρα τῆς μονῆς εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν του. Κατὰ τὸ 1946 καὶ γιὰ πολὺ λίγον καιρὸ ἔρχεται κάποιος Παντελεήμων πᾶνω ἀπὸ τὸ Γρεβενήτι, καθὼς μοῦειπαν, τὰ τελευταῖα δὲ χρόνια μόνιμος ἐνοικὸς τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι μιὰ γριουλά ἀδῆλου καταγωγῆς καὶ ὀνόματος, γνωστὴ ὡς Μαρία μοναχῆ. Τὴν ἐπισκέπτομαι δυὸ καὶ τρεῖς φορές τὸ χρόνο. Παρὰ τίς ἐπίμονες ὁμως παρακλήσεις μου νὰ ἰδῶ τὰ παλαιὰ βιβλία τῆς μονῆς ἀπὸ τὰ ὅποια πιστεύω, πὼς ἀρκετὰ ἄγνωστα γι' αὐτὴ στοιχεῖα θὰ ἔρχονταν σὲ φῶς, σιᾶθηκε ἀδύνατο νὰ μοῦ ἐπιτρέψει.

(Συνεχίζεται)

1. Ἡ κατάρρευση τοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ ναοῦ ἐγένε ἀκριβῶς στὶς 28/11/1813 καθὼς μαρτυρεῖ σχετικὴ μὲ τὸ γεγονός ἐνθύμησις (Ἡπ. Χρ. ὁ.π. σελ. 35): «1813 Νοεμβρίου 28 ἡμερὰ παρασκευὴ ὄρα 3 ἔγνευε μέγας σησμός τῶσον ὅπου ἔπεσε ἡ ἐκκλησιὰ τῆς παλιορῆς καὶ ἔπεσαν τρηματοξακίαι καὶ ἐξὶ σπύτια τῆς δραγωμῆς μερικὰ ὀλίγον μερικὰ καταγῆς καὶ ἡς τὰ ἡσάνινα κ.π.». Τὸ 1816 δὲ ἡ πλευρὰ αὐτὴ καθὼς εἶπαμε ἐκτίσθη ἐκ νέου.

2. Πρόκειται πιθανώτατα γιὰ τὸν γνωστὸ ἀπὸ τὸ Καπέσοβο τοῦ Ζαγοριοῦ ἄρχοντα Νούτσο Ἀλεξίου ἢ Καραμισιῖνη πατέρα τοῦ Ἀλέξη Νούτσου ὁ ὁποῖος Καραμισιῖνης κατὰ τὴ Λαμπριδῆ (Ζαγορ. 27—28) «Χερσὶ τε καὶ ποσὶ ἀπὸ τοῦ 1158 ὑποστηρίξας τὸν Ἀλῆν εἰς τὴν προαγωγὴν του ἐγένετο εὐθύς μετὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς σατράπου Ἰωαννίνων γενικὸς τοῦ Ζαγορίου προεσιῶς (Βεκίλης)» ἀσχοῦσε δὲ τεράστια ἐπιρροὴ κοντὰ του. Ἀπ' αὐτὸ εἰκάζω καὶ τὴν κάποιαν συμβολὴν τοῦ Ἀλῆ—πασια στήν ἐκ νέου ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ. Γιαννιωτῆς ἐπίσης ἄρχοντος τῆς ἐποχῆς ἦταν καὶ ὁ οὐ συνέχεια ἀναφερόμενος ἐπίτροπος Δημητρ. Ἀθανασίου.

3. Γράφει λοιπὸν ἐκεῖ ὁ Ἀραβαντινός: «Ἐν ᾧ δὲ πρὸς ποιήν καὶ βασάνους τῶν πολεμίων του καὶ τῶν θυμάτων τῆς τυρανίας του ἀκοδόμησεν εἰρητὸς καὶ ποικίλα βασάνων μέσα, οὐ συνεστάλη ὁ ἀλιτήριος (ὁ Θωμὸς Πρελοῦμπος) τοῦ ἀναγεῖραι καὶ τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Παλιορῆς».

4. Πρόκειται πιθανώτατα γιὰ τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἐπίσης τιμώμενον βασιλικὸν ναὸν τοῦ Λαμπόβου, χωριοῦ τῆς Β. Ἡπείρου, ἀπὸ

τις ἀρχαιότερες ἰσως σωζόμενες στὸν τόπο μας χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Στὸ ναὸ αὐτὸν πού χτίστηκε κατὰ ἐγγῶρια παράδοσιν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν (555 μ. Χ) πᾶνω σὲ θεμέλια παλαιότερης ἐκκλησίας, ὑπάρχει ἀξιολόγη εἰκόνα τῆς Θεοτόκου μεταφερμένη ἀπὸ τὴ Βενετιὰ καθὼς καὶ πολύτιμο χειρόγραφο Εὐαγγέλιον μὲ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. (Δὲς καὶ Ἡπειρ. Ἡμερ. 1914 σελ. 163). Στὸ χωριὸν μου Γραμμένο ἀκόμα ὑπάρχει ἐξωκλήσι τιμώμενον ὁνομα Παναγίας τῆς Λαμποβιτρίας λεγόμενης, ἢ κατὰ τὸ πρῶτον δὲ δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου ἐπίσης τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα «Λάμποβο». Πιστεύω πὼς ὅλες οἱ παραπάνω ἐπωνυμίες τῆς Παναγίας σχετίζονται μ' ἐκεῖνη τῆς παλιῆς Παναγίας τοῦ χωριοῦ Λαμπόβου.

5. Στὰ δημοσιευόμενα δυὸ ἐγγράφα καταβλήθηκα προσάθεια διατήρησης τῆς ὀρθογραφίας τῶν κειμένων. Οἱ ὑπογεγραμμένες δὲ λέξεις στὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν εἶναι γραμμένες μὲ κόκκινη μελάνη.

6. Παρὰ τίς ἐπίμονες ἐρευνῆς μου μετὰ τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τοῦ μοναστηριοῦ δὲν ἠμπόρεσα νὰ μάθω τί εἶδος θαῦμα ἐδειξε ἢ κυρία Θεοτόκος στὸν Τοῦρκο Ἀρβανίτη πού κοιμήθηκε διαβατικὸς στὰ δέντρα τῆς ἐκκλησίας τῆς, πρὸ τὸ καθαρὰ γραφόμενον «ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλα τὰ χωρία».

7. Τὴν ὑπόθεσίν τους αὐτὴ δὲν φαίνεται νὰ ἐξεπλήρωσαν στὸ ἀκέραιο οἱ κατὰ καιροῦς διοικήσαντες τῆς μονῆς καὶ κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν ἰδρυσὴν τῆς χρόνια, ὅποτε τὰ Σχολεῖα αὐτὰ (Ἑλληνικὰ) ἦταν στανιώτατο εἶδος σ' ὅλην τὴν περιοχὴν, ἀλλὰ καὶ κατοπινῆ, ὅταν αὐτὰ ἄρχισαν νὰ πυκνῶνουν τίς τάξεις τους σ' ὠρισμένα χω-

ριά της (Γραμμένο, Ζίτσα, Κούρνετα). Διαμαρτυρόμενος ο Λαμπρίδης για την όλιγογρία αυτή της μονής να συμβάλει στην πνευματική αφύπνιση των κατοίκων της επαρχίας, ιδρύοντας ή ενισχύοντας τα σχολεία της γράφει: «Μή η Παλιουρή έχρησιμοποίησε τίποτε προς ανάνηψιν εκ του ληθάργου των περιοίκων και ταυτα υπό ανεξαρτήτου και άρχοντος μέχρι χθές επιβλεπομένη (Κουρ. σελ. 64). Και άλλου: «Αλλά δέν είναι άτοπον ή της Παλιουρήs μονή επί σπουδαιοτάτοις διακρινομένη προσόδοις να χρησιμοποιεί τα άγαθα αυτήs προς άπληστείαν του ήγουμένου αυτήs ή και του ύποστηρίζοντος τουτονι; (Αγ. Α' σελ. 60)». Ο ίδιος δέ συγγραφάς εις τό «Περί των έν Ηπειρω Άγαθαεργημάτων» πόνημά του και Κεφ. «Πνευματικά έστία έν διαφόροις της Ηπειρου Μοναίς και έπιχορηγήσεις αυτών ύπερ Σχολείων ιδίως έν τω παρόντι αιώνι» δέν ειδα ν' αναφέρει πουθενά άνάμεσα στ' άλλα και τή μονή Παλιουρήs. Παρά ταυτα, καθώς πληροφρήθηκα, ή μονή κατέβαλε κάθε χρόνο κατ' έθιμο, ένα μικρό σχετικά ποσό για τό μισθό του Δασκάλου της Βελτούστας. Από τις 700 δηλ. πάνω κάτω λίρες, που άνέρχονταν τά έτήσια έσοδά της έδινε για τό δάσκαλο του παρπάνω χωριού ή μόνο λίρες επί μισθού του συνολικού 45 λιρών τό χρόνο. Μικρά επίσης ποσά έδινε για τον ίδιο σκοπό και στα χωριά της περιούχης Δρογουμή και Άραχωβίτσα, ίσως δέ και στο της Ζίτσας, όπου διατηρούσε αριθμό άκινήτων. Τό παράπονο λοιπόν του Λαμπρίδη ύποδείχεται ύστερα άπ' όλα αυτά πέρα για πέρα βάσιμο.

8. Μου είναι δύσκολο να καθορίσω με ακρίβεια ποιά πανώλη των Γιαννίνων έννοει γράφοντας «άπό τον καιρό της πανώλης» γιατί στα χρονικά από το 1733—χρόνο σύλληψης του έγγραφου—χρόνια, σημειώνονται στην πόλη μας δυο τέτοιες φοβερές έπιδημίες αναφερόμενες από τον Άρσβαντινό. Η μία: «Κατά την 1 Ιουλίου 1667 προσβαλύσα πρώτην την γυναικα του Μπουρδουμπά και εκ τούτου έμεινε παροιμία μεταξυ των Ιωαννιτών από τον καιρό του Μπουρδουμπά περι διηγημάτων έποχής αρχαίας» (Χρον. Ηπειρ. Β' σελ. 224). Η δεύτερη κατά τό 1681, κατά την όποία ο άντικαταστάτης του γνωστού της έποχής αυτήs Γιαννιώτης Δασκάλου Βησσαρίωνα Μακρή Παΐσιος εκ Παραμυθίας, αναγκάστηκε να έπανακάμψη στην πατριδα του «φοβηθείς την τότε ένσκήψασαν εις τα Ιωάννινα πανώλην» (Λόγιοι επί Γουρκοκρατίας σελ. 110). Και γιαυτή την τελευταία φαίνεται πως πρόκειται, σαν την πιο πλησιέστερη προς τό χρόνο ίδρυσης του μοναστηριού. Αλλά και κατά τό 1796 ίδια άρρώστεια σκορπάει στα Γιάννινα φοβερό θανατικό, για την όποία μιλουν εκτός από τον Άρσβαντινό και ο Λαμπρίδης. «1796 άναψε εις τα Ιωάννινα φοβερόν θανατικόν, ώστε απέθνησκον πενήντα και έξήντα πολλάκις δέ και όγδόντα άνθρωποι την ήμέραν. Εισήχθη δέ ο μολυσμός από έναν Γούναρην Ζαμάρην όνομαζόμενον έλθόντα από την Βλαχίαν και διήρκεσε από τον Φεβρουάριον έως του Α-

γίου Δημητρίου (Ζαγορ. σελ. 316 και Άραβ. Χρον. Β' σελ. 222).

9. Οι ύπογραφομένοι σαν μάρτυρες στο έγγραφο Χριστοδ. Μαρούτσος, Άναστ. Καραϊωάννης, Πάνος Θεοδοσίου και Άθαν. Μοσπινιώτης ύληξαν μέλη έπιφανή άρχοντικων της έποχής αυτήs οικογενειών των Ιωαννίνων, αναφέρονται δέ σε κάποιο σημειωματάριο του έπισκόπου Λιτζάς και Άγράφων, Γιαννιώτη την καταγωγή Νεκτόριον, σαν προύχοντες της πόλεως κατά τό 1723 (Άραβ. Χρ. Β' σελ. 206). Επίσης κοσμοουν με τις ύπογραφές τους μαζί με άλλους του κοινοτων Γιαννιωτων, έπιστολή υπό ήμερομηνία 15/4/1723 προς τον Γιαννιώτη Νικομηδείας Παΐσιο, με την όποία τον παρακαλούν να μειτεύση στα Πατριαρχεία, όπως μη μεταβή εκει για άπολογία ο συκοφαντημένος πρεσβύτες δασκαλός τους Μεθόδιος Άνθρακίτης (δ π. σελ. 278).

10. Η μονή καθώς και 17 γύρω άπ' αυτή χωριά της επαρχίας Κουρέντων «υπό του έπισκόπου Βελλάs έν Κοιτση από των όρχων του ΙΗ' αιώνος έδρεύοντας ύπήγοντο (Κουρ. σελ. 60)» για αυτό και βλέπουμε τις ύπογραφές των έπισκόπων αυτών στα έγγραφα.

11. Περί τούτου αναφέρουμε τά εξής: Μετά την άποκεφάλισιν (1786) του διοικητού των Ιωαννίνων Σουλεϋμάν πασιά του Γ' «ένεργείσις του γενικού προεστού του Ζαγορίου Νούτσου Κοιτοδήμου σκανδαλωδώς έννοούντος τον Άλή, δι' άντενεργειών παρά τω μεγάλω Βεζύρη της κατά του Άλή Ζαγορσιακής μερίδος και των μυθωδών θυσιών της συζύγου του άποκεφαλισθέντος ύπερ του έραστού της Άλεζότ πρώην άστινόμου, διοικητής των Ιωαννίνων άνεδείχθη ούτος» (Λαμπρ. ο Τεπελ. Άλή—πασαs σελ. 22) «όν διά την καλλονήν του ειχεν άνδοίξει ενω κατ' άρχάς ήτο καφεντζής του συζύγου της, ύπανδρευθείσα συγχρόνως αυτόν». Διοικητής λοιπόν των Ιωαννίνων «έξαρτώμενος εκ του Πασαλικίου Τρικάλων ήτο έν έτει 1788 ο ρηθείς Άληζότ, όστις έτύγγαγε άπών της έδρας του συνεκστρατεύσας μετ' άλλων πασάδων της Ρούμελης κατά τον Δούναβιν, όπου διεξήγετο ο μεταξυ Πύλης Αύστρίας και Ρωσίας πόλεμος. Τούτου άπουσιάζοντος ο Άλή—πασιαs κατέλαβε πραξικοπηματικώς τό πασαλίκι των Ιωαννίνων» τον ίδιο αυτό χρόνο (Σ. Άρσβαντ. : Ιστορ, Άλή—πασια σελ. 52—53). Τό χωριό του Πωγωνίου Γεροπλάτανος, λεγόμενο παλαιότερα Άληζότ—Τσιφλίκι, μάς θυμίζει τό όνομα του πασιά τούτου.

12. Για πρώτη, καθ' όσο γνωρίζω, φορά γίνεται λόγος για έμπρησμό μοναστηριού από τον Άλή—πασια και μάλιστα στην αρχή του καταπλητικού του σταδίου, γνωστού του ίδιου δεισιδαίμονα κι ως ένα βαθμό για αυτό σεβόμενον τά ιερά σκηνώματα, πολλά από τά όποια και εύρηγέτησε με τον τρόπο του βέβαια. Οι σχετικές άλλωστε με τον Άλή ιστορίες δέν αναφέρουν πουθενά τον έμπρησμό αυτόν του μοναστηριού μας πράγμα που μάς δυσκολεύει να έπιστημάνουμε τά οίτιά του.

13. Βέβαια τον καιρό που συντάχτηκε τό

έγγραφο (1784) ο Λάσκαλος δὲν εὐρίσκονταν στὰ Γιάννινα. Ἔθεσε ὁμως τὴν ὑπογραφή του ἀργότερα (1801) ἵσως γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ κύρος τοῦ ντοκουμέντου καθὼς συνέβηκε καὶ μὲ τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς Βησσαρίωνα καὶ τὸν ἐπίσκοπο Θεοδόσιο πού τὸ ὑπογράφουν τὸν ἴδιο χρόνο κι αὐτοί. Δὲν ἀποκλείουμε τὸν χρόνο αὐτὸ (1801) νά ᾤχισε καὶ ἡ κανονικὴ ἐπαναστασιακὴ τοῦ μοναστηριοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴ του.

14. Ἀπ' ἐδῶ συμπεραίνουμε πὼς ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀρχικὰ μονάσαντες πατέρες Δανιήλ, Ἀνανία καὶ Διονύσιο ἡγούμενος θ' ἀναδείχθηκε ὁ πρῶτος, τὸν ὁποῖον ὁ Παπαμανούσης ἐδιώρισε βεκίλην του (ἀντιπρόσωπόν του) νὰ ἐπιτηρῇ τὸ μοναστήρι καὶ νὰ τοῦ δίδει παστρικόν, καθὼς γράφει, λογαριασμόν.

15. Κατὰ μαρτυρίαν Δ. Πασχίδου ὁ Παπαναστάσιος αὐτὸς πρωτοῖδρυτὴς τοῦ μοναστηριοῦ κατάγονταν ἀπὸ τὴ Ζίτσα (Ἠπ. Χρ. Δ' σελ. 22).

16. Δὲν μπορῶ νὰ προσυπογράψω τὴν ἀποδιδόμενὴ στὸν ἡγούμενο αὐτὸν βαρεῖα κατηγορία, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ πὼς τὸ μοναστήρι στὰ χρόνια του χρησιμοποιήθηκε ὡς κέντρο μύησης ἐξ-γόντων Ἠπειρωτῶν στὰ μυστικά τῆς Ἠπειροῦ. Ἐταιρείας. Καὶ συγκεκριμένα στὶς 11)6) 1907 ὁ τότε ἐπίσκοπος Βελλᾶς καὶ Κονίτης Σπυρίδων ἐμύησε ἐδῶ τὰ κατόπι δραστήρια μέλη τῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐκείνης τῆς Ἠλείρου ὀργάνωσης, δικηγόρους Π Γεωργίτη καὶ Ἀλ. Λειβαδέα (Ἠπειρ. Ἐστ. Τ. 107 σελ. 203).

Ὁ πολὺς ὁμως κόσμος τὴν ἐπίστεψε. Καθὼς μολογαίει ἡ μάνα μου οἱ ἀντάρτες τοῦ Πουτέτου περιερχόμενοι τὰ χωριά τραγουδοῦσαν σχετικὸ ὑβριστικὸ γιὰ τὸ γούμενο τραγούδι, πού ἀποφεύγω νὰ καταγράψω μερικὸς γνωστὸς μου στίχους του. Ὁ Ἀνθιμος τότε ἀφοῦ κακοποιήθηκε βάναισα κατέφυγε στὰ Γιάννινα ὅπου ἔμεινε ὡς τὴν ἀπελευθέρωση, στὴ διάρκεια δὲ τῆς ἀπυσίας του τὸν ἀντικατέστησε, καθὼς ἔμαθα, κάποιος Παπαζυγούρας ἀπὸ τὰ Κούρεντα, πού ἔβρισε ἄγριο χέρι στὰ κοπάδια τῆς μονῆς.

17. Τὴν ἀκίνητη περιουσία τοῦ μοναστηριοῦ ἀποτελοῦσε, στὶς καλὲς του βέβαια μέρες, μεγάλος ἀριθμὸς χωρῶν ξερικῶν καὶ ποτιστικῶν, δάση καὶ λειβάδια στὶς περιοχὰς τῶν γειτονικῶν χωριῶν καθὼς καὶ τὸ μισὸ Καλοχώρι (Κουρ. σελ. 74), δύο ἐλαῖνες μοναδικοὶ σ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, ἀπέραντο ἀμπέλι, ὁ μύλος, κινητὴ δὲ πάνω ἀπὸ χίλια ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα χωρία τὰ μελίσια, σὲ τρόπο πού τὰ ἔσοδά τῆς ξεπερνοῦσαν κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς τὶς 700 λίρες χρυσῆς τὸ χρόνο. Πάνω ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ δίπλα στὴ δημοσιὰ σώζεται ρεπιασμένο τὸ κοτσέκι του, πού σὲ περίοδο ἰδίως συγκομιδῆς ἦταν βουβὸ ἀπὸ τὰ λογιῆς προϊόντα.

19. Ἀγνοοῦμε πότε ἀκριβῶς ἡ μονὴ ἔπαυε νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ πρωτοῖδρυτοῦ τῆς. Τὸ 1784 ἀκίμα βλέπουμε τὴν Ἀγγελικὴ Ζιτωίτισσα, νύφη τοῦ Παπαμανούση, νὰ καταβάλλῃ ἓνα ἀρκετὰ σημαντικὸ ποσὸ (1000) ζεῖρα=χρυσῆς παράδες) γιὰ τὴν ἐπαναστάσιον τῆς μονῆς μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς ἀπὸ τὸν Ἀλῆ—πασιά.

20. Τὸ ἰδιόρρυθμο τοῦτο κτίσμα τῆς Δ. πλευρᾶς θεολοσκέπαστο καὶ μὲ δυὸ μπουῦκες πού ἢ ἐξέχουσα καπνοδόχο του τὸ προσφέρει ἀπὸ μακρὰ ἴδιο μικρὸ βυζαντινὸ ναὸ, ποραμελημένο κι ἀργὸ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀκούα τῆς ἀκμῆς τοῦ μοναστηριοῦ, τότε πού ὁ καπνὸς δὲν τ' ἀπόλιπε, χρησιμοποιεῖται σήμερον ὅπως-ὅπως ἀπὸ τοὺς χασάπηδες τὴν ἡμέραν μόνον τοῦ πανηγυριοῦ.

21. Ἀπ' ἐδῶ εἰκάζουμε ὅτι οἱ διατηρούμενοι κᾶπως καὶ σήμερον ἐλαῖνες τῆς μονῆς προῦπῆρχαν αὐτῆς ἀγνωστο ἀπὸ πόσον καιρὸ ἀνήκοντες σὲ Γιαννιώτες ἀρχοντάδες (Καραγιανναίους).

ΕΞΗΓΗΣΗ

ΤΩΝ ΤΟΥΡΚ. ΛΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

ἀ γ ἄ ς (ὁ) : Τίτλος γιὰ Τούρκους τοῦ κέντρου καὶ τῶν ἐπαρχιῶν πού εἶχαν κάποιον ἀξίωμα κατώτερον πάντως.

ἀ μ α ν ἄ τ ι (τὸ) : Ἐνέχυρο.

Β ε κ ἰ λ η ς (ὁ) : Πληρεξούσιος τῆς Τουρκ. Διοικήσεως σὲ μιὰ περιοχὴ (Βεκίλης Ζαγορίου) ἢ καὶ ἀπλῶς πληρεξούσιος.

Β ο ῖ β ὄ ν τ α ς (ὁ) : Ἦταν μεγάλο ἀξίωμα. Οἱ Τούρκοι παρέλαβαν τὴ λέξη ἀπὸ τοὺς Σλάβους καὶ ὀνόμαζαν τέτοιους τοὺς ἀπὸ τὴν Ὑ. Πύλη διοριζόμενος ἡγεμόνας τῆς Μολδοβλαχίας. (Λαογραφία 1954 σελ. 497). Ἐδῶ σημαίνει τὸν τοποτηρητὴ ἢ ἀντιπρόσωπο πού διορίζονταν νὰ εἰσπράττει τοὺς φόρους ἀπὸ τὰ χωριά κτήματα τῆς Βαλιδὲ Σουλτάνας (βασιλομήτορος) καθὼς ἦταν τότες πολλὰ ἀπὸ τὰ Κουρεντοχώρια μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ζίτσα. Ἐδῶρα του στὴν ἐπαρχία μας εἶχε τὴν Πογδόριανη. Ἡ φράση τοῦ κειμένου «Ζίτσα βοῖβόντασι μονκατᾶ» σημαίνει τὸν ἐνταταλμένο (Ἀγμὲτ Ἀγάς) τὴν εἰσπραξὴ τοῦ μονκατᾶ τῆς Ζίτσας, πού ἀνήκε στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ Βοῖβόντα.

Ἐ φ ἔ ν τ η ς (ὁ) : (τὸ βυζ. αὐθέντης). Τίτλος Τούρκων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀξιωματῶν καὶ ἰδίως πριγκήπων ἀλλὰ καὶ τιμητικὴ ἐπωνυμία ἀνάλογη πρὸς τὸ ἑλληνικὸ «κύριος».

Ζ ἔ ρ ι α : Χρυσοὶ παράδες.

Ζ α δ ἔ ς (ὁ) : Παιδὶ τοῦ... (δηλωτικὸ καταγωγῆς εὐγενικῆς).

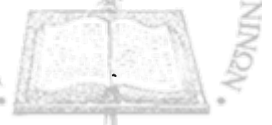
Ζ ο ρ μ π ἄ ς (ὁ) : ἀντάρτης, ἐπαναστάτης, αὐτὸς πού σήκωσε ντουφέκι κατὰ τοῦ Ντοβλετιοῦ, ἀλλὰ καὶ ληστής.

Κ ο υ ρ ἰ (τὸ) : Δασοτεμάχιο μικρῆς σχετικῆς ἔκτασης ἀπαντημένο, χρησιμοποιούμενον κυρίως γιὰ κόψιμο κλαριοῦ γιὰ τὰ ζῶα. (Δὲς Ἠπ. Ἐστ. Τ. 1 σελ. 199).

Μ α χ α λ ἄ Σ ε ρ ἄ γ (ὁ) : Συνοικία τῆς πόλης τῶν Γιαννίων περὶ τὸ σημερινὸ Γυμνάσιο Θηλέων.

Μ ε χ κ ε μ ἔ ς (ὁ) : Τὸ ἱερὸ δικαστήριον.

Μ π ἄ σ τ α ἰ ν α (ἡ) : Κτηματικὴ περιουσία. Ἐλέγονταν καὶ ζευγάρι, καλλιεργήσιμη δηλ. ἔκταση πού μπορεῖ νὰ δουλέψῃ στὸ χρόνο ἓνα ζευγάρι βοδιῶν καματερῶν.

Μουρασελές (ό): Τὸ διάταγμα. Εἰδικὰ τὸ διάταγμα παραχώρησης ἀρματολικιοῦ (γλήγορα τὸ μουρασελέ ἀπ' τὴν ὄξυνά και κάτω).

Μουκατάς (ό): Δικαίωμα εἰσπραξῆς φόρων, προσόδων. «ἡμεῖς οἱ τῆς νήσου Σάμου πτωχοὶ ραγιάδες ἀπὸ χρόνους ἤδη ἱκανοὺς κατακυριευμένοι και δεινῶς βασανιζόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀγοραστάς τοῦ μουκατᾶ κλπ.» (γράφουν σὲ ἀναφορὰ τοὺς οἱ Σιαμιῶτες) και παρακάτω: «ἐπέφερον εἰς ἡμᾶς ἀρπαγὰς και ἀδικίας προβάλλοντες ὅτι δὲν ἐβγαίνει ὁ μουκατάς» (Σταματιάδη: Σαμιακά Τ. Β') και ἄλλοῦ: «Καταγίνουμαι νὰ ἠμπορέσω νὰ πάρω τὸ μουκατᾶ τῆς Βοστίτσας» (Αἰγίου) (Ν. Μεσοσηνέζη: Γ. Σταῦρος σελ. 138).

Μπέης (ό): Τίτλος γιὰ τοὺς ἀνώτερους Τούρκους ἀξιωματοῦχους και τὰ παιδιά τῶν πασιάδων. Μπέηδες ἦταν και πολλοὶ Χριστιανοὶ ἀρχοντες ὑποτελεῖς στὸ Σουλτᾶνο. Σὲ βαθμὸ ὁ μπέης ἦταν κατώτερος τοῦ πασιᾶ. (Λαογρ. ὁ. π.).

Μούλκι (τό): ἡ πλήρης ἰδιοκτησία.

Ναχιγές και Ναχαγές (ό): Κύκλος, διοικητικὴ περιφέρεια, ὑποδιοίκηση.

Πασιᾶς (ό): Τιμητικὸς τίτλος γιὰ τοὺς ἀνώτατους ἀξιωματικούς (στρατηγός) ἢ πολιτικούς ὑπαλλήλους.

Σιούμπασης (ό): Στὴν ἀρχὴ ἐσήμαινε τὸν ἐντεταλμένο στὴν κατανομὴ τῶν νερῶν, νερονόμο. Μὲ τὸν καιρὸ τὸν ἐπιστάτη κτημάτων, τὸν ὑποδιοικητὴ ἀστυνόμο, ἐκμισθωτὴ ἐγγείων φόρων και τῆς δεκάτης, προϊστάμενο τῶν κεχαγιάδων και μουχτάρηδων. (Δὲς και Λαογρ. ὁ. π. και Β. Μπόγκα Τουρκ. Λέξεις σὲ Ἑλλ. κείμενα). Ὁ Σιούμπασης πού ἔμενε στὸ Κονάκι εἶχε και ποινικὴ δικαιοδοσία, φυλάκιζε και ἔδερνε τοὺς φτωχοὺς ἀγρότες...

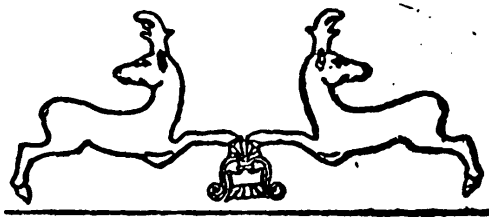
Ἐδάνειζε ὑποχρεωτικὰ μὲ τόκο 40 ο/ο και περισσότερο και ἅμα ἔληγε ἢ προθεσμίᾳ ἐπαιρνε ἀπὸ τὸ χωριάτη ἢ τὸν κορπό του στ' ἄλωνι ἢ σκλάβωνε τὰ παιδιά του και τὸν ἴδιο ἀκόμα και τοὺς πούλαγε σ' ἄλλον Ἀρβανίτη (Κασομούλη: Ἐνθνμ. Στρατ. Τ. Α' σελ. 256).

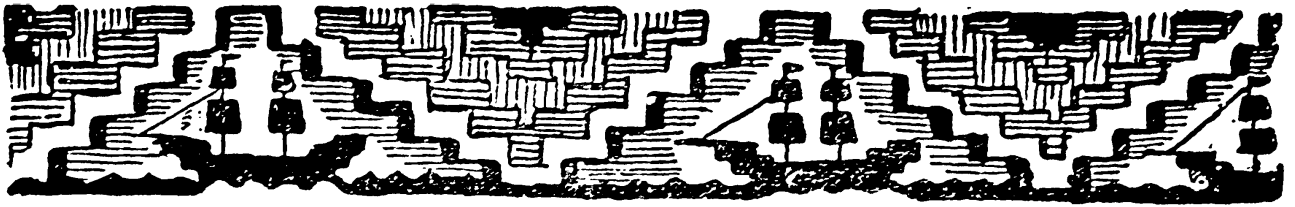
Σπαχίς (ό): Ἐσήμαινε ἀρχικὰ τὸν ἐφιππο τοῦ τουρκ. στρατοῦ, τὸν ἐφιππο φοροσυλλέκτη ἀργότερα. «Τίτλος φεουδαρχικὸς ἰππέως Τούρκου στρατευομένου μετὰ τοῦ ἵππου του και ἀμοιβομένου διὰ γαιῶν παραχωρουμένων ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου» (Εὐάγ. Μπόγκα ὁ. π.). Τέλος ἐσήμαινε τὸν Τούρκο Τιμαριοῦχο. Εἶχε δικαίωμα νὰ ἐξουσιάζει μιὰ περιοχὴ και νὰ νέμεται σ' ὅλη του τὴ ζωὴ τὸ 1/10 ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς γῆς τῆς τὸ λεγόμενο σπαϊλίκι. (Δὲς περισσότερα: Ἡπ. Ἐστ. Τ. 1 σελ. 10).

Ταπί (τό): Τίτλος κυριότητος κτήματος.

Τσιφλίκι (τό): Τιμᾶριο, χωριὸ ἰδιοκτητο ἀπὸ Ὀθωμανοὺς και Χριστιανοὺς ἀκόμα γαιοκτήμονες στοὺς ὁποίους οἱ καλλιεργητὲς ἐπλήρωναν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σπαϊλίκι και 3/10 τῶν προϊόντων ἐλευθέρᾳ ἀπὸ κάθε βάρους πού τὰ μετακόμιζαν ἀνέξοδα οἱ ἴδιοι στὶς ἀποθήκες τοῦ ἰδιοκτήτη.

Χάσ' Βελτσιστας (τό): Ἡ λέξη «Χάσι» σημαίνει κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸ (Χρονογρ. Ἡπ. Β' σελ. 176) «καθαρὸν ἢ ἀποκεκομμένον ἐτήσιον εἰσόδημα περιοχῆς τινος διαβιβασόμενον εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Βασιλομήτορος ἐκ γαιῶν ἢ χωρίων ἐλευθέρων ἰδιαιτέρου δεκατισμοῦ (σπαϊλίκι). Τοιοῦτον τι σημαίνει τὸ Χάσι Καρίτσας, Πογδοριανῆς, Ἀρτης». Πρῶτη, καθ' ὅσο γνωρίζω φερά, βλέπουμε νὰ γίνεται λόγος γιὰ Χάσι Βελτσιστας. Γνωστότερο ἦταν τὸ λεγόμενο Χάσι Καρίτσας, γειτονικοῦ πρὸς τὴ Βελτσιστα χωριοῦ, «ὅπερ (Χάσι) ἐσχημάτιζαν 60 περίπου χωριά ἐκ τῆς Ἰωαννιτικῆς ἐπαρχίας ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων (μεταξὺ τῶν ὁποίων και 34 τῆς ἐπαρχίας Κουρῆντων) ἀπηλλαγμένα ὄντα ἰδιαιτέρων σπαχίδων. Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω χωρίων μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ—πασια εἰσέπραττε τὸ Ταμεῖον τῆς Βασιλομήτορος φόρον δεκατικὸν ἐτησίως γρ. 26932 ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, φόρος ὅστις ὑπῆρχεν ἀνεπαίσθητος και μηδαμινὸς ἐνώπιον τοῦ ἐγγείου φόρου, ὃν ἤδη τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον εἰσπράττει ἐκ τῶν γαιῶν τῶν ρηθέντων χωρίων» (Χρον. Ἱππειρ. ὁ. π. σελ. 73).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

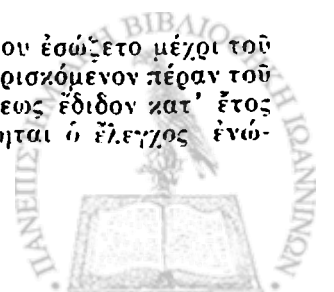
5ον

Μετὰ τὴν καθιέρωσι τῶν ἔξαιρητικῶν κατὰ τὰ ἀνωτέρω προνομίων ἐν τῇ περιφερείᾳ Μετσόβου, ἤρχισεν αὕτη νὰ διοικῆται δημοκρατικῶς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὸ δημοκρατικὸν ἐκεῖνο πολίτευμα μετετρέπη εἰς ἀριστοκρατικόν, κατὰ τὸ ὅποιον ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης κοινωνικῆς τάξεως τοῦ Μετσόβου ἀπήρτιζον τὴν διοικοῦσαν ἐπιτροπὴν, ἣτις ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ προέδρου, δημογέροντος καὶ γέροντος ὀνομαζομένου, εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο πάντα τὰ ἄλλα μέλη, ἐκ τοῦ ἐφόρου τῶν Σχολείων, τοῦ φροντιστοῦ τῶν ὑδάτων, τοῦ ἀγορανόμου, τοῦ ἐπιτρόπου τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦ εἰσπράκτορος τῶν φόρων ἐν γένει (1) καὶ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ, ἔχοντος καὶ τὴν ἔνοπλον φρουράν. Ἰδιαίτερον δὲ συμβούλιον συγκείμενον ἐκ τῶν πλέον συνετῶν γερόντων καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Δημογέροντος ἐδίκαζεν ἐπὶ τῇ βύσει καθιερωμένων συνηθειῶν καὶ διατυπώσεων τοὺς ἔχοντας διαφορὰς μεταξὺ τῶν. Πᾶσα δὲ πρᾶξις τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπεβάλλετο εἰς τὰς δύο ἄλλας τάξεις τῶν πολιτῶν ὑποχρεωτικῶς καὶ ἄνευ συζητήσεως παραδεχομένης αὐτήν. Ὅταν ἐξεδικάζοντο διαφοραὶ μεταξὺ ἀριστοκράτου καὶ πολίτου τῶν δύο ἐτέρων τάξεων—ἐπαγγελματιῶν καὶ ἐργατικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συμπεριλαμβάνοντο καὶ οἱ κτηνοτρόφοι—ἐκεῖνος μὲν ἐκάθητο, ὃ δ' ἄλλος ἴστατο ὄρθιος ἐνώπιον τῶν δικαστῶν καὶ τὸ δίκαιον ἀπενέμετο συνήθως εἰς τὸν ἰσχυρότερον. Ἡ μὲν τάξις τῶν ἀριστοκρατῶν, πὺν διεκρίνετο ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν, ἐσύγκαζεν εἰς τὴν ὠραίαν πλατεῖαν μὲ τοὺς δύο πλατάνους, γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα «Κουλοῦκι» αἱ δὲ λοιπαὶ τάξεις ἐκτὸς τῆς φραγμένης μὲ κίγγυρα πλατείας, ὅπου τὰ παντοπωλεῖα καὶ τὰ κρεοπωλεῖα. Καὶ σήμερον πολλοὶ γέροι κτηνοτρόφοι ἀποφεύγουν νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν ἐν λόγῳ πλατεῖαν ἀπὸ μακροχρόνιον συνήθειαν !!

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω μὲ τὰ χορηγηθέντα ἔξαιρητικὰ προνόμια εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας Μετσόβου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Δ', ἀληθὴς δημοκρατία ἐγκαθιδρύθη ἐκεῖ εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας. Τὰ ἐν λόγῳ προνόμια ἀνανεούμενα ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Σουλτάνων διετερήθησαν μέχρι τοῦ 1795, ὁπότε κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀποστατήσαντος Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐκτὸς τῆς ἱεράς Ἐξουχίας, διὰ τῆς προσαρτήσεως ὀλοκλήρου τῆς περιφερείας εἰς τὴν ἐπικράτειάν του. Χάρις εἰς τὰ μνημονευθέντα προνόμια ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μετσόβου ηὐξήθη σημαντικώτατα ἀπὸ τοῦ 1659, διότι πολλοὶ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γύρω τοῦ Μετσόβου μέρη ἔσπευσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐκεῖ μὲ τὰ ποίμνιά των οἱ περισσότεροι καὶ νὰ κτίσουν μονίμους κατοικίας. Οὕτω ἡ οἰκογένεια Ἀποστολάκα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ οἰκογένεια Ἀβέρωφ,

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 1055.

1. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρεται καὶ ὁ Φλέβος Μούζης, τοῦ ὁποίου ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1912 καὶ τὸ μνήμα του—Μορφομένου ἀλ. Φλέβου—ζαλούμενον καὶ εὐρισχόμενον πέραν τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως ἔδιδον κατ' ἔτος ἀπολογισμὸν ἐνώπιον τῆς Κοινότητος Ἀνηλίου, διὰ νὰ μὴ ἐπηρεάζηται ὁ ἔλεγχος ἐνώπιον τῆς κοινότητος Μετσόβου ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἢ φίλων των.

ἦλθεν ἀπὸ τὴν Βέροιαν, ἡ οἰκογένεια Τσανάκα ἀπὸ τὸ χωρίον Μοκόσι, ἡ οἰκογένεια Μπότα ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἡ οἰκογένεια Σαρακιώτη ἀπὸ τὸ Συρράκο, ἡ οἰκογένεια Προμέτη ἀπὸ τὴν Προμετή, ἡ οἰκογένεια Σκαφιδᾶ ἀπὸ τὸ χωρίον Φλαμπουράρι, ἡ οἰκογένεια Ντόλιου ἀπὸ τὴν Πέτρα, ἡ οἰκογένεια Πίχτου ἀπὸ τὴν Μοσχόπολιν τῆς Κορυθαῖας, ἡ οἰκογένεια Παδιώτη ἀπὸ τοὺς Πάδες, ἡ οἰκογένεια Δημάκη ἀπὸ τὸ Χαλίκι, ἡ οἰκογένεια Ἀδαμίδη ἀπὸ τὴν Σκληνιαῖα τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἡ οἰκογένεια Τσιπούρη ἀπὸ τὸ Κηπουριὸ Γρεββενῶν, ἡ οἰκογένεια Δεληγιάννη καὶ Τσάτου ἀπὸ τὴν Τσιούχλη τῶν Γρεββενῶν, ἡ οἰκογένεια Γότσου ἀπὸ τὴν Γότσιντα, ἡ οἰκογένεια Τζήμα ἀπὸ τὸ Περιβόλι, ἡ οἰκογένεια Μπρίση ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἡ οἰκογένεια Βαρδάκα ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, τοῦ Γκίκα ἀπὸ τὴν Προμητὴν, ἡ οἰκογένεια Μπούμπα, ἡ πολυπληθεστέρη ἐν Μετσόβῳ σήμερον ἀπὸ τὸ ἔλλη ὄφωνον χωρίον τῶν Γρεββενῶν Ζουπανταῖοι (Ζουπάντζι) καὶ αἱ οἰκογένειαι Ἰατροπούλου, Δολαρίδη καὶ Τζωάννου ἐξ Ἰταλίας καὶ πολλαὶ ἄλλαι οἰκογένειαι ἀπὸ διάφορα ἄλλα μέρη τῆς ὑποδοῦλου τότε Ἑλλάδος. Ἐκτοτε τὸ Μέτσοβον καθίσταται σπουδαῖον βιοτεχνικόν, ἐμπορικόν καὶ πνευματικόν κέντρον. Ἀργότερον ἰδρῦθη καὶ τραπεζικόν γραφεῖον, μὲ ἀντισποκριτὰς ἐν Ἑνετίᾳ, Βουκουρεστίῳ, Μόσχᾳ, Ὀδησσῶ, Κωνσταντινουπόλει, Ἀλεξανδρείᾳ, Βιέννῃ καὶ Λιβόνῳ τῆς Ἰταλίας, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ πολλοὶ ἐμπορευόμενοι Μετσοβῖται. Διέπρεψαν ἐπίσης οἱ Μετσοβῖται ὡς βιοτέχναι καὶ ὡς ἐμποροὶ ἐν Ἰωαννίνοις, Θεσσαλονίκῃ, Σέρραϊς, ἐν Νιαούσῃ, ἐν Λαρίσῃ, ἐν Τρικκάλοις, ὅπου καὶ σήμερον ὑπάρχει Μετσοβίτικη παροικία ἀριθμοῦσα 300-350 οἰκογενεῖαι, ἐν Τυρνάβῳ, ὅπου ἀνήγειραν ναὸν εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Νεομάρτυρος ἐκ Μετσόβου—17ῆ Μαΐου—ἐν Καοδίτῃ, ἐν Φιρσαλοῖς, ἐν Λαμίᾳ καὶ ἐν Χαλκίδι, ὅπου προέβησαν εἰς ἀγορὰν κτημάτων. Οἰκίαι μεγάλαι καὶ πολυτελεῖς ἐκτίσθησαν τότε ἐν Μετσόβῳ, δρόμοι λιθοστρωμένοι κατεσκευάσθησαν, μεγάλα πλατεῖα ἐγαχαρίχθησαν εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, κῆποι περιεστοιχίσθησαν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Μετσόβου, ὑδραγωγεῖον κατεσκευάσθη μεταφέρον τὰ νερὰ τῆς Πολιταῖας πρὸς ὑδρευαίν τῶν κατοίκων καὶ ἀοδευαίν τῶν πολλῶν κήπων, ἐκκλησῖαι καὶ ἐξωκκλήσια ἀνηγέρθησαν εἰς τὰς ἐξόδους τῆς πόλεως καὶ ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται σήμερον εἰς 14, ἦτοι: Ἐκκλησῖαι 1) Ἁγίου Δημητρίου, 2) Ἁγίων Πάντων, 3) Ἁγίου Χαρολάμπους, 4) Ἁγίας Παρασκευῆς, 5) Ἁγίου Γεωργίου, 6) Ἁγίων Ἀναργύρων, 7) Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐξωκκλήσια 8) Ἁγίας Τριάδος, 9) Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἰωαννίνων, 10) Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Τρικκάλων, 11) Ἁγίων Ταξιαρχῶν παρὰ τὴν Μονήν Ἁγίου Νικολάου, 12) Προφήτου Ἡλία εἰς τὸ ὄροπέδιον Ποταῖας. Μοναστήρια 13) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 14) Ἁγίου Νικολάου, ὅπου καὶ συνεχόμενον ἐκκλησῖαι εἰς μνήμην τοῦ ἐκ Μετσόβου Νεομάρτυρος Νικολάου ἢ Βλαχονικόλα κατὰ τὸν ἀείμνηστον μητροπολίτην Θεσσαλιώτιδος—Φαναρίου—Φαρσάλων Ἰεζεκιήλ, ἐορταζόμενον τὴν 17ην Μαΐου. Εἰς τὴν ἱεράν Ἐξαρχίαν Μετσόβου ὑπήγετο ἔκπαλαι καὶ τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας, ποῦ εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν Κόκκινο Λιθάρι (Κιάτρα ἀταῖα Ρόσσια) πλησίον τῆς Ντρεβεντίστας (Ἀνθοχώρι) καὶ τὸ ὁποῖον προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἕλληνας ἐπὶ τουρκοκρατίας, διότι ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον τῶν διωκομένων καὶ τῶν ἀγωνιστῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων. Ἐκτοτε ἀναπτύσσεται ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ ξυλουργικὴ ἐν Μετσόβῳ εἰς βαθμὸν ἀξιοζήλευτον, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ διάσωζόμενα μέχρι σήμερον μεγάλα κτίρια διακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν. Τοιαῦτα κτίρια ἦσαν αἱ μέχρι τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου διατηρούμεναι οἰκίαι Ἀνήλικου, Χρησιτίδη, Τσαπέκου, Ποστολάκα ἢ Ἀβέρωφ, Τουσσίτσα, Μούστου, Ἀγόρου, Τσανάκα, Ντεληγιάννη καὶ αἱ ὑφιστάμεναι σήμερον Τζωάννου (Βράκα), Μπότσαρη, Μπέρκου, Μπισκοβάτη (Μπαντιμπούλη), Γκαραλάνη (Μπίσα)

ὅπου ἐφιλοξενήθη κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Πατὴρ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, κατὰ τὴν ἐκ Μετσόβου διέλευσίν του, Καί'η, Τσάββα, Τζήμα, Ταλαμπάκου, αἱ οἰκίαι Βαίλα (Γιούστου) Θαναπούλη, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ κτισθεῖσα τὸ 1622, τὸ γηροκομεῖον Τριανταφύλλου Τσομάγκα καὶ ἄλλαι.

Ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ Ἁγίου Πασσᾶ Σάμπλος κατήγετο ἐκ Μετσόβου, ὀνομαστοὶ δὲ οἰκοδόμοι ἀναφέρονται οἱ : Κώστας Μίχας, Ἁπ. Πῆχος, Μιχ. Παδιώτης, Ἰωάννης Παδιώτης (κτίσας τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς), Ἀπόστολος Παδιώτης, φιλοτεχνήσας τὴν προτομὴν του ἐπὶ λευκοῦ λίθου, Βασ. Σταμούλης, Ἀδελ. Κωστάκη, Γκῶγκος Νάκας, Νικ. Κουτσάκης, Ἀλεξ. Κοτσαμάνης, Γεώργ. Λαζήρης, Κύργος Πανάγιος, Ἰωάννης Σταυράκης. Ἄνδρ. Ξάνθης, Ἁρ. Ρόζος, Μιχ. Μερτζάνης, Ἀδελ. Ἀζέλη, Στ. Ζητέλης, Σπ. Χασταζέρης, Μιχ. Σιάφας, Δημ. Πανάγιος, Θεμελῆς Περιστέρης, Κύργος Περιστέρης, Τριαν. Ντασοῦλας. Θεόδωρος Ντασοῦλας, Βασ. Περιστέρης, Ἀδελφοὶ Κωστάκη καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Τότε ἐδημιουργήθη καὶ βιοτεχνία βαρελοποιίας καὶ σαμσοποιίας ἀξιοσημείωτος, μὲ τὴν ὁποίαν ἠσχολοῦντο πολλοὶ Μετσοβῖται καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἐφωδιάζοντο αἱ ἀγοραὶ τῶν Ἰωαννίνων, Πρεβέζης, Ἄρτης, Τρικάλων, Φιλιατῶν, Λαρίσης, Καρδίτσας, Φαρσάλων, Βόλου καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας. Τοιοῦτοι ἀναφέρονται οἱ Μετσοβῖται ἀδελφοὶ Ζαρκάδη, ἀδελφοὶ Γκουργκούλη, Χρόνης, Μπουσβάρας, Προποτίνης, Βαρδάκας, Κοτσάφτης, Πέτρης, Τέτσιος, Κασίόρος, Ντόλιος, Σκαφίδας καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Μὲ τὴν ἀνέγερσιν πολλῶν καὶ ὡραίων ἐκκλησιῶν ἐν Μετσόβῳ ἐξυψώθη τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν κατοίκων εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ τότε ἀνεπτύχθη μία ὡραία τέχνη ἡ ξυλογλυπτική. Πολλοὶ Μετσοβῖται ἐπιδοθέντες μὲ ζῆλον εἰς τὸ εὐγενικὸν καὶ Χριστιανικὸν αὐτὸ ἔργον, ἀνεδείχθησαν ἄριστοι σκαλισταὶ (ταλιαδοῦροι), φιλοτεχνήσαντες ἐπὶ ξύλου καρδιᾶς ὡραιότατα καὶ ἐπιβ'ητικώτατα τέμπλα βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μὲ κοιφωτοὺς κίονας καὶ μὲ διάκοσμον ἀκανθοειδοῦς ἀμπέλου, ἐπὶ τῆς ὁποίας μικρὰ πτηνὰ ἐρράμφιζον ὠρίμους ράγας σταφυλῶν, θυμασίους ἀμβωνας σχήματος ποιητοῦ, πεγαλοπρεπεῖς δεσποτικὸς θρόνους καὶ ὡραία εἰκονοστάσια. Δείγματα τῆς ὡραίας αὐτῆς τέχνης δύναται τις νὰ ἴδῃ σήμερον ἐν Μετσόβῳ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐπίσης εἰς πολλὰς ἐκκλησίας τῶν Ἰωαννίνων, τῶν Τρικάλων, τῶν Φαρσάλων (τῆς Παναγίας) ὅπου εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τέμπλου διακρίνεται ἡ εὐαγγελικὴ φράσις : « Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινὴ καὶ ὁ πατὴρ μου ὁ γεωργὸς ἐστίν ». Εἰς τὰς περισσοτέρας ἐπίσης ἐκκλησίας τοῦ Καρπενησίου, τῆς Λαμίας, τοῦ Τυρνάβου καὶ τοῦ Πηλίου σώζονται τοιαῦτα ἔργα μέχρι σήμερον. Ἐπιβλητικώτατα τέμπλα, δεσποτικὸν, ἀμβων καὶ εἰκονοστάσια φιλοτεχνηθέντα ἀπὸ Μετσοβίτας σκαλιστὰς σώζονται εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς κομποπόλεως Μηλεῶν (Πηλίου) τῶν Ἁγίων Ταξιαρχῶν, ἰδρυθέντα τὸ 1741. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἁγιογραφία (ζωγραφικὴ) φαίνεται ὅτι προήχθη τότε ἐν Μετσόβῳ, διότι ὅπως μὲ ἐβεβαίωσεν ἔγκριτος καθηγητὴς ἐκ Μηλεῶν Πηλίου, ὁ Ρήγος Καμηλάρης, ἱστοριοδίφης καὶ συγγραφεύς, ὁ ὡς ἄνω ναὸς τῶν Μηλεῶν στολιζέται ἐσωτερικῶς ἀπὸ ἀγιογραφίας ἐφ' ὅλων τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων, ὀφειλομένης εἰς τὸν χωροστῆρα Μετσοβίτου ἀγιογράφου κατὰ τὴν παράδοσιν, τοῦ ὁποίου δὲν διεσώθη δυστυχῶς τὸ ὀνοματεπώνυμον. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου καὶ μεταξὺ θύρας καὶ παραθύρας, σώζεται τὸ ἀκόλουθον ποίημα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδημοσίευσεν ὁ Καμηλάρης εἰς τὰ «Θεσσαλικά Χρονικά» πρὸ ἐτῶν. Ἴδου αὐτὸ :

« Δεῦτε πάντες ἴητε ἐν τῷ ναῷ Κυρίου καὶ τῆς Ἀειπαρθένου εἰ μὲν φίλος πέφηκας εἰσελθε χαίρων (ἔσω) εἰ δ' ἐχθρὸς καὶ βάσκανος καὶ γέμων ὄλος δόλου, πόρρω, πόρρω πέφευγε τῆς Θεῆς Πύλης ταύτης, πρὶν ἔλθῃς εἰς συναίσθησιν ἐκ βάρους τῆς καρδίας, συγγνώμην αἰτησάμενος διὰ τὰς ἀνομίας, ἣν δώσει ὁ Πανά-

γαθος δια τῆς μετανοίας, ἵνα μὴ λάβῃς τὴν ἀρὰν ἀντὶ τῆς εὐλογίας, ἀλλ' ὡς ὁ Ἰούδας ὁ ποτὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ προδότης» — ἐτος 1741. Τὸ ἐν λόγῳ ποίημα εἶναι γραμμένον ἐγχρώμως καὶ καταλογάδων. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ δὲν παραλείπουν νὰ βεβαιώσουν τοὺς ξένους ἐπισκέπτας ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῆς ἐκκλησίας των (τέμπλον, ἄμβων, δεσποτικόν, εἰκονοστάσια, ἅγιοι εἰκόνες καὶ αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων ἀγιογραφίαι) ὀφείλονται εἰς Μετσοβίτας ξυλογλύπτας καὶ Μετσοβίτην ἀγιογράφον. Ὁμοίον ἀκοιβῶς διάκοσμον μὲ τὸν ἐκτεθέντα παρουσίαζε καὶ μία ἐκκλησία τῆς ἱστορικῆς Μοσχολόπλεως, παρὰ τὴν Κορυτσάν, μετὰ τὴν προσωρινὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βορείου Ἡπείρου τὰ ἔτη 1940—41, ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀπὸ λεπτομερῆ περιγραφὴν δημοσιογράφου εἰς Ἀθηναϊκὴν ἔφημερίδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ τὴν ἰδίαν ἐπακριβῶς σειρὰν τῶν ἀγιογραφιῶν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς εἰσόδου καταλογάδων ποίημα γραμμένον ἐγχρώμως. Ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ τεκμαίρεται ὅτι οἱ ἴδιοι Μετσοβίται ξυλογλύπται καὶ ὁ ἴδιος Μετσοβίτης ἀγιογράφος ἐφιλοτέχνησαν τὸν διάκοσμον τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀμφιβάλῳ ἂν ὑφίσταται τώρα. Δυστυχῶς τόσον οἱ ξυλογλύπται ὅσον καὶ ὁ ἀγιογράφος δὲν ἐχάραξαν οὐδαμοῦ τὸ ἐπώνυμόν των διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν πῶς ὀνομάζοντο καὶ πότε ἔζησαν καὶ ἔδρασαν οἱ Μετσοβίται αὐτοί. Παρόμοιος τερίπου ἦτο καὶ ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῆς ἐν Μετσόβῳ ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Πυρρασκευῆς, ὅπως καλῶς ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ προσωπικὴν μου ἀντίληψιν, πρὸ πενήτην ἔτων. Αἱ ἀγιογραφίαι ὅμως αὐταὶ κατεστράφησαν ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσοβίου ἀπὸ τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν τῶν τότε ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρόπων, διὰ τῆς ἐπανειλημμένης ἐπιχρῖσεως τῶν τοίχων μὲ τὰς εἰκόνας δι' ἀσβέστου, διότι κατὰ τὴν γνώμην των παρουσίαζαν ἀσχημίαν—ἄκουσον!—αἱ ἀγιογραφίαι καὶ ἐσκότιζον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ. Παρήγορον ὅτι διεσώθησαν αἱ ὠραῖαι ἀγιογραφίαι τῶν τοίχων τοῦ Ἁγίου Βήματος καὶ ὀλίγα τοιαῦτα ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον τοῦ γυναικωνίτου. Καλὸς ἀγιογράφος ἀνεδείχθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ Μετσοβίτης δημοδιδάσκαλος Γεώργιος Κων. Πλατάρης, τοῦ ὁποῦ αἱ ἐπὶ ξύλου ἀγιογραφίαι εἶναι περιζήτητοι. Ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Μετσόβου εἶναι φιλοτεχνηθῆ (σκαλισθῆ) καὶ εἰκόνες ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς ὁ Σαβῶθ, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐα, τὸ δένδρον τῆς Γνώσεως κτλ. Μετσοβίται ξυλογλύπται ἀναφέρονται οἱ: Γκιώνης Ἰωάννης 1815, Νικ. Ἰωάν. Γκιώνης, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρου, Ἰωάννης Γκιώνης, ἔγγονος τοῦ πρώτου (1908), φιλοτεχνήσας τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς πόλεως Φαρσάλων, Ἰωάννης Πασχοῦλης (1), φιλοτεχνήσας τὸν ξύλινον ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως, τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τὸ 1836. Παραθέτω τὴν ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν διὰ τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν του:

Ἀπόδειξις ἐξοφλητικῆ τοῦ ξυλογλύπτου Ἰωάννου Πασχοῦλη, κατασκευαστοῦ τοῦ τέμπλου τῆς Ἐκκλησίας Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἐξοφλητικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμμартύρου γράμματος γίνεται: δῆλον ὅτι παραστὰς ἐνώπιον τῶν τε περὶ ἡμᾶς ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ τιμωτάτων προκρίτων τῆς πολιτείας ταύτης ὁ μάλιστα Γιάννης Πασχοῦλης Μιτσοβίτης ταλθαδοῦρος ὡμολόγησεν ἰδίῳ στόματι ὅτι κατὰ τὸ ἐνυπόγραφον κούδρατον του μὲ τὸ νὰ ἐσυμφώνησε μετὰ τῶν ἐνοριτῶν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸ τέμπλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου κατὰ τὸ σχέδιον τῆς Βιέννης ὁμοῦ μὲ τὸν δεσποτικὸν ὄρθρον καὶ τὰ κουδούκλια τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς διὰ γρόσια 22.37' μὲ τὸ νὰ ἐτελείωσεν ἤδη κατὰ κοινὴν ἀρέσκειαν, ἔλαβε σῶα αὐτὰ τὰ 22.370 γρόσια παρὰ τῶν ἰδίων ἐνοριτῶν καὶ ἐξώφλησε κατὰ τελεῖαν ἐξόφλησιν μὴ ἔχων τοῦ λοιποῦ ζητεῖν παρ' αὐτῶν οὐδὲν μέχρις ὀβολοῦ. Ὅθεν

1. Ἀπόγονος τοῦ Ἰωάννου Πασχοῦλη εἶναι ὁ ἐν Τριζάλοις δεγματέμπορος Στέργιος Πασχοῦλης, Μετσοβίτης.

εις ένδειξιν έγέμετο τὸ παρὸν ἐξοφλητικὸν καὶ ἐμμέτρυρον διπλοῦν γράμμα τῆ μαρτυρίας τῶν κάτωθεν ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ τῆ ἡμετέρας βεβαιώσει, καὶ τὸ μὲν ἐδέθη τῷ μάστρω Γιάννη τὸ δὲ τῆ ἐκκλησίᾳ, ἵνα ἔχη τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης.

1836 Μαρτίου 17

Μάστρω Ἰωάννης Πασχούλης Μετσοβίτης ταλαδοσῦρος βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν». (1)

Ἄλλοι Μετσοβίται ξυλογῦπται ἀναφέρονται οἱ: Ἰωάννης Πέτρης, Στέργιος Πέτρης, Γεώργιος Πέτρης, Δημ. Πέτρης, Στέργιος Ἀρντάνης, Γεώργιος Μήτσας, Κων(τίνος) Νάκος, Στέργιος Τσουρέκας, Γεώργιος Μέρανος, Νικόλαος Μέρανος, Βασίλειος Πέρτσας ἢ Γκίζας, Ἀθανάσιος Πέρτσας. Δημήτριος Μετσοβίτης, φιλοτεχνήσας τὸ 1840 τὸ τέμπλον τῆς Μονῆς Ὀλυμπιώτισσας καὶ ὁ Νικόλαος Ρόζος ἢ Τρίχας. Τὸ τέμπλον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Μετσόβου ἐφιλοτεχνήθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γκιώνη (1813), τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μετσόβου ὑπὸ τῶν Δημ. Στεργίου Πέτρη (1840) διὰ συνδρομῆς Γεωργίου Τζήμα. Τὸ τέμπλον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου Μετσόβου κατεσκευάσθη τὸ 1692, ὅπως βεβαιοῦται ἐκ τῆς ἡμερομηνίας ποῦ ἀναγράφεται ἐπὶ τῶν δεσποτικῶν εἰκόνων. Ὁ ἄμβων τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μετσόβου κατεσκευάσθη δαπάνη Δημητρίου καὶ Μιχαὴλ Ν. Θεοδώρου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ διὰ χειρῶν Δημητρίου καὶ Στεργίου Πέτρη τὸ 1840. Τὸ τελειότερον τέμπλον ἐν Μετσόβῳ εἶναι τὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἔργον τοῦ 19ου αἰῶνος κατασκευασθὲν ὑπὸ τῶν ταλιαδούρων Νάκου καὶ Τσουρέκα. Ὁ πρὸ ἐτῶν εἰς βαθὺ γῆρας ἀποθανὼν ξυλογλύπτης Γεώργιος Πέτρης (2) κατεσκεύασε τέμπλα, ἄμβωνας καὶ δεσποτικούς θρόνους πολλῶν ἐκκλησιῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ ἰδίᾳ τῶν Τρικκάλων, Μακρυνίτης καὶ Δράκας Πηλίου, Βουσιῶν Φιρσάλων καὶ τοὺς ἄμβωνας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ Ἁγίας Παρασκευῆς Μετσόβου, χωρὶς νὰ χαράξῃ τὸ ὄνομά του κατ' ἀπαίτησιν τοῦ προέδρου τῆς ἐν Μετσόβῳ Ἀβερωφείου Ἐπιτροπῆς Στ. Τζωάννου!!, διότι ἡ δαπάνη διετίθετο ἀπὸ τὸ Ἀβερῶφειον Ταμεῖον. Οἱ ὡς ἄνω ξυλογῦπται, ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόσμων, ἐφιλοτεχνούσαν καὶ οἰκιακοὺς τοιοῦτους, ὅπως ὄροφας (νταβάνια) ντουλάπες, ντουλαπάκια μὲ διάφορα ἀραβουργήματα, σαρμανίτσες (λίχνα διὰ μικρὰ) τραπεζάκια, σκαμνιά κτλ. Μὲ τοιαῦτα σκαλισματα ἦσαν στολισμέναι πολλαὶ οἰκίαι πλουσιῶν τοῦ Μετσόβου καὶ τοιαῦται ἀναφέρονται αἱ οἰκίαι τοῦ Ἀνήλικου, τοῦ Γκαντέλου, τοῦ Μπισκοβάτη, τοῦ Τσαπέκου, τοῦ Ποστολάκα, τοῦ Τσανάκα, τοῦ Τουσίτσα καὶ πολλῶν ἄλλων. Σήμερον διατηρεῖται ἐν Μετσόβῳ ἡ οἰκία τοῦ Δημ. Μέρανου μὲ σκαλιστὴν ὄροφην καὶ σκαλιστὰ τραπεζάκια, καναπέδες καὶ πολυθρόνες, ἅπαντα κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Γεωργίου καὶ Νικολάου Μέρανου καὶ ἡ οἰκία τοῦ Δημ. Παπούτση μὲ ὄροφην καὶ ντουλαπάκια κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ρόζου ἢ Τρίχα.

Ἐπὶ τοῦ Γεωργίου καὶ Νικολάου Μέρανου ἔχουν κατασκευασθῆ τὸ δεσποτικὸν καὶ ὁ ἄμβων τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Μετσόβου πρὸ ἐξήκοντα περίπου ἐτῶν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀνεστηλώθη ὑπὸ τῶν ἐκ Μετσόβου οἰκοδόμων Ἰωάννου καὶ Ἀποστόλου Παδιώτη καὶ Σταμούλη, δαπάνη τοῦ Ἀβερῶφειου Ταμεῖου, τοῦ ὁποῦ ὁ πρόεδρος καὶ διαχειριστὴς Στέργιος Τζωάννος (3) ἢ Τζωαννόπουλος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς τεχνίτας νὰ χαράσσουν

1. Ἰδὲ *Sa Sculpture sur Bois* τῆς κ. Ἀγγελ. Χατζημιγάλη.

2. Γείτων τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐπὶ Τουρκοκρατίας διετέλεσε μουχτάρης τῆς Συνοικίας Ἁγίας Τριάδος καὶ εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του φύλαξ τοῦ Ἀβερῶφειου κήπου.

3. Ὁ ἐν λόγῳ Στέργιος Τζωάννος ἢ Τζωαννόπουλος—κατὰ ὁμολογίαν τοῦ Μετσοβίτου Δημ. Παπούτση, ἐμπόρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ—κατεγράφησε ἡ00 πεντακοσίας χρυσῆς λίρας, τὰς ὁποίας τῷ εἶχε στείλῃ ὁ ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ μέγας ἐθν. εὐεργέτης Γ. Ἀβέρωφ διὰ τὴν κατασκευὴν σκαλιστοῦ τέμπλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὅπου διατηρεῖται τὸ παλαιὸν τέμπλον ἀπὸ σανίδας ἐλαιοχρωματισμένας ἐνῶ ὁ ἄμβων καὶ ὁ δεσποτικὸς θρόνος εἶναι σκαλιστοί.

τὸ ὄνομά των εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν (1) ἐκτελούμενα ἔργα. Μετὰ τὴν πρὸ διετίας γενομένην ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ἀρχοντικοῦ Τουσοῖτσα, δαπάνη τοῦ κληροδοτήματος Βαρώνου Μιχ. Τσοῖτσα, εἰργάσθησαν εἰς αὐτὸ ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη οἱ τότε ἐπιζῶντες δύο Μετσοβῖται ξυλογλῦπται Γεώργιος Τσουρέκας καὶ Γούσιος Νάκος καὶ συνεπλήρωσαν τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ τετραωροῦ μεγάρου, ἀπὸ ὀροφᾶς μὲ ἀραβουργήματα, ντουλάπες, ντουλαπάκια, τραπεζάκια καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ζοῦν ἐν Μετσόβῳ τρεῖς νεαροὶ ξυλογλῦπται οἱ Ἰωάννης καὶ Ἀθανάσιος Μερτζάνης. Οἱ ἐν λόγῳ ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Ἀθανάσιος Μερτζάνης κατασκευάζουν εἶδη ξύλων οἷα εἶναι τὰ κάτωθι :

1) Κασέλες εἰς διάφορα μεγέθη, 2) Κασσεῖνες, Τσιγαροθῆκες, 3) Πιάτα τοίχου εἰς διάφορα σχέδια, 4) Ἐταζέρες τοίχου, 5) Γραφεῖα φορητά, 6) Καρέκλες διάφορες, 7) Ροζέτες ταβανιοῦ (ὀροφῆς), 8) Πορταῖφ, χειρολῆβαί θυρῶν κλπ. Ἐπίσης ὁ Μετσοβίτης Χοῆστος Καχριμάνης κατασκευάζει διάφορα σκαλιστὰ κομποτεχνήματα, βραβευθέντα τελευταίως εἰς τὴν ἐκθεσιν Ἰωαννίνων. Ἐγγονοὶ ἐκ θυγατρὸς τοῦ Γεωργίου Τσουρέκα καὶ ὁ Σπύρος Σίμπας ἐκ Μηλιάς τοῦ Μετσόβου. Οἱ πρῶτοι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων κατεσκεύασαν δύο ἀνεμίζοντα φύλλα τῆς ὠραίας πύλης τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, φέροντα σκαλιστὸν δικέφαλον ἄετόν. Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ σκαλιστὰ κατεσκεύασαν τελευταίως τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ Τουριστικοῦ Περιπέρου Μετσόβου, πὺν εὑρίσκεται εἰς τὴν πλατεῖαν Τουσοῖτσα. Ἀναφέρονται καὶ Μετσοβῖται κατασκευαστὰ μουσικῶν ὀργάνων ἐκ ξύλου καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ξυλουργοὶ Νικόλαος Ἀργύρης καὶ Ἀπόστολος Ἀργύρης καὶ δύο τέκνα του Γεώργιος καὶ Δημήτριος, ἐπιζῶν ἐν Ἰωαννίνοις. Οἱ ἀνωτέρω κατεσκεύαζαν βιολιά, μαντολίνα, κιθάρες καὶ ταμπούραδες, ἐν ταῦτῳ δ' ἦσαν καὶ ἀριστοὶ παῖκται τῶν μουσικῶν αὐτῶν ὀργάνων. Ὁ Γεώργιος Ἀργύρης ἦτο ἐπὶ πλέον καὶ κιλὸς ἁγιογράφος (2).

Ἄλλοι Μετσοβῖται ταλιαδοῦροι κατεσκεύαζον καὶ σεντούκια, κασέλλες, πλαίσια εἰκόνων σκαλιστὰ καὶ μικρὰ εἰκονοστάσια ὑελόφρακτα μὲ ἀραβουργήματα δι' οἰκίας. Ἄλλοι πάλιν κατεσκεύαζον ἀπὸ εἰδικῶν ξύλων σήμαντρα ἐκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται μέχρι σήμερον ἐν Μετσόβῳ καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς προνομιοῦχου περιφερείας του, εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια. Εἰς πᾶσαν θείαν λειτουργίαν ἢ ἐσπερινὸν προηγεῖται ἡ κρούσις τοῦ σιμάντρου καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ κωδωνοκρουσία. Αἱ κρούσεις τοῦ σιμάντρου γίνονται μὲ ξύλινα σφυριά ἀπὸ ἐπιδέξιον κρούστην καὶ διακρίνονται εἰς τρία εἶδη, ἦτοι : Ἀδάμ, Ἀδάμ, Ἀμὴν Ἀδάμ τὸ Τάλαντον. Ἀριστοὶ σιμαντοκροῦσται καὶ κωδωνοκροῦσται ἀναφέρονται οἱ Γιάννης Τσίμπας, Γιάννης Βράκας, Τάκης Γιολδάσης καὶ ὁ πρότινων ἐτῶν ἀποθανὼν εἰς βαθὺ γῆρας Στέργιος Τσίμπας, ἀσχήσας τὸ θεῖον αὐτὸ ἔργον ἐπὶ 60 καὶ πλέον ἔτη. Εἰς τὰς μεγάλας καὶ ἐπισήμους ἐορτὰς ἢ κρούσις τοῦ σιμάντρου διαρκοῦσεν ἡμίσειαν ὥραν !

(Συνεχίζεται)

1. Ἀγ. Χατζημιγάλη *Sculpture*.

2. Ἐχάρισε πρὸ 55 ἐτῶν μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς τὸν χαράσσοντα τὰς γραμμάς αὐτάς.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΤΘ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλου

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΥΡΕΩΝ*

'Από τοῦ στίχου 2.766 μέχρι καὶ τοῦ 2.833)

«'Εδῶ γράφομεν, ὅτι οὐ σκῆπτρον, οὐ Βασιλεία, οὐδ' ἄλλο τι τῶν γηίνων, εἰ μὴ ἡ Πίστις μετὰ τῶν ἔργων βοηθῆσαι δύναται».

Ἐξω ἀπὸ τὸν λόγον μας ἐδιηγηθήκαμεν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν μικρὸν ἐθρηνήσαμεν καὶ πρέπει νὰ τὴν κλαύσωμεν καὶ νὰ τὴν λυπηθοῦμεν διότι ἐξεπέσαμεν ἀπὸ τὴν Βασιλείαν καὶ καταδικασθήκαμεν στοῦ Τούρκου τὴν σκλαβείαν καὶ τοῦτο τὸ παράπονον κάμνει με νὰ λυποῦμαι καὶ ἴσα φέρνει ὁ καιρὸς ἐκεῖνα διηγοῦμαι. Εἰς τοῦτο μὴ με βαρεθῆς γιὰ τὴν πολυλογία πὺ ἐπαρυστρατήσαμεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ ὁμῶς τοῦτο λέγω σου βάλε καλὰ ἔστων νοῦν σου ὅτι ἐγὼ αἰέποτε εἶμαι ἔστους ὁρισμοῦς σου. Ἴδές τὰ ὅσα ἔγραψα ὅλα νὰ τὰ ποιήσης διὰ τὴν σωτηρίαν σου καλὰ νὰ τὰ φροντίσης. ὅτι αὐτὰ τὸ ἕστερον θέλουν σοῦ δώσῃ χάρι ὁπότεν στείλῃ ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα σου νὰ πάρῃ. Διότι εἶσαι ἄνθρωπος καὶ ν' ἀποθάνῃς θέλεις μακάρι ἂν εἶσαι καὶ σοφὸς ὡσάν Ἀριστοτέλης καὶ δυνατὸς σάν ὁ Σαμψὼν καὶ Σολομῶν ἔστῃ γνῶσι τὸν θάνατον, παιδάκι μου, δὲν θέλεις τὸν γλυττώσῃ. Καὶ διὰ τοῦτο πάσχισε ὅλο καλὰ νὰ κάμῃς τὸν ψυχικὸν σου θάνατον διὰ νὰ παραδράμῃς. Ὅτι ἔκεῖνον τὸν καιρὸν τὰ ἔργα βοηθοῦσιν ἐκεῖνα τὸν συντρέχουσι καὶ τὸν παρηγοροῦσι. Δὲν σοῦ βοηθᾷ ὁ Βορνικὸς μηδ' ὁ Ποστέλνικὸς σου. μηδὲ ὁ μπάνος ὁ τρανὸς ὁποῦναι πενθερός σου. Οὐδὲ ὁ πλοῦτος ὁ πολὺς καὶ τὰ πολλὰ φλωρία μόνον τὰ ἔργα τὰ καλὰ κάμνουν φιλανθρωπίαν.

Μέσα εἰς τὸν Παράδεισον νὰ εὔρης Βασιλείαν ἐκείνην τὴν Οὐράνιον, ἧς νὰ ἀξιωθοῦμεν ὅλοι μας οἱ Χριστιανοὶ καὶ μέσα νὰ βρεθοῦμεν, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ πάντοτε εἰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων νὰ βλέπωμεν ὡς δυνατὸν Θεὸν τὸν ζῶντα μόνον. Ἄμην

'Απὸ τοῦ Στίχου 2.834 μέχρι καὶ τοῦ Στίχου 2.860οῦ καὶ τελευταίου.

«Περὶ τοῦ πῶς τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου ἐξ ἴσου θερίζει τοὺς πάντας, δίχως καμμίαν ἐξαίρεσιν».

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 1061,

Γράφω σου εἰς παράδειγμα ἓνα Δοξασταράκι
 νὰ διαβάξης πάντοτε νὰ θυμηθῆς λιγάκι.
 Νὰ δῆς πῶς δὲν ἀξίζουν τοῦ κόσμου οἱ ἀφεντεῖαι
 μηδὲ κανένα ὠφελοῦν αὐταῖς οἱ φαντασίαις,
 μόνον σὰν ἔλθῃ ὁ Θάνατος σὰν χόρτα μᾶς θερίζει
 καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τὸ κορμὶ εὐθὺς τὴν ἐκχωρίζει.
 Τὸν Βασιλέα δὲν ψηφᾶ σ' τὸν νοῦν του δὲν τὸν βάνει
 μόν' ἔρχεται μὲ δύναμιν καὶ τὴν ψυχὴν του βγάνει
 ἀφένταις, ἀφεντόπουλα, Βασίλισσαις, κυράδαις,
 ὄλους τοὺς σέρνει ὁ θάνατος, γαμπροὺς μὲ ταῖς νυφάδαις.
 Τὸν Πάπαν δὲν ἐντρέπεται μὲ τὸ τρανὸ τὸ σκιαδί
 μόν' κόφτει ταῖς ἡμέραις του καὶ φέρνει τὸν στὸν Ἄδη.
 Καὶ τοὺς καρδιναλίους του μὲ ταῖς μακρὰς μαντέλλαις
 τοὺς κάμνει καὶ σκοτίζουνται καὶ χάνουν ταῖς καπέλλαις.
 Χάνουν τὴν δόξαν τὴν πολλὴν καὶ τὴν περηφανείαν
 τοὺς στέλνει σ' τὸν ἀντίχριστον νὰ ἔχουν συντροφίαν.
 Τοὺς κληρικούς, ἀρχιερεῖς καὶ Μητροπολιτάδαις
 σὰν ἄχυρα τοὺς κουβαλεῖ μαζὶ μὲ τοὺς παπάδαις.
 Ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι ἀξιοὶ στρατιῶταις,
 ὅταν ἰδοῦν τὸν θάνατον χάνουν τὸν νοῦ τους τότες.
 Τίποτες δὲν τοὺς ὠφελεῖ ἡ δόξα κι ἡ ἀνδρεία
 μόνον σ' τὸν φοβερὸν Κριτὴν τοὺς σέρνουσι μὲ βίαν.
 Καὶ διὰ τοῦτο γράφω σου αὐτὸ τὸ Δοξαστάρι
 γιὰ νὰ φοβᾶσαι τὸν Θεὸν καὶ γιὰ νὰ εὖρης χάρι,
 ἔμπρὸς σ' τὸν φοβερὸν Κριτὴν ὅποταν θέλῃ κρίνει
 πᾶσαν πνοήν, πᾶσαν ζωὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.
 Εἰ δὲ καὶ θέλῃς βουληθῆ νὰ ψάλῃς τὸ τροπάρι
 Πλάγιος Δεύτερος αὐτὸ εἶναι καὶ ἔχεις χάρι».

(Ἀκολουθεῖ) Ἦχος Πλάγιος Β'.

*Ὁρῶντες με ἄφωνον καὶ ἄπνον προκείμενον, κλαύσατε πάντες ἐπ' ἐμοὶ ἀδελφοὶ
 καὶ φίλοι, συγγενεῖς καὶ γνωστοί. Τὴν γὰρ χθὲς μεθ' ἡμῶν ἐλάλουν καὶ ἄφνω
 ἐπῆλθε μοι ἡ ὥρα τοῦ θανάτου*

«Αὐτὸ τὸ Δοξαστάριον ἂν δὲν μᾶς ταπεινώσῃ
 φρόνησιν δὲν ποτάζομεν, οὐδὲ βαστοῦμεν γνῶσι»

**Ερρωσο ΖΡΚΓ. Ἐν Τριγούστῳ μηνὶ Φεβρουαρίῳ κς'*

Ὁ κατὰ πάντα εὐχέτης τῆς αὐθεντίας σου

Ματθαῖος Μυρέων

Αὕτη εἶναι ἡ ἀξιοπρόσεκτος Ἱστορία τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Μυρέων
 Ματθαίου, τοῦ ἐκ Πωγωνιανῆς, ἡ ὁποία μετὰ τόσου ἐνθουσιασμοῦ καὶ δίψης
 ἀνεγινώσκετο ἀπὸ τοὺς ἐν δουλείᾳ διαβιοῦντας ὁμογενεῖς μας κατὰ τὸν ΙΗον αἰῶνα
 ἀλλὰ καὶ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον ἀπὸ πολλοὺς ἐπιφανεῖς λογίους ξένους.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς, τὸ κυρίως ἱστορικόν, τὸ ἀναφερό-
 μενον εἰς τὰ λαβόντα χώραν ἱστορικὰ γεγονότα, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Μολδοβλα-
 χίαν, ὁ ἱστορικὸς τῆς σήμερον θὰ ψεῖξη τοῦτο, ὡς μὴ ἀναγράφον χρονολογίας, ἀπα-
 ραιτήτους διὰ τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν οὐ μόνον τόπων ἀλλὰ καὶ χρόνων. Ναι, ἔχει
 δίκαιον. Ἀλλὰ τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἐπουσιώδη παράλειψιν τοῦ συγγραφέως. Λέ-

γομεν δὲ ἐπουσιώδη, διότι ταῦτα δύνανται αὐταποδείκτως νὰ τοποθετηθῶσι καὶ χρονικῶς διότι:

Ἡ Ἱστορία τοῦ Ματθαίου ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Σερμπάνου, ὅστις διεδέχθη τὸν Μιχαήλ τὸν Γον καὶ λήγει εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἡγεμόνος Γαβριήλ τοῦ «ἐνεστῶτος Δουκός», ὡς λέγει. Γνωρίζομεν ὅτι, ὁ Μιχαήλ ὁ Γος, ὁ ἐπονομαζόμενος Κατακουζηνὸς ἢ Ἄνδρεῖος, δι' ὃν ὁ Ματθαῖος ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς Ἱστορίας του γράφει:

«Νὰ γράψω πρῶτα ἡθελατ' ἀπαντα τοῦ Μιχαήλη καὶ χρεῖα δὲν μᾶς ἔκαμε ὅτι τὰ γράψαν ἄλλοι», ἐννοῶν προφανῶς τὸν ἡμέτερον συμπατριώτην ἐκ Δελβίνου Βεστιάριον Σταυρινόν, δι' ὃν ἐποιήσαμεν λόγον ἐν τοῖς προηγουμένοις τῆς παρούσης μας πραγματείας, ἡγεμόνευσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1590 μέχρι τοῦ 1601 (1) καὶ οὗτος ἦτο ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1595 διέβη τὸν Δούναβιν καὶ ἐνίκησε κατὰ κράτος τρεῖς Τουρκίας στρατιάς, ὁ δὲ Γαβριήλ, τοῦ ὁποίου πλέκει τὸ ἐγκώμιον, ἦτο ὁ «ἐνεστῶς ἡγεμὼν» δηλαδὴ ὁ κατὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐτελείωσε τὴν Ἱστορίαν του εἰς Τριγόβυστον, ἦτοι τὸ ἔτος 1615. Ἐπομένως τὰ γεγονότα, ἅτινα ἐξιστορεῖ, ἔλαβον χώραν ἀπὸ τοῦ 1601, τελευταίου ἔτους τῆς ἡγεμονίας τοῦ Μιχαήλ μέχρι τοῦ 1615.

Δὲν θὰ ἐνημερωθῇ βεβαίως πλήρως ὁ ἀναγνώστης περὶ τῶν ἐκεῖ γεγονότων, διότι, ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Ρουμανίας, ἀφοῦ καὶ πλείστα σημεῖα τῆς ἡμετέρας Ἱστορίας καλύπτει ἀκόμη πέπλος καὶ εἶναι πολὺ σκοτεινά, ἀφ' ἑτέρου δὲ πολλὰ ὀνόματα πόλεων, ἐπαρχιῶν, τοποθεσιῶν κ.τ.λ. ἔχουν μετονομασθῆ ἔκτοτε, δεδομένου, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι παρῆλθον 350 περίπου ἔτη, καθ' ἃ ἐγένετο ἀληθῆς κοσμογονία ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι, διότι, λαοὶ ὀλόκληροὶ ἀπώλεταν τὴν ἐθνικότητά των, ἄλλοι τὴν ἀνεξαρτησίαν των, ὅρια Κρατῶν μετετοπίσθησαν, περιορισθέντα ἢ ἐπεκταθέντα καὶ ἀκμὴ λέξεις, τότε ἐν χρήσει, ἐξηφάνισεν ὁ πανδαμάτωρ χρόνος. Ἀκόμη εἰς τὴν μὴ πλήρη κατανόησιν τοῦ περιεχομένου συντελοῦν καὶ ὀνόματα τίτλων καὶ ἀξιωματῶν, ἅτινα, παρὰ τὴν καταβληθεῖσαν προπάθειαν τοῦ γράφοντος, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἅπαντα.

Παρὰ τὰς ἀτελείας του ὅμως ταύτας τὸ πνευματικὸν τοῦτο ἔργον τοῦ Ματθαίου εἶναι μνημειῶδες καὶ ἀξίζει καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ἀναγνωσθῇ, τὰ δὲ ὑπάρχοντα τοιαῦτα κενὰ ὁ ἀναγνώστης θέλει συμπληρώσει διὰ μιᾶς ἀντικειμενικωτέρας κρίσεως καὶ βαθυτέρας ἐρεύνης. Τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐξιστορεῖ ὁ Ματθαῖος, εἶχε προσωπικὴν ἀντίληψιν, ἦτο τῶν πλείστων αὐτόπτης μάρτυς, διότι, ναὶ μὲν οὗτος μετέβη εἰς Βλαχίαν τῷ 1611, μετὰ τὴν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Εἰσοιφοινίσσης βραχεῖαν παρσμονὴν του, ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι, μέχρι τὸ 1606 ὑπηρετήσεν ὡς Ἀρχιμανδρίτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς Λεοντόπολιν τῆς Λεχίας—Πολωνίας—ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, τὰ δὲ ὅρια Πολωνίας, Οὐγγαρίας, Βλαχίας, Μολδαβίας δὲν ἦσαν τότε μόνιμα καὶ σταθερὰ λόγῳ τῶν μεταξὺ των συχνῶν πολέμων. Ἴσως κατὰ τὸ διάστημα τῆς τότε ἐκεῖ παραμονῆς του νὰ εἶχε σχετισθῇ, νὰ εἶχε συνάψει φιλικὰς σχέσεις καὶ μὲ τὸν ἡγεμόνα Σερμπάνου, ὃν ἀποτέλεσμα νὰ ἦτο ἡ κατόπιν διάθεσις παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀοίδιμον Ματθαῖον τῆς παρὰ τὸ Τριγόβυστον πλουσιωτάτης Μονῆς Δράλου. Ἴσως ἀκόμη, πρὶν χειροτονηθῆ κληρικὸς, νὰ εἶχεν ὑπηρετήσῃ ὡς ἀξιωματοῦχος τῆς αὐτῆς τῶν ἐν Βλαχίᾳ Βοεβόδων. Τοῦτο εἰκάζομεν—χωρὶς νὰ εἴμεθα βέβαιοι—ἀπὸ ἀναγραφῆν ἐν πολυτίμῳ ἀργυρᾷ ἐπιχρυσωμένη σταχῶσει Ἱεροῦ ἐπὶ μεμβράνης χειρογράφου Εὐαγγελίου ἀνήκοντος, εἰς τὴν Ἱερὰν Σταυροπηγιακὴν Μονὴν Μουλυβδοσκεπάστου, εὐρισκομένου σήμερον ἐν τῷ Μουσείῳ Ἰωαννίνων.

1. Ἴδὲ Ἐγκυκλοπαιδείαν Ἐλευθερουδάκη Τόμ. ΙΑ' σελ. 181.

Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ σεβαστὸς Ἰωάννης Κολλιτσάρας, τέως διευθυντῆς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Βελῶς (1), ἐγράφη κατὰ τὸν ΙΒον αἰῶνα. Ἀφοῦ δὲ περιῆλθεν ἡ Μονὴ εἰς «ἔσχατον ἀφανισμόν» καὶ διεδέχθη τοῦτον ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1522 ἀνακαίνισις τῆς, κατεβλήθη προσπάθεια, ἴσσον παρὰ τῶν ἐν Βλαχίᾳ ἀποδημησάντων κατοίκων Πωγωνιανῆς, ὅσον καὶ παρὰ τῶν ἐν Πωγωνιανῇ διαμενονόντων, ἵνα πλουτισθῇ ὁ περικαλλῆς οὗτος Βυζαντινὸς ναὸς διὰ τῶν ἀναγκαίων Ἱερῶν σκευῶν.

Περὶ τούτου, ἡ λογία κυρία Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, ἡ ἀσχοληθεῖσα μὲ τὴν ἀπὸ ἰσχνικῆς πλευρᾶς ἐξέτασιν τῆς πολυτιμοτάτης σταχώσεως τούτου, γράφει : (2)

«Ἡ ἀργυρᾷ ἐπιχρυσωμένη στάχσις τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀρχαίας Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Μολυβδοσκεπάστου, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον ἀκραιφνοῦς Βυζαντινῆς καθόλου Ἑπειρωτικῆς ἀργυροχοϊκῆς τέχνης», καὶ συνεχίζει :

«Μεταξὺ τῶν ἀφιερωμάτων τῆς Μονῆς, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ ἐγένοντο ἐπὶ παραγγελίᾳ, Ἱερὰ σκεύη, κειμήλια κ.λ.π. δύναται νὰ καταταχθῇ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων περισωθεῖσα πολύτομος ἀργυρᾷ ἐπιχρυσωμένη στάχσις τοῦ παλαιοτάτου ἐκ μεμβράνης Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς Μολυβδοσκεπάστου, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, ἃς φέρει εἰς τὴν ὀπισθίαν αὐτοῦ ὄψιν, ἣτις ἀναμφιβόλως ἐγένετο, ἵνα καλύψῃ τὸν Κώδικα μετὰ τὴν ἀνακαίνησιν τοῦ ναοῦ, τῷ 1522. Οὕτω, εἰς μὲν τὴν δεξιὰν κατακόρυφον ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου Βεστιάρη» εἰς δὲ τὸ ἀριστερόν «Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ΜΑΝΘΕΟΥ ΠΟΣΤΕΛΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΙΣΑΡΗ» Ἔτος ΑΦΠΕ—1585.

Ἐπειδὴ ἡ χρονολογία τῆς κατασκευῆς τῆς πολυτιμοτάτης σταχώσεως εἶναι τὸ ἔτος 1585, καθ' ὃ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας Ματθαῖος θὰ ἦτο περίπου τεσσαρακοντούτης, εἰκάζομεν ὅτι, ἴσως νὰ εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν δωρητὴν τῆς σταχώσεως. Ἡ εἰκασία μας αὕτη ἐπιρρώννεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, τὸ ὄνομα τοῦ Μανθέου εἰς τὴν δέησιν ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα Ἰσαρη, ὅπερ εἶχεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ματθαίου.

Τοῦ ἡγεμόνος Σερμπάνου τὰς ἀρετὰς καὶ Θεοσέβειαν εἶδομεν νὰ ἐπαινῇ ἐκεῖ, ὅπου ἀναγράφει τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Βλαχίαν. Τὰ πρὸς τὸν Σερμπάνον ἐγκώμια βλέπομεν νὰ ἐπανολαμβάνη εἰς τὸν 90ον στίχον τοῦ προοιμίου τῆς Ἱστορίας του γράφων

«Ἀνθρωπος ἦταν φρόνιμος, καλός, ἀνδρωμένος,
ἡμερος, ἐλεήμονας καὶ εὐημερημένος»

οὔτε δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀνακόλουθος, παλίμβουλος, ἢ καὶ ἀχάριστος διότι εἰς τοὺς στίχους 355—360 μέμφεται αὐτοῦ γράφων

«Σερμπάνος σὺν ἐνίκησε τὸν μικρὸν τὸν κράλην
ἦλθεν εἰς τὸ Τριγόβυστον νὰ βασιλέψῃ πάλιν.
Ἄλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε πάλιν νὰ ἀφεντέψῃ
μὰ εἰς τὴν Ἀλαμάνιαν — Γερμανίαν — μακρὰν νὰ
τὸν ἐπέμψῃ

1. Βλ. Ἑπειρωτ. Χρονικά Τόμ. ΙΕ' σελίς 169—173.

2. Βλέπε Ἑπειρωτικά Χρονικά Τεύχος ΙΕ' Σελίδα 177—182.

να ἐνθυμῆται τὴν Βλαχιά, να καλεῖται ἡ καρδιά του ὅτι δὲν ἐκυβέρνησε καλὰ τὴν ἀφεντιά του».

Ἀκριβῶς τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἀντικειμενικότητα τοῦ ἱστορικοῦ. Μὴ ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ προσωπικὰς γνωριμίας καὶ φιλίας, ἀποδίδει τὰ «Τοῦ Καίσαρος Καίσαρι», διότι δι' αὐτὸν «Φίλος μὲν Πλάτων, φιλότατη δὲ ἀλήθεια.»

Ἐκ τῆς δικαίας ταύτης κρίσεως τεκμαίρεται ὅτι, ὁ Σερμπάνος, μετὰ τὴν ἐκ νέου ἀνάληψιν τῆς ἡγεμονίας, δὲν διώκησε σωφρόνως καὶ ἀμερολήπιως. Θέλων, ἴσως, να ἐκδικηθῆ τὸς πολιτικούς του ἀντιπάλους, κατεδίωξεν αὐτούς, δὲν θὰ ἐδίσταζε δὲ να ἀδικήσῃ καὶ τὸς φίλα πρὸς τούτους διακειμένους. Τούτου ἕνεκεν ὁ δικαιοκρίτης Ματθαῖος δὲν διστάζει να ψέξῃ τοῦτον καὶ να ἀποδώσῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἡγεμονίας του εἰς δικαίαν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παρεκτροπὴν του.

Ἕλληνας, ἀνευ ὄρων καὶ ὁρίων ὁ συγγραφεὺς, ἐξανίσταται ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ του, θλίβεται, ταρασσεται, ἀγυνακτεῖ, ὅταν βλέπῃ τὸν μεγάλον Στόλνικον τοῦ ἐκδιωχθέντος Σερμπάνου να ἐπαναστατῆ ἐναντίον τοῦ διαδεχθέντος τοῦτον ἡγεμόνος Ραδούλου, ὅστις δὲν τυγχάνει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν Σερμπάνον, ὡς ἀνακριβῶς ἀναγράφει ὁ Δημητρακόπουλος, καὶ να ἐπιβουλεύεται τὴν ἐξόντωσιν καὶ ἀφανισμόν τῶν εἰς Βλαχίαν Ἑλλήνων.

Ἴδου τί ἀκριβῶς γράφει περὶ αὐτοῦ εἰς τοὺς στίχους 413—420.

Ρωμαίους τοὺς Χριστιανούς να μὴ καταφρονοῦσιν
μόνον να τοὺς εὐλάβωνται καὶ να τοὺς ἀγαποῦσιν.

Ὅτι εἶναι Γένος Ἅγιον, Γένος εὐλογημένον.

Γένος Ὁρθοδοξώτατον, ἀπ' ὅλους τιμημένον.

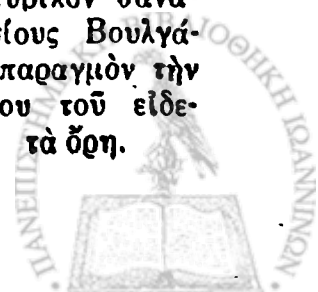
Αὐτοὶ εἶναι, πού ἐγέννησαν τὸν κόσμον μὲ σοφίαν,
μὲ γράμματα, μὲ ἄρματα, μὲ τὴν Θεολογίαν.

Τὴν Πίστιν τῶν Χριστιανῶν αὐτοὶ τὴν ἐδεχθῆκαν
κι' εἰς ὅλους τὴν ἐμοίρασαν, Χριστιανούς ἐποίησαν.....

Αἰσθάνεται ἀπερίγραπτον θλίψιν, ὅταν κατωτέρω ἐξιστορῆ τὰ μετέπειτα ἐκεῖ λαβόντα χωρὰν αἱματηρὰ γεγονότα, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἀλεξάνδρου. Τότε οἱ αἰωνίως ἀπιστοὶ καὶ μισέλληνες Βούλγαροι, ἐνωθέντες μὲ τὸν τυχοδιώκτην καὶ αἰμοβόρον Λούπουλον, ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς καὶ ἀνάνδρως ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὸν ἐξηνάγκασαν να ἐγκαταλείψῃ τὴν ἡγεμονίαν του καὶ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὴν Ρωσσίαν, μεθ' ὃ ἐπεδόθησαν μὲ τὸν ἀγριώτερον τρόπον εἰς σφαγὰς τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων.

Αἷμα πολὺ ἐχύθηκεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν
ἦταν καθάριος οὐρανὸς Τετράδη πρὸς ἑσπέραν.
Ἐπεσαν ἄρχοντες πολλοὶ καὶ ὁ Μονεμβασίας
ἀρχιερέας τίμιος καλῆς ζωῆς ἁγίας.

Δὲν μᾶς πληροφορεῖ ὅμως, πῶς εὐρέθη εἰς τὴν Βλαχίαν ὁ ἀγρίως σφαιρισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν «Ἅγιος Μονεμβασίας», οὔτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως, καὶ οὗτος να ἦτο ὁμοιοπαθὴς τοῦ Ματθαίου. Καταδιωκόμενος, ἴσως, ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δι' ἀναπτυχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἔντονον Ἐθνικὴν δρασίαν, να ἐξήτησεν ἄσυλον εἰς Βλαχίαν, ὅπου εὗρεν οἰκτρὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἀπὸ τοὺς προαιωνίους ἐχθρούς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ἀπαισίους Βουλγάρους. Συνεχίζει δὲ περιγράφων κατωτέρω μὲ προφανῆ ψυχικὸν σπαραγμὸν τὴν θηριωδίαν τοῦ δημίου τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων Μπασδογιάννη, συντρόφου τοῦ εἰδεχθοῦς Λούπουλου. Τότε πολλοὶ, ἵνα σωθῶσιν, κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη.

Τότε ἔμεις ἐφύγαμεν εἰς τὰ βουνὰ ᾿ς τὰ ὄρη,
 μὲ μαῦρα μάτια ἔκλαιγε, ὅποιος μᾶς ἐθεώρει.
 Ἄλλὰ «Ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὅς τὰ πάνθ' ὀρᾷ».

Διὰ τὸν ἀπηνῆ αὐτὸν διωγμὸν καὶ τὴν ἀνηλεῆ σφαγὴν τῶν ἐκεῖ χιλιάδων Ἑλλήνων ἔρχεται ἡ Θεῖα τιμωρὸς καὶ πίπτει ὡς καταπέλτης ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν ἀνθρωπομόρφων τούτων τεράτων. Μὲ ψυχικὴν ἱκανοποίησιν βλέπει τὴν θεῖαν ταύτην ἐκδίκησιν, διότι ὁ Θεὸς «Κακοὺς κακῶς ἀπολέσαι». Ἡ ἀνοικτίρμων καὶ ἀπάνθρωπος αὐτῆ σφαγὴ μυριάδων Ἑλλήνων ἐξήγειρε τὴν δριγὴν καὶ ἀγανάκτησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ τότε Σουλτάνου, εἰς ὃν ἡ Βλαχία ἦτο φόρου ὑποτελής. Λαμβάνει ἀμέσως μέτρα καταστολῆς τοῦ ἐκεῖ κακοῦ διὰ διορισμοῦ ἱκανοῦ, χρηστοῦ, ἐναρέτου, δικαίου πλὴν αὐστηροῦ Βοεβόδα, τοῦ Γ α β ρ ι ἦ λ, δι' ὃν ὁ Μ α τ θ α ἰ ο ς γράφει:

Καὶ σὰν ἠκούσαμεν ἡμεῖς πῶς ἦλθεν εἰς τὴν τζάρα
 ἐβγήκεν ἀπὸ πάνω μας ἡ σκοτεινὴ ἀνιάρα·
 ἐβγήκαμεν εἰς ἀπαντὴν μὲ τὸν ἀρχιερέα
 καὶ τὸν συναπαντήσαμεν ὡσὰν τὸν Βασιλέα.

καὶ ἀποφασίζει νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς φοβερᾶς αὐτῆς ἀνθρωποσφαγῆς, Λούπουλον, Μποσδογιάννην καὶ λοιπούς. Πρὸς τοῦτο προσεποιήθη ὅτι, θέλων νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον ἐχθρῶν τοῦ Σουλτανάτου, εἶχεν ἀνάγκην στρατιωτικῆς βοήθειας ἐκ τῆς ἡγεμονίας. Ὁ συνετος Βοεβόδας Γαβριήλ, γνώστης τῶν πραγματικῶν σκοπῶν τοῦ Σουλτάνου καὶ θέλων νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ κακοποιὰ αὐτὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον δηλώσει εἰς τοῦτον ὑποταγὴν, ἀπέστειλεν ὡς σπαθάριον Μέγαν τὸν Λούπουλον μὲ δύναμιν στρατοῦ καὶ ὑπαρχηγὸν τὸν Μποσδογιάννην. Τούτους συλλαμβάνει δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας ὁ Σκενδέρης ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, τοὺς παραπέμπει εἰς ἕκτακτον Στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον τοὺς καταδικάζει εἰς τὸν δι' ἀνασκολοπισμοῦ θάνατον.

Κι ὁ Σκενδέρης ἤφερε κατήδαις καὶ κριτάδαις
 νὰ κρίνωσι τὸν Λούπουλον γιὰ τὶς πολλὰς λωλάδαις,
 ὅπ' ἔκαμε καὶ χάλασε τόπον τοῦ βυσιλέως
 νὰ τὸν ἐβάλουν σιτὸ σουβλί, νὰ μὴ γενῆ ἀλλέως.
 Εἰς τὸ σουβλί τὸν ἐβαλαν κι εἰς ὕψος τὸν ἐστήσαν·

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν αὐτὸς κι ὁ Μποσδογιάννης
 ἐκεῖνος ὁ ἀπάνθρωπος καὶ ὁ κακὸς ἀβάνης.....

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΑΛΗ ΠΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΗΣΑΪΑΣ ΣΑΛΩΝΩΝ

Όταν κάποτε ο Άλη Πασσάς, Τσαούσης ακόμα και έντελώς άσημος κι' άγνωστος, έτυχε νά πάη άπ' τή Λειβαδιά στά Σάλωνα χειμώνα καιρό πεζοπορώντας, τόν έπιασε φοβερή κακοκαιρία στή θέση «Σομαλιές», κοντά στες ύπώρειες του Παρνασσού, όπου έπεσε άναίσθητος άπ' τó πολú κρύο και τó χιόνι.

Φαίνεται πώς ή Μοΐρα δέν τó θέλησε νά τελειώση τόσο άδοξα εκεί πέρα. Για καλή του τύχη διάβαινε με τó ζώο του φορτωμένο με άλεσμα άπ' τούς μύλους τών Δελφών ο Δεσφινιώτης Παπα-Στάθης.

Σάν άλλος καλός Λευίτης τής παραβολής βρίσκοντάς τον σέ κακά χάλια τόν περιμάζεψε και μισοπεθαμένο τόν κουβάλησε με τó μουλάρι του στή Δεσφίνα.

Έκει τόν περιποιήθηκαν όσο μπορούσαν με ζεστό κρασί και «τριφτές» κáτι άνάλογο με χειροπλασμένο κριθαράκι και τόν ξάπλωσαν στό κατώγι πάνω σέ κοπριά βωδιών, πού για τούς χωρικούς είναι τó μόνο φάρμακο σέ τέτοιες περιπτώσεις.

Όστερα άπό λίγες μέρες φεύγοντας ο Άλης γιατρεμένος φίλησε με σεβασμό και συγκίνηση τó χέρι του άγαθού Ιερέως, τόν εύχαρίστησε θερμά και τόν διεβεβαίωσε πώς δέν θά ξεχάση ποτέ του, ότι σ' αυτόν χρωστάει τή ζωή του.

Πέρασαν πολλά, πάρα πολλά χρόνια άπό τότε κι' ο άλλοτε άσημος Άλη-Τσαούσης έγινε ο παντοδύναμος Βεζύρης τών Γιαννίνων, ο φοβερός και τρομερός Άλη-Πασσιάς.

Ο Παπα-Στάθης στό μεταξύ «έξεδίμησε πρós Κύριον» και ή περιπέτεια αυτή του Άλη ξεχάσθηκε.

Όμως κάποια μέρα, ύστερα άπό πολλά χρόνια, έφτασαν στά Γιάννινα κάτι Δεσφινιώτες κουβαλώνοντας «δοσίματα» στόν κραταιό Βεζύρη τής Ήπειρου.

Στό άκουσμα του χωριού του, ξύπνησε στή θύμηση του Άλη-Πασιά ή μακρυνή εκείνη περιπέτεια, ζήτησε νά του φέρουν μπροστά του τούς ανθρώπους εκείνους, τούς περιποιήθηκε και τούς ρώτησε για «τό καλό παπά» και τή φαμίλια του.

Σάν πληροφορήθηκε για τó θάνατο του Παπαστάθη λυπήθηκε πολú και τούς σύστησε νά πουνε στά παιδιά του νά έρθουν στά Γιάννινα νά τά ίδη.

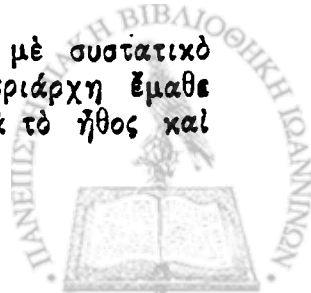
Στό γυρισμό τους άνήγγειλαν τά πάντα στους χωριανούς τους και μετέφεραν τήν έντολή του Άλη Πασιά στά παιδιά του Παπα-Στάθη. Ποιός όμως τολμούσε νά κάμη αυτό τó ταξίδι!

Όστερα άπό πολλές συζητήσεις και δισταγμούς τόλμησε νά έρθη στά Γιάννινα ο μικρότερος άπ' τ' άδέρφια, ο Ήλιος, παλληκαράκι ακόμα, δόκιμος μοναχός στό Μοναστήρι του Όσίου Λουκά με τó καλογερικό όνομα Ήσαΐας, και μιá μέρα βρέθηκε μπρός στό Σατράπη τών Γιαννίνων.

Ο Άλης τόν καλοδέχτηκε και θέλησε νά ξεπληρώση τήν καλωσύνη πού του έκαμε τó «καλό παπά», όπως συνήθιζε νά λέη τόν Παπα-Στάθη, γι' αυτό και τόν ρώτησε σάν τι ήθελε νά του κάμη.

Ο νεαρός «κατά κόσμον» Ήλιος τούπε θαρετά πώς ή έπιθυμία του ήταν, νά μάθη γράμματα και ν' άκολουθήση τó Μοναχικό στάδιο.

Ο Άλης κράτησε τó λόγο του και τόν έστειλε στήν Πόλη με συστατικό γράμμα στό Πατριαρχείο, όπου κάτω άπό τήν προστασία του Πατριάρχη έμαθε γράμματα και κατέκτησε τή συμπάθεια και τή εκτίμηση όλων για τó ήθος και τή φιλομάθειά του.

Τέλος χειροτονήθηκε Δεσπότης, μυθήθηκε τῇ Φιλικῇ Ἐταιρείᾳ καὶ στάλθηκε στὰ Σάλωνα μὲ ὀρισμένες ἐντολές γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνα ποὺ σὲ λίγο θάρχιζε.

Τὸ Γενάρη τοῦ 1821 πῆγε στὴν πόλη προσκαλεσμένος ἀπ' τὸν Ἐθνομάρτυρα Πατριάρχη Γρηγόριο τὸν Ε', μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε στενοὺς δεσμούς, γιὰ νὰ πάρῃ συγκεκριμένους ὁδηγίες γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῆς ἐπαναστάσεως στὴν περιφέρειά του καὶ στὸ Μωριά.

Γυρίζοντας συναντήθηκε μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς Γερμανὸ Παλαιῶν Πατρῶν, Γρηγόριο Ναυπλίου, Δανιὴλ Τριπόλεως καὶ μὲ ἄλλους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, στοὺς ὁποίους μετέφερε τὶς ἐντολές τοῦ Κέντρου.

Σὲ λίγο εὐλογεῖ τὰ δπλα τοῦ παλαιοῦ Συνασκητῆ του Θανάση Διάκου μαζί μὲ τοὺς Ἐπισκόπους Ταλαντίου καὶ Ἀττικῆς στὴ Μονὴ Ὁσίου Λουκά καὶ στὸς 27 Μάρτη τοῦ ἰδίου ἔτους (1821) μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμπολεμιστῶν του ἐπέτυχε τὴν κατάληψη τοῦ Κάστρου τῶν Σαλώνων.

Ἀργότερα πῆρε μέρος καὶ στὴν περίφημη μάχη τῆς Ἀλαμάνας, ὅπου βρῆκε ἡρωϊκὸ θάνατο κοντὰ στὴ θέσῃ «Χαλκομάτα».

Ὁ ἐνδοξος θάνατός του φανάτισε πολὺ τοὺς συμπολεμιστάς του, γιὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ὁ πρῶτος ἱεράρχης ποὺ ἐπεψτε στὸν Ἱερὸ ἀγῶνα.

Στὴν περίλαμπρη αὐτὴ μάχη, ποὺ στάθηκε μοιραία γιὰ τὸ Θανάση Διάκο, ἔπεσε καὶ ὁ ἀδελφός του Γιάννης, ἱερεὺς κι' αὐτός.

Ἔτσι ἡ οἰκογένεια τοῦ Παπα-Στάθη θυσίασε δυὸ παιδιά στὸ δωμὸ τῆς Λευτεριάς.

Μετὰ ἀπὸ ἑκατὸ καὶ πλέον χρόνια ἡ γενέτειρά του τὸν τίμησε μὲ ἀνδριάντα ποὺ ἔστησε στὴν κεντρικὴ πλατεία τῆς ἑδρας τῆς Ἐπισκοπῆς του, τὰ Σάλωνα.

Σημείωση. Ὁφείλω χάριτας στὸν κ. Στέφανο Παπακωνσταντίνου Γενικὸ Ἐπιθεωρητῆ Ταχυδρομ. Ταμιευτηρίου, Τρισεγγόνο τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἡσαΐα Σαλώνων, γιὰ τὶς παραπάνω πληροφορίες παρμένες ἀπὸ τὴ ζωντανὴ οἰκογενειακὴ τους παράδοση.

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ*

Ἡ ἱστορική ἡμέρα τῆς παραδόσεως τῶν Ἰωαννίνων. — Ἡ κατάληψις τῆς πόλεως. — Φρένιτις καὶ ἐνθουσιασμός

— Ἰερὰ Ἀγωνία...

Πῶς πέρασαν οἱ τελευταῖοι τέσσαρες μῆνες τοῦ πολέμου διὰ τὰ Ἰωάννινα; Ὁληθὴ ἡ ψυχὴ καὶ ὄλος ὁ νοῦς τῆς πόλεως, εἶχε συμμαζευθῆ εἰς μίαν ἀγωνιώδη λαχτάραν, εἰς ἓνα ὑπέροχον δοξολόγημα, εἰς ἓνα γοητισμὸν αἴνον καὶ μίαν ἰκεσίαν καὶ παρακλήσιν. Κάθε σπῖτι, κάθε γωνιά, κάθε ζωντανὸς ἄνθρωπος, ὡς καὶ τὰ παιδάκια ἀκόμη, μὲ στανρωμένα χέρια, δὲν εἶχον ἄλλην προσεσχῆν καὶ ἄλλην δέησιν:

— Θεέ μου εὐλόγησε τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα! βοήθη τοὺς γενναίους πολεμιστάς, πὸν ἐπάνω στὰ βουνὰ καὶ στὰ χιόνια, χάρονν αἷμα καὶ ζωὴν γὰ ἐλευθερώσουσιν τὴν Ἡπειρον,

— Βοήθη τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν!

Κάθε βράδην πὸν ἐχιόνιζεν, ἢ ἔβροχεν, ἢ ἔκαμε χόρον τὰ σπήτια ἦσαν σκωθροπότερα, οἱ ἄνθρωποι θλιβερότεροι, καὶ ὁ νοῦς των χαμμένος σὲ μίαν μόνον ἔγνοιαν καὶ μίαν μόνον σκέψιν:

— Κρονῶνον τὰ ἀδελφία μας, ὑποφέρον οἱ λεοντόκαρδοι ἐκεῖ ἐπάνω στὰ βουνά... βοήθη τοὺς Θεέ μου!!

Καὶ τὰ μάτια τῶν γυναικῶν ἐδάκρυον, τὰ κορίτσια ἐκλαίον, οἱ ἄνδρες ἦσαν συλλογισμένοι καὶ σιωπηλοί, σὲ τραπεζί δὲν εἰμποροῦσε γὰ σιγοροῦσῃ κενένας οὔτε ψωμί καὶ φαγητὸν γὰ τοιῶση.

Ὁληθὴ ἡ ἀγωνία, ἡ τροσφὴ ὄλη ἡ σκέ-

ψις, ὄλη ἡ καρδιὰ τῆς πόλεως, εἶχε μαζευθῆ εἰς ἓνα ἀγωνιώδες ἐρώτημα μόνον:

— Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός; τί εἰδήσεις ὑπάρχουν; πολεμοῦν σήμερον; ἐνίκησαν χθές;

Καὶ αἱ ἡμέραι ἐνύχτων καὶ ἐξημέρων ἔτοι ἀγωνιώδεις καὶ ἀνυπόμονοι.

Ἀφ' ἐτέρον τὸ Ἑλληνικὸν κανόνι κάθε μέρα ἔσειε τὰ γυαλιὰ τῶν σπιτιῶν. Καὶ ἡ γὰρ τοῦ κόσμου, ἦτον ἀνεκκλήτος κάθε νέαν φροσὴν πὸν τὰ βαρεῖα τοπμαχικὰ τῆς Κανέτας καὶ τῆς Μανωλιάσσης ἐκινποῦσαν τὸ Μπιζάνι καὶ τοὺς Τσιόζους.

— Κάψε τοὺς Παργιά μου! Κάψε τοὺς, κί' ἄς καοῦμεν ὄλοι! γὰ λευθερωθοῦν τὰ Γιάννινα κί' ἄς καοῦμε κί' ἡμεῖς ὄλοι! Λόξασε τὰ ὄπλα, τὰ ὄπλα τὰ Ἑλληνικὰ καὶ κάψε τοὺς τοὺς δημίους!

*

— Τρομοκρατία...

Καὶ ἡ εὐχὴ αὐτὴ, ἐγένετο πλέον θεομὴ καὶ πλέον ἐγκάρδιος κάθε τόσον πὸν νέα τουρκικὰ ὄργια ἐμανθάνοντο καὶ θηριωδία ἐτρομοκρατοῦν τὸν κόσμον. Ἐξω, γωνία ὀλόκληρα ἐκαίοντο καὶ ἐληστεῖοντο καθημερινῶς ἀπὸ τὸν τουρκικὸν στρατόν, γυναῖκες ἐβιάζοντο καὶ ἐπειτὰ ἐπιφλοῦντο, ἄνθρωποι ἐδέοντο μέχρι θανάτου, ἰερὰ σκεύη ἐκκλησιῶν ἐλαφρογοῦντο καὶ ἐπωλοῦντο ἔπειτα εἰς τὴν ἀγορὰν Ἰωαννίνων ἀπὸ Λιάπηδες καὶ στρατιώτας καὶ διεπρότιοντο τερατονομήματα δυνάμενα γὰ κινήσουσι τὴν φροίτην.

Μέσα ἡ πόλις ἔπλεε εἰς τὸ δέος καὶ τὸν τροσμον. Ἀγριοι, βάσβαροι, αἰμιον

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον, σελ. 1071.

Σημ.:— Συνεχίζεται ἡ δημοσίευσσις τῶν κειμένων τῆς ἐφημερίδος «Ἡπειρος», στὸ πρῶτο-πρῶτο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν φῶλλον τῆς.

καὶ παρὰ πάντα νόμον καὶ πολιτισμὸν σκληρὸν Στρατοδικεῖον, ἔθνε καὶ ἀπώλνε. Πέντε-ἕξ χιλιάδες ἀσυννόμοι καὶ μερικοὶ τουρκογιαννιώται, ἔγραφον καὶ ἐπέδιδον ζουρνάλια κατὰ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου νυχθημερόν. Μία κορεμάλα εἶχε στηθῆ εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἄλλη εἰς τὴν Πλατεῖαν, ἄλλη ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἠκούοντο ἀπαίσια κτυπήματα καρφίων τὴν νύκτα. Καὶ τὸ πρῶτ', περὶτρομοὶ καὶ κούθοντες τὰ δάκρυά των οἱ Ἕλληνες κάτοικοι ἐμάνθανον:

—Σήμερα ἐκορέμασαν ἕξ Χριστιανούς... Αὐτοὺν κορεμοῦν ἄλλους..

Καὶ τὸ ἀπαίσιον οχοῖνι ἐδοῦλενε καὶ οἱ ἀπαίσιοι δῆμιοι στρατοδίζαι ὄλην τὴν νύκτα ἐμαγελορενον τὸ μόνον φραγητὸν διὰ τὴν τουρκογιαννιωτικὴν ὄρεξιν.

—Κορεμάλα στοὺς Χριστιανούς!

✱

Αἱ συλλήψεις ἐγίνοντο ἀδρόαι.

Σωρηδὸν πολῖται καὶ χωρικοὶ ἐροῖοντο εἰς τὰς φυλακὰς κατοπιν βασιάνων καὶ κακώσεων ἀνεκδιηγῆτων. Αἱ φυλακαὶ ἐγένισαν ἀπὸ στένοντος ἀνθρώπου. Τὰ μπουδρουμία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ δὲν ἐχώρουν πλέον ἄλλους. Καὶ τοὺς ἐπειοῦσαν, σὰν σκύλους, εἰς τὸ καλδερίμι τοῦ μπουδρουμίου, ἔξω σιὸν διάδρομον, ὅπου τὸ κοῦνον ἀποτελείωνεν, ὅτι δὲν ἴσχυσεν ὁ ἀτέλειωτος δρόμος νὰ τελειώσῃ. Ἐνα νεκροκορέβθαιον καὶ ἕνας θλιβερός καὶ σιωπηλὸς παπᾶς ἀνεθοκατέβαινε κάθε μερὰ τῆς φυλακῆς τὴν πλαγίαν σκάλαν μ' ἕναν νεκρόν. Κι' ὅμως οἱ φυλακισμένοι, μ' ὅλα αὐτὰ τὰ βάσανα καὶ θεάματα, ἀκμαῖοι τὸ φρόνημα καὶ γελοῦμενοι τὴν ψυχὴν, δὲν ἐρωτοῦσαν, οὔτε ἂν θὰ κορεμασοῦν κι' αὐτοί, οὔτε ἂν θὰ ζήσουν, οὔτε ἂν ἀποθά-
νουν.

Ἡ φροντίδα των, ἐπειοῦσεν ἐπάνω εἰς τὰ χιονισμένα βουνά ἠκροῶντο τῶν ζωνοτιῶν τὸν κτύπον ὄλην τὴν νύκτα, μὲ τ' αὐτὶ σιηριζόμενον εἰς τὸ γῶμα τοῦ μπουδρουμίου, καὶ τὸ πρῶτ' ἔσκαζαν ὄσπου νὰ φανῆ κάποιος, μ' ἕνα νόημα, μὲ μίαν χειρονομίαν νὰ τοὺς φέσῃ μίαν εἴδησιν γιὰ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν.

—Τὶ γίνονται τὰ παιδιὰ μου, ὦρὲ Χρηστο; φώναζε μία φωνὴ μέσα ἀπὸ τὰ

κάγκελα τοῦ κελλίου του.

—Καλὰ καὶ χροσᾶ, Μῆτρο, ἀπελογεῖτο ἄλλη φωνὴ ἔξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴν φυλακὴν. Ἐφῆς εἰσόβλιζαν καλαμπόκι...

Τὰ «παιδιὰ», ἦταν ὁ ὄνειρευμένος ἑλληρικὸς στρατὸς καὶ κισόβλιμα τοῦ καλαμποκιοῦ, τὸ σύνθημα διὸ Ἁλφονικὸς στρατὸς ἐδρεπανίσθη καὶ ἐθεροίσθη τὴν προηγουμένην νύκτα.

✱

—Ἡ πεῖνα...

Ἐτσι ἐπερονοῦσαν αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες ἐνῶ ἡ πολιτορχία ἐσφίγγετο περισσότερον καὶ ἡ πεῖνα κοτὰ εἰς τὰ ἄλλα δεινὰ ἤρχισε νὰ δέρονῃ τὴν πόλιν. Μία ὄκᾶ φουμί, εἶχε κατανήσει χροσᾶφι. Τὰ εἶδη ὅλα τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης ἐσπάνιζαν καὶ ἀκριβήταν τσομερά. Ἦλθαν ἡμέραι ποὺ ἐνεθύμιζον τὴν ἄλλην πολιτορχίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, διὸ ἕνα αὐγὸ ἐφθασε νὰ τιμᾶται ἕνα φλωρί: Οἱ πωλητὰ καὶ οἱ μπακάληδες καὶ οἱ φουμάδες, δὲν εἶχον πλέον νὰ πωλήσωσιν τίποτε. Κι' ἂν κανένας εἶχε κούφει κάτι ἐννοοῦσε νὰ πωλήσῃ τὸν τσίντζισον γιὰ ἀηδόνι.

Κι' ὅτι ἀπέμεινεν ἔξω ἢ ἐντὸς τῆς πόλεως, τὸ ἠροπαζεν ἡ Κυβέρνησις, τὸ ἐλήσπευε, τὸ ἐλημούριαζε, χωρὶς, οὔτε νὰ πληροῖνῃ, οὔτε νὰ ἐρωτᾷ. Κι' ἂν ἐζήτει κανένας καὶ πληρωμὴν τὴν ἐλάμβανεν εἰς... ξύλον καὶ φυλακὴν! Ἡ πεῖνα ἤρχισε νὰ φαίνεται ἀγρία. Οἰκογενεῖαι πτωχαὶ καὶ ἄλλαι καλύτεραι, ἐνύχιωνον δίχως φουμί.

Καὶ θυωσ: μὲ μίαν ἐσχάριστον εἴδησιν διὸ ἐντὶκα ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ἐχόρταινον ὅλοι καὶ κανένα βάσανον δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ πρίξῃ τὸ διαρκὲς ἐρώτημα:

—Πολεμοῦν; ἔπεσε τὸ Μπιζάνι; τὸ πῆσαν οἱ Ἕλληνες;

—Τὸ πῆσαν, διέδιδε κάποιος, ἔχων ἀπόλυτον πίστιν εἰς τὸ ὅτι τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα θὰ τὸ πάσουν καὶ ἐλεούμενος τὴν γε-
ρικὴν ἀνεπιστομονησίαν.

Καὶ τότε, τὰ πρόσωπα ἐγέλων, πᾶν δεινὸν ἄλλο, ἐλησιμονεῖτο, ἡ πεῖνα ἦτο ὑποφρογῆ, καὶ τὸ βράδυ ὁ οἰκογενειάρχης, ἐπήγαυε χαρούμενος σπῆτι του:

—Φουμί, τοῦ ἐφώναζαν τὰ παιδιὰ του.

—Οἱ Ἕλληνες πήραν τὸ Μπιζάνι, τοὺς ἀπαντοῦσε. Καὶ τὰ παιδάκια, μὲ τὸ δάκτυλον εἰς τὸ στήμα, ἀπεκοιμῶντο νηστικά ἀλλὰ χαρούμενα καὶ ψυδιρίζοντα:

—Οἱ Ἕλληνες πήραν τὸ Μπιζάνι.

—Ἡ ἐπίθεσις.

Καὶ τὸ Μπιζάνι εἶχε γίνῃ θροῦλος καὶ ἔπος πλέον εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν. Καθένας ἤξερε τὰ 100 κανόνια του, τὰ τεράστια ὀχρωματικά ἔργα του καὶ ὅσον αἱ ἡμέραι ἐπεροῦσαν, τὸ ἑλληνικὸν κανόνι ἐβρόντα καθημερινῶς ἀλλὰ εἰς τὰ ἴδια σύνορα, χωρὶς νὰ γίνεταί ἡ τελειωτικὴ ἐπίθεσις, ἡ κατῆφεια καὶ ἡ θλίψις ἤρχισεν νὰ ὑπλοῦνται εἰς τοὺς μᾶλλον ψυχραίμους ὀρθολογιστάς, κολλητικὴ, ὅπως εἶπαι αἱ λέπαι.

Καὶ τὴν παραμονὴν τῆς Μεγάλης καὶ Ἱστορικῆς ἡμέρας τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως 20 Φεβρουαρίου αἱ συγκινήσεις αὗται ἐτάραττον τὴν ψυχὴν τῶν ἑλληνικῶν Ἰωαννίνων.

Οἱ ἄνθρωποι, οἱ μεμνημένοι ὅπως οὖν εἰς τὴν πρὸ τοῦ πολέμου ἐπαραστατικὴν ἐν Ἡπειρῷ δογάνωσιν καὶ ἐπικοινωνοῦντες ὅπως δῆποτε δι' ἀγγελιαφόρων μετὰ τοῦ στρατοῦ ἦσαν πληροφορημένοι ὅτι ἡ ἐπίθεσις νὰ ἐγίνετο τῇ 20 Φεβρουαρίου καὶ ἀνεξωπύουσαν καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἄλλων.

Ὅπως δὲ οἱ κανονιοβολισμοί, οἱ ὁποῖοι σινετάρασσαν τὸν ἄερα τῇ 20 ἐπικνωσαν, ὑστραπιαία δὲ ἐφθασεν ἡ εἶδησις τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς καταλήψεως τῆς Τρούκας εἰς Ἰωάννινα.

Τότε ὁ πάνδημος μουτικὸς αἶθος καὶ ἡ ἰκετήριος δέησις μυριάστιμος, ἐψώθη καὶ ἡ ὄλη ἀναπνοὴ τῆς πόλεως, δὲν ἀνάσπαινε παρὰ μίαν παράκλησιν:

—Βοήθα, Χριστέ, τὰ ἑλληνικά ὄπλα!

—Ἐπεσε!!

Ἀρχὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Τετάρτης ἡ κατῆφεια τῶν Τούρκων καὶ οἱ πρῶτοι—πρῶτοι πειναλέοι στρατιῶται, οἱ ὅποιοι ἄνευ ὄπλων, σακένδριτοι καὶ σφρόμενοι ἐκτόπων τὰς θύρας ζητοῦντες ἐκμὲκ (ἄοτον), ἐπιστοποίησαν εἰς τὴν ἀγωνιῶσαν

πόλιν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε πάντα τὰ προχώματα καὶ νωκῆς εἰσέρχεται εἰς Ἰωάννινα, τῶν Τούρκων ἀτάκτως φειγόντων.

Ὅπως ἀπὸ τῆς 6ης ἡδὴ μ.μ., καὶ οἱ Τούρκοι ὠμολόγησαν πλέον δι' αὐτὸ ἦτο τὸ κινεῖται (πεποικωμένον) καὶ δι' ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ἡ Δουρούτη, ἡ Ραρίστα ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ δι' ὅτι ὁ στρατός, ὁδεύει πρὸς Ἰωάννινα. Τὸ μεγαλοφρὲς σχέδιον τοῦ Διαδόχου, ἐπέτυχεν καὶ ἡ κύκλωσις ὀλοτελῶς εἶχε συντελεσθῆ, τὰ Ἰωάννινα δὲ πλέον ἦσαν κεία τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

—Ὁ πανικός.

Καὶ τότε ἡ ἀληρομύνητος ἱστορικὴ ἐπέρα ἐνεδύθη τὴν τραγικωτέραν στιγμὴν τῆς ἱεράς χαρᾶς, ἀναμύκτον μὲ ἀόριστον ἀνησυχίαν.

Ὁ Ἐσπῆ Πασᾶς, εἶχεν ἔλθῃ εἰς Ἰωάννινα φῆμαι παντοῖαι καὶ ἀδέσποτοι ἐπιγύροζον ὁ ἠτιμημένος στρατός, ἄνευ οὐδενὸς χαλινοῦ, ὀπισθοχώρει οἱ πλέον φανατικοὶ Τούρκοι, ἐκρύπτοντο εἰς χριστιανικὰς οἰκίας διέδιδον χίλια δύο περὶ σφαγῆς καὶ ἐμπροσθοῦ τῆς πόλεως προαιώνιοι Ἰωαννιτικοὶ θροῦλοι περὶ προιδαποθήκης τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἀνατινάξεως τῆς πόλεως ἀνέζων. Κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ εἰς τοὺς δρόμους ἀπὸ τὰ ἄτακτα πλήθη τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ, καὶ ἠοκέσθη ὁ κανεὶς νὰ περισυλλέξῃ τὴν οἰκογένειάν του περὶ ἐαυτὸν, νὰ ἀνασῶρῃ ἐκ τῆς κορύπτης τὸ κορυπόμενον ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἐρευνῶν ὄπλων καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ν' ἀμεινθῇ μέχρη ἐσχατίων εἰς πᾶσαν βιασπραγίαν, ἕως ὅτου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν.

—Ἡ παράδοσις.

Ταῦτοχρόνως, περὶ ὧραν 8ην μ.μ., ὁ Ἐσπῆ Πασᾶς, καλέσας τοὺς κ.κ. Προξένους καὶ τὸν Μητροπολίτην, ἀνεκοίνωσε πλέον ὅτι, μετὰ τὴν κατάληψιν ὄλων τῶν προχωμάτων καὶ τὴν τελείαν κύκλωσιν, θεωρεῖ ματιῶν πᾶσαν ἀντίστασιν καὶ παρακαλεῖ νὰ μεσολαβήσωσιν ἵνα παραδώσῃ

τὴν πόλιν, ἐξασφαλισμένης τῆς ζωῆς, τιμῆς, τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ παρουσίας τῶν Μουσουλμάνων κατοίκων.

Τότε συνεισάχθη καὶ τὸ ἱστορικὸν ἔγγραφο τῶν κ.κ. Προξένων, ἔχον ὡς ἐξῆς:

«Υψηλότατε,

«Ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι πρόξενοι, ὑποβάλλομεν μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα τὰ ἐξῆς:

«Ὁ διοικητὴς τῶν αὐτοκρατορικῶν σιραιοικισμῶν Ἐξοχώτατος Ἑσοῦ Πασᾶς, ὅπως ἀποφύγη τὴν ἀσκοπὸν αἱματοχυσίαν, μᾶς ἐπετρότισεν ὅπως παρέμβωμεν καὶ διευκολύνωμεν τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως. Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως διατάξῃτε νὰ πᾶσιν αἱ ἐχθροπραξίαι. Ἀνάλογοι διαταγαὶ ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑσοῦ. Οἱ ὑπογεγραμμένοι θὰ ἦσαν ἰδιαιτέρως εὐγνώμονες εἰς τὴν ἐγγνώρισεν ἡμῖν ἢ Ὑψηλότης σας διὰ μέσῳ κηρῶν τὰς ἀποφάσεις τῆς.

»(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν προξένων Ρωσσίας, Ἀυστρίας, Ρουμανίας καὶ Γαλλίας).»

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο, ὁ ἀρχιστρατήγος, τὸ ἀπέστειλε διὰ τῶν ἀξιωματικῶν Ραούφ βέη, ἀνεπιστοῦ του, καὶ Ταλαάτ βέη, ὑπαπιστοῦ, οἵτινες μετὰ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἐπιτρόπου, ἐφθασαν δι' ἀμάξης ἐφ' ἧς ὑφροῦτο λευκὴ σημαία εἰς τὰς ποσφυλακὰς. Ἐκεῖθεν, παραληφθέντες δι' αὐτοκινήτου, σιροδοκίᾳ τοῦ ὑπὸ τὸν Σιαϊκὸν, μετεφέρθησαν εἰς τὸ Στρατηγεῖον Ἐμῖν Ἀγᾶ τὴν 3ην πρωτῆν.

Ὁ Διάδοχος, ἀπαντήσας διὰ τῶν ἰδίων προξένων εἰς τὸν Ἑσοῦ, ἐδήλωσεν ὅτι δέχεται τὴν παράδοσιν ὑπὸ τὸν ὄρον τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ὑφροῦντα λευκὴν σημαίαν νὰ παραδίδονται εἰς τὰ Ἑλληνικὰ προχωροῦντα.

—Οἱ ἐμπροσθαί. Πρωτοφανεῖς σκηναί.

Ἐν τῇ μεταξύ, ἡ πόλις διετέλει ἀνάσματος καὶ ἔντρομος.

Οἱ φρυγάδες Ἀλβανοὶ καὶ Τοῦρκοι στρατιῶται, ἄνευ οὐδεμιᾶς οἰκίας ἐξου-

σίας εὐφρόνεις, ἐροφθῆσαν ὡς ἀγρία ἀκοῖς εἰς τὴν πόλιν, λεηλατοῦντες τὴν ἀγορὰν, θραύοντες τὰ καταστήματα καὶ ληϊζόμενοι βανδαλικῶς.

Ἀπαισία σιγὴ φλογὸς ἐφώτιζε τὸ τελευταῖον κακούργημα τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐκ προκαΐας, δι' ἧς οἱ ἐμπροσθαί στρατιῶται ἐπυροπόλησαν ὀλόκληρον τὸ παρὰ τὴν Μητρόπολιν τετραγώνον, ἐνῶ ραγδαῖοι προβολισμοί, θρόνοι, πανδαιμόνιον καὶ κτύποι πελέκεων καὶ ἀκηρίδων δόλων ἀνεστάτων τὴν ἀγορὰν ὅλην.

—Καὶ εἰς τὰς συνοικίας.

Ἀλλὰ καὶ αἱ συνοικίαι εἰς τὴν ἰδίαν κρίσιν εὐφρόνεις σιγὴν ἐμπροσθοῦ. Κατὰ δεκάδας—δεκάδας, τάγματα ὀλόκληρα ἀποσυντεθειμένα μὲ δάδας ἀνημιμένας ἐπειρῶντο νὰ πυροπόλησωσι τὰς οἰκίας.

Ἡ συνοικία ὅμως Μνησίων, παρὰ τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ λεωφόρος, δι' ἧς ὁ ὑποχωρῶν στρατὸς ἐφρευγε πρὸς Ἀγκόστιμον, ἐκινδύνεισεν ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους σοβαρῶς.

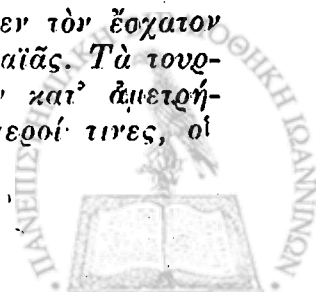
Οἱ στρατιῶται, μὲ πυρεῖα καὶ ἀνημιμένους δαιμούς, προσεπάθον νὰ πᾶσιν πῦρ. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄγροπιοὶ ὑπισθεν τῶν παραθύρων, ἐν ἐσχάτῃ ἀπογνώσει εὐφρόνεις, δι' ἰαχῶν καὶ φωνῶν, καὶ ποῦ διὰ προβολισμῶν τοὺς ἀπέτρεπον. Εὐτυχῶς, ὁ παρακινθὲς στρατὸς, καίτοι εἰς τὴν τελευταίαν κακούργειαν φερόμενος, μῆτε κανὲν θάρρος, μῆτε καιμῖαν ἰσχύν εἶχε. Καὶ αἱ ἰαγαὶ τῶν γυναικῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἀνδρῶν ἔτρεπον εἰς φυγὴν καὶ ἐφρευγε διαρκῶς ἐφρευγε.

Καὶ ἠκούετο τότε ἡ φωνὴ κάποιας γυναικούλας ψηλὰ ἀπὸ ἡμίκλειστον παραθυρόφυλλον:

—Στὰ γκορμιοτοακίσματα θηροῖα! Στὴν κατάρα τοῦ Θεοῦ φονιάδες.

—Ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας.— Ἔνας ἦρος.

Ἡ ἀγορὰ ὅμως διέτρεχεν τὸν ἔσχατον κίνδυνον δηλοσεως καὶ προκαΐας. Τὰ τουρκαλβανικὰ σίφη, ὄργιαζαν καὶ ἀμειψήτους ἑκατοντάδας. Γενναίωτες οἱ

ὅποιοι ἐξήγησαν νὰ ἐξέλθουν πρὸς περισσοῦν τῶν κατασημάτων των καὶ μὲ κίνδυνον ζωῆς ἠμποδίζοντο ὑπὸ τῶν θρηνοῦντων οἰκείων των.

Καὶ τότε, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῆν σιγῆς, πάλιν μία εὐγενὴς μορφή καὶ γενναία, συμπαιθεσάτη ἀποβῆσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωσίαν Ἰωαννίνων διὰ τὸ ἀκραιφνὲς ἐνδιαφέρον της καὶ τὴν ἐνεργὸν μεσολάβησίν της, ὑπὲρ ἑλλήνων εἰς τὰς ἀρχαίας τουρκικὰς ἀρχάς — κατὰ τὸ θλιβερὸν πεντάμηρον — ὁ συμπαιθεσάτος ὑποπόροξενος τῆς Γαλλίας κ. DUSSAP μετὰ τῆς εὐγενεσιᾶτης κυρίας του καὶ τοῦ διερωμηγέως τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου κ. Ἰ. Λάππα, ἀπειλόμητος νὰ φωνῆ, εἰς τὸ κέντρον ἀκριβοῦς τῆς ἀγριωτέρας δηώσεως.

Ἐνας Ἀλβανὸς ἤρπασε τὸ ἐπὶ οὐρανὸν τῆς κυρίας του ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ καθάσῃ. Ὁ εὐγενὴς ὅμως πρόξενος, σπρωγνῶν, ἀποηθῶν, σπρωγνόμενος φωνάζων, ἀπειλῶν, νουθετιῶν, παραμερίζων ἐντὸς δαιμονιώδους κινεῶνος φωνῶν καὶ θορύβων κατώρθωσε ἡρωϊκά.

Ἐνῶ ἐξ ἄλλου, ἄλλος ἄφοβος καὶ οὐ φοβιχθῆς, συνειδησμένος εἰς τοιαῦτα τουρκικὰ ὄργια ἀπὸ τὰς σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων, ὅτε ἠρώσκειτο μετὰ τοῦ Γαλλικοῦ Προξένου κ. Καολιέ — ὁ ἤδη καθάσῃς τοῦ Ρωσικοῦ Προξενίου κ. Παναγιώτης Καλλίγερος — διέπρατε ἄλλους, πλέον ἐπιπολίτους ἡρωϊσμούς.

Μὲ τὸ περίσσηρον εἰς τὰ χέρια, ραπίλων, πυροβολῶν, ἀναποδογροβίων τοὺς ἀποκινηθέντας καὶ ἀφιλοτίμους ἐπισησάς, τοὺς ἀπονεῖ ὡς ἀγέλην ζώων κατὰ δεκάδας, κλοπῶν αὐτοὺς εἰς τὰ ὄπισθια καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς πλήτης διὰ μασιγίον κατώρθωσε ν' ἀνακόπη τὴν λίσσαν των.

— Ἡ ἐπίλοιπος νύξ.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτὸς διέρρησεν ἐν σχετικῶς γαλήνῃ. Καρεῖς ὅμως δὲν εἴξευρε τί συμβαίνει, τί γίνεται. Ἡ παράδοσις ἤδη εἶχε συντελεσθῆ καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ βου πεζικοῦ Συντάγματός κ. Ἰωάννης Γιαννακίσιος μὲ 2 τάγματα τοῦ

Συντάγματός του, δύο τοῦ βου πεζικοῦ Συντάγματός καὶ δύο εὐζωνικά, διορίσθεις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τῆς Α.Υ. τοῦ Διαδόχου φελαγγόρης, εὐρίσκειτο ἤδη ἀπὸ τοῦ μεσορκεῖται εἰς Ἁγίον Ἰωάννην Μπουνίλας· εἰς τὴν ἐσπειρουμένην δὲ αὐτὴν ἄφιξίν των, χρεωστῆ ἢ πόλις κατὰ μέγα μέρος τὴν παράδοσίν της.

Διότι πλέον ὁ φεύγων ἀτάκτως στρατὸς αἰσθανόμενος σχεδὸν εἰς τὰ ὄπισθια τῶν μηρῶν του τὴν ἀνηλεῆ εὐζωνικὴν λόγχην, ἤλθεν εἰς κατάστασιν παραδόσεως, τοιαύτην, ὅστε ἀπέμεινε μὲ τὰ κακοῦργα ἐνσικτα μόνον, δίχως νεῦρα νὰ εἰσπορῆ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ.

— Ἡ Ἀυγή.

Καὶ ἐξημέρωσεν οὕτω ἡ ἀγία καὶ ἀληθινή αὐγὴ τῆς 21ης.

Εἶχε ψυθισθῆ καὶ περὶ παραδόσεως, ὅμως κανένας δὲν εἴξευρε τίποτε τὸ θετικόν. Ὀλίγοι μάλιστα κανονιοβολισμοί, ἐκ Ραρίστης ἀκούμενοι, περὶ τὸν ὄρθρον, ἔκαμαν πάλιν τὴν πόλιν νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς παραδόσεως καὶ νὰ εὐλοκεται ἐν ἀγωνία ἀληθινή.

Καὶ ὅμως τὸ Ἑλληνικὸν ἱπικόν, ἤδη, μετὰ τοῦ κ. Στάϊκον καὶ Μελά, εὐρίσκειτο ἐντὸς τῆς πόλεως: ὁ συνταγματάρχης κ. Σούτσος, ὁ τέως Γενικὸς πρόξενος κ. Ἀ. Φορέσιος καὶ ὁ κ. Λαστιάσης, κατέφθανον νὰ παραλάβωσι τὴν πόλιν.

— Φορεῖτις.

Τὶ ἔγινε πλέον ἀπὸ τῆς σιγῆς αὐτῆς, οὔτε καιμιά πέννα εἰσπορῆ νὰ ζωγραφίσῃ, οὔτε καιμιά ἀνθρώπος νὰ διηγηθῆ, οὔτε καιμιά νύκτις νὰ σκεπασθῇ.

Μία οὐρανομήτης κοραγῆ ὑπόδη ὡς τὰ πόδια τῶν οὐρανῶν πάνδημος καὶ μυθιστομῶς.

— Ζήτω ὁ Ἑλληνικὸς στρατός! Ζήτω ὁ Διάδοχος! ἐνῶ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐροῦντο εἰς τοὺς τραγγήλους τῶν ἵππων, καὶ μὴ δυνάμεναι νὰ φιλήσωσι τοὺς γενναίους ἵππεῖς, κατησπάζοντο τὰ φάλαρα καὶ τοὺς χαλινούς, ὡς ἀγιοσιμένα κειμή-

λια. Κλαίοντες ἐξ ἀκραίητου ἐνθουσιασμοῦ οἱ πολλοὶ, γκωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, ἐνηγκαλιζοῦτο ἀλλήλους, γυναῖκες ἐγονυπέτουν ἐν μέσῃ ὁδῷ κλαίονσαι καὶ γονυπειοῦσαι, ἐνῶ ἑκατομμύρια πυροβολισμῶν ἀπὸ κάθε γωνίας καὶ σπήτι καὶ ζητωκραυγαὶ πλατύστομοι, ἐχαιροῦντο τὴν ἀνύψωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ τὸ Φρούριον.

Τὰ Γιάννινα, ἦσαν Ἑλληνικὰ ἐλεύθερα πλέον.

—Εἰς τὰς φυλακὰς.

“Ὅμως ἔμειναν κάποιοι ἀδελφοὶ ἀκόμη, μὴ ἐλευθερωθέντες, τῶν ὁποίων ἡ τύχη ἦτο ἄγνωστος.

Οἱ Τούρκοι διέδιδον δι τὰ τοὺς σφάξοι, δι καὶ ἂν πέσουν τὰ Γιάννινα, δι τοὺς παρὸν μαζί τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ πληθους τοὺς ἐνεθυμήθη.

—Εἰς τὰς φυλακὰς σὶὰ μπουδρούμια τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Μαζὶ μὲ τὸ ἵππικὸν εἶχον καταφθάση καὶ ἀνταρτικὰ σώματα καὶ ἡ ἡλιοκαῆς καὶ γενειοφόρος ὄψις τῶν ἀνδρῶν τῶν μὲ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀδρᾶ κορυμιά τῶν ἐνεθυμοῦσαν τὸ πλῆθος.

—Ζήτησαν οἱ ἀντάρται!

—Ζήτησαν οἱ κομιτατζήδες!

—Σὶὰς φυλακὰς! Σὶὰ μπουδρούμια!

Ἐνας ξιφῆρης ἔφιππος ἡλιοκαμμένος λεβεντιάνθρωπος, ὁ καπετὰν Παντελῆς Πάσχος, εἰσελθὼν καὶ αὐτός, ποῶπος, μαζί μὲ τὸ ἵππικὸν καὶ μὲ πέντε δέκα παλληκάρια τῶν καὶ ἄλλους τόσους εἰσπαιεῖς ἵππεῖς, διεκδηνοῦνται πρὸς τὰς φυλακὰς τοῦ Φρουρίου.

—Ζήτηω ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάς!

—Ζήτηω ὁ στρατός!

—Ζήτησαν οἱ ἀντάρται!

Καὶ τὸ πλῆθος φρενιτωδῶς ζητωκραυγάζον ἀκολουθεῖ διενθνηόμενον εἰς τὰς Φυλακὰς:

—Ζήτηω ὁ Ἑλληνικὸς Θρόνος!

—Ζήτηω ὁ Διάδοχος!

—Ζήτηω ὁ στρατός!

—Ζήτηω ὁ Βενιζέλος!

—Ζήτηω ἡ ἐλευθερία!

✱

Τὸ ἵππικὸν καὶ οἱ ἀντάρται καὶ τὸ

πλῆθος ἐφθασαν πρὸ τῶν φυλακῶν.

Τὶ ἐγίνετο τότε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἶναι ἀπερίγραπτον. Ἡ τουρκικὴ χωροφυλακὴ, ἡ ὁποία νύκτωρ ἐδραπέτευσεν, ἐδιπλοκλειδῶσε τὴν ἀπαισίαν ἐξώθυραν. Μόνον πρὸ τοῦ πλατάνου τῶν φυλακῶν, ἕνας Τούρκος ἀνθυπολοχαγὸς καὶ 2 λοχίαι ἀνεμεινον γὰ παραδώσωσι τὰς φυλακὰς εἰς τοὺς Ἑλληνας.

Οἱ ἐγκάθειοχοι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ ὄρθρου εἶδον λευκὴν σημαίαν εἰς τὸ φρούριον καὶ Τυρκάλες μὲ μπαούλα γὰ φεύγον, ἔπλεον εἰς τὴν ἀμφιβολωτέραν χαρὰν καὶ ἀσφοδία. Κάτω ἡ πόλις ἐφλέγετο ἀπὸ πυροβολισμοὺς καὶ ἀνεσηκῶνοντο τὰ σπήτια ἀπὸ φωνᾶς εἰς τὸν ὠραῖον ἥλιον, ἐκτιμάτιζον χιλιάδες σημαῖων, καὶ αἱ ἑκατοντάδες τῶν φυλακισμένων κρατημένοι ἀπὸ τὰ σίδερα τῶν παραθύρων διέσειον ἐκ θυμελίων τὰς φυλακὰς.

—Ζήτηω ἡ Ἑλλάς!

—Ζήτηω ὁ Στρατός!

—Ζήτηω ὁ Διάδοχος!

—Ἀνοιξτε!

Ἡ φυλακὴ ὅλη ἐσειετο, κατὰκοιτοὶ ἀσθενεῖς ἐσηκῶνοντο, μὲ ἀφάνταστον φωνήν, ζητωκραυγάζοντες καὶ εἰσιμωδῶνται ψυχορραγοῦντες ἕως χθὲς ἀνέζων, δόκητων τὰς μαύρας ψάθας τῆς σιρωμνῆς τῶν καὶ περιοπεῖται καὶ ἐζητωκραυγάζον:

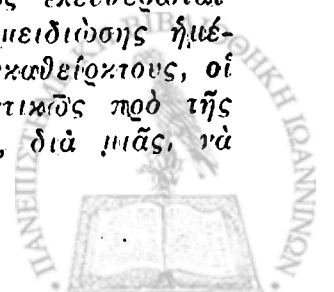
—Ζήτηω ἡ Ἑλλάς!

—Χριστὸς Ἀνάστη!

—Ἡ ἔξοδος.

Ἐπὶ τέλους ἡ ἀπαισία κλειστὴ θύρα ἀνοίγεται, ἔφιππος καὶ ξιφῆρης, ὁ Πάσχος μὲ τοὺς ἵππεῖς εἰσομᾶ, οἱ βαρεῖς μοχλοὶ ἀνασύρονται καὶ τὰ μαῦρα σίδερα τῶν μπουδρούμιων λυγίζονται καὶ θραύονται.

Ἡ ἀγρία φυλακὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀντιχεῖ ἀπὸ πλατυστήθους ζητωκραυγᾶς γλυκὴ φῶς ἐλευθερίας χύνεται ἀπὸ τὰ ἀνοίγεται παραθύρα καὶ οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ ἀντάρται, φαντάζον ὡς ἐλευθεροῦνται ἄγγελοι εἰς τὸ φῶς τῆς μειδιῶσης ἡμέρας διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἐγκάθειοχοι, οἱ ὁποῖοι συνωδοῦνται ἀσφικτικῶς πρὸ τῆς ἐξώθυρας, ζητοῦντες ὄλοι, διὰ μιᾶς, γὰ

ἐξέλθουν καὶ ζητωκραυγάζοντες ἔξω ἀπὸ καὶ μεθυσμένα.

Ὁ ἡμέτερος διευθυντής, κατάκοιτος ἀπὸ καιροῦ καὶ πρὸς ὅσων εἰσέτι, ἀσπετῆς τυλιγμένος εἰς μίαν πελωρίαν γούναν, σωστή μορφή Λαζάρου ἐξεργουμένου ἐκ τάφου, ἐπιφαίνεται ὑποσηριζόμενος ἐκ τοῦ σεβαστοῦ ἰδιοκτητοῦ τῆς «Ἡπειρου» κ. Κούτσιου, ὅστις ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσε νὰ τὸν παραλάβῃ.

Καὶ τότε ἡ ἀγάπη τοῦ πλήθους καὶ ἡ ἀδελφικὴ συμπάθεια ἐκοπᾶ εἰς ἀνοήτην ἐκδήλωσιν ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐφημερίδος μας, ἔνθα ἐκ συγκινήσεως, αἰσθάνεται ἱερὰν τὴν ἠθικὴν εὐδαιμονίαν ὁρατὰς ἐκανοποιήσεως καὶ ξεχνᾷ ὅλον τὸ ἀπαίσιον πεντάμηνον, εἰς ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς καὶ μωροὺς ἐναγκαλισμούς!

—Ζήτω ἡ «Ἡπειρος»!

—Ζήτωσοκοω!!!

Ἄπειρα χέρια σηκώνουν τὸν διευθυντὴν τῆς σχεδὸν εἰς τὸν ἀέρα καὶ μόνον οἱ σιθασοὶ ὅμοιοι τοῦ κ. Κούτσιου κατορθώνουν νὰ τὸν προσυιάξουν νὰ μὴ, τὸν ἀπορροφήσῃ σχεδὸν ἀπὸ τὰ φιλήματα καὶ τοὺς ἐναγκαλισμούς, ἡ λαϊκὴ ἐκδήλωσις.

Ἐπὶ τέλους σιγαληνεύει μίαν σιγμὴν ὅλος αὐτὸς ὁ μεθυσμένος θόρυβος ἀπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν φυλακισμένων καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐγαίοντο διὰ τὴν διάσωσιν τῶν, καὶ ὁ Ἄθαν. Κοντορῶτης, ἀναποκροτῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς «Παιρίδος», φυλακισμένος καὶ αὐτὸς πρὸ μηνῶν, πανήργηλος, ὁ ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντής τῆς Ἡπειρου ἐμπρός, κατοπίσω οἱ φυλακισμένοι ὅλοι καὶ ἄπειρον πλήθος ἐξέρχονται τοῦ φρουρίου καὶ διευθύνονται πρὸς τὸ Διοικητήριον.

Ἀάπτει ἥλιος θεῖος, ξάστερος, Ἑλληνικὸς ἥλιος, ἐλεύθερος, γλυκὺς, γλυκιάτος, πλεον γλυκὺς δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι μῆρας τὸν ἐστερήθησαν. Καὶ εἰς τὸν γυνῶν αὐτῶν ἥλιον, παιγνιδίζουσα ἀπαλά, ὑπέροπουσα εἰς τὸν γαλανὸν φόντον τοῦ οὐρανοῦ, κυματίζει ἡ ἀγία σημαία καὶ ὑψηλὰ πέραν μακρονά, πρὸς τὸ Διοικητήριον, τὸ πρῶτον θεῖον φῶς πὸν κιντᾶ τὰ μάτια τῶν φυλακισμένων εἶναι ὁ Στρωφὸς τῆς Κρανολεύκου!

Κάθε ζητωκραυγὴ τότε οἰωπᾶ ἡ καρδιὰ γίνεται ὕμνος· τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ δάκρυα ἐνοῦνται, τὰ γόνατα λυγρίζουν, ἀσπνείθηρα, εἰς γονυκλισίαν καὶ μύρια χέρια κίμων τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.

—Νῦν ἀπολύεις τοὺς δούλους Σου Δέσποτα!

—Εἰς τὴν Πλατεῖαν.

Εἰς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Διοικητηρίου, ἀδύνατον πλεον νὰ περιορισθῇ κανεὶς τὸ τι ἐγένετο. Ἐνας ἐνθουσιαστής, εἰς τὰ ὄρια τῆς ἀλλοπροσόντης φθάνων, ἔξω ἀπὸ τὸν ἀσπνείθηρα γεμίζει τὸν ἀέρα ἀπὸ λαγὴν ἀτελείωτον, ... ὅλοι οἱ πνεύμονες τῆς ἀσπνείθηρας ὡς γθὲς πύλεως καὶ ὅλοι οἱ ἀπὸ πεντακκίσιον ἐτῶν πλανώμενοι ἐνθουσιασμοί, μὲ μιᾶς ἀνέπνεον κ' ἔπαιοναν ζοῆν.

Τὸ ἔβδουον περικλὸν Σύνταγμα, κατέφθαιεν εἰς τὴν Πλατεῖαν καὶ ἡ ὄρις τῶν εὐζώνων, σπονισμένων, εὐσταλῶν, θεορῶτων δυναμώνει τὸ μεθύσι τοῦ κόσμου.

—Ζήτωσαν οἱ εὐζωνοί.

—Ζήτωσαν πῶν κοιμῶνται σιὰ χιόνια! —φρονάζει ἕνας, κλαίων κἀσπνείθηρας γρηαίλος πετάζων τὸν κοῖνον του σιὸν ἀέρα.

—Ζήτωσαν!!

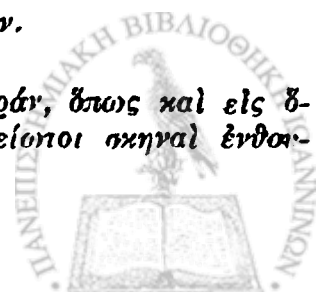
Ὁ ἡμέτερος διευθυντής, ἐκ μέρους τῶν φυλακισμένων, προσφρονεῖ εἰς τὴν Πλατεῖαν τὸν κ. Σούτσον καὶ τοὺς ἀξιοματωκούς· οἱ φυλακισμένοι ζητωκραυγάζουν.

Αἱ χιλιάδες τοῦ πλήθους κινῶνται, ἀπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ὡς θάλασσα καὶ πόντος ἐξυπνήσας ἀπὸ φρόσημα δυνατῆς θυέλλης. Καὶ ἐνῶ ἡ ἀμύσφατορα εἶναι νήνεμος, ἡλιόλουτος, αἱ χιλιάδες τῶν ἐλληνικῶν σημαίων κυματίζουν ἐλαφρά.

—Ἡ πολυπαθὴς πόλις ἀναπνέει καὶ ἡ ἀναπνοὴ τῆς, τὰς λικνίζει μὲ προσφιλὲς ἄσπναι καὶ αἱ σημαῖαι, ἀπαλά χαμογελοῦν καὶ παίζου μὲ τὴν χαρὰν τῆς φιλίας πόλεως...

—Εἰς τὴν Ἀγορὰν.

Καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπως καὶ εἰς ἄλλην τὴν πόλιν, ἀτελείωτοι σκηναὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς.

Οί εὔζωνοι σηκώνονται σιὰ χέρια, ὁ κόσμος φιλεῖ τὰ πόδια τῶν ἱππῶν τῶν ἀξιωματικῶν, τὰ θηκάκια τῶν σπαθιῶν τῶν, τὰς ἀκηρίδας τῶν ὀπλῶν τῶν στρατιωτῶν καὶ μεθύει γὰ τοὺς βλέπη μόνον, καὶ γὰ τοὺς χαίρεται.

Βαρέλια κρασιοῦ πρὸ τῶν θυρῶν, φιάλαι κονιάκ, θραύονται εἰς τοὺς τοίχους μέσα εἰς πανδαιμόνιον ζητωκραυγῶν καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν Πλατάνου ὁ γνωσιότατος ὑποδηματοποιὸς Μπαμπούρης, κερῶ ἀδιακόπως τοὺς ἐνθουσιασμένους ἐλευθερωτῆς.

Παρέκει εἰς τὴν ἀγορὰν Πλατάνου, ἄλλοι θραύονται τὰ σφραγίσματα ἀπὸ τὰ τυπογραφεῖα τῆς «Ἡπειρώ», ἅτινα ἐσφράγισε καὶ ἔκλεισε διὰ σανίδων τὸ ἐπάρογον Στρατοδικεῖον ἀπὸ πενταμῆνον, διὰ ἔν ἄρθρον κατὰ τῆς βαρβάρου τουρκικῆς χωροφυλακῆς· ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ὑφοῦται εἰς τὴν θύραν τῶν Τυπογραφείων καὶ ζητωκραυγαὶ ἀτελείωτοι τὴν ὑποδέχονται.

—Ποῦ εὐρέθησαν αἱ τόσαι χιλιάδες τῶν σημαίων αὐτῶν;

—Ἡ ἱστορία εἰλικρινῆς καὶ παθητικῆς ποίησις! διὰ γράφης τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων, μὴ ξεχάσης σὲ μιὰ σου σελίδα ἢ ἀναφέρης ὅτι πέντε μῆνας, πὺν ἐκρατοῦσε τὸ Ἑλληνικὸ κανόνι, αἱ Γιαννιώτισσες καὶ Γιαννιωτοπούλες, κρηφά—κρηφά, εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ σπητιοῦ, ἐπεροῦσαν τὰς μακρονὰς τοῦ χειμῶνος νύκτας μὲ τὸ βελόνι σιὰ χέρια γὰ κεντοῦν τὸν τίμιον Σιανρόν σιὸ γαλανόλευκον ὕφασμα καὶ γὰ δέωνται μπροσὰ σιὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας δακρυομένην μὲ μίαν παρὰκλήσιν:

—Βοήθη τὰ ἐλληνικὰ ὄπλα! Δυνάμωσέ τους πὺν κοιμοῦνται καὶ ξενυχτοῦν γιὰ μᾶς ἐπάνω σιὰ χιόνια!

Ἡ ΑΦΙΞΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Τὴν ἑσπέραν τῆς Πέμπτης κανεῖς εἰς τὴν πόλιν μας δὲν ἐκοιμήθη.

Αἱ θύραι τῶν σπητιῶν ἦσαν ἀνοικταὶ· αὐλαί, πόρταχοι, ἐδέχοντο τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ ὁ κόσμος, πλέων εἰς τὴν ἱερωτέραν εὐδαιμονίαν, δὲν εἶχε παρὰ μίαν φροντίδα: Πῶς

ὁ καθένας γὰ φιλοξενίῃ περισσοτέρους, καὶ πῶς ἐγκωδιώτερον γὰ τοὺς περιποιηθῆ. Ἡ πολύμηρος πολιτορχία, εἶχεν ἐξωτιλίῃ τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀγορὰν καὶ ἀπὸ τὰ σπήτια, ὅμως ὁ καθεὶς ὁ ὁποῖος τόσους μῆνας δὲν εἶχε φροντίσει τόσον οὔτε διὰ τὰ παιδιὰ του, τότε, ἐκείνην τὴν ἑσπέραν, περιχαρῆς, ἐνθουσιασμένος, προσεπάθει ἢ ἀνακαλύψῃ πᾶν περιοσθὲν εἰς τὰ βάρη τῶν κατασημάτων, χάριν τῶν φιλιῶτων φιλοξενουμένων. Κότιες, περιστέρια, κοιουφάκια, κάπου κάπου μιὰ πέρδικα κλεισμένη σὲ κλονβάκι, ὅτι εἶχε τὸ σπήτι τέλος πάντων, ἐθυσιάσθη διὰ τὸ χαροῦνον τῆς ἀγίας ἡμέρας. Παντοῦ χαροαὶ παντοῦ παννύχια τραγούδια, πυροβολισμοὶ χαρᾶς—μία πόλις πλέουσα εἰς τὴν δυνειροποληθεῖσαν ἀπὸ 500 ἐτῶν εὐτυχίαν καὶ ἐνθουσιασμόν, διότι αὐτὴ ἡ εὐτυχία τῆς, ἦτο ζωντανὴ πλέον, εἰς τὰ χέρια τῆς καὶ ὁ ἐλληνικὸς στρατός, εἰς τὰ σπήτια τῆς μέσα, φιλοξενούμενος νικητῆς καὶ τροπαιοφόρος.

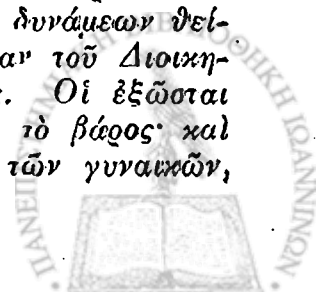
Καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἦτο τόσος καὶ τόση ἡ εὐφροσύνη, πὺν κανεῖς δὲν θὰ ἐπίστευε πλέον ὅτι ἦτο δυνατόν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐνθουσιώδη τρικυμίαν τῆς Πέμπτης, ἢ ἀπομένη καὶ ἄλλη ἐκδήλωσις εἰς τοὺς κουραοσθέντας ἀπὸ ζητωκραυγὰς πνεύματος καὶ εἰς τοὺς ξηρασθέντας ἀπὸ τὰς φωνὰς λάρυγγας.

Καὶ ὅμως εἰς τὰ ἀκένωτα βάρη τῶν αἰσθημάτων τῆς πόλεως ἔμειναν νέαι ἀκμαὶ καὶ νέαι δυνάμεις καὶ ἡ πόλις ὄλη ἀπὸ χαρᾶς, πανοικεῖ, νεάζουσα, μειδιῶσα, κάτω ἀπὸ μίαν θείαν ἡμέραν γαλανὴν καὶ μειδιῶσαν, εὐρέθη ἐπὶ ποδός:

—Ἐρχεται ὁ Διάδοχος σήμερα!

*

Ἡλεκτρομοὶ νέοι ἐγαλβάνισαν τὰ κορμὰ καὶ τὰς ψυχὰς· τὰ σπήτια τῶν σπουδαίων, ἠρημιώθησαν, καὶ μιὰ ἀσφυκτικὴ κοσμοπλήμμυρα, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, γερόντων, γραιῶν, παιδίων ὡς καὶ τῶν ἀροσῶτων σηκωθέντων ἀπὸ τὰ κρεβάτια τῶν ἐξ ὑπερτάτης ἐνέσεως δυνάμεων θείων, κατέκλυσε τὴν Πλατεῖαν τοῦ Διοικητηρίου καὶ ὄλας τὰς ὁδοὺς. Οἱ ἐξῶσται τῶν οἰκιῶν ἐλύγιζον ὑπὸ τὸ βέρος· καὶ τὰ πολύχρωμα καπελίνα τῶν γυναικῶν,

ἔδιδον εἰς αὐτοὺς τὴν θύρην πελωρίων κλάδων φορτωμένων καὶ λυγίζοντων ἀπὸ ἐξωτικῶν μεγάλων καρπῶν.

Αἱ θύραι, τὰ παράθυρα, τὰ γείσα τῶν οἰκιῶν, αἱ στέγαι —παντοῦ ὅπου μία γωνία, καὶ μία σημαία.

Ἀτελείωτος, διπλοῦς σιοίχος στρατοῦ ἐκατέρωθεν καὶ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ὁπόθεν θὰ διήρχετο ὁ Διάδοχος, εὐσταλεῖς, ροδαῖοι ἀξιωματικοί, ὡς ἀπὸ χορὸν καὶ οὐχὶ ἀπὸ ἐπικὸν ἀγῶνα ἐλθόντες, καὶ πλήθος λαοῦ, ἐξάλιζαν τὰ μάτια καὶ κατέκλιζον τὴν πλατεῖαν καὶ τὰς παρόδους ἕως τὴν θέσιν τῶν ρωμαϊκῶν «Λευκῶν», ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ ἐπίσημος ὑποδοχή.

✱

Ἐκεῖ ὁ Μητροπολίτης μετὰ τῶν σαματείων του καὶ ἀρχηγῶν προκοίτων τῶν ἄλλων κοινοτήτων οἱ κ.κ. Πρόξενοι μετὰ τῶν διερωτηθέντων ἀνέμενον τὴν Α.Β. Ὑψηλότητα μετὰ πλήθος κόσμου πάσης φυλῆς καὶ θρησκευμάτος.

Ἐπὶ τέλους, σῶμα προπορευομένων ποδηλατῶν, ἀγγέλλει τὴν ἀφίξιν.

Καὶ ὠραῖος, ινδικός, ὄνειρευμένος, ἐπιθαίνων δημοεῖδους ἵππου, ἐνδεδυμένος μὲ τὴν αἰγλήν φωτιστεφάνου, τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους σύμπαντος καὶ ἡ δόξα τῶν κατορθωμάτων του τὸν ἐστόλισε —εὐθυτηνὴς καὶ ὠραῖος ὁ ἐνδόξος— νικητὴς Διάδοχος ἐπιφαίνεται.

Ἔνα παραιτημένον,

—Ζήτω ὁ Διάδοχος! Τὸν ὑποδέχεται, ἐνῶ ὁ κ. Φορέστης παρουσιάζει τὸν Μητροπολίτην, ὅστις τὸν προσφωνεῖ ἐκ μέρους τῆς πόλεως μὲ ὀλίγα λόγια, ἐφιπποῦν ὄντα.

Κατὰ σειρὰν εἶτα παρελαύνουσι, συνιστώπιος τοῦ κ. Φορέστη, οἱ κ.κ. Πρόξενοι, ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων θρησκευμάτων καὶ πολλοὶ πρόκοιτοι καὶ ἡ Α.Υ., ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου Τῆς, εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν.

Καὶ ἐκεῖνην ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, εἰς τὴν ὠραιοτέραν ἔξαρον τοῦ πλήθους ὑψηλὰ ἀπὸ τοὺς ἀέρας τὸ ἀεροπλάνου τοῦ φυλῆταιος οὐρανοῦ κ. Ἀδαμίδου, δι' ὃν σεμνύνεται καὶ κωγᾶται ἡ πόλις μας ἀκούγεται, ὡσεὶ κροῖον τὰς πύλας τοῦ αὐρανοῦ δὲλας ἵνα εἰσελθῇ ὁ αἶνος καὶ ἡ ζη-

τωκραυγὴ τῆς πόλεως ἕως τὴν καρδίαν τῶν οὐρανῶν:

—Ζήτω ὁ Κωνσταντῖνος!

—Ζήτω ὁ Νικητὴς!

—Ζήτω ὁ Διάδοχος!

Τὰ παράθυρα σείονται, ἄνθη ραίνουν τὸν δρόμον Του, ροδόνερα εὐωδιάζουν εἰς τὰ φάλαρα ταῦ ἵππου Του καὶ ὁ κόσμος, ἐνθουσιασμένος, ζητωκραυγάζει, ἐνῶ ἐπάνω τὸ ἀεροπλάνου, παρακολουθεῖ καὶ νομίζουν τὰ μάτια δι' ὃ ἐλιξ του, γαργαλίζει τὴν καρδίαν τοῦ οὐρανοῦ πῶς ἴσθον εὐφροσύνης χαμογελαῖ εἰς τὸ διάβα τοῦ ἐνδόξου Διαδόχου.

✱

Ἡ Α.Υ., διενδύθη κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν γὰρον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπου ἐτελέσθη δοξολογία προσφωνήσαντος τοῦ Μητροπολίτου κ. Γεωργίου.

Ἐκεῖθεν εἰς τὸ Διοικητήριον, ἐνθα ἐδέχθη τοὺς ἀρχηγούς τῶν θρησκευμάτων καὶ ἀντιπροσώπους τῶν Κοινοτήτων καὶ διαφόρους προκοίτους μετ' ὃ ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐτοιμασθεῖσαν οἰκίαν τοῦ εὐγενοῦς ἀρχοντος τῆς πόλεως μας κ. Πύρου Σακελλισίου, ἐνθα κατέλυσε.

—Ἡ λαμπραδοφορία.

Οὔτε ὅμως ἐχόρισαν, οὔτε καὶ ἐξηλιθίσαν οἱ ἐνθουσιαστοὶ καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀδιηγήτου χαρᾶς τῆς πόλεως ἐπὶ τῷ γεγονότι τῆς ἀπελευθερώσεώς της καὶ ἐλεύσεως τοῦ Νικηφόρου Διαδόχου.

Ἡ καρδία τῆς πόλεως, ἡ χιλιοβασανισμένη, ἐξεχείλισεν· εἶχε χίλια ἀκόμη τὰ Τῷ ἐκδηλώσει, καὶ μὲ ἀτείρους φωνὰς τὰ Τῷ ζωγραφίσῃ τὸν θανασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της πρὸς τὸν Ὑψηλὸν Ἐλευθερωτήν.

Καὶ τὴν νύκτα τῆς ἐπαύριον Σάββατον περὶ ὧραν δὴν μωριάνθρωπος καὶ μωροπληθῆς, ἀπειρομήκης, λαμπραδοφορῶσα, εἰς ἀτελείωτον ποικίλην προηγουμένης τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως, μὲ κεφαλὴν πρὸ τοῦ μεγάρου, ἐνθα κατέλυσε ἡ Α. Ὑψηλότης καὶ οὐραγίαν ἕως τὴν Ἱ. Μητροπολιν, ὁπόθεν ἐξεκίνησεν ἡ διαδήλωσις καὶ πλοκάμους

εις ὅλας τὰς ἀσφικτικῶς γεμάτας παρόδους καὶ ὁδοὺς, διωργανώθη πρὸς τιμὴν τῆς Α. Ὑψηλότιος ἐκκινήσασα ἀπὸ τῆς Ἰ. Μητροπόλεως.

Ἡ συνοικία ὅλη σείεται ἐκ θεμελιῶν ἀπὸ ζητωκραγῶν, διὰν ἤρκειος, σοβαρός, εὐθιτενής, ἀκμαῖος ἐπιφαίνεται ὁ δαφνηφόρος Διάδοχος.

—Ζήτω ὁ Διάδοχος!

—Ζήτω ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς Ἑλλάδος!

—Ζήτω ὁ ἐλευθερωτής!

Καὶ τὸ πλῆθος ἐκοπᾶ ἀκράτητον, ἐπὶ παρατεταμένα λεπτὰ εἰς ἀτελειώτον:

—Ζήτω ὁ Διάδοχος!

Ἐπὶ τέλους, κατορθοῦται δι' ὑπερανθρώπων ἀγώνων ἡ ἀποκατασταθῆ ὀλίγα λεπτὰ μία σχετικὴ ἡσυχία καὶ δεσπόζει τῆς φωνῆς τοῦ πλῆθους, ἡ φωνὴ τοῦ ἡμιτέρου διευθυντοῦ προσφωνοῦντος:

Ὑψηλότιε

Ὁ θόρυβος κοπάζει, τὰ ὦτα ἐντρίνονται καὶ ἀκούεται ἡ κάτω προσφωνήσις.

Ὑψηλότιε!

Μόνον χαράν, ὡς αὐτὴ, ἡ ὁποία συγκλονεῖ τὴν Ἑπειρωτικὴν ψυχὴν εἰμποροῦσε νὰ κάμῃ ἡ ἀναβλύσων ἀκόμη δάκρυα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως εἰς τὰ μάτια τὰ Ἑπειρωτικά, ποῦ ἐξήρανε τὸ κλίμαρον καὶ ὁ θοῆρος ἀπὸ 500 ἐτῶν δουλείαν καὶ τρωανίαν, τῆς ὁποίας τὰ δεσμὰ ἔσπασεν τὸ ὑψηλὸν καὶ ἐνδοξὸν χεῖρ Σου, ὁδηγοῦν τὸν γενναῖον Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πολυθασανισμένης καὶ πολυπαθοῦς ταύτης χώρας.

Πρὸς Σέ, τὸν ἐνδοξὸν Στρατηλάτην, ὁ ὁποῖος ἀνεπέτασε τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, νικητήριαν, ὑπερήφανον, ἀπὸ Ἀράχθου μέχρι τῆς Τσατάλιζης καὶ ὠδήγησες δοξασιμένα τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα, κατακτιῶν τὰ ὄρια τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἐνθα ἀπ' αἰῶνων ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους ὠνειροπλόησεν ἕνα πολυῦμητον παμμέγιστον καὶ τειτιμημένον Ἑλληνικὸν Θρόνον, πρὸς Σέ, τὸν Δαφνηφόρον Νικητὴν, ἡ πόλις μου ἀναθέτει τὴν τιμὴν νὰ ἐκφράσω τὰ αἰσθήματα τοῦ θαυμασμοῦ, τῆς λατρείας, ἀφοσιώσεως καὶ εὐγνωμοσύνης τῆς

διὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ὁποίαν τῇ ἐχάρισες.

Διευθυνεῦν, Ὑψηλότιε, τὰ πάνδημα ταῦτα αἰσθήματα, εὐχομαι τάχιστα ὅπως ἡ ἀήττητος παύνη Σου γράρῃ τὰ ὄρια τῆς Ἑπείρου ἀπὸ Ἀκροκεραυνείων μέχρι Κορυθαῖας, μὲ δαφνηφόρον παντοῦ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ἀνακράζω:

—Ζήτω ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς Ἑλλάδος!

—Ζήτωσαν οἱ γενναῖοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ οἶκλος!

—Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης.

Κατὰ τὴν Δευτέραν 25 λ.μ. ἡ Α. Ὑψηλότιος ὁ Διάδοχος, ἐπεσκέφθη τὴν Συναγωγὴν τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος, ἣτις τῷ εἰοίμασεν, ὄντως, ἀποθεωτικὴν ὑποδοχὴν.

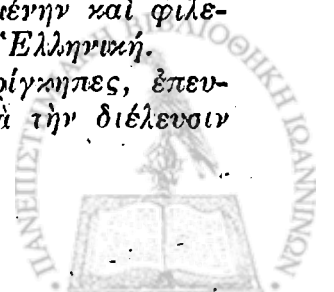
Ἡ Συναγωγὴ, ἦτο πολυτελέστατα διασκευασμένη, ὡραία δὲ ἀπὸς πρὸ αὐτῆς, εἴχε γεγραμμένον τὸν βιβλικὸν αἶνον «Ὡσαννὰ ὁ εὐλόγημένος ἐν ὄνόματι Κυρίου». Ὡραίαν προσφωνήσιν ἀπήγγειλεν ὁ κ. Λευῆς, ἦν ἔνεκεν ἐλλείψεως χρόνου θὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον. Κατανυκτικώτατα ὁ ἱερολ. Ραββῖνος, λευκοκύανα ἐνδεδυμένος ἀνέγνω ἑλληνιστὶ τὰς εὐχὰς.

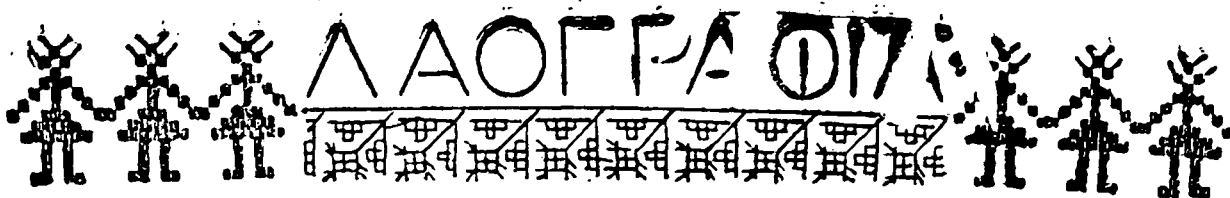
Ἡ Μουσουλμανικὴ Κοινότης.

Σήμερον δὲ Κυριακὴν ἐν τῷ τεμένει Ναμαζγκιάζ, ἡ Μουσουλμανικὴ Κοινότης μετ' ὅκου τοῦ κλήρου καὶ τῶν χαρμημιῶν τῆς, ἐτέλεσεν πάνδημον δοξολογίαν, εἰς ἣν παρέστη ἡ Α. Ὑ. ὁ Διάδοχος, ἡ ποιγκήπισσα Μαρία καὶ οἱ ποιγκήπες Γεώργιος, Ἀνδρέας καὶ Χριστόφορος, ἐπενφρημηθέντες ζωηρότατα διὰ παρατεταμένων ζητωκραυγῶν.

Τὰς εὐχὰς ἀνέγνω ἀραβιστὶ ὁ ἱερολ. Μουφτίης, ἑλληνιστὶ δὲ, λαμπρῶν προσφωνήσιν ὁ Μωαμεθανὸς ποδοκίτος συμπολίτης Μουζαβίτ Χαϊροῦ Πατοιαριᾶς, τονίζων τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἀναμένουν οἱ Μουσουλμάνοι σύνοικοι ἀπὸ πεπολιτισμένην καὶ φιλελευθέραν πολιτείαν οἷα ἡ Ἑλληνική.

Ὁ Διάδοχος καὶ οἱ ποιγκήπες, ἐπενφρημήθησαν ζωηρότατα κατὰ τὴν διέλευσιν καὶ ἀναχώρησιν Των.

ΣΠΥΡΟΥ Γ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΞΕΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΟΡΕΙΤΩΝ

(ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ—ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ)

(Ἀνέκδοτα)

Βραβείον Ἡπειρώτικῶν Χρονικῶν (1928)

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος (1927) ὑπεβλήθησαν πέντε συλλογαὶ λαογραφικοῦ ὕ-
λικου, αἵτινες κατὰ σειρὰν τῆς ἀξίας αὐτῶν εἶναι αἱ ἑξῆς :

1) Ἰδιωματισμοὶ καὶ ξενικὲς λέξεις τῶν Σουλιωριτῶν. (Ἐπαρχία
Σουλίου—Θεσπρωτίας)

Τὸ ὅλον χειρόγραφον ἀποτελεῖται ἀπὸ 169 σελίδες τετραδίου, ἐν δὲ τῷ προ-
λόγῳ αὐτοῦ ὁ συγγραφεὺς μᾶς λέγει, ὅτι Σουλιόρειαν (περιφέρειαν Σουλίου) ὀνομά-
ζει τὴν περιοχὴν τὴν κειμένην μεταξὺ τοῦ Ἀχέροντος καὶ τοῦ Καλαμῦ καὶ περι-
έχουσαν τὰ ἑξῆς 24 χωρία : Τὰ τέσσαρα Σκάπειτα (Γκαβίτσα, Κουκουλιούς, Τσαγ-
γὰρι καὶ Κορῦστιανη), Λυθίκιστα, Γράσδενη, Κεράσοβο, Λοζιανὰ, Πετούσι, Πρά-
δαλλα, Πόποβο, Ἐλευθεροχώρι, Σαλονίκι, Βερνίκο, Δοβλά, Βαρμπόμπα, Κάτω καὶ
ἄνω Ζόλλογγο, Πλακωτή, Τσουρίλα, Λαμπανίτσα, Σέλλιανη, Ἀη—Δονᾶτο, Καρυώτι,
Βέλλενη, Βενίκο. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων αὐτῶν, ὅς ὁ ἴδιος λέγει, παρὰ τῶν Τσα-
μηδῶν καὶ Βλάχων καλοῦνται Γκραῖκοι

Λαμβάνων εἶτα ἀφορμὴν ἐκ τῶν πολλῶν σλαβικῶν τοπωνυμιῶν, αἵτινες ἀπαν-
τῶσιν εἰς ταῦτα, ἐκ τῆς κάλιτσας ἦν φοροῦν αἱ γυναῖκες τοῦ Ποπόβου ἰδίως «μὲ τὰ
σχιτιά, τὶς ἀράδες κόκκινες καὶ λάγιες, πενταραδήσια, τὶς κουπούλες, τὰ μῆλα, τὰ
μηλάκια, τὰ στρωτάκια, τὶς ροκοῦλες, τὰ φτερωτὰ καὶ τὶς κοτέλες» καὶ ἐκ τῆς ἐνδυ-
μασίας τῆς Ποποβίτικης ἰδίως εὕρισκει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν γυναικείαν
κάλιτσαν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν σλαβοφώνων χωρίων τῆς Φλωρίνης καὶ τῆς Κα-
στοριάς

Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην εἰσαγωγὴν ἀκολουθεῖ λεξιλόγιον περιέχον περὶ τὰς
1600 καὶ ἄνω λέξεις ἀπαντώσας εἰς τα ρηθέντα χωρία.

Τὴν συλλογὴν ταύτην θεωροῦμεν σπουδαιοτάτην συμβολὴν εἰς τὴν σπουδὴν
τῆς νεοελληνικῆς διαλεκτολογίας διότι προέρχεται ἀπὸ ἐπαρχίαν τῆς Ἡπείρου δια-
τηροῦσαν, λόγῳ τῆς μὴ ἀποδημίας τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἀπεδευσίας αὐτῶν, περισ-
σότερον ἄγνην τὴν γλῶσσαν, καὶ διότι προσθέτει ἀρκετὰς νέας Ἡπειρωτικὰς λέξεις
μὴ συλλεγείσας μέχρι σήμερον ὡς πρόχειρος ἀντιπαραβολὴ πρὸς τὸ γλωσσάριον τοῦ
Ἀραβαντινοῦ δύναται νὰ ἀποδείξη, ἂν καὶ ὁ συγγραφεὺς κατέγραψε μόνον ὄσας λέ-
ξεις αὐτὸς ἐθεώρησε ξενικὰς ἢ ἰδιωματικὰς.

Ὡς νέας λέξεις ἀναφέρομεν τὰς ἀκολουθοῦσας : Ἀναγοταρίς=ἐπίρ. ἐπιτηδες,

ἀντιροῖζω=φνιτρώνω, ἀψ(η)χεύω=φειδολεύομαι, (παρὰ τὸ κοινολ. ἀψ'χάω), δραματάρως=δοδοιπόρος, ἀντιρεύομαι=φειδολεύομαι, γουψιάζω=διψῶ, ἔγγι=διασκέδασις, ἔγγιλῆς=διασκεδαστής, κατσόενα τὰ=οἱ καλικάντζαροι (Πειτούσι), καψούρηδες=οἱ καλικάντζαροι (Πόποβο), κιλούνι τὸ=σουβλερὸ μέρος τῆς σκαπάνης, κορφήγγι=ἡ κουλιάστρα, τὸ πρωτόγαλα (λ. colostrum). λαγγοδέρω=ψυχομαχῶ, λάμπωβος=ἐμποροπανήγυρις, λάπας=ὁ ἔχων κρεμασμένα τ' αὐτιά, κοιμισμένος, λιόστρια=τὰ ἀλεσμένα κουκούτσια τῶν ἐλαιῶν, μερόσπαρμα τὸ=ἡ σπορὰ μιᾶς ἡμέρας, ὀψιάζω=παίρνω ὄψιν ἐπὶ τοῦ ψηνομένου ψωμιοῦ, περέτι=ἡ οἰκιακὴ ὑπηρεσία, ὑπηργα=τὰ ἐργαλεῖα, πηργάζω=λεπτοδουλεύω, ραφαμάδα=ἡ ραφανάδα, σουλιάφι=τὸ σελάχι, τιμπίχι τὸ=ἡ παραγγελία, ὑπινος=ὁ ὕπνος, καπινός=ὁ καπνός, χαλεπά ἐπίρ.=θαμπά, χαλεπώνω=θαμπώνω, μπουραζέρης=ὁ ἀγαπητικός, μπουρίμπα=πηγή, μπινεύω=καβαλικεύω, νιάφλος=ἀνόητος, νιαβόνι=μικρὸ τεψί, γκρίτζαβος καὶ γκρίτζαλος=γκρινιάρης, γκαμουλίζω=ὕλακτῶ.

Ταῦτα ἔχονσα ὑπ' ὄψιν ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ κρίνει τὴν συλλογὴν ταύτην ἀξίαν ἐπαίνου καὶ διαχιλιοδράχμου βραβεῖον.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 15 Μαΐου 1928

Ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

ΧΡ. ΣΟΥΛΗΣ, εἰσηγητῆς
ΑΛΚ. ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΣ
ΧΑΡ. ΜΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

Παραλείπονται οἱ λέξεις ποὺ περιλαμβάνονται στὸ ποιμενικὸ λεξιλόγιον (Ἡπειρ. Ἐστία 1960 καὶ 61), πλὴν μερικῶν οἱ ὁποῖες ἔχουν ξενικὴ προέλευση

Α

ἄι=Ἐπιφώνημα πόνου, ἄν. φρ. ἄ δὲ μπάς νὰ μοῦ πεῖς.

ἄ=ἡ φράση. "Α αὐτὸς ἄ ἐγὼ θὰ πᾶμε ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ στὸ μύλο. "Απὸ τοῦ παπᾶ τ' ἀλέβρι σου δίνω ἄ δε ἀπὸ τὸ δικό μου δὲν βγάζω οὔτε χούφτα.

ἄἄ=ἐπιφώνημα β.βαιωτικόν. Φράσ. Τὴν Κυριακὴ παντρεύεται ἡ Θωδῶρω, θὰ πᾶς στὸ γάμο της; "Αἄ, πῶς, ὅπου γάμος καὶ χαρὰ γιὰ κι' ὁ Γιᾶννος ἀμπροστά.

ἄἄ (ἐπίρ)=δυναμικόν. Φράσ. "Α ἄ νὰ σκαπειήσω νὰ μὴ μὲ κλείσει τὸ χιόνι.

ἄβανιά=βία. φρ. Τὶ ἄβανιά σὲ πῆρε μὴρ κι' ἔντυσε τὸ ρουτὶ ἀνάποτα. ἡ ἐκκλησιὰ (ἡ λειτουργία) ἀργεῖ ἄκόμα.

ἄβαρίτσα=συννοκισμὸς Ἰσουρίλας (τώρα Καλλιθέας) (Ἀλβαν. βαρίτσε=σωρός, σίβα ἀπὸ ξύλα.)

ἄβλογιά=ἄσθeneia προβάτων καὶ ἀνθρώπων.

ἄβουλος ὁ=ἄσκεπτος φρ. Παροιμ. "Αβουλος ὁ νοῦς διπλὸς ὁ κόπος.

ἄγανο τὸ=ἡ μύτη τῆς ψάνας τῆς πρώιμιάς. Φράσ. Δὲ γένηται τὸ κριθᾶρι ψωμί, ἔχει πολλὰ ἄγανα.

ἄγαρινός ὁ=Γουρκος

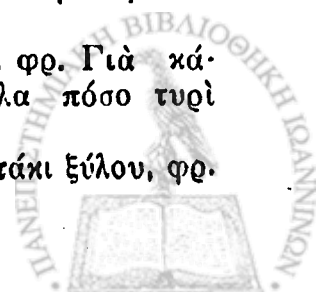
ἄγαρτος ὁ=ἄσχημος. φρ. ἔδωκα τοῦ Γιαννάκη μιὰ μουτζουφλιά πολὺ ἄγαρπη. ἄγγειὸ τὸ=σκεῦος. παροιμ. Γνωρισ' ἡ φακὴ τ' ἄγγειό της.

ἄγγουρώνω=τεισμώνω φρ. Τὶ ἄγγουρώθηκες γυιέ μου ἔτσι σὰν νὰ σ' ὄφαι ἡ γουμάρα τ' ἀλέβρι.

"Αγιά ἡ=χωριὸ τῆς Πάργας. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς πολὲς πηγὲς νεροῦ ποὺ ὑπάρχουν στὰ παράλια τῆς πῆρε τ' ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοὺς Ἀραβες πειρατές, γιὰ τὴν ἁγιά στήν Ἀραβικὴ γλῶσσα σημαίνει νερό, πηγὴ. Το ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ἀγιά τῆς Θεσσαλίας.

"Αγιάρι τὸ=παρίβαλμα. φρ. Γιὰ κάμε ἁγιάρι οἱ ἑκατὸ δκ. γάλα πόσο τυρὶ βγαίνει; (Ἀλβαν. λέξη)

ἄγκίδα ἡ=σχιστὸ κομματάκι ξύλου, φρ.

Μοῦ μπῆκε ἀγκίδα στοὶ ποδάρη, πάρε τὸ βελόνι καὶ βγάλε τη. Μεγάλη ἀγκίδα μὲ γινες Στυρο καὶ δὲ μ' ἀφήνεις νὰ κάμω τὴ δουλειά μου. Ὅταν σὲ ὁμάδα παιδιῶν κάπιο ἔκλασε δηλ. ἔρριξε πορδή, τὸ μεγαλύτερο ἀπαγγέλλει: δείχνοντας μὲ τὸ χέρι σὲ κάθε λέξη κι' ἀπὸ ἓνα παιδί. «Ὅποιος ἔκλασε, καὶ βρώμησε νὰ βγάλει τὴν ἀγγίδα, τὴν προσκίδα, τὸν μπροκόκκαλο στὸν κῶλο, τὰ κίτς, τὰ μπόμ, μαρούφ.» Ἐκείνου πού θ' αὐ τύχει τὸ «μαρούφ» φορτώνονται ὅτι ἔκλασε.

ἀγκιδιάζω=διστάζω ἀπὸ ντροπὴ ἢ σεβας νὰ πρῖξω κάτι. Φρ. Ἄ, μούρθε στοὶ στόμα τρεῖς φορές, ἀλλ' ἀγκιδιάσα νὰ τὸ πῶ.

ἀγκουμπέτι (ἐπίρρ.)=ἐπὶ τέλους. μῶλα ταῦτα. φρ. θρέψε πόδεσε τὸ Μητρο τσομπάνο ἀγκουμπέτι ὅταν ἔφυγε μούκλεψε καὶ τὸ μανάρι.

ἀγκούσα ἢ=στενοχώρια. φρ. Ἄπὸ τὴ ζέστα μῶρχεται μεγάλη ἀγκούσα. Ρῆμα ἀγκουσεύω.

ἀγκωνάρι τὸ=ξύλο (σταλίκι) πού θέτεται στὶς γωνίες τῆς στέγης.

ἀγκωνὴ ἢ=οἱ δυὸ ἀπεδαπέκει τῆς ἀγκωνίστρας μεριές. φρ. Γέρασ' ἢ Κώσταινα κι' ἔπιακε τὴν ἀγκωνή. Στὶς ἀγκωνές κάθονται κυρίως οἱ πρεσβύτεροι τὴν ἡλικία.

ἀγκωνίστρα ἢ=ἔστια, γωνιά, μέρος τοῦ σπιτιοῦ πού ἀνάβεται φωτιά.

ἀγνάντια (ἐπίρρ.)=ἀπέναντι. φρ. Δημοι. τραγουδιοῦ. «Ἄγνίντια βῆκα κι' ἔκατσα, σὲ πέτρα, σὲ λιθάρι». ρῆμα ἀγναντεύω. φρ. παροιμ. Τρεῖς λαλοῦν καὶ δυὸ χορεύουν κι' ἄλλοι τέσσεροι ἀγναντεύουν.

(Ἄ)γόρανα τὰ=χωριὸ τῶν Κασωπαίων βουνῶν (σλαβ. γόρα=βουνό).

ἀγουρίδα ἢ=τὸ ἄωρο σιαφύλι. φρ. γιὰ κείνους πού κάνουν τὸν κουτὸ πῶς δὲ βλέπουν τὶ γίνεται γύρω τους. «Θέλετε νὰ σᾶς ζύψωμε ἀγουρίδα στὰ μάτια νὰ ἰδῆτε;» ἀγουρος ὁ=ἄωρος, ἀγίνωτος.

ἀγῶγι τὸ=ἡ ἀξία μεταφορᾶς εἰδίσηματος ἐπὶ φορτηγοῦ ζῶου, ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. ἀγωγιότης ὁ=Ἐκεῖνος πού καταγίνεται στὴν μεταφορὰ διαφόρων πραγμάτων μὲ φορτηγὰ ζῶα.

ἀδὲ (σύνδ)=ἐὰν δέ. φρ. Ἄν συμφωνεῖς, ἀδὲ κάμε τὴ δουλιὰ σου.

ἀδερφοφτῆ ἢ (ἀδερφοποιητῆ)=ἡ κόρη,

ἢ γυναῖκα πού ἀδερφοποιεῖται μὲ ἄλλη, μὲ τὶς εὐχές καὶ εὐλογίες τοῦ παπᾶ, βλάμισσα, μπράτιμη.

ἀδρὰ (ἐπίρρ.)=δυνατά, γερά. φρ. μὴ μοῦ κρατᾶς τὴ δούλειψη πού σῶκαμα, γιὰ τὶ θὰ σὲ πάω στοὶ δικαστήριο καὶ θὰ μὲ πλερώσεις ἀδρὰ.

ἄε—ἄε=ἐπιφώνημα σαλαγῆς γιδοπροβάτων

ἄει=ἔλα—φύγε. φρ. ἄει νὰ φύγομε. Παροιμία: Εἶπ' ἢ χέσω τῆς κατούρωσ: «Ἄει—παρέκει καὶ μὲ βρώμησε.»

ἄϊ=ἐπιφών, σαλαγῆς γιδοπροβάτων ἄζᾶς ὁ=κοινοί. σύμβουλος.

ἀθέρας ὁ=αἰθέρας, τὸ κυριώτερο πρᾶγμα. φρ. Τοῦ ξουριφιοῦ χάλασ' ὁ ἀθέρας καὶ δὲν ταρᾶ κόβει. Τὸ κριάρι, τὸ ροῦντο εἶν' ὁ ἀθέρας τοῦ κοπαδιοῦ καὶ δὲ τὸ πουλᾶω.

ἄϊντε (ἐπίρρ.)=ἔλα. φρ. Δημ. τραγ. «ἄϊντε δῶ καὶ ἄϊντε κεῖ ὧς πού πάει στὴ μάνα της.»

ἄϊντε—οὔϊντε (ἐπίρρ.)=σῦρε κι' ἔλα (σήμερ' αὔριο)

αἰρεση ἢ=ἐλά:τωμα, φόβος. φρ. Ἄπὸ τὶς φωνές σου νοικοκύρη πῆρε αἰρεση ὁ Γιαννάκης μας καὶ δὲν σιμαζώνεται σπῆτι

ἀκίόσητος ὁ=Ἐκεῖνος πού δὲν κιοσάει, δὴν μαγαρίζεται ἀπὸ δουλειά.

Κιόσια εἶναι εἶδος παιγνιοῦ τῶν ἀγροτοπαίδων. Διάφορα χαλικάκια μεταφέρονται σὲ τετραγωνίδια ἐπάνω σὲ τετραγωνισμένο ὀριζόντιο πλακολίθιο, ἀνάλογα μὲ τὴ θέση πού παίρουν τεσσερα ξυλαράκια «τὰ κιόσια» ἀλληλοχτυπούμενα ἀπὸ τὸν παίχτη στὸν ἄερα.

Ὅταν τὸ ἓνα ξυλαράκι πέσει ἀνάσκελα καὶ τ' ἄλλα τρία προύμυτα λέγεται κίόσι. Ὁ παίχτης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λάβει μέρος στοὶ παιγνίδι δηλ. νὰ σαλέψει χαλικάκι ἀπὸ τὰ βαλμένα στὴ σειρὰ ἂν δὲν κιοσῆσει. Ἔτσι πολλὲς φορές ἀκίόσητος νικεῖται ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο.

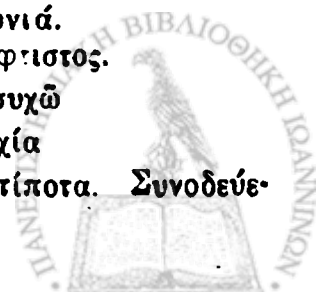
ἀκουμπᾶω=κάθομαι καταγῆς ἀκουνιά ἢ=ὄκνια. φρ. παροιμιακή.

Ἄκουνιά εἶναι διακονιά. ἀλάωτος ὁ=ὁ ἀβάφιστος.

ἀλαζονεύομαι=ἀνησυχῶ

ἀλαζονιά ἢ=ἀνησυχία

ἀλαλα (ἐπίρρ.)=τίποτα. Συνοδεύε-

ται πάντοτε με τὸ μπάλαλα. "Αλαλα μπάλαλα=κουραφέξαλα. Παροιμ.: "Αλαλα μπάλαλα, ἔκαψον τὴν Πράδαλα με μιὰ χούφτα μπάμπολα.

ἀλαϊάδες οἱ=τιποτένιες. Σινοδεύεται πάντοτε με τὸ μπουράδες. Μπουράδες κι' ἀλαϊάδες =χασοδουλειες, μάταιες πράξεις.

ἀλάνι τὸ=τὸ μορτάκι, τὸ παλιόπαιδο.

ἀλιμπουρνέζικος ὁ=ἄλλοπρόσωπος, ἀλοιώτικος σόλοικος

ἀλάρωτος ὁ=ἀσίγητος, ὁ πάντα κινούμενος—παράγωγο τοῦ (ι) λαρώνω.

ἀλαταριά ἡ=τὸ μέρος ὅπου οἱ γιδοβοσκοὶ ἔχοντας ἀπλωμένα πλακολίθαρα βάζουν ἀλάτι γιὰ τὰ γίδια.

ἀλαφιάζω=ξαφνίζω καὶ

ἀλαφιάζομαι=ξαφνίζομαι σὰν τὸ ἀλάφι

ἀλαφροπόδαρος ὁ=ὁ ταχύποδος

ἀλεβρωτὴ ἡ=ἡ μηλιὰ ποὺ κάνει μῆλα νὰ λυώνουν στὸ στόμα σὰν ἀλέβρι.

ἀλέστρα (ἐπίρρ.)=ἀλέθοντας. φρ. Μπῆκε τοῦ Γιάννου ἢ Μιρῖα ἀλέστρα. Θὰ τὸν καταμέρνει νὰ τὴν πάρει.

ἀλιὸ (ἐπίρρ.)=πιό. φρ. Δημοτ. τραγουδιοῦ. «Πέφτει τοῦ Κωστανιάκη τ' ἀλιὸ μικρότερον.»

ἀλισβερίσι τὸ=συναναστροφή, δοσοληψία. Παροιμία: Μὲ τὸν δικό σου φάει καὶ πιέ κι' ἀλισβερίσι μὴ κάνεις

ἀλισίβα ἡ=νερὸ ἀπὸ βρασμένη στάχτη. Γιὰ λούσιμο καὶ πλύσιμο ἀσπρορροῦχων αὐτὴν μεταχειρίζονται οἱ χωρικοί.

ἀλιχουδος ὁ=λαίμαργος.

ἀλλιδερφος ὁ=ὁ ἀδερρὸς ἀπὸ τὸν ἴδιο πατέρα καὶ ἀπὸ δυὸ μανάδες ἢ ἀπὸ τὴν ἴδια μάνα κι' ἀπὸ δυὸ πατεράδες

ἀλλάργα ἐπίρρ.)=μακριὰ καὶ ρῆμα

ἀλλαργεύω=φύγω μακριὰ

ἀλλαργινὸς ὁ=μακρινὸς

ἀλλαξιά ἡ=φορεσιά. Δηλ. ὅσα ροῦχα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ χρειάζεται νὰ ντυθεῖ ἓνας ἄνθρωπος.

ἀλόγα ἡ=φοράδα. φρ. Ἡ Κωστάντω εἶναι γερὴ σὰν τὴν ἀλόγα.

ἀλλιά (ἐπίρρ.)=ἰλλοίμονο. Παροιμιακὲς φράσεις «Ἄλλοιὰ νὰ μὴ ξυθεῖς μετὰ τὰ νυχάκια σου.» «Ὅταν κλωτσιοῦνται τ' ἄλογα ἀλλοιὰ ἀπὸ τὰ γομάρια»

ἀλούπης ὁ=ἡ ἀρσενικὴ ἀλουπού. φρ. παροιμ. οὔτε κότες ἔχω οὔτε μετὰ τὴν ἀλου-

ποὺ μαλώνω.

ἀλωνάρα ἡ=μηχανὴ ποὺ ἀλωρίζει τὸ μαλλὶ καὶ τὸ γροῖνει. Παράγεται ἀπὸ τὸ ἀλώνι. Οἱ διάφορες ἐπικεφαλίδες στὰ ἐργαστήρια γράφονται παραφθαρμέναι «λανάρα»

(ἀ)λωνάρια τὰ=συρματένια εἰδίσματα στὰ ὁποῖα βάνουν τὸ μαλλὶ λίγο λίγο οἱ ἀγρότισσες καὶ γροῖνεται, ἀνοίγεται.

ἀμάκα ἡ=χάρισμα φρ. Παροιμιακὴ. «Τῆς ἀμάκας τὸ τσιγάρο γίνεται πολὺ μεγάλο»

ἀμαλαγιά ἡ=χροτολίβαδο ἀβύσκητο. φρ. ποιητικὴ «σὲ χλωρωσιὰ ἀπριλιάτικη σ' ἀμαλαγιά μαῆσια.»

ἀμὰν (ἐπίρρ.)=ἔλεος. φρ. Τὸ πεσα ἀμὰν νὰ μοῦ δώσει μιὰ στάλα λάδι γιὰ τὰ λάχανα.

ἀμανέτι τὸ=ἐνέχυρο

ἀματις (σύνδ.)=ἄμα.

ἀμάχη ἡ=πάλη, γκρίνια.

ἀμπάρα ἡ=σταλίκι ποὺ βάζεται πίσω ἀπὸ τὶς ἀχουρόπορτες γιὰ νὰ ἀσφαλίζονται κλειστές.

ἀμπαῖ ἡ=σκουτὶ ποὺ βάζεται στὰ καπούλια τῶν φορητῶν ζώων νὰ μὴ κρυώνουν

ἀμπάρι τὸ=μεγάλονο κιβώτιο ποὺ ἀποθηκεύονται τὰ γεννήματα. φρ. παροιμιακὴ. «Τοῦ παπᾶ, κοιλιὰ εἶν' ἀμπάρι θέλει νὰ φάει καὶ νὰ πάρει.»

ἀμπλύτερα (ἐπίρρ.)=ἀμπροστύτερα.

ἀμπουρας ὁ=ἀτμὸς καὶ ρῆμα

ἀμπουρίζω=βάζω τὰ κουβάρια στὸν ἀμπουρα. Οἱ νοικοκυρὲς γιὰ νὰ μὴ φάει ὁ κόπτισας τὸ γνέμμα βάζουν τὰ κουβάρια ἐπάνω σὲ νερὸ ποὺ βράζει. "Εἶσι ἀπολυμαίνονται ἀπὸ κάθε ζωῦφι.

ἀμπώχνω=σπρώχνω, ὠθῶ.

ἀναβραχιά ἡ=ξηρασία. φρ. παροιμ. Ἐπὸ τὴν ἀναβραχιά καλὸ εἶναι καὶ τὸ χαλάζι.

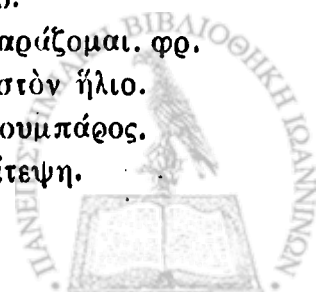
ἀναγορεύω=ἀναβάνω, ἀναφέρω φρ. "Εἶσι νὰ ζήσεις μὴ μοῦ τὸν ἀναγορεύεις καὶ μὴ τὸν πιάνεις μετὰ τὸ στόμα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὸν ἔχω χωρταμένο.

ἀναδεύομαι=ἀρχίζω νὰ ταράζομαι. φρ.

Ἄναδεύεται σὰν τὸ πηδούλι στὸν ἥλιο.

ἀναδεχτὸς ὁ=ἀνάδοχος, κουμπάρος.

ἀνακατοσοῦρα ἡ=ἀνακάτεψη.

ἀνάκρα ἢ=ἀνάπαψη, ἡσυχία. φρ. δὲν βρήσκω ἀνάκρα νὰ κάτσω ἀπὸ τὶς δουλιές ἀνάλατος ὁ=ἀναγοιλιαστός. φρ. Ἀνάλατος ἄνθρωπος ὁ Κώστας κι' οἱ κουβέντες του κι' αὐτὲς ἀνάλατες πὺ δὲν τὶς τρῶν οὔτε τὰ σκυλιά.

ἀνάλεμμα τὸ=ἐμετός. φρ. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κάνει τὸ καλὸ κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ βγάζεις ἀνάλεμμα. Ἐφαγα σιὸ σπίτι γερά, ἀλλὰ σιὸ δρόμο μου βῆκε ἀνάλεμμα. Ἐλλ. Ρῆμα ἀναλέπω=ξεφλουδίζω.

ἀναλέτι τὸ=ἀνάθεμα.

ἀναλημμός ὁ=ἐξαφανισμός

ἀναλήφω=ἐξαφανίζω.

ἀναμεράω=φεύγω ἀπὸ τὸ μέρος πὺ εἶμαι. φρ. ἀναμέρα νὰ περάσω.

ἀνάμι τὸ=φήμη. παροιμ. Τὰ ποδάρια μας στὴ στάχτη καὶ τ' ἀνάμι μας στὴν Πόλη.

ἀναμπουμπούλα ἢ=ἀντράλα, συφερός.

ἀναπαντεχιά ἢ=κακὰ πὺ δὲν περιμένουμε. φρ. Ἀναπαντεχιά νὰ σὲ σέβρεϊ θέ μου.

ἀνάποτος ὁ=ἀνώματος, φρ. ἀνάποτος δρόμος. Ἀνάποτος ἄνθρωπος ὁ γυιὸς τοῦ Θωμᾶ

ἀναρογοταρὶς (ἐπίρ)=ἐπίτηδες, ἐπὶ τ' αὐτοῦ.

ἀνάρμεγη ἢ=γαλάρα γίδα ἢ προβάτα πὺ δὲν ἀρμέθηκε

ἀνάσα ἢ=ἀναπνοή καὶ ρῆμα ἀνασαίνω.

ἀνάσκα ἢ=συχαμάρα

ἀνασκαίνομαι=συχαίνομαι. φρασ. παροιμ. Ὁ θεὸς ἀνασκάθηκε πλούσιον κλέφτη καὶ γέροντα πόρνον.

ἀνάσκαντα ἐπίρ)=συχαμερά. φρ. Ὅχι μόνο δὲ θέλω τὴ κρίση σου ἀλλὰ καὶ πὺ σὲ βλέπω μῶρχεται ἀνάσκαντα.

ἀνασκαντερός ὁ=συχαμερός.

ἀνασκεράω=ἀναμεράω, τακτοτοίω. φρ. θέλω νὰ ἀνασκερήσω τὸ σπίτι γιατί ἔρχεται τὸ πανηγύρι τοῦ Κωστάκη μου.

ἀνάσκηλα (ἐτίρ)=τὸ ξάτλωμα μὲ τὰ νῶτα πρὸς τὸ χῶμα καὶ ρῆμα ἀνασκηλώνω.

ἀνασκουπώνω=γυρνῶ τὰ ροῦχα πρὸς τὰ πάνω.

ἀνασμουλεύω=ψάχνω νὰ βρῶ τὸ ἴχνος.

ἀνασοφᾶω=ξαναφέρω στὴ μνήμη, παρουμεσιάζω. φρ. Μὴ ἀνασοφᾶς περασμένες πράξεις. Μότι ἔφαα γουρούνη μου ἀνασοφῆσαν οἱ πόνοι πούχα στὰ ποδάρια.

ἀνατριχιάζω=λαχταράω.

ἀνατσούρια ἢ=ῤίγος

ἀναφαγιά ἢ=ξηροφαγιά. φρ. Ἀπὸ τὴν ἀναφαγιά ἔγινα πετσὶ καὶ κόκκαλο.

ἀνάφαντα (ἐπίρ)=ἐξαφανισμός.

ἀνέμπορος ὁ=λίγο ἄρωστος, ζάμπουνος.

ἀνεμοπύρωμα τὸ=ὄρεσῦπελας

ἀνεμοσοῦρι τὸ=ἀνεμοβροχή

ἀνέχεια ἢ=φτώχεια.

ἀνεμίζω=σηκώνω στὸν ἀέρα κάτι γὰ νὰ πάρει τὰ ἐλιφρὰ πρίγματα ὁ ἀνεμος, σκορπάω. φρ. Ἀνεμίζω τὸ σιτάρι στ' ἀλώνι. Ἀνεμίσε βιὸ ὁ Κώστας ἀπὸ Θεοῦ μεριά!

ἀνεμοδέρομαι=δέρομαι ἀπ' τὸν ἀνεμο.

ἀνήλα ἢ=μεγάλη τυράγνια ἢ κακό. φρασ. Ἐπαθα ἀνήλες πὺ δὲ μολογιοῦνται.

ἀνήλιο τό=μέρος πὺ δὲν πιάνει ὁ ἥλιος, ἀπόσκιον. φρ. στὶς δεκοχτῶ τοῦ Φλεβαριοῦ στὴν ἀνήλια τὴ μεριά κάνει ὁ κόσινβας φωλιά.

ἀνήμερα ἐπίρ)=παραμονή. φρ. ἀνήμερα τὰ φῶτα ἔβρεχε πέτσι.

ἀνηφόρα ἢ=ἀνήφορος.

ἀνωτος ὁ=ἐκεῖνος πὺ δὲ νιώθει κοιμούμενος. φρ. Πέφτω στὸν ὕπνο ἀνωτος

ἀνόραχτα (ἐπίρ)=ἀμέσως, γοργά. φρ. Ἀκουσα σκουσοῦς κι' ἦρθα ἀνόραχτα νὰ ἰδῶ τί γίνεται.

Ἀνόρεχτος ὁ=ἐκεῖνος πὺ δὲν ἔχει ὄρεξη.

ἀνταίνω=τυχαίνω τοὺς πειρασμούς. φρ. Βῆκε λεχῶνα ἢ Κώσταινα ὄσω τὴ νύχτα κι' ἔντασε. Ἀλλοιὰ νὰ μὴ ἔντασεις μὲ σύντροφο (γυναίκα).

ἀντάμα (ἐπίρ)=μαζί. ρῆμα. ἀνταμώνω φρ. πειραχτικὴ τῶν παιδιῶν ὅταν σιὸ παιγνίδι κανένα πειστωμένο τραβιέται στὴν ἄκρη ἀρνούμενο νὰ παίξει:

Ὅλοι ὄλοι ἀντάμα

κι' ὁ ψωριάρης χῶρια

γκιζεράω τὶς χῶρες

καὶ μαζώνει ψῶρες

γκιζερά-ι τὰ σοκάκια

καὶ μαζώνει μπακακάκια.

ἀνταμος ὁ=ἄσχημος, ἀφύσ(ι)κος.

ἀντάρα ἢ=ὀμίγλη. φρ. Ὁ λύκος ἀντάρα γυρεῖ. Ἡ ἀντάρα τῆς Βουσύνας, ὁ ἀγέρας τῆς Ὀστίνης, τὰ ζαγάρια (Τοῦρκοι) τῆς Μενίνας.

ἀντέτι τὸ=συνήθεια.
 ἀντικιάζω=σκοπεύω. φρ. Τὰ πρόβα-
 τα τοῦ Γιώργου γιὰ τὸ χασίλι τοῦ Κώ-
 στα ἀντικιάζουν.
 ἀντίκρυτα ἐπίρ)=ἀπεναντι.
 ἀντιρεύομαι=διστάζω, ἀγκιδιάζω, ψυ-
 χεύομαι, φειδολεύομαι
 ἀντιροίζω=φυτρώνω
 ἀντραδέρη ἢ=ἀδελφὴ τοῦ ἀντρα της.
 φρ. δημοτ. τραγουδιοῦ. «Μὸν φταίει ἡ
 σκύλα ἢ πεθερὰ κι' ἢ Εὔα ἢ ἀντραδέρη.»
 ἀντράλα ἢ=ὄχλαγοή, οὐγγυση. φρ.
 παροιμ. "Οἱοι τὴν ἀντράλα τους κι' ὁ μυ-
 λωνᾶς τ' αὐλάκι. Ἀντράλα σιὸ χάνι νερὸ
 σιὰ φασούλια
 ἀντρούκλας δ=μεγάλος ἀντρας
 ἀνυφαντὴς δ=ύφαντὴς
 ἀξιάνω=αὐξάνω.
 ἀξιάδα ἢ=ἀντρεισύνη, παλληκαριά.
 ἄξιος (ἐπίρ)=σκασμός. Ἀκολουθεῖται
 πάντα μὲ τὸ λάξιμος. Οἱ μάνες ὅταν φω-
 νάζοιεν τὰ παιδιά κι' αὐτὰ ἀπολογοῦνται
 μὲ τὸ «ἄ ἢ ὄ» κι' ὄχι μὲ τὸ «ὄριστε» τοὺς
 λὲν «ἄξιος καὶ λάξιμος ἢ ὄξιμος καὶ λό-
 ξιμος»
 ἀπαλλαγὸς δ=ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ χρόνο
 καὶ τὴ ζωὴ. Προηγεῖται ἡ λέξη κακός.
 φράση ὑβριστικῆς κατάρας: Τὸν κακό σου
 καὶ τὸ ἀπαλλαγὸ σου χρόνο.
 ἀπανουθιὸ (ἐπίρ)=ἀπάνου στήν ὄρα.
 (ἀ)πανουτιάζω=βάνω τὸ ἕνα ἀπάνου
 σιὸ ἄλλο, ἀναγατάω τὰ ἔχη, φράση. Οἱ
 δουλιὲς τοῦ Γιώργου πῆραν κατήφορο κι'
 ὅτι γὰ κάμει δὲν τις ἀπανουτιάζει.
 ἀπαντέχω=προσδοκῶ, περιμένω, νομί-
 ζω. φρ. ἀπαντέχει πὼς δὲν ξέρω τί κάνει
 αὐτός.
 ἀπαντοχὴ ἢ προσδοκία. παροιμ: Ἀ-
 παντοχὲς στὸν ἄρρωστο ὅσο γὰ ξεψυχήσει.
 ἀπαρμέω=σκολάω τ' ἄρεγμα.
 ἄπε (ἐπίρ)=ἔπειτα. φρ. Κλειοῦν ὅλα τ'
 ἀργαστήρια τοῦ παζαριοῦ κι' ἄπε σιμαζώ-
 νεται ὁ Κώστας σπῖτι. παροιμ. θὰ ταράξ'
 ἢ σκύλα τὴν οὐρὰ κι' ἄπε θὰ πάει ὁ σκύ-
 λος πιὸ κοντά.
 ἀπεδαπέκει (ἐπίρ)=ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ'
 ἐκεῖ, ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη.
 ἀπεικάζω=καταλαβαίνω, νιώθω. φρ.
 Μότι σκάρισαν τὰ γίδια ἴσια τ' ἀπείκασα.
 ἀπηδάω=πηδῶ. φρ. Ἀπηδιέται ἡ φο-

ράδα καὶ θέλω νὰ βρῶ γομάρι νὰ τὴν ἀ-
 πηδήσει. Ὅταν ξεκαπιστρωθεῖ ἡ γυναίκα
 μ' ὅλα τὰ γομάρια ἀπηδιέται.
 ἀπίκουπα (ἐπίρ)=προύμυτα καὶ ρῆμα
 ἀπικουπίζω.
 ἀπλα ἢ=ἀπλοτοπία.
 ἀπλάδα ἢ=ἀπλωτὸ χάλκινο ἀγγεῖο στὸ
 ὁποῖο ρίνονται ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαζομένους
 χορήματα ὡς δωρήματα· δίσκος τῆς ἐκκλησιᾶς.
 ἀπλοχέρα ἢ=σκοροποχέρα.
 ἀποβραδὶς (ἐπίρ)=ἀπὸ τὸ βράδι. Ὁ-
 ποῖος βουλιέτ' ἀποβραδὶς σιὴ στάχτη ξημε-
 ρώνει
 ἀπόγωνο τὸ=ἀπάνεμο μέρος. Αὐτὸ ἴ-
 σως νὰ σημαίνει καὶ ἡ περιφέρεια τῶν
 Γιαννίων Πογώνι.
 ἀπόδιαβα (ἐπίρ)=ἄμα διαβεῖ. φρ. Ἀ-
 πόδιαβα τὸ λάμποβο (ἐμποροπανήγυρι) θὰ
 γίνει ὁ γάμος τῆς Θεodώρας
 ἀποδιλέγουρα (τά)=ἐκεῖνα πὸν ἀπο-
 μνήσκουν ἀπὸ τὰ προϊόντα ἀφοῦ διαλε-
 χτοῦν καὶ φύουν τὰ καλλίτερα.
 ἀποκοπὴ ἢ=ἡ ἀγροζημία πὸν ἀποκό-
 βεται ἀπὸ τὸν ἐχτιμητὴ σὲ βάρος τοῦ ζη-
 μιωτῆ.
 ἀποκοῦμπι (τό)=καταφύγιο ὅταν κα-
 νένας δὲν ἔχει ποῦ ἄλλοῦ νὰ πάει.
 ἀποκουπάω=ἀπικουπάω (δὲς ἀπί-
 κουπα)
 ἀπολυβὴ (ἦ)=ὁ μισθὸς
 ἀπολάω=ἀπολύω. φρ. παροιμιακῆ: "Ε-
 πιασ' ἕναν κλέφτη τὸν ἀπολάω ἀλλὰ δὲ μὲ
 ἀπολάει.
 ἀπόμημα τὸ=ἐκεῖνο πὸν ἀπομνήσκει
 ἀπὸ τοῦ ἄλλου, ἀποφάγι.
 ἀπομηνάρι τὸ=ἀπόμημα.
 ἀπομῶρια ἢ=ἀποκουπία. φρ. Ἀπο-
 μῶρια σ' ἔπιασε γυιέμ' καὶ δὲν ταράζεσαι
 παρέχει;
 ἀπομωριάζω=ἀποκουτιάζω.
 ἀπόπιασμα τὸ=αιτιολογία. φρ. θὰ
 πάω σιὸ γάμο τῆς Θεodώρας γιὰ νὰ μὴ
 τόχει ἀπόπιασμα ὅταν παντρέψω τὴν Ἀ-
 λέξω νὰ μὴν ἔρθει.
 ἀποπιάω=θαυμάζω.
 ἀπόσκιο τὸ=μέρος πὸν δὲ βλέπει ὁ ἦ-
 λιος, ἀνήλιο, καὶ ρῆμα ἀποσκιάζω
 ἀποστίνω=κουράζομαι.
 ἀποσταμάρα ἢ=κούραση.
 Ἀποχιάω=γεννῶ. Ὅταν ἡ γυναίκα

κάμει παιδί δὲ λὲν γέννησε ἀλλ' ἀπόχτησε.
φράσ. Ἡ νύφη τῆς Τόλαινας δυὸ μέρους
κινδυνεύει καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀποχτήσῃ.

ἄπραγος ὁ=ἐκεῖνος ποὺ δὲν κάνει πρά-
ξη. φρ. Πῆγα στὸ γέρο Θανάση νὰ μού
δώκει τὴ Ρ'ήνα νύφη, νὰ συμπεθερ ἄσομε
ἀλλὰ ἔφυγα ἄπραγος.

ἄρ! (ἐπιφώνημα) στὸ παιγνίδι ποὺ φέ-
ρει τὸ ἴδιο ὄνομα ἄρ ἢ γουρούνα. Παί-
ζουν κύκλο πολλὰ παιδιά κρατώντας τὰ
σκόπια τους ὄρθια μὲ χωμένη τὴ μύτη σὲ
λακκούλα στὸ χῶμα. Ἔνα παιδί ποὺ λέγε-
ται γουρουνάρης προσπαθεῖ νὰ περιμαζέ-
ψει καὶ μπάσει σὲ γούρα στὸ κέντρο τοῦ
κύκλου ἔνα παλιότενεκὲ κονσέρβας (γουρού-
να). Τ' ἄλλα τὸ ἐμποδίζουν χτυπώντας τὴ
γουρούνα.

Συχνὰ τὰ παιδιά ἀλλάζουν θέσεις φω-
νάζοντας ἄρ! (ἄρε=σήκωσε). Ὅποιο παι-
δί μείνει χωρὶς νὰ καταλάβει θέση γένε-
ται γουρουνάρης.

ἄράδα (ἦ)=σειρά. φρ. παροιμιακή. Κι'
ἂν εἶσαι καὶ παπᾶς μὲ τὴν ἄράδα σου θὰ
πᾶς.

Καὶ ρῆμα ἀραδιάζω.

ἄρα—μάρα (ἐπίρρ)=μάταια. φρ. Τώρα
πούρθε νύ μὲ ἰδεῖς, λέει ὁ ἄρρωστος πα-
τέρας πρὸς τὸ παιδί του, ἄρα—μάρα.

ἄμάζω=ἀπορῶ, γαζεύω.

ἄραμέτι (ἐπίρρ)=ἀνάπαση, συγχώρηση.

Ἄραχωβα καὶ Ἄραχωβίτσα ἦ=χωριὰ
τὸ πρῶτο περιφερείας Φιλιατῶν καὶ τὸ
δεύτερο Γιαννίνων (σλαβ. ράχε=καρδιά)
ἀραστηριάρης=ὁ παντοπώλης, ἐρα-
στηριάρης.

ἄργανο τὸ=τύμπανο καὶ ρῆμα ἄργα-
νίζω=δέρω. φράσεις παροιμ. Μπῆκε ὁ
φτωχὸς νὰ χορέψῃ σκίστηκε τ' ἄργανο.
Δὲν τὸ πιστεύω μᾶνα μου νῆναι δικός μου
ὁ γάμος ἂ δὲ βαλέσουν τ' ἄργανα κι' ἂ
δὲ σφαιγῇ ὁ τράγος. Ἔφαε ὄσες τρώει τ'
ἄργανο.

ἄργάτης ὁ=ἐργάτης.

ἄργεύω=ἄραιώνω. φρ. Φύτρωσε τὸ
καλαμπόκι πολὺ πυκνὸ καὶ τ' ἄργεύω. Πα-
ράγωγο, ἄργεμμα.

ἄργουλιόμαι=ὀρῶμαι, κάνω ἄου ἄου.

ἄρδῆση (ἦ)=χωριὸ τῆς Λάκκας τοῦ

Μπότσαρη

(Ἄλβαν. μπάρδοσι=ἄσπριδερός).

ἄρκας ὁ=ράχωμα. (τουρκικὸ).

ἄρκουμαίνομαι=ἄκροάζομαι.

ἄρέω=ἄρέσκω.

ἄρμα τὸ=ὄπλο καὶ ρῆμα ἄρματώνω=
ὀπλίζω. φρ. παροιμ. Ἄρμα γυναίκα κι'
ἄλογο μὴ ἀπολῆς σὲ ξένα χέρια. Ἐκεῖ ποὺ
κρέμασαν οἱ κλέφτες τ' ἄρματα κρεμοῦν
οἱ γύφτοι τ' ἄργανα.

ἄρμάθα ἦ=προϊόντα περασμένα στὸ
σχοινὶ εἰς κομπολίγι, καὶ ρῆμα ἄρμα-
θιάζω.

ἄρμακιοῦμαι=μηρυκάζομαι

ἄρμάτα ἦ=τὰ στολίδια, καὶ ρῆμα ἄρ-
ματόνομαι=στολίζομαι. φρ. Τοῦ νιοῦ πρέ-
πουν τὰ νιάτα καὶ τοῦ γέρου ἦ ἄρμάτα.

ἄρμέω=ἄμέλω

ἄρόπωτος ὁ ἀχάρταστος.

ἄρπαλίκι τὸ=ἄρπαγμα.

ἄρηνάω=ἄρχίζω.

ἄσια (ἐπίρρ)=ἄρνηση

ἄσιλι (ἐπίρρ)=ὁμοιόμορφα, φυσικά.
φρ. ὁ Γιακούπης εἶναι ἄσιλι Τοῦρκος κοκ-
κινομηλίτης.

ἄσιλης ὁ=ἐκεῖνος ποὺ ἀρνιέται, ἀρ-
νητής.

ἄσίκης ὁ=λεβέντης. φρ. δημοτ. τρα-
γουδιοῦ. Μὴν εἶδες τὸν ἄσίκη μου—τρυ-
γῶνα τρυγῶνα—τὸν ἀγαπητικὸ μου—τρυ-
γῶνα μου γραμμένη.

ἄσκέρι τὸ=στρατὸς

ἄσκερλής ὁ=στρατιώτης

ἄσμι (ἐπίρρ)=ἔχθρα ἀπὸ φόνο.

ἄσνὲς ὁ=θησαυρὸς

ἄσπρομαλλούσα ἦ=ἄσπρόμαλλη.

ἄσούρωτος ὁ=χοντροκομμένες, ἄσχη-
μος.

ἄστόμωτος ὁ=ἀκράτητος ἀβάσταχτος

ἄστοχάω=λησμονῶ.

ἄστραπόβουλος ὁ=εἶδος λίθου ὁμοίου
μὲ ὀρυκτὸ σίδηρο ποὺ σχηματίσθηκε ἀπὸ
ἄστραπὴ (κεραυνὸ) πάνω σὲ κοκκινόχωμα.

ἄστραποκαίωμα=καίωμα ἀπὸ ἀστρα-
πῆ. Παράγωγα: ἄστραποκαμμένος=ἄμοι-
ρος, ἄστραποβαρεμένος.

ἄστραπόκωλος ὁ=ἄστραπὴ στὸν πισι-
νὸ. Λένε γιὰ τὶς τεμπέλες κι' ἀνοικοκύρε-
τες: Ἄστραπόκωλος γυιέ μ' ποὺ δὲν ξέρει
οὔτε νὰ γνέσει.

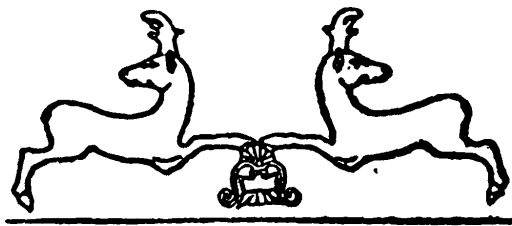
ἄστρέχα ἦ=τὸ μέρος τῆς κορυφῆς τοῦ
τοιχοῦ ποὺ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴ στέγη,

τὸ μάλωμα. (άλβαν. καὶ σλαβ. στρέχε)
 ἀσφακίδι τὸ=φαισκόμελο.
 ἀσφακοκέφαλο τὸ=λουδούδι τῆς ἀσφά-
 κας. φρ. ποιητική: κι' ὁ υἱὸς μ' ἀσφακοκέ-
 φαλα πετροβολάει τὴν κόρη.
 ἄσματος ὁ=πολύς, ἄπειρος.
 ἀτάλικος ὁ=τροφερός. Σώζεται μόνο
 στὴν ἀρβανίτικη γλῶσσα τῆς Τσαμουριάς.
 (ὁμηρικὸ ἄταλος=ἀβός)
 ἀτλος ὁ=πολύς, ἄπειρος
 ἀιζιαῖπ (ἐπίρ)=ἀπορία. φρ. Δὲν πε-
 ρίμενα τέτια λόγια ἀπὸ τ' ἐσένα, ἀιζιαῖπ
 μῶρθε.
 ἀιζαμῆς ὁ=ἀγροῖκος, ξυλιάς.
 ἀτι τὸ=ἄλογο τῆς καβάλας
 ἀτός μου (ἀντων)=ἐαυτός μου.
 ἀτσαγος ὁ=ἀφρόντιστος, ἀπεριποίη-
 τος καὶ παράγωγο ἀτσαλιά=τσαπατσουλιά.
 ἀτῶπαστος ὁ=ἄσῶπαστος.
 ἀυγάτος ὁ=ἡ αὔξησις. φρ. ὁ ἀυγάτος
 τῶν γιδιῶν ἐφέτος πάει χαμένος γιατί ἀ-
 πόριξαν οἱ γίδες ὄλες. Καὶ ρῆμα ἀυγατάω.
 ἀυτιάζομαι=βάνω τ' αὐτὶ ν' ἀκούσω.
 ἀυτουνοῦ τοῦ=αὐτοῦ. Καὶ ἀυτηνῆς=
 αὐτῆς
 ἀφαλός ὁ=ὀμφαλός. φρ. Μὴ σοῦ λύθη-
 κε ὁ ἀφαλός παιδί μου νὰ σοῦ τὸν δέσω
 μὲ τὴν κοῦπα;
 ἀφέντης ὁ=κύριος. Οἱ γυναῖκες ἀνα-
 φέροντας τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν, τοὺς
 προσαγορεύουν μὲ τὸ ἀφέντης λ.χ. Ὁ ἀ-
 φέντη πεθερὸς πάει στὸ χωράφι, ὁ ἀφέντη

Γιάννης στὰ γίδια. Ὡ ἀφέντη Κώστα! εἶ-
 δες τὴ γομῆρα μου πουθενὰ σήμερα; πα-
 ροιμ. Δουλεύω σὰ σκυλί καὶ τρώω σὰν
 ἀφέντης

ἀφηκράζαι=ἀκροάζομαι.
 ἀψ(ι)κος ὁ=ἄσχημος, ἀηδής.
 ἀχαῖρευτος ὁ=ἀπρόκοπος
 ἀχαμνός ὁ=κακός, ἄσχημος. φρ. πα-
 ροιμ. Ἀχαμνέ μου καὶ καλέ μου, τί θὰ
 πρωιοφαῖμε βράδι; λὲν οἱ γυναῖκες πῶχουν
 ἄσχημους ἀντρες μὰ ἐχομένους.
 ἀχι! ἐπιφώνημα ἠδονῆς. ἐκείνου ποὺ
 πίνει νερό: «ἀχι! νεράκι κρύο.»
 ἀχιως! (ἐπιφώνημα)=ἠδονῆς=ἀχι.
 ἀχμάκης ὁ=κουτούτσικος.
 ἀχνός ὁ=ἀτιὸς καὶ ρῆμα ἀχνίζω.
 ἀχολογάω=ἠχολογῶ
 ἀχολοῆ ἡ=ἠχολοῆ
 ἀχός ὁ=ἠχος.
 ἀχρειᾶνος ὁ=ἀχρεῖος.
 ἀχρίζω=ἀξίζω.
 ἀψῆς ὁ=θρασῆς, θραφερός καὶ θηλυ-
 κὸ ἀψιά. (ὁμηρ. αὔψα)
 ἀψηφάω=δὲν λογαριάζω, δὲ σκιάζομαι.
 ἀψοῖκι τὸ=πολὺς κόσμος ποὺ πηγαί-
 νει σὲ γάμο. Δημ. Τριγ. Πολὺ ἀψοῖκι ἔρ-
 χεται πεζούρα καὶ καβάλα.
 ἀψυχεύω καὶ ἀψυχάω=φειδολεύομαι.
 ἀψώμωτο τὸ=ἄχαρο γέννημα ποὺ ὁ
 καρπὸς του δὲν εἶναι ψωμωμένος.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

μετζλίσι (του μι—ίσι)=συμβούλιο κυβερνητικό, διοικητικό κτλ. στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μεχκεμές (ου μιχι—)=δικαστήριο· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μεχτέπι (του μι—ἐπ')=σχολεῖο· στα ἄ., μεκτὲπ ἴδ. σ.

μιγλάρι (του—ἄρι)=μικρὴ ζυγαριὰ γιὰ νομίσματα· στα ἄ., ἴδ. λ. ζυγός.

μιζάρι (τά)=τάφοι, καὶ ἀντίστοιχο τοπωνύμιον· στα ἄ., μεζάρ· ἴδ. σ., μεζαρί, τὰ ἔξω τῆς πόλης.

μιζ-μίζης (ου μιζμίις)=σχολαστικός, ἀκριβολόγος, μεμψίμοιρος· στα τ., ἴδ. σ.

μιζράκι (του—ἀκι)=ξιφολόγη· στα ἄ., ἴδ. σ.

μιναρές (ου)=στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. καὶ φάρος.

μιντέρι (του—ἐρι)=στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μιντζιλ=γρήγορα, κατ' εὐθειαν· στα τ., σταθμὸς ταχυδρομικὸς καὶ βεληνεκές.

μιρτου σιάδ (στ')=τοπωνύμιον γιαννιώτικο· σιό ἰσιάδι (πλατεῖα) τῶν ἔμιρ ἄρχηγῶν πριγκήπων· στα ἄ., ἄμιρ, ὁ διατάσσων, ὁ ἄρχηγός· αμιρās καὶ μιρ ἄρχοντας, ἄρχηγός.

μιρ-μιρ-ς (του καὶ ου)=μουρμούρισμα, μεμψιμοιρίες, καὶ ὁ γκρινιάρης, ὁ μεμψίμοιρος· στα τ., ἴδ. λ, μουρμούρισμα.

μιραλαῖς (ου)=Χιλιάρχος, Συνταγματάρχης· ἀπὸ τὸ ἄ. μιρ (δὲς λ.) καὶ τ. ἄλλάϊ, σύνταγμα.

μιρās (ου)=λιβάδι· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μιρι (του)=τὸ κυβερνητικὸ χοῦμα, λιανώματα, ταμεῖο· στα π., ἴδ. λ., δημόσιος, ἀνήκων στὸ δημόσιο ταμεῖο,

μισίβι (του—(ν')=εἰδικῆς κατασκευῆς δέρμα· στα τ., ἴδ. λ., βύρσα, δέρμα.

Μισιρ (του)=Αἴγυπτος· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μ'τὰφ (του): δὲς μου—
Μόραλης (ου—αλ'ς)=ἐπώνυμο· ὁ Μωραίτης.

μόσκιο (του—σκιον)=μοσχάρι· στα ἄ., μίσικι ἴδ. σ.

Μόσκοβος (ου—ουβους)=Ρῶσος· στα τ., μοσκόβ· ἴδ. σ.

μουαβίνης (ου—ν'ς)—ὑπάλλ. βαθμός· εἰσαγγελέας· στα ἄ., βοηθός, ὑποδιευθυντής.

μουαγλενές (ου)=ἐπιθεώρηση καὶ—τῆς (εἰδικότερα πορνῶν)· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μουαλίμης (ου—μ'ς)=δάσκαλος, καθηγητής· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μουαμπέτια (τά)=εὐχάριστες κουβέντες, ὀμιλίες· στα ἄ., ἴδ. λ., φιλία, ἀγάπη.

μουαρεμπές (ου)—πόλεμος· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μουατζίρης (ου—ρ'ς)=Πρόσφυγας· στα α., μεχατζίρ, μετανάστης.

μουεζίνης (ου—ν'ς)=στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μουζακιερές (ου)=σύσκεψη, συζήτηση· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μουκαβās (ου)=στα ἄ., ἴδ. λ. ἐνισχυμένος.

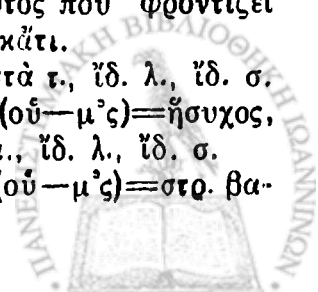
μουκαέτιης (ου—έτ'ς)=στὴ φράση «δὲ γίν'κα μ—» δὲν πῆρα κάτι ἀπὸ κοντά, δὲ βοῆκα εὐκαιρία κατάλληλη, δὲ βάλθηκα νά· στα ἄ., αὐτὸς ποὺ φροντίζει προσεκτικὰ, εἰδικὰ γιὰ κάτι.

μουλας (ου)=στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μουλαίμης (ου—μ'ς)=ἡσυχος, γλυκός, μαλακός· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

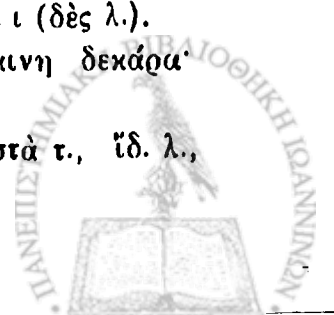
μουλαζίμης (ου—μ'ς)=στρ. βα-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο, σελ. 1088

θμός, ὑπολογός· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 μοῦλκι (τοῦ—κ1) = σ ἄ ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 μουλτεζίμης (οὐ—μ'ς) = ἐν μι
 σθοιτῆς δημόσιων πρόσδοων· στα ἄ., ἴδ
 λ., ἴδ. σ.
 Μομεῖζ (στ') = τροπώνυμο· στα ἄ.,
 ἴδ. λ., ἔφορος, ἐλ-γκτής, ἔξετασ ἦς.
 μοῦμια (ἦ) = στα π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 καὶ μοῦμκερί, μοῦμὶ ὀ κέρινος.
 μουναφίκης (οὐ—ίκ'ς) = δόλιος,
 ὑπουλος· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ., καὶ συ-
 κοφάντης
 μουντίρης (οὐ—ίρ'ς) = διοικητῆς
 μικρῆς διοικητ ὑποδιαίρεσης· στα ἄ., ἴδ.
 λ., ἴδ. σ.
 μουραμπᾶς (οὐ—) = μῦθοι, ἀφη-
 γήματα· στα ἄ., ἴδ. λ., τετραστικὸ καὶ
 σταυροπόδι.
 μουραφέτλα (τά) = ἐπίδειξη ἰδι-
 αίτερων γνώσεων, τρόπων, κατασκευῆς, τέ-
 χνης· καμώμα α, τσολιμάκια· στα ἄ., μα-
 ραφέτ, τέχνη, ἐπιτηδειότητα.
 μουρντάρης (οὐ—ύρ'ς) = στα π.,
 ἴδ. λ., ἴδ. π.
 Μ—μουσαφίρης (οὐ—ίρ'ς) = στα
 ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 μουσαφιρλίκι (τοῦ—κ1) = δὲς
 μουσαφίρης.
 μουσῆμας (οὐ) = στα ἄ., ἴδ. λ.,
 ἴδ. σ.
 μουσῆτερῆς (οὐ—τιρίς) = στα ἄ.,
 μουσῆτέρ, ἀνοραστής.
 μουσλούκι (τοῦ) = σωλήνας, κρου-
 νός· στα τ., ἴδ. λ., βρύση.
 μουσμουλα (τά) = στα τ., ἴδ. λ.,
 ἴδ. σ.
 μουτάφι (τοῦ—μ'τάφ) = ὑφαντὸ ἄ-
 πὸ γίδινες τρίχες· στα π., ἴδ. λ., αὐτὸς
 πὺ ὑφαίνει γίδινες τρίχες.
 μουτεβελης (οὐ—ιβιλῆς) = στα ἄ.,
 ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 μουτεσαρίφης (οὐ—ίφ'ς) = τοῦρ-
 κος διοικ. ὑπάλληλος, Νομάρχης, "Επαρ-
 χος· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 Μουτεσελίμης (οὐ—ίμ'ς) = ἀ-
 ναπληρωτῆς διοικητῆ· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 μουτπάκι (τοῦ—άκ1) = μαγερείο·
 στα ἄ., ματπάκ ἴδ. σ., κρατ. σύμβουλος.
 μουφετίσης (οὐ—ίτ'ς) = ὁ ἔξετα-
 στής· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μουφλίξος (οὐ—ίτ'ς) = δόλιος,
 χρωκόπος· στα ἄ., μουφλοῦζ ἴδ. σ.
 μουχαγιάρικο (τοῦ—ρ'κου) = μὲ
 τὸν ὄρο τῆς ἄρεσιᾶς καὶ ἐπιστροφῆς ἢ ἀλ-
 λαγῆς· στα ἄ., ἴδ. λ., δυνητικός.
 μουχαμπέρια (τα) = κουβέντες
 στὸν ἄερα, ἀσ ἠρικτες, παραμύθια· στα
 ἄ., μουαμπέρ ὄνειρο.
 μουχτάρης (οὐ—άρ'ς) = δημογέ-
 ροντας συνοικίας, σίνδεσμος μὲ τῆς Τούρ-
 κικες ἄρχές· στα ἄ., ὁ προτιμημένος, ὁ ἐ-
 κλεγμένος.
 μπαγιάτικο (τοῦ—τ'κου) = στα
 τ., μπαγιατ, ἴδ. σ.
 μπαγλάμ (τοῦ) = μεγάλο φλέμμα·
 στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
 μπαγλατάω (—ου) = χαρακτηρίζει
 τὴν τραγουδιστῆ ἀπὸ τὸ μιναρὲ προσευχῆ
 τοῦ Χότζα· στα τ., μπαγιρμάκ κραυ-
 γάζω, βάνω φωνές.
 μπαγντατί (τοῦ) = διαχωριστικὸς
 ἐσωτερικὸς τοῖχος ἀπὸ τσιλατμά· στα
 ἄ., ἴδ. λ., εἰδικὸ ἄλλειμα τοῖχου, στόκος.
 μπάζα (ἦ) = ἐπιτυχία ἕκτακτου με-
 γάλου κέρδους· (:)
 Μπαϊκούση (οὐ—οὔσις) = ἐ-
 πώνυμο· στα τ., ἴδ. λ., κουκουβάγια, γκιώ-
 νης.
 μπαϊλίζω (—ου) = λιποθυμία· στα
 τ., μπαϊλμάκ, ἴδ. σ.
 μπαϊλτιζμένος (οὐ—ιζμέ-
 νους) = λιπόθυπος (δὲς μπαϊλίζω).
 μπαϊράκι (τοῦ—κ1) = στα ἄ., ἴδ.
 λ., ἴδ. σ.
 Μπαϊράμ (τοῦ) = μεγάλη θρησκ.
 τουρκικὴ γιορτῆ· στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ., «χὲρ
 γκιὺν Μπ—» κάθε μέρα Μπ—, γιὰ ὁ-
 σους νομίζουν ὅτι ὅλες οἱ μέρες κι' ὅλα εἶ-
 ναι γιορταστικὰ καὶ χαρούμενα.
 μπακάλης (οὐ—λ'ς) = στα ἄ., ἴδ. λ.,
 ἴδ. σ. (λογαπαικτικὰ πιθανῶς, ἀπὸ τὸ
 μπάκ κύττα καὶ ἄλ πᾶρε.
 μπακάμι (τοῦ—ἄμ) = στα ἄ., ἴδ. λ.,
 ἴδ. σ. αἱματόξυλο, βαφικὸ ξύλο.
 μπακαμίσιος (οὐ—ιους) = Περι-
 φρονητικά: ἄχαρο, ἄκομπο, ἄσχημο, χω-
 ρίς γοῦστο· ἀπὸ τὸ μπακάμι (δὲς λ.).
 μπακίρα (ἦ) = ἡ χάλκινη δεκάρα·
 δὲς μπακίρ.
 μπακίρι (τοῦ—ίρ) = στα τ., ἴδ. λ.,

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

Η ΔΑΦΝΗΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ ΚΙ' Η ΔΑΦΝΟΥΛΑ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤ. ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Κοντά στο παραμύθι «Τὸ παιδί τοῦ Μυλωνᾶ» ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ 115ον τεῦχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», θυμήθηκα κι' ἓνα ἄλλο Ἡπειρωτικὸ παραμύθι «Τὸ βασιλόπουλο κι' ἡ Δαφνούλα».

Νομίζω πὼς ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ καὶ σ' αὐτὸ τὸ τόσο ἐνδιαφέρον καὶ χαρακτηριστικὸ γιὰ ἄλλους ἐντελῶς λόγους ἀπὸ ἐκείνους ποῦ μᾶς ὤθησαν νὰ γράψουμε τὸ πρώτο.

Ἐκεῖνο τὸ ἀναφέραμε γιὰ τὰ κοινὰ γνωρίσματα ποῦ παρουσιάζει μ' ἓνα Τσεχοσλοβακικὸ.

Τοῦτο θὰ τὸ ἐξετάσουμε ἀπὸ μιὰ ἄλλη πλευρά. Ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα ποῦ ἔχει μ' ἓναν μῦθο τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μυθολογίας.

Τὴν καταγωγή του ἐκεῖ θὰ τὴν ἀναζητήσουμε. Ἀπὸ κεῖ ξεκινοῦν κατ' εὐθείαν

οἱ μακρονὲς ρίζες του.

Μάλιστα θὰ λέγαμε πὼς, στὸ παραμύθι τοῦτο, δὲν βρίσκουμε τὰ ξεθωριασμένα ὑπολείμματα τοῦ παλιοῦ μῦθου, ὅπως συμβαίνει σ' ἄλλες περιπτώσεις, ἀλλὰ βλέπουμε νὰ ἔρχεται σὰν συνέχεια ἐκείνου, μὲ μιὰ νέα μορφή ζωῆς μέσα στὸν ἴδιο μυθικὸ κύκλο τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς παράδοσης. Ὅλα ταιριασμένα σὸνὰ καὶ δημιουργημένα ἀπὸ τὸν ἴδιο λαό, ποῦ δὲν ἔχασε ποτὲ τὴ μνήμη του, οὔτε τὴ γόνιμη φαντασία του.

Ὁ ἀρχαῖος μῦθος γλύστρησε ἀπὸ αἰῶνα σ' αἰῶνα, καὶ ζεῖ ὡς σήμερα, καθὼς θὰ ἰδοῦμε, μέσα στὸ Ἡπειρωτικὸ παραμύθι.

Ἀλλὰ ἄς πάρουμε τὴν ἱστορία μας ἀπὸ τὴν πρώτη πηγὴ τῆς γέννησής της.

Ἡ ἀξεπέραστη σὲ πλοῦτο, φαντασία κι' ἀλληγορία ἀρχαία Ἑλλ. μυθολογία λέει

ἴδ. σ.

μπακλαβᾶς (οὐ) = στὸ Γιανν. ἰδίωμα, μπακλαῖ σιὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μπακράτσι (τοῦ—τσι) = μικρὸ χάλκινο δοχεῖο νεροῦ· σιὰ τ., ἴδ. λ., ἀντηστήρας· κάδος ἀπὸ δέρμα ἢ χαλκὸ.

μπάλα (ἦ) = τὸ μέτωπο· σιὰ π., ψηλός, ἀνυψωμένος, ὕψος, κορυφή, «ἔχω τὴ μπάλα ψηλά».

Μπαλαμπάνης (οὐ—ν'ς) = ἐπώνυμο· σιὰ τ., ἴδ. λ., δγκώδης, χοντρός.

Μπαλλῆς (οὐ) = ἐπώνυμο· σιὰ ἄ., ἴδ. λ., ἀρχαῖος, παλῆς.

μπάμπα (οὐ) = θεῖος· σιὰ τ., μπαμπά, πατέρας.

μπαντακτσῆς (οὐ—χτσιῆς) = σιὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μπαντακτσιλίκ'ια (τά—χτσιλίκια) = δὲς· μπάτακτσῆς.

μπαρμπάρια (τά) = σχέσεις, οἰ-

κειότητας· σιὰ π., μπαρμπάρ, ὁμοῦ, ἴσος· σιὰ φράση «μοῦστλι μπ—», μοῦ παρήγγειλε μὲ ἄλλον παρατηρήσεις, ἀπειλές, βροσιές.

μπαρδάκια (τά) = π.χ. σιὰ φράση «ἔμασι τὰ τσιανάκια τ' κι' τὰ μπ—»· δηλ. τὰ λίγα πράγματα ποῦ εἶχε, τὰ εἰδίσματα του, εὐτελῆ συνήθως καὶ φτωχικά· σιὰ τ., μπαρντάκ, τὸ ποτήρι, τὸ πῆλινο δοχεῖο, στάμνα.

Μπαρδάκας (οὐ) = ἐπώνυμο· δὲς μπαρδάκι.

μπάριμ = τοῦλάχιστο, μήπως· σιὰ π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μπαρσία (τά) = εἰρήνευση, ὀγάπες ὕστερα ἀπὸ καυγά· σιὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

μπαρμπέρης (οὐ) = σιὰ π. μπαρμπέρ ἴδ. σ. (λ. ξ. μπαρμπέρε).

(συνεχίζεται)

—σχετικά με τὸ θέμα μας—τοῦτον τὸν μύθο, πὸ εἶναι ἀναμφισβήτητα ἓνας ἀπὸ τοὺς ὠραιότερους καὶ ποιητικώτερους.

Δὲν ἔπαισε ποτὲ νὰ ἔμπνέει ποιητὲς καὶ ζωγράφους δικούς μας καὶ ξένους. Κι' ἡ τέχνη χωσταίει πολλὰ ἀριστουργήματα σ' αὐτόν.

Πρόκειται γιὰ τὴ Δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνα. Γιὰ τὸ ὠναῖο δένδρο μετὰ τὰ βιθυπράσινα ἀειθαλῆ καὶ μωσαχουύρια φύλλα. Τὸ ὄνομά της συμβολίζει τὴ νίκη καὶ τὴ δόξα. Καὶ ποιὸς δὲν πόθησε ἓνα μικρὸ κλωνοράκι της ἢ καὶ μονάχα «ἓνα φύλλο δάφνης» καὶ δὲν ἀγωνίστηκε γι' αὐτό. Μὰ κι' ὁ μῦθος, ἀντὸν καλοεξετάσουμε σὲ βαθύτερη ἀνάλυση μιὰ νίκη συμβολίζει. Τὴ νίκη τοῦ πνεύματος πάνω στὴν ὕλη καὶ τὴ δόξα τῆς ἀγνότητος.

Σήμερα εἶναι δέντρο. Μ' αὐτὸ στεφανώνουν τοὺς νικητές. Ὅμως καὶ στὴ Χριστιανικὴ Θεοσκεία ἔχει μιὰ ἔννοια ἱερὴ κι' εἶναι συνδεδεμένο μετὰ τὴ λατρεία τοῦ Χριστοῦ, γιατί μετὰ τὰ κλαδιά της ἔσρωσαν τοὺς δρόμους γιὰ νὰ περάσῃ ὁ Θεάνθρωπος ὅταν ἦρθε στὴ Γῆ. «Μετὰ βιῶν καὶ κλάδων» τὸν ὑποδέχτηκαν στὰ Ἱεροσόλυμα.

Πρῶτα ἡ Δάφνη ἦταν νύμφη, κόρη τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ, ὑπέροκαλλη καὶ θεϊκῆ.

Μιὰ μέρα πὸ μάζευε λουλούδια στὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, τὴν ἀντίμωσε ὁ Θεὸς τοῦ φωτός καὶ τῆς μουσικῆς ὁ Ἀπόλλων. Ἡ ὁμορφιά της τὸν θάμπωσε. Ἐνας σφοδρὸς ἔρωτας κυρίευσε τὴν καρδιά του καὶ θέλησε νὰ τὴν κατακτήσῃ.

Ἡ νύμφη τὸ κατάλαβε κι' ἄρχισε νὰ τρέχῃ γιὰ νὰ σώσῃ τὴν παρθενιά της. Ἐφτασε στὴν ἄκρη τοῦ Πηνειοῦ, ἔσπρωξε στὰ βυθιὰ νερὰ καὶ φώναξε «Πατέρα, πατέρα, σῶσε με». Τότε γίνηκε τὸ θαῦμα. Ἡ νύμφη μεταμορφώθηκε σὲ δένδρο. Αὐτὸν τὸν τρόπο βοήθη ὁ πατέρας της γιὰ τὴ σῶση ἀπὸ τὴ βουλημία τοῦ Θεοῦ. Τὰ τρυφερὰ πόδια ἔγιναν ρίζες σκληρὲς μέσα στὸ χῶμα. Τὰ ξανθὰ μαλλιά φύλλα πράσινα κι' ἡ πίκρα τῆς κόρης πὸ ἔχανε τὸ ὠναῖο λυγερὸ σῶμα, πικρὸς χυμὸς στίς φλέβες τοῦ δένδρου. Ὁ Ἀπόλλων πλησίασε λυπημένος καὶ μετανοιωμένος.

Ἀγκάλιασε τὸ φυτὸ καὶ ψιθύρισε :

«Φτωχὴ μου Δάφνη πὸ ἔχεις γίνῃ δένδρο».

Ἐπειτα ἔκοψε λίγους κλώνους στεφανώθηκε κι' ἀνέβηκε στὸν Ὀλυμπο. Γι' αὐτὸ ὀνομάστηκε καὶ Δαφναῖος.

Οἱ ποιηταὶ μετὰ—ἐπὶ τῷ ποιητικώτερω—τὴ θέλησαν Πικροδάφνη μετὰ τὰ μυρωδάτα ἀνθὰ καὶ λένε πὸς τὸ κόκκινο στόμα της ἔγινε ἀνθος.

Μεταφέρω ἐδῶ λίγους στίχους ἀπὸ τὸ λυρικότατο ποίημα τοῦ Ντ' Ἀνούτσιου, τὸ ἀφιερωμένο στὴ Δάφνη.

«Ἡ ὠραία κόμη φιλλωμα ἔχει γίνῃ γύρω ἀπ' τὴν ὄψη πὸ ἔχει ἀλλάξῃ χρῶμα. Ξανθὴ δὲν εἶναι πιά τοῦ Πηνειοῦ ἡ κόρη. Μόνον τὸ στόμα κόκκινο ἔχει μείνει κι' ἀπὸ καινούργιον ἄρωμα εὐαδιάζει. Τώρα ὅλοι οἱ θνητοὶ κι' ὅλοι οἱ Θεοὶ Δάφνη γιὰ μόνον τοὺς τιμῆ ἓνα κλώνο γυρεύουν ἀπὸ κείνη.

Λάμπει μετὰ ροδανθούς θριαμβεύτρα ἡ Δάφνη».

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρχαῖος μῦθος.

Στὸ Ἡπειρωτικὸ παραμῦθι, ὑπάρχει τὸ ἴδιο πνεῦμα, μετὰ ἄλλη μορφή. Ἐδῶ ἡ ψυχὴ τῆς νύμφης δὲν πέθανε. Ζοῦσε μέσα στὸ δένδρο. Καὶ ἔπειτα, ὅταν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ μ' ὅλα τὰ ἔξωτικά πλάσματα πὸ στόλιζαν τὴν Ἑλληνικὴ φύση πέθαναν, ὁ λαὸς τῆς ἔδωσε τὴν πρώτη ὠραία μορφή καὶ τὴν ἔφερε ἀνάμεσα στὸν κόσμον, νὰ ζήσῃ καὶ νὰ χαρῆ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ νὰ τὴν μᾶς λέει τὸ Ἡπειρωτικὸ παραμῦθι :

—Μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρὸ, ἓνα βασιλόπουλο (ὁ Ἀπόλλων νὰ ποῦμε) πῆγε στὸ δάσος νὰ κυνηγήσῃ. Ἐκεῖ ἀνάμεσα στὴν πρασινάδα καὶ στίς δροσερὲς πηγές, εἶδε μιὰ πεντάμορφη κόρη νὰ μαζεύῃ λουλούδια. Θέλησε νὰ τὴν πιάσῃ, ἀλλὰ ἡ κόρη τρόμαξε κι' ἄρχισε νὰ τρέχῃ. Μπρὸς αὐτὴ, πίσω κι' ὁ γέος. Τρεχάλα στὴν τρεχάλα ἔφτασε στὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ. Λίγο ἀκόμα καὶ θὰ τὴν ἔτιανε. Ποῦ θὰ πήγαινε ἀφοῦ μπροστὰ ἦταν τὸ ποτάμι ; Ὅμως ἐκεῖ ἔγινε τοῦτο τὸ παράξενο.

Ἡ κόρη στάθηκε μπροστὰ σὲ μιὰ μεγάλη δάφνη πὸ φύτρωνε στὴν ὄχθη, χτύ-

πησε με τὰ χέρια τὸν κορμὸ καὶ φώναξε : «Μητέρα, μητέρα, ἀνοιξέ μου γρηγόρα». Ἀμέως τὸ δένδρο, ἀνοιξε στὰ δυὸ καὶ πῆρε τὸ κορίτσι μέσα.

Κατάπληκτο ἔμεινε τὸ βασιλόπουλο κι' ἀγκάλιασε ὀπελισμένο τὸν κορμὸ. Ὅμως, τίποτε ἄλλο δὲν εἶδε καὶ τίποτε δὲν ἄκουσε. Ἡ δάφνη ὑψώνονταν σιωπηλὴ καὶ περήφανη, χωρὶς νὰ φανερώνει τίποτε ἀπὸ τὸ περίεργο μυστικὸ πού ἔκρυβε μέσα της. Εἶναι ξωτικιά, εἶπε μετὰ τὸ νοῦ του, καὶ κάθεται στὸ δένδρο, μὰ ἐγὼ θὰ τὴν πιάσω, τὸ πῆρα πείσμα. Ὅλη τὴ νύχτα δὲν κοιμήθηκε. Σηκώθηκε πρὶν χαράξει καὶ κρύφτηκε σιτὸς πυκνοὺς θάμνους καὶ περιμένει ἀνυπόμονα νὰ φανῆ ἡ νεράϊδα.

Καὶ πραγματικά, μόλις ἀνάτειλε ὁ ἥλιος, νὰ κι' ἡ κόρη νὰ κυνηγᾷ πεταλούδες. Ὁ νέος ὤρμησε, τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴ φίλησε. Ἐκείνη γλύστρησε σὰν ἀέρας ἀπὸ τὰ χέρια του, τοῦ ξέφυγε κι' ἔτρεξε πάλι στὴ δάφνη. Χτύπησε, ξαναχτύπησε, φώναξε πάλι «Μάϊνα ἀνοιξε» ἀλλὰ τίποτε. Αὐτὴ τὴ φορὰ τὸ δένδρο δὲν ἀνοιξε νὰ τὴν προστατεύσῃ. Ἡ κόρη ἦταν φιλημένη. Ἡ ἀγνότητα εἶχε μολυνθεῖ.

Ἔτσι ἡ κόρη γύρισε στὸ βασιλόπουλο. Τοῦ εἶπε πὸς τὴ λένε Δαφνούλα, πὸς εἶναι κόρη τῆς δάφνης καὶ πὸς κάθε μέρα ἡ μητέρα της, τὴν ἄφινε νὰ σεργιανίζει στὸ δάσος μετὰ τὴν ἴδια πάντα συμβουλή καὶ ἀπειλὴ μαζί. «Πρόσεξε νὰ μὴ σ' ἀγγίξῃ ἀνθρώπου χέρι, γιατί θὰ χάσῃς τὴ μαγικὴ δύναμη κι' ἐγὼ δὲν θὰ σὲ δεχτῶ πιά στὸ σπίτι».

Ὅπως βλέπουμε, τότε ὁ Θεὸς τὴν ἔχασε κι' ἀπὸ νύμφη ἔγινε φυτὸ. Τώρα στὰ νεώτερα χρόνια ὁ ἄνθρωπος τὴν κέρδισε. Στὸ πρῶτο συμβολίζεται ἡ νίκη τοῦ πνεύματος πάνω στὴν ὕλη. Στὸ δεύτερο τὸ πνεῦμα, μερσολιστικώτερη ἀντίληψη, ἐνσαρκώνεται κι' ἔρχεται στὸν κόσμο.

Τὸ παραμῦθι συνεχίζει τὴν ἀφήγησή του καὶ τὴ χαριτωμένη πλοκὴ του, σύμφωνα πιά μετὰ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν παραμυθιῶν. Τὰ ἐμπόδια, τὶς ἀγωνίες, τὶς πίκρες κι' ἔπειτα τὸ εὐτυχισμένο τέλος. Ἄς τὸ συνεχίσουμε γιατί δὲν θὰ ἦταν σωστὸ νὰ τ' ἀφήσουμε στὴ μέση, μιὰ πού εἶναι καὶ τόσο ὕμορφο.

—Τὸ βασιλόπουλο—λέει τὸ παραμῦθι—κι' ἡ Δαφνούλα ἀγαπήθηκαν πολὺ. Ἔφτιαξαν ἓνα μικρὸ καλυβάκι κι' ἀποφάσισαν νὰ ζήσουν μαζί στὸ δάσος. Ὅλο τὸ καλοκαίρι τὸ πέρασαν πολὺ εὐτυχισμένοι. Ἡ Δαφνούλα δὲν τὸν ἄφησε νὰ κυνηγήσῃ πιά. Ἔλεγε πὸς τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ζῶα τοῦ δάσους τὰ εἶχε φίλους καὶ τ' ἀγαποῦσε. Ἐτρωγαν καρπούς, χόρτα καὶ ψάρια ἀπὸ τὸν ποταμὸ. Οἱ ἄγριες γίδες πήγαιναν κάθε πρωὶ καὶ τοὺς ἔδιναν τὸ γάλας τους. Οἱ ἀγριόκοτες ἔρχονταν καὶ γεννοῦσαν τ' αὐγά τους μπροστὰ στὴν πόρτα τους.

Τ' ἀηδόνια πάλι μαζεῖτηκαν γύρω ἀπὸ τὸ καλυβάκι καὶ γλυκοκελαδοῦσαν μέρα καὶ νύχτα. Τὰ λουλούδια μονάχα τους ἔρχονταν καὶ στόλιζαν τὸ καλυβάκι. Ἐνα ξανθὸ ἐλάφι πήγαινε κάθε μέρα, τοὺς ἔπαιρνε στὴν πλάτη του καὶ τοὺς γύριζε στὴν ἐξοχή. Ὅλα τὴν ἡμέραν τὴ Δαφνούλα κι' ὅλα χαίρονταν μετὰ τὴν καινούργια εὐτυχία της.

Τὰ βράδια ὁ νέος ἔβαζε τὸ χέρι του γιὰ προσκέφαλο νὰ κοιμηθῆ ἡ Δαφνούλα.

Ἔτσι πέρασε τὸ καλοκαίρι μέσα σὲ μιὰ εὐτυχία. Ἔπειτα ὁ οὐρανὸς συννέφιασε. Φύσηξε ψυχρὸς ἀέρας. Τὰ φύλλα ἔπεσαν. Ὁ νιὸς θυμήθηκε τὸ σπίτι του. Πιεθύμησε τοὺς δικούς του. Νοστάλησε τοὺς ἀνθρώπους.

Μιὰ μέρα μάζεψε πολλὰ μανουσάκια, γέμισε τὸ μανίκι ἀπὸ τὸ πουκάμισό του καὶ τὸ βροῖδι, ἀντὶ νὰ βάλῃ τὸ χέρι του στὴ κεφαλὴ της, ἔβαλε αἰτό. Ἡ μοσχοβολιὰ ἀπὸ τὰ λουλούδια τὴ μέθυσε, τ' ἀηδόνια τὴ νανούρισαν καὶ κοιμήθηκε βαρειά. Ἔτσι τὸ βασιλόπουλο, ξημερώματα, σηκώθηκε κι' ἔφυγε γιὰ τὴν πολιτεία.

Ἡ κόρη ξύπνησε καὶ δὲν τὸν βροῖκε. Εἶδε τὸ μανίκι μετὰ τὰ μανουσάκια καὶ κατάλαβε. Πῆγε στὴ δάφνη, ἔκλαψε, παρακάλεσε, φώναξε, τίποτε. Τὸ δένδρο στεκότανε ψυχρὸ, χωρὶς συμπόνια, χωρὶς ἀπόκριση. Κατάλαβε πὸς εἶχε πιά ἀποξενωθῆ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴν πρώτη ζωὴ της. Κάθησε στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι κοί μοιρολογοῦσε.

—Ἀηδόνι κι' ἀηδονάκι, κι' ὠραῖο μανουσάκι, μ' ἀποκοιμήσαται καὶ μοῦφυγεν ὁ νέος ἀπὸ τὸ κρεββάτι. Τὰ δάκρυα ἔπεφταν στὸ νερὸ καὶ τὸ θόλωναν. Κι' ἐκεῖνο

ἔτρεχε γοργὰ πίσω ἀπὸ τὸν ἀπαρνητὴ θο-
λὸ καὶ βουρκωμένο γιὰ νὰ τοῦ θυμίσῃ τὸν
καῦμὸ τῆς ἀγαπημένης. Γύρω του καὶ τ'
ἀηδονάκια κελαδοῖσαν λυπητερά. Κάτω
καὶ τὰ μανουσάκια τὸν κύτταζαν πικραμέ-
να. Ὅλα εἶχαν στοιχειώσει στὸ δρόμο του
καὶ τοῦ θύμιζαν τὴν ἀπαρνημένη.

Τὰ μάτια του θόλωσαν καὶ δὲν ἔβλεπε
πιά τὸ δρόμο. Κάθησε σκερτικὸς σ' ἓνα
βράχο. Νὰ κι' ἓνας ξυλοκόπος μὲ ξύλα.—
Ἄπὸ ποῦ τᾶκουσε τὰ ξύλα;—Ἄπὸ τὸ βα-
θὺ τὸ δάσος.—Τί εἶδες ἐκεῖ;—Εἶδα κόρη
πεντάμορφη στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι ποὺ ἔ-
κλαιγε καὶ μοίρονταν κι' ἔλεγε.

Ἄηδόني κι' ἀηδονάκι κι' ὦραϊο μα-
[νουσάκι

μ' ἀποκοιμήσατε καὶ μοῦφυγεν ὁ νέος
[ἀπὸ τὸ κρεββάτι.

Τ' ἄκουσε κι' ἡ καρδιά του ραγίστηκε.

Σὲ λίγη ὦρα, νὰ κι' ἓνας κυνηγὸς μὲ
μιὰ ἀρμάθα πέρδικες.—Ποῦ τίς σκοτώσες
τίς πέρδικες;—Στὸ βαθὺ τὸ δάσος.—Τί εἶ-
δες ἐκεῖ;—Εἶδα κόρη πεντάμορφη στὴν ἄ-
κρη στὸ ποτάμι ποὺ ἔκλαιγε καὶ μοίρονταν
κι' ἔλεγε.

Ἄηδόني κι' ἀηδονάκι κλπ.

Σὰν τᾶκουσε πάλι ἀνατρίχιασε σύγ-
κορμος.

Σὲ λίγο πάλι, νὰ καὶ μιὰ χωριάτισα μ'
ἓνα καλάθι κάστανα.—Ποῦ τᾶμασες τὰ κά-
στανα;—Ἄπὸ τὸ βαθὺ τὸ δάσος.—Τί εἶ-
δες ἐκεῖ;—Εἶτε κι' αὐτὴ τὰ ἴδια.—Εἶδα
κόρη πεντάμορφη κτλ.

Ἡ καρδιά του τώρα βούρκωσε καθὼς
τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ. Τὰ πόδια του βάρυ-
ναν καὶ δὲν πήγαιναν, οὔτε μπρὸς οὔτε
πίσω.

Ἀνέβηκε σ' ἓνα ψηλὸ δέντρο καὶ φώ-
ναξε:

—Ἐλαφάκι τῆς Δαφνούλας, ἔλα νὰ μὲ
πᾶς στὸ παλάτι μου. Ἀμέσως παρουσιά-
στηκε τὸ ἐλάφι. Τὸ καβαλίκεψε, ἀλλ' αὐ-
τό, σὰν ἄνεμος τὸν γύρισε πάλι στὸ δά-
σος, κοντὰ στὴν κόρη. Τὴν πῆρε κι' αὐτὴ
στὴν ἀγκαλιά του καὶ γύρισαν μαζὶ στὴν
πολιτεία.

Κλεισμένο καὶ μαυροντυμένο ἦταν τὸ
παλάτι. Τὸν εἶχαν γιὰ χαμένον κι' ἔκλαι-
γαν καὶ βαρυνενθοῦσαν. Σὰν τὸν εἶδαν οἱ
γονιοὶ του, πέταξαν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους. Μὲ
τὴν ἴδια χαρὰ δέχτηκαν καὶ τὴ Δαφνούλα
καὶ τὴν πρώτη Κυριακὴ ἐγιναν οἱ γάμοι
τους. Κάλεσαν γῶρες καὶ χωριά κι' ἡ χα-
ρὰ κράτησε σαράντα μέρες.

Ἄκόμα τὸ μολογοῦν σὲ κείνον τὸν τόπο.

Σὲ κάμποσα χρόνια ποὺ γέρασε ὁ πα-
τέρας του, ἐγινε ἐκεῖνος βασιλιάς κι' ἡ Δα-
φνούλα βασίλισσα. Ἦταν λένε ἡ πιὸ καλό-
καρδη βασίλισσα τοῦ κόσμου, Γύριζε κα-
βάλλα στὸ ἐλάφι τὸ βιλαέτι καὶ μοίραζε
φλουριά στυγροὺς φτωχοὺς κι' ἄκουγε τοῦ κα-
θενοῦ τὸν πόνο.

Ἐκανε πολλὰ παιδιά, μὰ οὔτε γέρασε
κι' οὔτε πέθανε. Ἔτσι πεντάμορφη ἔμεινε
κι' ἔπειτα ἀπὸ πάρα πολλὰ χρόνια, ὅταν
πέθανε ὁ ἄντρας της, σὲ βαθεῖα γεράματα,
ἐγινε ἄφαντη μαζὶ μὲ τὸ ἐλάφι της. Ἦ-
ταν βλέπεις νεραῖδογεννημένη καὶ θὰ γύ-
ρισε πίσω στὸν κόσμον τῶν ξωτικῶν.

* *

Ναί, ἔτσι καθὼς λέει τὸ παραμῦθι, ἡ
Δάφνη δὲν πέθανε. Ἐκεῖ στὸν ἔξωτικὸ κό-
σμον τοῦ μύθου ζεῖ αἰώνια κι' ἡ θύμησή
της, εἶναι πάντα ζωντανὴ στὸν Ἑλληνικο
λαό.

«Λάμπει μὲ ροδανθοὺς θριαμβεύτρα ἡ
[Δάφνη».

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

Υπό Δρος ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΞΑΡΧΟΥ

Διευτῆ Ὑπηρεσίας Προγράμματος Ἀναπτύξεως Ἠπείρου

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

(1960 - 1964)

Διὰ τοῦ δευτοῦ Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἠπείρου σκοπεῖται ἡ καθολικὴ ἀνάπτυξις πάντων τῶν κλάδων τῆς οἰκονομίας. Τόσον μέγχοι σήμερον ὅσον καὶ μελλοντικῶς ἡ κτηνοτροφία καὶ εἰδικότερον ἡ γαλακτοπαραγωγή, ἀποτελεῖ λίαν σημαντικὸν κλάδον τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς. Ἐπι τῇ εἰσόδῳ τῆς χώρας εἰς τὴν Ἑυρωπαϊκὴν Κοινὴν Ἀγορᾶν, ἐθεωρήθη σκόπιμον ὅπως μελετηθῇ κατὰ βάθος ἡ ἔλλογος ἀνάπτυξις τῆς γαλακτοκομίας, ἵνα χορηγήσῃ ἢ ἀνάπτυξις ταύτης βῆσει σχεδίου ἐκτελεστέου τὰς συγχρόνους ἀνάγκας τοῦ κλάδου τούτου, ὡς καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐξελισσομένης ἐπιροφῆς γαλακτοπαραγωγῶν ζώων καὶ τῶν καθημερινῶς ἀξαναομένων ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς γαλακτοκομικὰ προϊόντα (γάλα — τυρὸς — βούτυρον κλπ.).

Ἡ ἀπὸ 40 ἐτῶν καὶ πλέον λειτουργοῦσα Γαλακτοκομικὴ Σχολὴ Ἰωαννίνων προσέφερε σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κλάδου τούτου διὰ τῆς μορφώσεως τεχνικῶν ὑποκόμων, ὡς καὶ διὰ τῆς δημιουργίας καλλιτέρου τύπου ἐπιστῶν καὶ ξενικῶν τυρῶν.

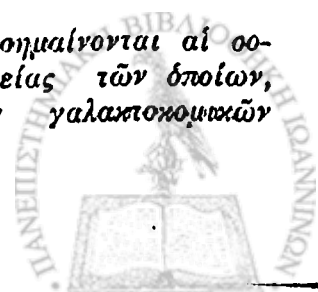
Ἦδη ὅμως ἡ γαλακτοκομία ἔχει ἐξελιχθῆ εἰς ἀπάσας τὰς χώρας τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς, εἰς ἀληθῆ βιομηχανία παραγοῦσαν προϊόντα, ἅτινα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῶν εἰς μικρὰς μονάδας γαλακτοκομικὰς, βιοτεχνικῶν τύπου.

Μετὰ τὴν ἐπίσημον τῶν Ἑλλήνων γαλακτολόγων καὶ τὴν συμπράξασιν τοῦ μετακλήθεντος Γάλλου εἰδικοῦ κ. Νικηροῦ, ἤρχισεν ἡ μετατροπὴ τοῦ ἐν Καλπακίῳ λειτουργοῦντος βιοτεχνικοῦ Τυροκομεῖου εἰς βιομηχανικὸν τοιοῦτον, διατεθειτῶν πρὸς τοῦτο σὺντάων πιστώσεων παρὰ τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Ποιγωνίου διὰ τοῦ Προγράμματος Ἠπείρου, διὰ τὴν ριζικὴν ἀναμόρφωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκμηχάνισίν του.

Ὁ κ. Νικηροῦ ἐπὶ ἀρχετοῦς μῆρας ἐν Καλπακίῳ εἰργάσθη μετὰ ζήλου καὶ σιτοργῆς διὰ τὴν ολοκλήρωσιν τοῦ ἔργου τούτου.

Παραλλήλως, ὁ κ. Νικηροῦ, μετὰ ἐπισημοῦς μεταβάσεις εἰς Μέτσοβον, Ἀνθοχώριον καὶ εἰς Λάγκαν Σουλίου (Σιοιτροῦνι), ἐμελέτησε τὰς δυνατῆτας ἰδρύσεως καὶ εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας μικρῶν ἐξειδικευμένων γαλακτοβιομηχανιῶν.

Εἰς τὴν δημοσιευμένην ἔκθεσιν τοῦ κ. Νικηροῦ ἐπισημαίνονται αἱ σοβαραὶ ἀδυναμίαι τῆς Ἑλληνικῆς γαλακτοκομίας, ἀνεῦ θεραπείας τῶν ὁποίων, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ, εἶναι ἀδύνατος ἡ παραγωγή εὐγενῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων.

Έχει ήδη αποφασισθή η ανέγερσις ἐν Ἡπείρῳ δύο μεγάλων βιομηχανιῶν γάλακτος. Μίας ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐτέρας εἰς Πρέβεζαν.

Εἶναι ἀπαραίτητον ὄπως, πρὸς εὐφροδμον λειτουργίαν τῶν βιομηχανιῶν τούτων, καταβληθῆ ἀπὸ τοῦδε σοβαρὰ προσπάθεια, κυρίως διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τοῦ παραγομένου γάλακτος. Θὰ πρέπει γὰ ἀναληφθῆ παρὰ τῶν Γεωπόνων Ἐφαρμογῶν, τῶν Ὑπαλλήλων Ἀγροτικῆς Οἰκοκυρικῆς, τῶν Κτηνιάτρων καὶ τῶν ἐλεγκτῶν γαλακτοπαραγωγῆς ἀληθῆς στατιστολογία διὰ τὴν ὑπὸ βελτιωμένους ὄρους ὑγιεινῆς ἀμελξίν καὶ διαχείρισιν τοῦ γάλακτος, μέχρι παραδόσεως του εἰς τὰς βιομηχανίας, διότι ἄλλως, αἱ ὑπὸ ἴδρυσιν βιομηχανίαι δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν γὰ παράγουν προϊόντα ἐγγενη. Ἐπίσης, θὰ πρέπει ἀπὸ τοῦδε γὰ καταβληθῆ προσπάθεια διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν καλλιέρων Ἡπειρωτῶν τυροκόμων εἰς τὴν χρῆσιν τῶν μηχανημάτων τῶν βιομηχανικῶν τυροκομείων, ὡς καὶ εἰς τὴν παρσκευὴν εἰς τὰ βιομηχανικὰ ταῦτα τυροκομεῖα νέων τύπων τυρῶν.

Εἰς τὸν κλάδον τοῦτον ἔχομεν μίαν σοβαρὰν καθυστέρησιν καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἀμεσοσ ἐναρξίς σοβαρᾶς ἐργασίας πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ μέχρι τοῦδε ἀπωλεσθέντος χρόνου.

Ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἐκθεσις τοῦ κ. Ντικρουέ ἀποτελεῖ πολύτιμον βοήθημα διὰ τὴν ἀναλαμβανομένην προσπάθειαν βελτιώσεως τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων τῆς Ἡπείρου καὶ γενικώτερον τῆς χώρας μας.

Η ΒΕΛΤΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΥΡΟΚΟΜΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΝΗΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ὑπὸ τοῦ Γάλλου εἰδικοῦ Γαλακτολόγου
κ. PIERRE DUCRUET

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

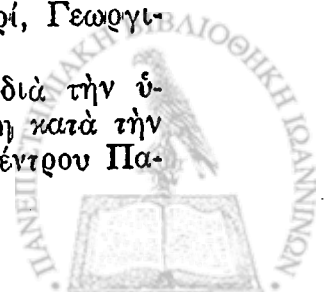
Ι. Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς βοηθείας τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κέντρον Παραγωγικότητος, παρεκλήθη νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐμπειρογνώμονα τυροκόμον διὰ τὴν Πειραματικὴν Ζώνην τῆς Ἡπείρου.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἀνετέθη εἰς τὸν κ. Ρ. Ντικρουέ τὴν 6ην Ἀπριλίου 1961. Αὕτη, εἰδικώτερον, συνίσταται εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τεχνικῆς τῆς κατασκευῆς τοῦ τυροῦ καὶ εἰς τὴν κατάρτισιν τεχνικῶν εἰδικῶν, προοριζομένων διὰ τὰ τυροκομεῖα ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἦν διάρκειας 3 μηνῶν ἀπὸ 17ης Ἀπριλίου μέχρι 16ης Ἰουλίου 1961.

Διευκρινίσεις ἐδόθησαν εἰς τὸν ἐν λόγω ἐμπειρογνώμονα ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ προγράμματος τῆς ἐργασίας του εἰς Ἰωάννινα, ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Ἐξάρχου, Διευτοῦ τοῦ Προγράμματος Ἡπείρου καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Μακαρίου, Γεωργικοῦ Συμβούλου παρὰ τῷ Προγράμματι.

Ὁ ἐμπειρογνώμων ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν ὑποδοχὴν ποὺ τοῦ ἐπεφυλάχθη καὶ διὰ τὴν βοήθειαν ποὺ ταῦ παρεσχέθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποστολῆς του, τόσον εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Πα-

ραγωγικότητα εις Παρισίους, όσον και εις Αθήνας και Ιωάννινα.

Η εύγνωμοσύνη του έμπειρογνώμονος έπεκτείνεται επίσης προς όλους όσους συνειργάσθησαν μετ' αΐτασιν και ιδιαίτερος προς τον Δ)ντήν και το προσωπικόν του Προγράμματος Ηπειρου, τον Δ)ντήν και το προσωπικόν του Τυροκομείου Καλπαζίου, ώς επίσης και τον κ. Στέφαν, διομηρέα του Προγράμματος.

II. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Η Πειραματική Ζώνη της Ηπειρου προσφέρει φυσικά συνθήκας ήτοι φύσιν του έδαφους, ανάγλυφον, κλίμα (βροχόπτωσης) εύμενεις διά την γαλακτοπαραγωγήν. Δυνατότητες βελιώσεως θα δημιουργηθούν διά της καταπολεμήσεως της διαβρώσεως και αποκαταστάσεως των έδαφών.

Ο βαθμός της οικονομικής εξέλιξεως της περιοχής παραμένει ακόμη χαμηλός. Η πυκνότης και η κατάσταση του όδικου δικτύου δέν εύρισκονται εις έπιθυμητόν σημείον. Ο ήλεκτροφοτισμός έλλείπει υπό τας περισσοτέρας άγροτικάς περιοχάς, καθώς επίσης και η ύπαρξις ύδραγωγείου.

Αί άγροτικά έκμεταλλείσεις είναι γενικώς μειωμένης αποδαιώτητος. Η ύπαρχουσα κτηνοτροφία έξαντλείται εις είδη αιγοπροβάτων και βοοειδών. Ιδιαίτερα προσπάθεια καταβάλλεται ήδη διά την ανάπτυξιν της άγελοδοτροφίας. Η έπεξεργασία του παραγομένου γάλακτος υπό τὰ ζώα αυτά γίνεται επί του παρόντος έντός προχείρων τυροκομείων. Το έπεξεργαζόμενον γάλα άνέρχεται ήμερησίως υπό μερικάς εκατοντάδας μέχρι 5.000 λιτρών περίπου. Η έπεξεργασία του είναι εποχιακή και σταματά κατά την διάρκειαν των πλέον θερινών μηνών.

Αί κρισιμαί έγκαταστάσεις είναι ώς επί το πλείστον πρόχειροι. Έν τούτοις, πολλά τυροκομεία διαθέτουν έγκαταστάσεις προσφάτου κατασκευής. Αλλά, ακόμη και εις τὰ τυροκομεία αυτά, ό έξοπλισμός είναι έξαιρετικώς περιορισμένος, συγκείμενος από λέβητας έπεξεργασίας, τυροκόπτας, άναδειτήρας, κλιούπια, τραπέζας αποστραγγίσεως κ.λ.π.

Αί έγκαταστάσεις της κατασκευής και τὰ ώριμωτήρια δέν είναι κλιματισμένα. Η όλη έργασία γίνεται διά της χειρός.

Οί κυριώτεροι τύποι τυρών οί κατασκευαζόμενοι έν Ηπειρω είναι:

Η γραβιέρα = ποικιλία της GRUYERE.

Η φέτα, λευκός τυρός, μαλακός, διατηρούμενος εις όξινον άμην.

Το κεφαλοτύρι (Αγράφων), τυρός κληρός.

Το ψασέρι.

Η μισήθρα, παρασκευαζόμενη έξ του όρρου του γάλακτος (τυρογάλον).

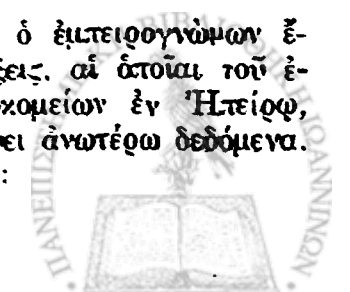
Ως επί το πλείστον οί τυροί αύτοί κατασκευάζονται με άνάμιξιν γάλακτος άγελάδος, αίγων και προβάτων. Ο κυριώτερος παράγων διατηρήσεως είναι το άλας, χρησιμοποιούμενον εις μεγάλας δόσεις.

Λίαν ένθαρρυντικόν στοιχείον έπετέλεσεν ό μεγάλος αριθμός των άνθρώπων με τούς όποίους ήλθον εις έπεφήν και οί όποιοι έδειξαν κατανόησιν και έξέφρασαν την έπιθυμίαν των να συμπληρώσουν την τεχνικήν των κατάρτισιν.

III. Η ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑ ΕΡΓΑΣΙΑ

Διά την κατάρτισιν του προγράμματος έργασίας, ό έμπειρογνώμων έπρεπε γά λάβη υπ' όψιν του: τας δυσχερονίσεις και έποδείξεις, αί όποια του έγένοντο εις Ιωάννινα, την έλειψιν μηχανοκινήτων τυροκομείων έν Ηπειρω, τον σύντομον χρόνον της παραμονής του κατά τὰ έν περιλήψει άνωτέρω δεδομένα.

Η έργασία έγένετο κυρίως επί των κάτωθι σημείων:

- Δοκιμαί διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν τυροκομικῶν προϊόντων.
- Κατάρτισις εἰδικειμένων τεχνιτῶν τυροκόμων.
- Δῆψις ἐπαφῆς καὶ συζήτησις μὲ τοὺς παραγωγοὺς γάλακτος.
- Μελέτη περιοχῆς Μαισόβου.
- Μελέτη διὰ τὴν ἐγκατάστασιν συγχρονισμένων τυροκομείων.

ΔΟΚΙΜΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΙΝ ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Ὁ ἐμπειρογνώμων συνεκέντρωσε τὰς προσπάθειά του πρὸς δύο κατευθύνσεις: ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῆς ἐντοπίου παραγωγῆς, ἣτις σημειωτέον διοχετεύεται εἰς τοὺς Ἑλληνας καταναλωτὰς καὶ ἐνδεχομένως εἰς τοὺς τουρίστας, ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τῆς πειραματικῆς κατασκευῆς νέων τύπων τυρῶν, δυναμένων νὰ διατίθενται πρὸς πώλησιν ἐπιτοπίως ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

α) Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς τοπικοὺς τυρούς. Αἱ δοκιμαί τοῦ ἐμπειρογνώμονος περιστράφησαν κυρίως περὶ τῶν ἐγχωρίων τυρῶν καὶ ἰδίως τῆς γραβιέρας. Παρὰ τὴν μὴ ἱκανοποιητικὴν ποιότητα τοῦ γάλακτος καὶ τὰς πρωτογόνους συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐγένοντο αἰ.δαιμικαί, κατέστη δυνατὴ ἡ κατασκευὴ ἑνὸς εἴδους τυροῦ πλησιάζοντος, ἀπὸ ἀπόψεως γεύσεως, πρὸς τοὺς τύπους τῶν δυτικῶν τυρῶν Γραβιέρας. Σχετικῶς μὲ τὴν γραβιέραν, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν φέταν καὶ τὸ κεφαλοτύρι, ἡ καλὴ παστερίωσις, ἡ χρῆσις καθαρῶν καλλιστοιγείων μεσοφίλων καὶ θερμοφίλων, μία ἐλαφρὰ μείωσις τῆς θερμοκρασίας πήξεως καὶ ἓνα σίστημα ρυθμίσεως κλιματισμοῦ τῶν χώρων ὠριμάνσεως, νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἐπίτευξιν βελτιωμένων καὶ σταθερῶν ἀποτελεσμάτων.

Τηροισμένων τῶν συνθηκῶν τούτων, θὰ καταστῆ δυνατόν νὰ ἐπιτευχθοῦν βελτιώσεις εἰς τοὺς τοπικοὺς τυρούς, μὲ τὸν σκοπὸν κατασκευῆς τυρῶν ὀλιγώτερον ἄλμυρῶν, λιπώδους συνθέσεως καὶ ὀξυτέρας ὀσμῆς.

β) Ἡ κατασκευὴ νέων τύπων τυρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα γεννικῶς, θὰ ἐξαρτηθῆ κυρίως ἀπὸ τὴν βελτίωσιν τῆς βακτηριολογικῆς ποιότητος τοῦ γάλακτος τοῦ παραδιδδομένου εἰς τὰ τυροκομεῖα καὶ ἀπὸ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τοῦ ἐξοπλισμοῦ των, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν προσαρμογὴν των πρὸς τὰς προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν.

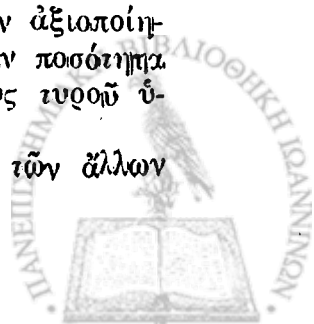
Θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ συνήθειαι καταναλώσεως τῶν πελατιῶν καὶ νὰ μὴ ἐπενδυθοῦν κεφάλαια διὰ τὴν παραγωγὴν ἑνὸς τυροῦ ὃ ὁποῖος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ καταναλωθῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγοράν.

Ἐγένετο προσπάθεια παραγωγῆς νέων τυρῶν τύπου Σάν Παυλὲν ἐκ γάλακτος αἰγῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν τυρῶν ρομφόρο. Σχετικῶς μὲ τὸν τυρὸν τύπου St. Paulin, αἱ δοκιμαί πρέπει νὰ ἐπαναληφθοῦν ὑπὸ καλλιτέρας συνθήκας, κυρίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν θερμοκρασίαν ὠριμάνσεως, ἡ ὁποία ἦτο πολὺ ὑψηλὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ πειραματισμοῦ. Κατ' ἀρχὴν, φαίνεται ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ τυροῦ τούτου, πολὺ οὐδέτερον καὶ ὀλίγον ἄλμυροῦ, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς τοπικὰς προτιμήσεις.

Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς τυρούς ἐκ γάλακτος αἰγῶν, παρήχθησαν δύο τύποι. Εἰς τύπος ξηροῦ τυροῦ, τύπου Sancerrois. Εἰς τύπος μαλακωτέρου τυροῦ εἴδους Camemberts ἐκ γάλακτος αἰγῶν. Ὁ ξηρὸς τυρὸς ἔτυχε τῆς προτιμήσεως τῶν καταναλωτῶν.

Ὡς ἐκ τούτου, παρουσιάζεται μία ἐνδιαφέρουσα ἀγορὰ διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ γάλακτος τῶν αἰγῶν, τὸ ὁποῖον παράγεται εἰς σχετικῶς μικρὰν ποσότητα καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον παρασκευῆς εἰδικοῦ εἴδους τυροῦ ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἀγορῶν.

Ἀτυχῶς, κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τυρῶν αὐτῶν, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων

τύπων, ή αδυναμία ρυθμίσεως του βαθμού της υγρασίας και θερμοκρασίας των θαλάμων παρασκευής και ώριμάνσεως, δέν επέτρεψαν την δημιουργίαν των απαιτουμένων διά την ώριμάνσιν κλιματικών συνθηκών.

Τά πλέον ένθαρρυντικά άποτελέσματα των δοκιμών, προσφέρονται διά την κατασκευήν εύρωπιώντων τυρών τύπου ροκφόρ.

Κατά την άναχώρησιν του έμπειρογνώμονος, οί τυροί ήσαν άκόμη πολύ νωποί διά νά έξάγη τις όριστικά συμπεράσματα εκ των δοκιμών. Πάντως, τά καλλίτερα άποτελέσματα άπέδωσαν οί κατασκευασθέντες τυροί, εκ προβείου γάλακτος μή άποκορυφωμένον, μή παστεριωμένον και όξύτητος μικροτέρας των 30 βαθμών, Ντόρικ. Μετά μηρικήαν παραμονήν εις τό ώριμαντήριον, οί τυροί ούτοι παρουσίαζον ήδη νίαν αίσθητήν ανάπτυξιν του πενικιλίου του γλαυκού και τούτο παρά τας λίαν προχείρους συνθήκας έναποθηρεύσεως.

Ο τυρός τύπου ροκφόρ, του όποιου ή κατασκευή είναι δυνατή άκόμη και με γάλα, τό όποιον έχει ήδη ύποστει μίαν έλαφράν άπωρχήν όξύσεως, θά επέτρεπε την λίαν ικανοποιητικήν άξιολογήσιν του έν αφθονία εις την "Ηπειρον παραγομένου προβείου γάλακτος. Οπωσδήποτε, θά ήτο επί πλέον δυνατόν, νά άντιμετωπισθί μία άπαδοτική έξαγωγή εις τό έξωτερικόν, δεδομένου ότι, ή έν Ελλάδα παραγωγή, έπιτυγχάνεται τους μήνας κατά τους όποιους ή γαλλική παραγωγή ροκφόρ είναι πολύ μικρά. Πρέπει όμως, κατά τον ύπολογισμόν της τιμής κόστους, νά λάβωμεν υπ' όψιν τό ύψηλόν κόστος ώριμάνσεως του τυρού τούτου, οστις άπαιτεί διατήρησιν εις μίαν υγράν και ψυχράν άτμόσφαιραν, της όποιας ή δημιουργία είναι λίαν δαπανηρά έν Ηπειρώ.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΤΥΡΟΚΟΜΩΝ

Η τεχνική εκπαίδευσις έπραγματοποιείτο κατά τό διάστημα των δοκιμών, αί όποιαι ταύτοχρόνως άπετέλουν μίαν πρακτικήν επίδειξιν του τρόπου κατασκευής. Καά την διεξαγωγήν των δοκιμών, ό έμπειρογνώμων παρείχεν εις τους Έλληνας τεχνίτας τας άπαιτούμενας έξηγήσεις. Επί πλέον, διά την συμπλήρωσιν των επίδειξεων τούτων, ό έμπειρογνώμων, προσέβαινεν εις όμιλίαν πρός τους τεχνίτας πρός διευκρίνισιν των άκολουθών ενστωδών σημείων:

Παστερίωσις: Η παστερίωσις δέν καταστρέφει άπαντα τά μικρόβια. Δέν έπιτυγχάνει παρά την προσωρινήν άνωστολήν της καταστρεπτικής αύτων δραστηριότητος επί του γάλακτος, χωρίς νά βελτιώνη όμως την ποιότητα τούτου.

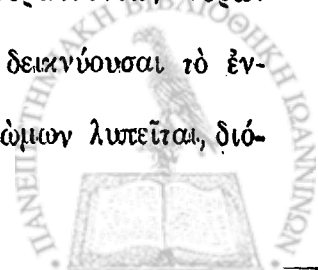
Ποίαι αί προϋποθέσεις διά μίαν καλήν παστερίωσιν; Ποίας δυνατότητας προσφέρει εις την τυροκόμησιν και εις πσίον σημείον περιορίζονται τά όρια αύτης;

Ζύμα (μαγιές): Τι είναι μία καλλιέργεια καλής ποιότητος. Η χρησιμοποίησις καλλιέργειας διά την παρασκευήν τυρών εκ γάλακτος μή παστεριωμένου θά ήτο επιθυμητή διά τας περισσότερας των περιπτώσεων. Η χρησιμοποίησις της καλλιέργειας, μετά την παστερίωσιν του γάλακτος, ίποτελει άνάγκην. Αί κυριώτερον χρησιμοποιούμεναι καλλιέργειαι διά την τυροκόμησιν και αί κατά μέσον όρον δόσεις αύτων. Παρασκευή καλλιέργειών διά την τυροκόμησιν. Άπαραίτητοι προφυράξεις άντισηψίας κατά την περίοδον της παρασκευής αύτων.

Τυροκόμησις: Τυροκόμησις δέν σημαίνει εκμάθησις μιās σειράς συνταγών, αλλά μελέτη μιās συναφούς τεχνικής, ή όποία στηρίζεται επί της λογικής. Κατασκευή της Γραβιέρας έν Γαλλία. Παρασκευή εύρωπιώντων τυρών τύπου ροκφόρ.

Των όμιλιών έπηρεολούθησαν έρωτήσεις και συζητήσεις δεικνύουσαι τό ένδιαφέρον, όπερ προσκάλεσαν αύται εις τους τεχνίτας.

Παρά τον κίνδυνον νά επαναλάβη τά αυτά, ό έμπειρογνώμων λυτεΐται, διό-

τι, ενεκεν του λίκαν προχείρου ξοπλισμοῦ του τυροκομείου, δέν ἠδυνήθη οὔτος νά προβῆ εἰς ὄλας τὰς ἐπιθυμητὰς πρακτικὰς ἐπιδείξεις, γεγονός τὸ ὁποῖον ἐμείωσεν ἐν μέρει τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἀποστολῆς του.

ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΕΠΑΦΑΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΓΑΛΑΚΤΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ

Με τὸν σκοπὸν ὅπως γνωρίσῃ καλλίτερον τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας παράγεται τὸ γάλα εἰς Ἡπειρον, ὁ ἐμπειρογνώμων ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν χωρικῶν καὶ ἐπεσκέφθη πολλαὺς γαλακτοπαραγωγικὰς ἐκμεταλλεύσεις.

Εἰς τὸν Παρακάλαμον προσέβη εἰς διαφοριστικὰς ὁμιλίας σχετικῶς ἐπὶ τῶν ληπτέων μέτρων διὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὰ τυροκομεῖα γάλακτος, περιέχοντος τὸ ἀνώτατον ὄριον τῶν ἐνδεδειγμένων συστατικῶν διὰ τὴν τυροκόμησιν. Τὴν ὁμιλίαν ταύτην παρηκολούθησεν ἀκροατήριον ἀποτελούμενον ἐκ 35 περίπου προσώπων, περιλαμβάνον κυρίως τοὺς τοπικοὺς γεωπόνους ἐφαρμογῶν τῆς περιοχῆς καὶ ἀριθμὸν νεαρῶν ἀγροτοπαίδων. Ἐπικλούθησε συζητήσεις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτέθησαν πολλαὶ ἐρωτήσεις καὶ ὑπεβλήθησαν λίαν ἐνδιαφέρουσαι προτάσεις ἐκ μέρους τῶν παρισταμένων ἀγροτῶν.

Ἡ δραστηριότης αὕτη δέν περιλαμβάνετο εἰς τὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος ἐργασίας τοῦ ἐμπειρογνώμονος. Ἐν τούτοις, εἰς τὸ κεφάλαιον «περὶ συστάσεων» ὁ ἐμπειρογνώμων θὰ ἀναφερθῆ εἰς τὰ διδάγματα τὰ ὁποῖα ἀπεκόμισεν ἀπὸ τὰς ἐπαφὰς ταύτας, διότι ἡ ἐν γένει καταπότισις καὶ ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις τῶν γαλακτοπαραγωγῶν, ἀποτελοῦν τὴν βάσιν πάσης βελτιώσεως εἰς τὸν τομέα τῆς τυροκομίας.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΝΘΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Παρ' ὅτι ἡ περιφέρεια αὕτη τῆς Ἡπείρου δέν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ὑποδειγματικὴν ζώνην, ὁ ἐμπειρογνώμων παρεκλήθη νά ἐκτελέσῃ, εἰδικῶς διὰ τὸ Μέτσοβον, μιαν ἐκθεσιν σχετικῶς μετὰ τὴν ἀποστολὴν του.

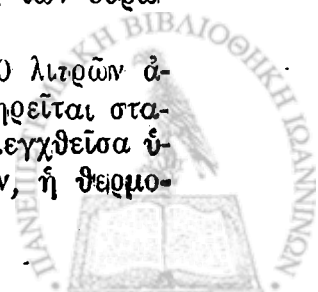
Ἡ περιφέρεια τοῦ Μετσόβου παρουσιάζει λίαν εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ τὴν γαλακτοβιομηχανίαν. Κλίμα δροσερώτερον, ὀφειλόμενον εἰς τὸ ὑψηλὸν ὑψόμετρον τῆς περιοχῆς, ἡ συγκεντρωμένη καὶ πυκνὴ κτηνοτροφία ἐπιτρέπουν τὴν παράδοσιν εἰς τὸ τυροκομεῖον προβείου γάλακτος ὀξύτητος 24—25 βαθμῶν Ντόρνικ καὶ γάλακτος ἀγελάδος ἀπὸ 15 ἕως 16 βαθμοῦς Ντόρνικ. Τὸ τυροκομεῖον διαθέτει ἠλεκτρισμὸν καὶ εὐχέρειαν κλιματισμοῦ τῶν ὀρειανηρίων αὐτοῦ.

Ὁ ἀρχιτυροκόμος, ὁ ὁποῖος ἔχει μετεκπαιδευθῆ εἰς Ἰταλίαν, προβαίνει εἰς δοκιμὰς κατασκευῆς ἰταλικῶν τυρῶν τύπου κασερίου. Ἀντιμετωπίζει ἐπίσης τὴν δυνατότητα παρασκευῆς τυροῦ «Παρμεζάνας». Ὁ ἐμπειρογνώμων, ἐκ μέρους του, προσέβη εἰς μιαν δοκιμὴν κατασκευῆς ροκφόρ.

Λόγω τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν εἰς τὸ Μέτσοβον, ὑπάρχει δυνατότης κατασκευῆς μιᾶς μεγάλης ποικιλίας τυρῶν. Ἡ ἐπιλογή δύναται νά πραγματοποιηθῆ ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὴν καλλιτέραν ἀξιοποίησιν τοῦ γάλακτος.

Τὸ χωριὸν Ἀνθοχώρι, ἐκτὸς τῆς ὑψηλῆς παραγωγῆς προβείου γάλακτος, χάρις εἰς τὰς ἀφθόνους πηγὰς ψυχροῦ ὕδατος τὰς ὁποίας διαθέτει, προσφέρεται διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ὑπογείων διὰ τὴν ὀρίμανσιν τῶν τυρῶν καὶ εἰδικῶς τῶν εὐρωπιῶντων.

Ἡ παροχὴ τῶν ὑποδειχθειῶν πηγῶν, κυμαίνεται περίξ τῶν 80 λίτρων ἀνά δευτερόλεπτον. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος τῶν πηγῶν ταύτων διατηρεῖται σταθερὰ καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ποικίλλουσα μεταξὺ 4—6 βαθμῶν Κελσίου. Ἐλεγχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐμπειρογνώμονος τὴν 3ην Ἰουλίου 1961, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἡ θερμο-

κρασία τῷ ὕδατι εὐρέθη 5,5 βαθμῶν Κέλσιου. Θὰ ἴπο ὅθεν δυνατὴ ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ὕδατος τοῦτου διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς καταλλήλου ψυχρᾶς θερμοκρασίας ἐντὸς τῶν ὠριμαντηρίων.

Ἡ μέθοδος τῆς ὑγρᾶς ἀποψύξεως τῶν γῶρων διὰ μέσου τῶν τοιχωμάτων (σύστημα BONNET) θὰ ἐπέτρεπε τὴν δημιουργίαν μιᾶς θερμοκρασίας μετὰ ὑγρασίας εὐνοϊκῆ διὰ τὴν ὠρίμανσιν τοῦ ροζφόρου, συμπληρουμένης διὰ τῆς προσθήκης μικρᾶς ποσότητος τεχνητῶν ψυχομονάδων.

Μία λεπτομερῆς οἰκονομικὴ μελέτη, θὰ ἐπέτρεπε νὰ καθορισθῇ, εἰάν θὰ ἴπο σκόπιμος καὶ ὑποδοτικὴ, ὑπὸ ὠριμαίνουσας προϋποθέσεις (ἐξηλεκτρισιμῶς — βελτίωσης τῶν συγκοινωνιῶν) ἡ συγκέντρωσις εἰς Ἀνθακῶρι, πρὸς ὠρίμανσιν, ἅλων τῶν εὐρωπαικῶν τυρῶν (τύπου ροζφόρου), οἵτινες ἐνδεχομένως θὰ παρεσχεκάζοντο εἰς τὴν Ἡπειρον.

ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟΥ ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

Ἡ ἐργασία αὕτη ἐπετελέθη ἐν συνεργασίᾳ κριτικῶς μετὰ τῶν κ.κ. Μπέγκα, Μηχανικοῦ τοῦ Προγράμματος Ἡπειρα, Καζανίτση, Καθηγητοῦ τῆς Γαλατοκομικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων, Ἰορδανίδου, Τεχνικοῦ Συμβούλου τοῦ Ἰπουργείου Γεωργίας, Κατελίδου, Προέδρου τῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν Καλπακίου.

Ἡ ἐργασία αὕτη, ἂν καὶ δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸ πρόγραμμα ἐργασιῶν τοῦ ἐμπειρογνώμονος, ἐν τοῖτοις, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος καὶ τοῦ ἐπείγοντος τοῦ θέματος, ἐπέσπασε μέγα μέρος τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ. Πράγματι, καίτοι τὰ μελετούμενα νὰ κατασκευασθοῦν τυροκομεῖα ἴσως μέσης σπουδαιότητος, ἐν τοῖτοις ἡ ἐκπύνησις μελέτης ἐνὸς συγχρόνου τυροκομείου με μηχανικῶν ἐξοπλισμῶν καὶ ἡλεκτρισιμῶν διαφέρει σημαντικῶς ἀπὸ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς βιοτεχνικοῦ τυροκομείου.

Ὁ ἐμπειρογνώμων προσέβη εἰς παρατηρήσεις καὶ ἔδωκε τὰς συμβουλὰς του κατὰ τὸ διάστημα πολυαριθμῶν συνεδριάσεων καὶ συσκέψεων μετὰ τῶν προσώπων μετὰ τῶν ὁποίων συνειργάσθη καὶ ἰδιαιτέρως τῶν κ.κ. Μπέγκα καὶ Κατελίδου.

Διὰ νὰ προσδιορίσῃ τὰς ἰδέας του ὁ ἐμπειρογνώμων, θὰ δώσῃ μίαν σύντομον περιγραφὴν αὐτῶν εἰς τὸ κεφάλαιον «Ἐποδείξεις» τῆς παρούσης ἐκθέσεως.

Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ γενομένη μελέτη τοῦ Τυροκομείου Καλπακίου, ἰσχύει ἐπίσης διὰ τὰ ἄλλα τυροκομεῖα, ὅπως π.χ. τῆς Κοκίτης καὶ τῶν ἄλλων προβλεπόμενων νὰ κατασκευασθοῦν ἐν Ἡπειρῳ, λαμβανόμενων ὑπ' ὄψιν τῶν ἰδιαζουσῶν περιπτώσεων των.

ΙΥ. ΟΔΗΓΙΑΙ ΚΑΙ ΤΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

Αἱ εἰς τὴν παρούσαν ἐκθεσιν ὑποδεικνύμεναι ὑπὸ τοῦ ἐμπειρογνώμονος λύσεις, περιλαμβάνονται εἰς τὰ πλαίσια τῶν νῦν ὑφισταμένων οἰκονομικῶν δεδομένων τῆς ὑποδειγματικῆς Ζώνης Ἡπειρου. Τὰ δεδομένα ταῦτα δὲν εἶναι ἀμετάβλητα καὶ ἂν ἔπρεπε νὰ ἀναθεωρηθοῦν εἰδή: ὡς ὑποστοῖν αἰσθητὰς πινὰς μεταβολὰς, ὡς π.χ. ἡ σημαντικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ὀδιζοῦ δικτύου, ἡ γενίκευσις τοῦ ἐξηλεκτρισιμοῦ, ἡ δυνατότης τῆς χρηματοδοτήσεως κ.λπ. Εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων αἱ προτεινόμεναι λύσεις εἶναι ἐκείναι, αἱ ὁποῖαι, ἐναντι ἐλαχίστων δαπανῶν, θὰ ἐπιφέρουν τὰς κερυπέρας καὶ πλέον αἰσθητὰς βελτιώσεις. Ἐν τέλει, ἵνα ἀποζητήσωμεν τὰ πλέον θετικὰ καὶ σταθερὰ ἀποτελέσματα θὰ ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ προτεραιότης εἰς τὰ πλέον ἐπείγοντα προβλήματα, χωρὶς νὰ παραμεληθοῦν ὅμως ἐκείνα τὰ ὁποῖα θὰ προέκλυτον ἐνδεχομένως εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον.

Πρός διευκρίνισιν τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ, δυνάμεθα νὰ προτείνωμεν τὰ ἀκόλουθα:

1) Μέτρα ἐφαρμοσίμου ταχέως, ὡς ἔχοντα ἄμεσον ἐπίδρασιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν τυροκομικῶν προϊόντων.

- Βελτίωσις τῆς ποιότητος τοῦ παραδιδωμένου ὑπὸ τῶν παραγωγῶν γάλακτος.
- Παστερίωσις καὶ γενίκευσις τῆς χρήσεως καλλιεργείων (μαγιᾶς).
- Κλιματισμὸς τῶν χώρων.
- Μηχανοποίησις τῆς ἐργασίας.

2) Μέτρα γενικῆς φύσεως καὶ σταθεροποιήσεως.

- Κατάρτισις προσωπικοῦ διὰ τὴν πλαισίωσιν τῶν νέων τυροκομείων.
- Ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότης.
- Ἴδρυσις τεχνικῆς ὑπηρεσίας παρὰ τῇ Ἐνώσει Τυροκομικῶν Συνισμῶν.
- Ἐγκατάστασις ὑπηρεσιῶν καὶ βοηθητικῶν βιομηχανιῶν.

3) Περίληψις τῶν ὑποδείξεων σχετικῶς μὲ τὴν κατασκευὴν συγχρονισμένων τυροκομείων.

1) Μέτρα ταχείας καὶ ἄμεσου ἐφαρμογῆς.

α) Βελτίωσις τῆς ποιότητος τοῦ ὑπὸ τῶν παραγωγῶν παραδιδωμένου γάλακτος.

Ἡ ποιότης τοῦ τυροῦ ἐξαρτᾶται στενῶς ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ γάλακτος ἐκ τοῦ ὁποίου ἔχει κατασκευασθῆ. Ἡ πλέον προηγμένη τεχνικὴ δὲν δύναται νὰ κατασκευάσῃ καλὸν τυρὸν ἀπὸ γάλα κακῆς ποιότητος, ἀκόμη καὶ παστεριομένον. Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ μελετήσωμεν τὸ πρόβλημα εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ, δηλαδὴ εἰς τὴν παραγωγὴν.

Αἱ διάφοροι δοκιμαὶ παρασκευῆς τυρῶν ὑπὸ τοῦ ἐμπειρογνώμονος ἐγένοντο εἰς τὸ Καλλάκι ἀπὸ γάλα, τὸ ὁποῖον ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς τὸ τυροκομεῖον εἶχε τοὺς ἀκολουθεῖς βαθμοὺς ὀξύτητος κατὰ μέσον ὄρον:

Αἰγιον γάλα	20—25	βαθμοὺς	ΝΤΟΡΝΙΚ
Πρόβειον γάλα	28—31	βαθμοὺς	ΝΤΟΡΝΙΚ
Ἀγελαδινὸν γάλα	20—26	βαθμοὺς	ΝΤΟΡΝΙΚ

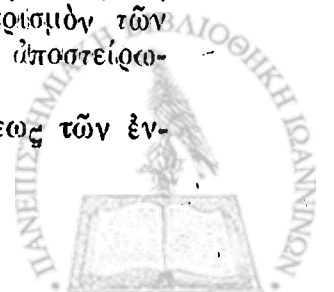
Τοῦτο ἐμφανίζει μίαν αἰσθητὴν ἀλλοίωσιν τοῦ γάλακτος, παρ' ὅλον ὅτι προσκομίζεται δις τῆς ἡμέρας.

Εἰς τὰς προηγμένας χώρας μεγάλης γαλακτοπαραγωγῆς καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βόρειον καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην, ἡ καθαρότης συνδυαζομένη μετὰ τῆς δυνατότητος ταχείας ἀποψέξεως, ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸ γάλα νὰ διατηρῆ τὰς ἀρχικὰς τοῦ ἰδιότητος. Τὰ μέσο ταῦτα εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ἐφαρμοσθῶν εἰς τὴν Ἑπειρον, ὅπου πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ ὑψηλὴ θερινὴ θερμοκρασία, ἡ ἔλλειψις παροχῆς ὕδατος εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γεωργικὰς ἐκμεταλλεύσεις, ἡ δυσκολία διὰ τὴν διασφάλισιν ὕδατος καὶ ἡ μικρὰ σπουδαιότης τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων.

Σημαντικῶς δὲ ἐβελτιοῦτο ἡ σημερινὴ κατάστασις, ἐὰν κατεβάλλοντο προσπάθειαι διὰ τὴν τήρησιν καθαριότητος κατὰ τὴν ἄμελξιν, τὸν καθαρισμὸν τῶν δοχείων παραλαβῆς καὶ διὰ τὴν ταχείαν παράδοσιν τοῦ γάλακτος εὐθὺς μετὰ τὴν ἄμελξιν εἰς τὰ ἐργοστάσια γάλακτος.

Καθαριότης: Μέγα μέρος τῶν χωρικῶν προσκομίζει ἀπ' εὐθείας τὸ γάλα εἰς τὰ τυροκομεῖα διὰ συστήματος παραληψίου πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνηθίζεται εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Κεντρικὴν Γαλλίαν ἢ ἐν Ἑλβετία. Εἶναι σκόπιμον νὰ διατίθεται εἰς τὰ τυροκομεῖα μία δεξαμενὴ, ἢ ὁποῖα νὰ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν χωρικῶν διὰ τὸ πρῶτον ξέπλυμα τῶν δοχείων καὶ μία ἄλλη δεξαμενὴ περιέχουσα θερμὸν ὕδωρ, μετὰ ἀπολυμαντικοῦ σάπωνος, διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν δοχείων των, καθὼς ἐπίσης καὶ σύστημα ἐκτοξεύσεως ἀτμοῦ διὰ τὴν ἀποστείρωσιν καὶ τὸ ἐν συνεχείᾳ στέγνωμα αὐτῶν.

Ταχύτης: Πρέπει νὰ ἀναληφθῆ μία προσπάθεια διακρινόμενης τῶν ἐν-

διαφερομένων με άπώτερον σκοπόν να πεισθούν οι παραγωγοί να προσκομίζουν τὸ γάλα των εἰθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀμείξιν, διὰ τὰ ἐπωφελοῦνται τῆς περιόδου κατὰ τὴν ὁποίαν ἰσχύει κανὼν τῆς βακτηριολογικῆς ποιότητος.

Ἡ λειτουργία εἰς τὴν Ζώνην Πειραματισμοῦ Ἑπιθεωρίας Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν, θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ταχεῖαν ἐφαρμογὴν τῆς διαφοριστικῆς κατῆς δραστηριότητος. Θὰ ἦτο λίαν χρήσιμον, ἐάν αἱ ἀρμοδίαι Ἑπιθεωρία τοῦ Ε.Ο.Π. διέδιδον εἰς τὴν Πειραματικὴν Ζώνην ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα διαφοριστικὰ δημοσιεύματα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ ἰδίως διαφοριστικὰς κτηματομεταρρυθμίας, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς γαλακτοκομικῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων ἐφαρμογῶν. Τοιοῦτοτρόπως, θὰ ἔχουν οἱ αὐτοὶ τὴν δυνατότητα νὰ συμπληρῶνουν τὰς οὐκίας των διὰ τῆς προβοῆς εἰζόντων πρὸς πληρεστέραν καταστάσιν τῶν ἐνδιαφερομένων γαλακτοπαραγωγῶν.

Αἱ διαφοριστικαὶ αὐταὶ προσπάθειαι ὀφείλουσιν κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον νὰ στραφοῦν κυρίως εἰς:

- Τὴν βελτίωσιν τῶν σταύλων
- Τὴν βοοτολογικὴν διατροφὴν τῶν γαλακτοφόρων ἀγελάδων
- Τὴν ἤθησιν τῶν κανόνων ὑγιεινῆς κατὰ τὴν ἀμείξιν
- Τὴν παράδοσιν ὑγιεινοῦ γάλακτος.

Προβλέπεται ἡ προσεγὴς ἀριεξίς ἐν τῇ Ζώνῃ ἐνὸς εἰδικοῦ σταύλου. Τὰ ἀνωτέρω ζητήματα θὰ ἀποτελοῦν κυρίως θέματα τῆς ἀρμοδιότητος του.

Ἡ ὁποιαδήποτε μίξις συνεχοῦς καὶ στενῆς συνεσχασίας μετὰ τῶν διαφορῶν συμβούλων, ἐκπαιδευτικῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν τῆς Ζώνης θὰ ἦτο λίαν ἐπιθυμητή.

Εἰς τὸ προσεγὲς μέλλον, μετὰ μέρος τῶν χωρικῶν θὰ ἀντιπροσέξῃ εὐμενῶς τὴν ἰδουσίαν συνεταιρικῶν σταύλων διὰ τὸν ὁμαδικὸν ἐνσταυλισμὸν πολλῶν ζώων, ἐξοπλισμὸν μὲ διαστὰς συγγρόνους ἐγκαταστάσεις— μηχανικὸν συγγρότημα ἀμέξεως— ψύξεως τοῦ γάλακτος καὶ καθαρισμοῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῶν μικρῶν ἐνμεταλλεύσεων, ἡ λίσις αὐτῆς θὰ ἀπέφερε, μὲ σχετικὰς μικρὰς ἐπενδύσεις, μίαν οἰκονομικωτέραν καὶ ταχύτεραν βελτίωσιν, παρ' ὅτι ὁ γενικὸς ἐξοπλισμὸς τῆς ὑπαίθρου διὰ ὄρνιθας ἰδατοῦ καὶ ἠλεκτρομοῦ.

β) Παστερίωσις τοῦ γάλακτος καὶ γενίκεσις τῆς χρήσεως καλλιμογείων εἰς τὴν τυροποιεῖαν:

Ἡ προσθήκη καθαρῶν καλλιμογείων, συνιστᾶται ὡς ἰδιαιτέρως, ἀόνη καὶ εἰς τὸ μὴ παστεριωμένον γάλα. Ἡ προσθήκη συμβάλλει ἰδίως εἰς τὴν μακρὴν ἐπιζωοτιότητα τῶν ὀφελίμων μικροβίων καὶ ἀντιδοᾷ οἴτω εἰς τὴν ἐνάτηξιν τοῦ γόνου τῶν μηρήτων παραγωγῆς ἐπιβλαβῶν ζυμῶν.

Λεδομένης τῆς κακῆς βακτηριολογικῆς ποιότητος τοῦ παραδιδόμενου εἰς τὴν τυροποιεῖαν γάλακτος, τὸ προοιζόμενον διὰ τὴν τυροκόμησιν γάλα, πρέπει νὰ παστεριώσῃται τόσον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑγιεινῆς τῶν καταναλωτῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀριωτέραν οὐδυσιν τῆς παρασκευῆς τῶν τυρῶν. Ἡ ἐτεξεργασία τῶν πασθευομένων σήμερον ἐν Ἡπειρῷ πῶτον τυρῶν, ἐπιτεργάνεται καλλίτερον, ὅταν οἱ αὐτοὶ κατασκευάζονται ἐκ παστεριωμένου γάλακτος.

Μετὰ τὴν παστερίωσιν τοῦ γάλακτος, ἡ προσθήκη καθαρῶν καλλιμογείων ἐπιβάλλεται ἀναγκαστικῶς. Ὡς ἡ ἐπιβληθεῖσα θεορατεία διὰ τῆς παστερίωσης, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἀποβῇ ἐπιζήμια. Πράγματι, οἱ θερμοανθεκτικοὶ μύκητες, καθὼς καὶ οἱ προερχόμενοι ἐκ μεταγενεστέρων μολύνσεων, μετὰ τὴν παστερίωσιν, ἀπὸ τὴν ἀνταγωνιστικὰ τῶν ὀξυγαλακτικῶν μικροβίων, παραμένοντες μὲ τὸ πηκτικὸν δραστικὸν εἰσώθητον, ἐξ οὗ παρατηροῦνται εἰς τοὺς μὴ καλλιμογούμενοις διὰ ζυμῶν τυροῦς, αἱ πλέον ἀπίθανοι καὶ ἐπικίνδυνοι ἀλλοιώσεις, προερχόμεναι ἀπὸ τὴν ἐκ τῶν ὑπέρτερων ἀναμετάθεσιν τῶν μολύνσεων.

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὀρθολογικῆς ἐργασίας, διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ψύχους καὶ διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν μολύνσεων τοῦ γάλακτος, ἢ χρῆσις μηχανικῶν συγκροτημάτων παστεριώσεως ὑψηλῆς θερμοκρασίας, προστατευομένων ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀέρος καὶ ἐχόντων τὴν δυνατότητα ἐπανακτίσεως τῶν ψυχοθερμομονάδων, θὰ ἦτο λίαν ἐπιθυμητή.

Διὰ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς εἶναι δυνατὴ ἡ παστερίωσις, μία καλὴ τοιαύτη, ἔχουσα γενικὴν ἐφαρμογὴν εἰς ὅλους τοὺς τυροὺς καὶ συμπληρωσικὴν διὰ τῆς προσθήκης καταλλήλου δόσεως καθαρῶς καλλιεργείας, θὰ συνέτεινεν εἰς τὴν τυποποίησιν τῶν τυρῶν καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν. Ἐπὶ πλείον θὰ ἀπεφεύγοντο αἱ ἀνεπιθύμητοι ζυμώσεις καὶ θὰ ἠλαττώνετο ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἄλλης διὰ τὴν διατήρησιν τῶν τυρῶν.

Ἐχόντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἔλλειψιν ἐργαστηρίων ἐντὸς τῶν τυροκομείων, καὶ τὴν βραδύτητα τῆς ταχυδρομικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν Ἑπειρωτικῶν χωρίων, ἡ χρησιμοποίησις καλλιεργείων ὑπὸ μαρφήν κόνεως θὰ ἦτο ἢ πλέον καταλλήλος. Αὕτη θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἀνανέωσιν τῶν καλλιεργείων, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν.

Ἡ παρασκευὴ μιᾶς καλῆς καλλιεργείας ἀπαιτεῖ:

- Μίγμα γάλακτος προερχομένου ἐξ ὑγιῶν ζώων καὶ μὴ ὄξινον.
- Προσεκτικὴν ἀποστείρωσιν.
- Σπορὰν διὰ καθαρῶς καὶ λίαν δραστηρικῆς καλλιεργείας.
- Χρησιμοποίησιν καταλλήλων σκευῶν καὶ τὴν καλλιέργειαν (θερμοστατιζῶν σκευῶν).
- Τὴν ἀποφυγὴν μεταγενεστέρων μολύνσεων.

γ) Κλιματισμὸς τῶν χώρων ἐπεξεργασίας καὶ ὠριμαντηρίων.

Ἡ ἀδυναμία ρυθμίσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς σχετικῆς ὑγρασίας τῶν χώρων ἐπεξεργασίας, ἦτο ἐν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐμποδίων, ἅτινα ἀντιμετωπίσθησαν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διαφόρων δοκιμῶν.

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον κατὰστασιν, ἡ θερμοκρασία καὶ ἡ σχετικὴ ὑγρασία ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας πᾶσα προσπάθεια ἀποκρίσεως τυποποιημένων προϊόντων, θὰ ἀπετέλει ματαιοπονίαν.

Διὰ τοὺς ἐγγχωρίους τυροὺς ἡ δυνατότης κλιματισμοῦ τῶν χώρων, θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ τυποποίησιν τῆς ποιότητος αὐτῶν, θὰ ἠλαττώσῃ τὴν ἀπώλειαν τοῦ βάρους τῶν καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διόρθωσιν ὠριμασμένων ἀτελειῶν αἱ ὅποια προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐλαττωματικὴν ποιότητα τοῦ γάλακτος. Ἐπίσης θὰ εὐνοήσῃ καὶ τὴν ἀποθήκευσιν αὐτοῦ.

Ἡ συμπληρωματικὴ χρῆσις πλαστικῶν περιβλημάτων διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν τυρῶν θὰ μειώσῃ τὰς δαπάνας ὠριμάνσεως καὶ ἀποθηκεύσεως τούτων.

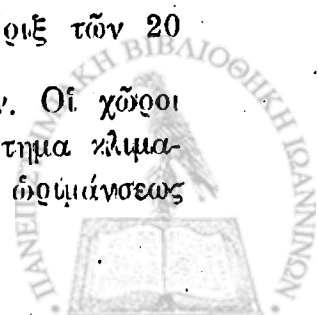
Διὰ τὴν παρασκευὴν νέων τύπων τυρῶν καὶ ἰδίως εὐρωπιῶντων (τύπου ροκφόρ) ὁ κλιματισμὸς τῶν χώρων ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν.

Κάθε τύπος τυροῦ ἀπαιτεῖ εἰδικὴν θερμοκρασίαν καὶ σχετικὴν ὑγρασίαν. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι δύσκολον νὰ δοθοῦν συγκεκριμένα κατευθύνσεις.

Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς παρασκευῆς τῶν πρὸς κατασκευὴν τυρῶν θὰ χρειασθοῦν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ ἀκόλουθα:

Διὰ τοὺς χώρους κατασκευῆς ἀπαιτεῖται μία θερμοκρασία περίξ τῶν 20 βαθμῶν Κελσίου καὶ σχετικὴ ὑγρασία περίξ τῶν 80 βαθμῶν.

Διὰ τοὺς χώρους ὠριμάνσεως ἕνα χώρομα εἶναι ἀπαραίτητον. Οἱ χώροι οὗτοι προϋποθέτουν μίαν θερμοκλιματικὴν μόνωσιν καὶ ἐν ρυθμιζόμενον σύστημα κλιματισμοῦ. Ἀναλόγως πρὸς τοὺς τύπους τῶν τυρῶν, καὶ θερμοκρασίαι ὠριμάνσεως

και αποθηκείσεως ποικίλλουν από 0—25 βαθμούς. Απαιτείται, προσθέτως, σχετική υγρασία από 80—100 βαθμούς.

δ) Προοδευτική μηχανοποίηση και ορθολογιστική οργάνωσις τῆς ἐργασίας. Αὗται συνδέονται στενῶς και ἐξωφτώνται από τὴν πρόσδον τοῦ ἐξηλεκτροισμοῦ τῆς Πειραματικῆς Ζώνης.

Κατὰ τὴν παροῦσαν κατάστασιν εἰς ὅλα τὰ τυροκομεία ἡ ἐργασία διεξάγεται ἐξ ὀλοκλήρου διὰ τῆς χειρός. ἡ δὲ τεχνικὴ κατάρτισις τῶν τεχνιτῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ στοιχειώδης. Μόνον ἡ μηχανοποίησις θὰ προακήσῃ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς.

Ἡ μηχανοποίησις ἐπίσης θὰ ἀποτελέσῃ παράγοντα, ὁ ὁποῖος θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν τυρῶν, θὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀγρότας ἀπὸ τὰς πλέον σκληρὰς ἐργασίας, θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν οὐθύνωσιν τοῦ ὠραρίου ἐργασίας και θὰ ἐπιυξήσῃ εἰς ἀξιοσημείωτον βαθμὸν τὴν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας. Ἐν συνεχείᾳ, τὸ σπουδαιότερον ἐπίτευγμα τῆς μηχανοποιήσεως θὰ εἶναι μίᾳ σημαντικῆς ὑποτιμήσεως τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς.

Ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν προαναφερθεισῶν συστάσεων (χρῆσις καλλιεργειῶν, κλιματισμὸς τῶν χώρων, μηχανοποίησις) διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ τυροκομείου Καλπακίου, ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον πολλῶν συζητήσεων μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων.

2) Μέτρα γενικῆς φύσεως και σταθεροποιήσεως.

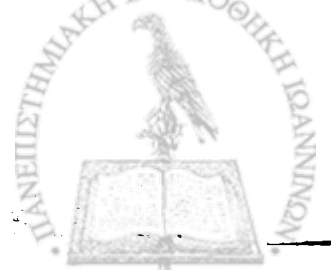
α) Ἡ πρακτικὴ κατάρτισις τοῦ προσωπικοῦ τῶν νέων τυροκομείων.

Ἡ παρασκευὴ τυρῶν ἐν Ἠλείῳ θὰ μεταπηδήσῃ ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς χειροποίητου και βιοτεχνικῆς μορφῆς, εἰς τὸ στάδιον τῆς μηχανοποίητου και ἡμιβιομηχανικῆς τοιαύτης. Θὰ δημιουργηθοῦν νέα προβλήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπαιτήσουν μίαν συμπληρωματικὴν πρακτικὴν τεχνικὴν κατάρτισιν τοῦ προσωπικοῦ πλαισιώσεως τῶν τυροκομείων. Ἡ κατάρτισις αὕτη θὰ στορέσῃ κυρίως εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς χρήσεως τῶν μηχανῶν. Λόγω τοῦ ἐπείγοντος τῶν ἀναγκῶν, ὁ ταχύτερος και ἀποτελεσματικώτερος τρόπος ἐκπαίδευσως και ὁ πλέον οἰκονομικὸς εἶναι ἡ ἐπὶ τινᾶ χρόνον ἀποστολὴ τοῦτων πρὸς μετεκπαιδευτοὺς εἰς μηχανοκίνητους τυροκομικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Πράγματι, ἐν στάδιον μετεκπαιδύσεως διαρκείας ἔξ μηνῶν εἰς μίαν ἡμισεμῆ σιγχρονισμένην ἐπιχείρησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ, τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος πρὸς τὰς ἰδρυθσομένας ἐν Ἠλείῳ, θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἄριστα ἀποτελέσματα. Τὸ τέλος τῆς μετεκπαιδύσεως, θὰ ἦτο εἰς ταῖον, νὰ συνδιασθῇ με μίαν ἐκπαιδευτικὴν παραμονὴν μερικῶν ἐβδομάδων εἰς μίαν τυροκομικὴν σχολὴν. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν μετεκπαιδευομένων εἰς τὰ ἐργοστάσια, οὗτοι θὰ σιτίζονται και θὰ στεγαζονται εἰς αὐτά.

Διὰ τὴν πραγματικοποίησιν αὐτῆς τῆς μετεκπαιδευτικῆς προσπαθείας ἡ τελεία γῶσις τῆς γλώσσης δὲν εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀντιθέτως διως, οἱ μετεκπαιδευόμενοι, πρέπει νὰ εἶναι πεπειραμένοι τυροκομοί, νὰ ἔχουν θεωρητικὰς γνώσεις τοῦ ἐπαγγέλματος και μερικὰ ἔτη πρακτικῆς ἐξασκήσεως, οὕτως ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνονται ἐμέσῳ ὅσα πρόκειται νὰ ἴδουν. Ἡ ὡς ἄνω ἐκπαιδευσις θὰ ἀποβλέπῃ κυρίως εἰς τὸ νὰ συνηθίσουν οὗτοι τὸν χειρισμὸν τῶν μηχανημάτων και εἰς τὸν ορθολογικὸν τρόπον ἐργασίας, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέσκει ἰδίως, τὴν ἐξάλειψιν τῶν κοπιῶδων ἐργασιῶν, τὴν μείωσιν τῶν μετακινήσεων και τὴν χρησιμοποίησιν συγχρόνων μεθόδων καθαρισμοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΣΤΑ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Τ Η Σ Ξ Ε Ν Η Τ Ε Ι Α Σ

Σὲ δὺὸ σειρὲς μονάχα
κι' αὐτές, μὲ τὰ μικρὰ γραμμένες
κάπου ἐκεῖ παράμερα
πὸν ἓνα φτηνὸ λαστέξ
ξυπνάει τὴ λάγνα ὁρμὴ
διαβίσαμε τὴν εἶδηση αὐτή :
— «Εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Saleroi
θεωρεῖται ὀριστικὰ ἀπωλεσθεῖς
καὶ ὁ Ἕλληνας μετανάστης Κ. Π.
ἐτῶν τριάντα ὀκτώ».

Ἦταν ἀπόγεμα τῆς Κυριακῆς
κι' ἔπαιζε ἡ μουσικὴ
στὴν κεντρικὴ πλατεῖα
ἓνα χαρούμενο σκοπὸ
νὰ ἰδοῦν οἱ μάνες, τὰ παιδιὰ
τὰ φουσκωμένα μάγουλα
τοῦ τρομπετίστα
καὶ τὰ χρυσᾶ σειρήνια.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῦ τὸν γνώρισα.
Μπορεῖ καὶ νὰ βρεθῆκαμε μαζὺ
στοὺς στοιχειωμένους τόπους
ἓναν καιρὸ,
πὸν κάτσαμε γυμνοὶ στὴν καταγίδα
μὲ συντροφιά τὰ κύματα στὰ πόδια μας
καὶ τὰ πικρὰ τοῦ τόπου μας τραγούδια
ὅπως κυτιάζαμε
μὲ δάκρυα στὰ μάτια
τ' ἄσπρα φτερὰ τῶν γλάρων.

Νᾶτανε τάχα
στοὺς βοάχους τοὺς φαιούς,
πὸν ἤρθαμε χωρὶς λουλούδια,
βουλιάζοντας στὰ χιόνια,
βουλιάζοντας στὴν κόκκινη γραμμὴ
τοῦ αἵματος
Καὶ σκύψαμε στὶς κούες βλεφαρίδες
καθὼς ἀνέμιζαν τὰ ὄνειρά μας
στὴν αἶχμὴ τῆς ξιφολόγῃς,
ἐκεῖ ψηλὰ στοὺς οὐρανοὺς
τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ἄξενους

μέ συντροφιά τὰ λαβαρά μας
 —τοῦ Σολωμοῦ τοὺς Ὑμνους
 καὶ τὶς ᾠδὲς τοῦ Κάλθου,
 καθὼς αὐλάκωνε ἡ θύελλα
 τὸ πρόσωπό μας;

Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίποτε σχεδόν,
 τὰ μάτια τον μονάχα,
 πέλαγος γαλάζιο
 κι' οἱ πόθοι ν' ἀρμενίζουνε στὴν πλώρη
 δταν ἐμίλαε,
 παντέχοντας μιὰν Ἐνοιξη.
 νάρθοῦν τὰ χελιδόνια
 χιλιάδες πεταλοῦδες
 κάτω στὸ νερόμυλο
 κι' ἡ μέλισσα νὰ ξεκουράζεται
 στὴν ἀνοιγμένη του παλάμη.

Ἄπόψε
 μᾶς ἔφερε θροῖζοντας ἡ νύχτα
 ὀλόγυρα στὴν ἀναμμένη λάμπα,
 τὶς μνηῆμες τῶν περασμένων χρόνων
 νὰ στήσουνε χωρὸ
 στὶς ἀνοιχτὲς σελίδες τοῦ βιβλίου,
 ὅπως ἀκούεται οἱ γὰ
 μιᾶς ἄλλης μουσικῆς
 ἕνας ἀλλόκοτος σκοπός,
 ὁ θοῆνος τῆς μητέρας
 τῆς ἀγνωστῆς μητέρας
 στὸν ἔρημο σταθμό.

ΓΙΑΓΚΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ

Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Μιά μόνη νύχτα έμεινα σέ τούτη τήν έπαρχιακή πόλη, μιá νύχτα και δυό μέρες ώσπου νά τελειώσω τις δουλειές μου. Τι μιζέρια! Μεγάλη μιζέρια. Προτιμότερο νά μ'ην έρχόμουν. Στά καταστήματα, στις λαϊκές αγορές, στις φυσογνωμίες τών έμπόρων και τών πελατών... Τό βλέπεις... τό αισθάνεσαι... Βέβαια κι' ή 'Αθήνα δέν πάει πίσω, μόνο πού στήν πολυάνθρωπη, πολυτάραχη, πλανεύτρα πρωτεύουσα, τούτη ή μιζέρια δέ φαίνεται. Στενοχωρημένος γιά τά τόσο φτωχά αποτελέσματα, φόβιος από τήν κούραση, έφτασα άργά στο ξενοδοχείο και ζήτησα τό κλειδί του δωματίου μου. "Έλειπε. Τό πήρε έ άλλος, μου είπαν, πού πέρασε νωρίτερα. 'Ο άλλος; "Άς ύψεται τό πανηγύρι. "Αναγκάστηκα νά δεχτώ μέ άλλον γιάτι μοναχικό δέν ύπρχε. «Πρέπει νάσαστε ευχαριστημένος πού δρέθηκε κι' αυτό», μούχε πει ό ξενιδόχος διαβάζοντας τή δυσφορία μου. "Ένα κρεβάτι μέσα σ' ένα δίκλινο δωμάτιο είναι λαχειό. "Απόψε μόνο τρίκλινα και τετράκλινα διαθέτουμε». "Ω! ευχαριστημένος! Νά δ-ύμε τώρα άν θά μπορέσωμε ν' άγνωήσουμε τήν παρουσία αυτού του άλλου ώσπου νά μάς πάρει ό ύπνος. Μπά! Είμαι τόσο κουρασμένος!

"Εσπρωξα τήν πόρτα.

Ευεργετικό φεγγάρι. Δέ σκόπευα νά γυρίσω τό διακόπτη. Θά προχωρούσα φαχτά, θά σκουντουφλούσα στην καρέκλα και θά ξυπνούσα ίσως τόν κοιμισμένο, χωρίς τό λιγοστό σου φώς. Κι' όμως σήμερα σιλογιζομαι πώς τό σκοτάδι θάταν προτιμότερο. Θά γδυνόμουν χωρίς νά δροσίω τό πρόσωπο και θάπεφτα νά θυσιιστώ στον ύπνο του δικαίου. Μ' άλλιμονο. Χάρη στο λιγοστό σου φώς, ξεχώρισα όσα στάθηκαν ά-

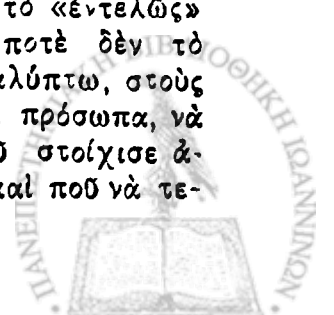
φορμή νά ξανάρθουν μπροστά μου τά σκοτεινά περασμένα...

Ζωγραφιστές στον τοίχο; "Όχι, πραγματικές μπότες. "Ένα ζευγάρι ψηλές, πέτσινες, ξασπρισμένες μπότες, ξαπλώνουν λοξά τή σκιά τους, στο πάτωμα. Πόσον καιρό είχα νά δώ τίτσια ξορκισμένα ποδήματα; "Από τότε πού είταν ό φόβος κι' ό τρόμος τών 'Αθηναίων. Μά όχι... Τούτες οι μπότες δέν είναι γερμανικές. Είναι κάτι κοινές μπότες σαν εκείνες πού φορεύσε ό καταραμένος σκοπευτής τής ψηλής ταράτσας. Φοράνε λοιπόν και σήμερα τέτοιες μπότες; Και ποιοι—ποιοι τάχα τις φοράνε;

"Ο άλλος, είταν ένας λιγνός άντρας πού κοιμόταν ανάσκελα. Πρέπει νάταν ψηλός γιάτι τά πόδια του—κάτι πόδια σά μνήμα μικρού παιδιού—έχασκαν όξω από τά πόδια του κρεβατιού κι' έδειχναν τις πατούσες του.

"Αχροπατώντας προχώρησα σ' άριστερό κρεβάτι, μά μ' όλη μου τήν προσπάθεια δέν κατόρθωσα νά μή ρίξω μιá κλεφτή ματιά στο πρόσωπο του κοιμισμένου. Νομίζω πώς κι' αυτές, μόλο πού φαινόταν βυθισμένος, τό ίδιο έκανε: Μισοάνοιξε τά βλέφαρα και τά ξανάκλεισε άμέσως. Βιάστηκα νά γδυθώ. "Έπεσα άθόρυβα, έκλεισα τά μάτια, μά ένα σωρό άπορίες και σκέψεις, άρχισαν νά με βασανίζουν.

Τούτο τό πρόσωπο πού πρόφτασα και μισοείδα, δέ μου είταν έντελώς άγνωστο. Μούρθε νά γελάσω μ' εκείνο τό «έντελώς» γιάτι στην πραγματικότητα ποτέ δέν τό είδα. "Η μανία μου ν' ανακαλύπτω, στους τέπους πού ταξιδεύω, γνωστά πρόσωπα, νά τά μπερδεύω μέ άλλα, μου στοίχισε άκριβιά. "Από πού ν' άρχίσω και πού νά τε-

λειώσω "Αν τουλάχιστον είχε ανοιχτά τὰ μάτια, μπορούσα νὰ γελαστώ... νὰ παρεξηγήσω... ἀκόμα καὶ νὰ κολαστώ. Μὰ ἔτσι; Πῶς εἶταν δυνατόν νὰ ξεχωρίσω χαρακτηριστικὰ μέσα στὸ θαμπό, στὸ πολὺ φῶς τοῦ ἀργεπορημένου φεγγαριοῦ; Φτάνει! Κοιμήσου τώρα, ταλαιπωρημένε ἐαυτέ μου.

Ὡς τόσο οἱ μπότες; Γιατί νὰ μὲ ξαφιάσουν τοῦτες οἱ κοινές καὶ ξασπρισμένες μπότες; Κι' ἂν ἀκόμα δὲν πρόφταινα νὰ κοιτάξω τὸ πρόσωπο, ἢ μνήμη, μόνο μὲ τίς μπότες, θὰ μεῦφερνε πάλι τὴ σκοτεινὴ φυσιογνωμία τοῦ σκοπευτῆ—γιατί αὐτόνε μεῦφερε—πού εἶχε δράσει στὴν τάρατσα τοῦ γειτονικοῦ σπιτιοῦ.

Δὲ μπόρεσα ν' ἀνθῆξω. Γιὰ μιὰ στιγμή ἀνοιξα τὰ μάτια καὶ τὸν ξανακοίταξα. Σαράντα πέντε ὡς πενήντα... Ἐνας μούργος μὲ πολλὰ σκιὰς στὰ μάγουλα καὶ στὸ μέτωπο καὶ μὲ πολλὰ μαλιὰ σκόρπια στὸ μαξιλάρι, τόσα πολλὰ πού θάλεγε εἰκοσιπεντάρης. Σαράντα πέντε ὡς πενήντα... Μάλιστα. Αὐτὴ τὴν ἡλικία πρέπει νὰ χεὶ σήμερα ὁ ἐλεύθερος σκοπευτῆς τοῦ μαύρου Δεκέμβρη, ὁ τρέμος τῆς γειτονίας καὶ τοῦ σπιτιοῦ πού ἔμενε.

Γυρίζω τὸ κεφάλι στὸν τοῖχο καὶ σφίγω τὰ ἐρεθισμένα μου δλέφαρα. Πολὺ ἀργά. Βλαστήμησα τὸ φεγγάρι, πιδ πολὺ δμως τὴ μνήμη μου. Αὐτὴ τὴ μνήμη πού οἱ ἄλλοι μὲς ζηλεύουν, τὴ βλαστήμησα ἀγανακτισμένος. Νάτος! Ὁλοζώντανος! Μὲ τὸ φοινικὸ δπλο στὸ χέρι, στὴ γειτονικὴ τάρατσα, σημαδεύει τοὺς ἀνύποπτους διαβάτες. Καίνας δὲν τὸν γιῶριζε πρὶν ἀπὸ τὸ Δεκέμβρη καὶ κανένας δὲν ἔμαθε τί ἀπόγινε μετὰ... «Ἐνας καινούργιος νοικάρης», εἶχε πεῖ ἡ νοικοκυρά του, οσπισμένη ἀπὸ τὸ ὄφρος καὶ τὸ ἀνάστημά του. Πολὺ ψηλός, μὲ ὄμους τετράγωνους, μὲ μάτια γαλανὰ καὶ ψυχρὰ (ἄχι νὰ μπορούσα νὰ δῶ τὸ χρῶμα τῶν ματιῶν τοῦ κοιμισμένου!), ὁ ἀντρας ἐκεῖνος, ἀνεδοκατέβαινε μὲ τὰ σιενὰ παντελόνια καὶ τίς ψηλές του μπότες, μιλοῦσε λίγο καὶ κάπνιζε πολὺ. Ὁρες ἐλάκερες παραμόνευε ἄρθιος στὸ παράθυρο κι' ἔπειτα ἔμπαινε ἀπότομα καὶ χανόταν. Μέσα ἢ ὄξω; Κανεὶς δὲ μπορούσε νὰ πεῖ. Ἡ μνήμη μου γιὰ νὰ μὲ διασχεδάσει, φαί-

νεται, μὲ φέρνει τὴ Σεσίλ, μιὰ ὄριμη Γαλλίδα, μέσα στὸ ἴδιο σπίτι, πού μὲς τὴν ἀναμπουμπούλα τὸν ἐρωτεύθηκε. Ἡ Σεσίλ, μιὰ τραγουδίστρια τοῦ καμπαρέ, ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὸν πόλεμο, εἶχε ριχτεῖ νὰ μάθει τὰ ἑλληνικὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐργαστεῖ στὴν Ἑλλάδα. Τῆς τὸν εἶχαν παρυσιάσει σὲ κάποιον γλεντάκι, ὄχι μὲ τὸ πραγματικὸ του ὄνομα ἀλλὰ ὡς... κύριο Μαντράχαλο—ἔτσι γιὰ νὰ σπάσουν κέφι. Μέσα στὴν ἀγωνιώδη σιωπὴ τοῦ ἀναγκαστικοῦ κλεισίματος, τὴν ἄκουσα μὲ τ' ἀφτιά μου νὰ τὸν φωνάζει: «Monsieur Mandrahal». Εὐθυμα πρόσωπα, εὐθυμα περιστατικά... Κι' ἔμωσ δὲ γέλασα. Ἡ κωμικὴ σοβαρότητα τῆς ξεινικῆς προσφοράς δὲ μ' ἔκανε καθόλου νὰ γελάσω. Ὅταν στὴ μέση τοῦ δρόμου, εἶδα νὰ πέφτουν νεκροί, χτυπημένοι ἀπὸ τὸ βόλι του, ζαλισμένος, ἀνέβηκα στὴ δική μας τάρατσα νὰ τὸν περιεργαστώ. Μὰ χτυποῦσε κρυμένος πίσω πού κάτι ξύλα καὶ ντενεκέδες καὶ δὲν εἶδα παρὰ τὸ χέρι καὶ τὸ φοινικὸ του δπλο. Ἡ περιέργειά μου, εἶνα κράμα φόβου καὶ μίσους, μεγάλωσε, τὴν ἡμέρα πού κιντύνεψα ἐγὼ ὁ ἴδιος. Εἶχα βρεῖ νὰ ψωνίσω στὸν ἀντικρυνὸ μπακάλη, ἔταν ἔνωσα κάτι πολὺ ζεστὸ ν' ἀγγίζει τὸν ὦμο μου κι' εἶνα σφύριγμα στ' ἀφτιά μου. Μὰ εἶταν πολλὰ τὰ σφύριγματα στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ δὲν ἔδωσα σημασία. Σάστισα βλέποντας ἕναν καλὸ γείτονα νὰ μὲ σφίγγει στὴν ἀγκυλιά του καὶ τὸ μπακάλη μὲ τὴ νοικοκυρά μου νὰ μὲ τριγυρίζουν. Εἶχα γλιτώσει ἀπὸ τὸ βόλι τοῦ «ἀρούλληπτου». Πιὺ νὰ φανταζόταν ὁ καλὸς μου γείτονας, πού νάξερει! Ὡς πρὺ νὰ γυρίσω στὸ σπίτι, μεῦφεραν τὰ θλιβερὰ μαντάτα. Μιὰ σφαῖρα πού προσριζόταν γιὰ τὸν ἰδιοκτήτη του γωνιακοῦ ἀρχοντικοῦ—φαντικὸ ἀγγλόφιλο—βρῆκε τὴ γυναικούλα του. Ξαναβλέπω μπροστά μου τὰ μισάνοιχτα γυάλινα μάτιας τῆς, τὰ πυκνὰ μακρὰ μαλλιά τῆς, τὸ ἤρεμο πρόσωπό τῆς, καὶ τὰ ὄρατα ἀστραφτερά τῆς δόντια. Ἡ σφαῖρα τὴν εἶχε βρεῖ στὸ στήθος. Στίς πόρτες καὶ στὰ παραθύρια, κάτι γυναικοῦλες πού τὴν εἶχαν γνωρίσει παιδί, κουνούσαν ρυθμικὰ τὸ κεφάλι μουρμουρίζοντας κάτι σὰ νὰ τὴ μοιρολογούσαν. Ἐπειτα ἀλαφιασμένες, γύριζαν τὰ μάτια ψηλὰ στὴν

ταράτσα μή τολμώντας νά σέ καταραστούνε «Monsieur Nandrahah». Πίσω... φύγετε δλοι... άφίστε με...

Άνεμίζω τò χέρι, κάτω στροφή, μά πού νά ήσυχάσω.

Τò ρουθούλιμα τού κοιμισμένου μ' ένο νοχλεί. Τάχα κοιμάται ή ρουθουνίζει ξύπνιος; Ξύπνιος πρέπει νά ναι. Γιατί άν πραγματικά κοιμόταν, θά ροχάλιζε. "Α! πόσο έχω δίκιο! Ξαφνικά σηώνεται, πηγαίνει στο νιπτήρα, γιομίζει ένα ποτήρι νερό και τò κατεβάζει με γουργουρητά.

"Ανοιξα τὰ μάτια και στο φώς τού φεγγαριού πού είχε δυναμώσει, τόν ξανακοίταζα. Τò ίδιο άνάστημα.. τò ίδιο κεφάλι μά διόλου ηλικιωμένος. Μιά στεγνή κι' άνέκφραστη φυσιογνωμία-ένας άλλος άνθρωπος. Καλλίτερος. Μπάλ σκοτίστηκα. Φτάνει πού δέν είναι κείνος δ... χαμένος φονιάς. Στράφηκα πάλι σιόν τοίχο-άνακουφισμένος. Κουκουλώνομαι με τò σεντόνι μά τὰ ρουθουνίσματα του φτάνουν στ' άφτιά μου, λές κανονικό ροχαλητό. Φούντωσα. Αίστάνομαι τήν άνάγκη νά πάρω άέρα... νά καπνίσω ένα τσιγάρο. Πετάγομαι δρθιος και βγαίνω στο χώλ.

Πέφτω σέ μιá καρέκλα και άερίζομαι με μιá έφημερίδα πού θρήκα στο τραπέζακι. Τò ρολόι κείνη τή στιγμή. Χτυπάει μιá και μισή. Μόνος; Κι' έγώ νόμιζα πώς κόντευε νά ξημερώσει. Δέν είμουν μόνος. Κάτι άργοπορημένοι ταξιδιώτες, μιá οικογένεια, περεμένουν τόν καμαριέρη νά τούς τακτοποιήτει. Στο «τετράκλινο» βέβαια, στοχάζομαι, πού διαθέτει άκόμα δ ξενοδόχος. Είχα φαίνεται αναστατωμένη τήν δψη, γιατί μόλις με είδαν, πατέρας και γιός, χρομοέλασαν με συμπάθεια.

—Καταλαβαίνω, είπεν δ πατέρας καλοκάγαθα. Πάσχετε από άγρύπνια, ύπομονή.

Κούνητα, άδριστα, τò κεφάλι.

—Κι' έμεις από κούραση, είπε ή γυναίκα του παίρνοντας θάρρος. Τι τραθήξαμε.

Άπό τò ά ξενοδοχείο στ' άλλο. "Ολα γιομάτα τέτοιο πανηγύρι ά; μάς έλειπε. Φανταστείτε, σέ κάποιον άπ' αυτὰ μάς πρότειναν νά μάς δάλουν καρέκλες στο χώλ. Νά μάς κοιμήτουν δηλαδή σέ καρέκλες και νά πληρώσουμε όσο για ένα μεγάλο

δωμάτιο. "Αν είναι ποτέ δυνατό. "Ο άντρας μου, άπελπισμένος, είταν έτοιμος νά δεχτεί όταν ένα καλό παιδι μάς μίλησε για τούτο δώ τò ξενοδοχείο. Φτάσαμε τσακισμένοι.

Δέ βλέπουμε τήν ώρα νά πέσουμε, πρόσθε πάλι, δ πατέρας.

Περίμενα νά λάδω τò λόγο ή θυγατέρα, μιá νοστιμούλα με κάτι μεγάλα νυσταγμένα μάτια, μά τίποτα. Καθόταν με σταυρωμένα χέρια και κάθε τόσο γύριζε τò κεφάλι στο δάθος τού διαδρόμου προσμένοντας νά φανεί δ καμαριέρης.

Με τή σειρά του δ γιός, ένα παλικάρι είκοσιτριών ως είκοσιτεσσάρων, ρώτησε:

—Πάσχετε άλήθεια από άγρύπνια; "Οχι; Τότε γιατί βγήκατε τέτοιαν ώρα στο χώλ;

—Για νά μάθω τίποτα νέα από τò πανηγύρι. Πρέπει νά σάς πώ πώς έγώ δέν ήρθα για τò πανηγύρι. Δέν ήξαιρα καν δτι πανηγυρίζουν σήμερα.

—Κόσμος πολός, λέει δ πατέρας, παρα πολός. Δέν είδα όμως κέφι δπως πέρσι και πρόπερσι. Και δέν ύπάρχει κέφι γιατί φέτος λείπει τò παραδάκι.

—"Οχι όμως κι' από τούς ξένους, συνεχίζει δ γιός. Γιατί ξεχώρισα κάμποσους ξένους. Κι' οί πιδ πολλοί ξόδευαν, ξόδευαν.

—Τι λογής ξένοι;

—Τουρλού-τουρλού. Κερνούσαν τόν κοσμάκι κρασί και μοίραζαν τσιγάρα. Ένας-δύο μάλιστα και τυπωμένα χαρτιά. Τώρα μετανιώνω πού δέν πήρα νά διαβάσω τί έλεγαν.

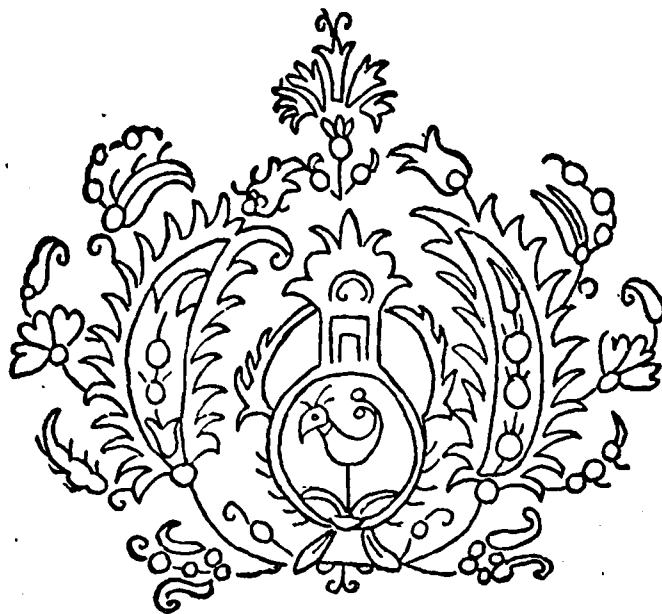
"Ο καμαριέρης πρόβαλε πατώντας στα νύχια και τούς έκανε νόημα νά περάσουν. Πρώτη σηκώθηκε ή θυγατέρα. Άνοιγόκλεισε τὰ βλέφαρα, έριξε μιá έξεταστική ματιά στο πρόσωπο και τίς πιτζάμες μου, καληνύχτησε νυσταγμένα και προχώρησε στο διάδρομο χωρίς νά λύσει τὰ χέρια της. Τήν άκολούθησαν κι' οί άλλοι με χασμουρητά. Είχα κάπως καλμάρει και γύρισα κι' έγώ στο κρεβάτι μου.

Ούτε και τώρα δέ γλάρωσα. Τώρα με συνοδεύει ή οικογένεια, οί κουβέντες, οί ξένοι. Γιατί κερνούσαν, έτσι χουβαρντάδικα, τόν κοσμάκη; Τάχα από καλωσύνη ή έπειδή μέθυσαν; Τò άργοπορημένο και ά-

μελιχτο φεγγάρι, σιγά-σιγά, άπλωσε στο παρκέ τὸ κίτρινο χαλί του. Οί έλεεινές μπότες, κοντὰ στὴν πόρτα, εἶναι πραγματικότητα. Ἄλλὰ καὶ μιὰ ἐξήγησι γιὰ τὸ άτομο τοῦ κοιμισμένου: ξένος; Σέρβος, Γερμανός, Ρώσος ἢ ἓνας ταξιδεμένος Mandralai; Συμαζεύομαι... γίνομαι κουβάρι, στὸ κρεβάτι. Οὔτε νὰ σηκωθῶ μπορῶ, οὔτε νὰ φύγω Μὰ κι' ἂν μποροῦσα ποῦ θὰ τριγυροῦσα τέτοιαν ὥρα μὲ τὴ βαλιτζα στὸ χέρι; Θὰ μ' ἔπαιρναν γιὰ ὑποπ.ο. Καὶ θὰ μὲ κουδαλοῦσαν στὸ τμήμα.

Ξανακουκουλώνουμαι, στίθω τὰ βλέφα-

ρα καὶ προσμένω τὸν ὕπνο καὶ τὴν ἀνυπαρξία. Ἦρθε ἡ ἰάρκη. Δὲν ἀκούω καὶ δὲ νιώθω τίποτα. Ὡς τόσο φτάνουν στ' ἀφτιά μου οἱ χτύποι τοῦ ρολογιοῦ, ἀδυνατισμένοι καὶ σιγανοί. Τόσο σιγανοί σὰν ἀνάμνηση. Ὅταν ἀνοιξα τὰ κοκαλιασμένα μου βλέφαρα, τὸ κίτρινο χαλί, δὲν ὑπῆρχε πιά. Ἐλαμπε τὸ ἄλλο, τὸ χρυσὸ ποῦ ἔστρωσε ὁ ἥλιος. Γύρισα περίεργος καὶ φοβισμένος. Στὸ ἀντικρινὸ κρεβάτι δὲν εἶδα παρὰ τὸ βαθούλωμα ποῦ ἀφίνει στὸ μαξιλάρι καὶ στὸ στρώμα τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ὁ ἐφιάλτης ἔλειπε.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΕΤΡΟΥ Σ. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

Η ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΙΖΟΝΤΑΣ

Θὰ σὰς διηγηθῶ σήμερα, ὅσα σὲ ἰδιαίτερες στιγμὲς μπόρεσά νὰ στοχασθῶ πάνω στὸ θέμα τῶν σχέσεων τῆς Οὐσίας μὲ τὴ Μορφή στὴν ποίηση.

Ἀρχικά, ἔδωκα δικές μου διαισθήσεις, ἀργότερα μελέτησα καὶ ξεχώρισα τὶς ἀπόψεις κορυφαίων προσωποποιήτων πάνω στὸ πρόβλημα.

Τὸ πρόβλημα; ναί! ἂν δὲν ὑπάρχει σὲ ἄλλες χῶρες ἓνα τέτοιο πρόβλημα, στὴν Ἑλλάδα μας τὸ εἶδα ζωντανό, σπαρταριστό, τὸ πρόβλημα τῆς Οὐσίας γενικώτερα στὴ ζωὴ τῶν Γραμμάτων μας.

Τὸ εἶδα τέτοιο, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸ τὸ βλέπω ἀκίνητο καὶ νεκρωμένο μέσα στὴ συνήθεια. Ἐχομε συνηθίσει, ἀπὸ μακριὰ «μεσογειακὴ» πορεία καὶ ἀκόμα ἀπὸ μιὰ κεκτημένη ἀκίνησιά τῶν βυθῶν, σὲ μιὰ ἀρέσκεια μορφῆς, ἢ ὅποια στὰ χρόνια μας, στὴ σύγκρισή μας μὲ ἄλλους σύγχρονους λαούς, τείνει νὰ φανεῖ ἐπικίνδυνη. Σὲ πολλὰ καθυστεροῦμε, χάσαμε πειὰ τὸ λεωφορεῖο: ἐπιμένουμε στὴν ἀρέσκεια «λεκτικῆς μαγείας» στὴν ποίηση ἐπιμένουμε στὴν ἀναζήτησι «ἀρχιτεκτονικῆς» καὶ «χαρκτηρῶν», στὴν πεζογραφία. Ὡς πότε;

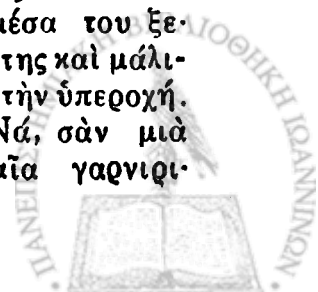
Στέκουμαι ἀπορημένος, στέκουμαι μελαγχολικὸς μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἔλλειψη μιᾶς φωτεινότερης ἀναγνώρισης τοῦ σύγχρονου ὑπερῆλληνικοῦ ὁρίζοντα. Σὲ πολλὰ ἄρχισε νὰ γίνεται, ἓνας ἄγονος ὁμως διαφωτισμός. Ὡστόσο, μιὰ κριτικὴ βαθύτερη τῆς καθυστερημένης βιοθεωρίας μας, ὅπως εἶχε ἀρχίσει νὰ χαράζει μὲ τὸν Φ. Πολίτη, πὶδ ἀνήσυχη ὁμως, πὶδ ριζοσπαστικὴ, δὲν τὴ βλέπω. Μιὰ γενικώτερη ὄθηση πρὸς τὴν ἀνανέωση καὶ τὸν οὐσιαστικώτερο συγχρονισμό μας, ὄχι διὰ μέσου τοῦ ταχυδρομείου, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὰ ἴδια μας σπλάχνα. Ἐνα ἑλληνικὸ Sturm und Drang.

Ἡ φωνή μου αὐτὴ εἶναι φωνὴ εἰλικρινῆς. Εἶθε νὰ ἔρθει ἡ ὥρα, πὸν μιὰ φτωχὴ σάλπιγγα θὰ γκρεμίσει ἓνα τεῖχος.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΕΣ ΠΝΟΕΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ.

Ὁ Πλάτων εἶχε ἀνεβάσει τὴν Ἰδέα ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανὸ, ἐνῶ εἶχε ἀφήσει κάτω γιὰ τροφὴ τῆς γῆς τὸν αἰσθητὸ κόσμον. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀρχαῖος, πὸν ἔκαμε συνείδηση τὸ γεγονός, ὅτι τὸ πνευματικὸ κάλλος κεῖται κάπου ψηλότερα ἀπὸ τὸ αἰσθητό. Αὐτὸς ἔφρασε στὸ σημεῖο νὰ περιφρονεῖ τὴν ὁμορφιά σὰν ὁμορφιά—ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα τὴν Τέχνη ἀπὸ τὴν Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη—καὶ μάλιστα τὴν πὶδ αἰθεριωμένη μορφή της, τὴν ποίηση. Ἐλεγε, ὅτι ἡ τέχνη μᾶς κατεβάζει στὸν αἰσθητὸ κόσμον, ἐνῶ ὁ κόσμος δὲ σώζεται σὰν ἀξία, παρὰ ὅταν ἀπὸ μέσα του ξεπηδάει κάτι τὸ πνευματικὸ, ἢ Ἰδέα, πὸν μᾶς ἀνυψώνει ὡς τὸν ἑαυτὸ της καὶ μάλιστα, ὅτι τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο ἔχει τὴ δική του λάμψη, πὸν τοῦ δίνει τὴν ὑπεροχή.

Ἄλλὰ πῶς ἐννοεῖ αὐτὸ τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο, τὴν Ἰδέα; Νά, σὰν μιὰ πνευματικὴ ἐποπτεία. Ἐν πρώτοις, δὲν τὴν ἀντιλαμβάνεται σὰν ὥραϊα γαρνιρι-

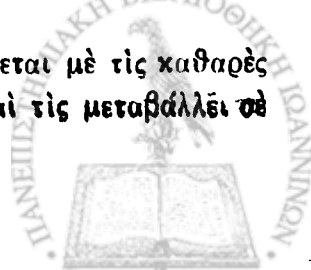
σμένο σύστημα καθαρῶν ἐνοιῶν, ἀλλὰ σὰν κάτι, πού ἐκκολάπτεται σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, γιὰ ν' ἀνέβει τὴ σκάλα τῆς διαλεκτικῆς, καὶ νὰ ζήσει τελικὰ τὴν αὐτὴν σφαῖρα τοῦ πνευματικοῦ αἰθέρα. Ἡ διαλεκτικὴ εἶναι μιὰ κλίμακα, πού μᾶς φέρει διαρκῶς ψηλότερα, πρὸς τὰ ἀόλυτα ὕψη.

Αὐτὸς ὁ πνευματικὸς αἰθέρας: ὡστόσο, λογίζεται πάντα ἐνωμένος μετὴν ἀρχική του κοίτη, τὰ πράγματα. Ὁ Πλάτων ἔφτασε στὰ ὕψιστα στρώματα τῆς πνευματικότητας, χωρὶς νὰ ξεχνᾷ ποτὲ τὴν ἀρχικὴ πηγὴ τους. Εἰπώθηκε, ὅτι γιὰ τὸν Πλάτωνα «οἱ πηγὲς τῆς ἀληθινῆς σοφίας (τῆς πνευματοποίησης τῶν δεδομένων τῆς πραγματικότητας) δὲν ἔγκειται στὴν ἀφηρημένη, τὴν ἐννοιολογικὴ με ἀτόπιση τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ στὴν ὀρθὴ καὶ βαθιὰ ἐποπτικὴ ἀντίληψη τοῦ Κόσμου».

Ἴδου τώρα, ψυχολογικὰ πῶς προβάλλει ἔμπρὸς μας ἡ δικαίωση τοῦ τρόπου ἀντίληψης τῆς Πλατωνικῆς πνευματικότητας: ἂν οἱ ἐποπτεῖες ἔχουν δυὸ μορφές: τὴν κατ' αἴσθησιν καὶ τὴν πνευματικὴν, ἡ πνευματικὴ ἐποπτεία εἶναι ἡ βιθύτερη ἐπεξεργασία ἑνὸς προσωπικοῦ κατ' αἴσθησιν βιώματος. Ἡ ἐπιξεργασία αὐτὴ ἀποβλέπει στὸ νὰ διαπεράσουμε τὸ ἔξωτερικὰ ἀντιληπτὸ περιβῆμα ἑνὸς πράγματος καὶ νὰ εἰσχωρήσουμε στὸ βάθος του, ἕως ἐκεῖ, πού ἡ αἰσθητότητα φαίνεται ἀπ' ὡς σὰν συνοδευτικὴ περιβάλλουσα σκιά. Εἰσχωροῦμε σ' αὐτὸ τὸ βάθος ἐλαυνόμενοι ἀπὸ κάποια ἀνησυχία, ἔφεση, πόθο, ὀδιση νὰ τὸ ἐννοήσουμε δηλ. νὰ τὸ κάνουμε ὀλοκληρωτικὰ δικό μας. Ἡ ἀνάγκη, πού αἰσθανόμεσθε γιὰ μιὰ βαθύτερη ἐπεξεργασία εἶναι ἕνας ἔρωτας, πού ζητᾷ τὴν πλήρη κατάκτηση τοῦ ἀντικειμένου. Θέλουμε, «ἔρωτευμενοι μετὸ πρᾶγμα», νὰ τὸ ἀγκαλιάσουμε ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, ὡσότου τὸ κάνουμε ὀλοκληρωτικὰ δικό μας καὶ σὰν σῶμα καὶ σὰν ψυχὴ καὶ σὰν μυστήριον. Ἡ ἔφεσή μας αὐτὴ πιστεύουμε, πῶς πηγάζει ἀπὸ κάποιο κενόν, πού ἔχουμε μέσα μας καὶ θέλουμε νὰ τὸ αἰσθανθῶμε πλήρες. Πλήρες εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὅταν, ἔκτος ἀπὸ τὴ γεύση του μετὴν αἰσθησιν, τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὸ χῶμα, τὴ γεύση—κάνουμε δικό μας τὴν βαθύτερο πυρῆνα, τὴν «οὐσία» του. Ὁ Πλάτων λέει, πῶς κάθε ἄνθρωπος καὶ ἰδ αἴτερα ὁ δημιουργός, πάνω στὴν ὥρα τοῦ ἔργου του, συνθέτοντας κάτι, δηλ. δημιουργώντας το ἔχει καταληφθῆ ἀπὸ τὴν Ἰδέα τοῦ πράγματος, δηλ. ἐπαναφέρει σὴ μνήμη του τὴν ἀρχέγονη, τέλεια, ἀκέραια μορφή, τὸ ἀρχέγονο «εἶδος», τὴν Ἰδέα τοῦ πράγματος καὶ κάω ἀπὸ τὴν ἐπήρεια αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ὀπτανίας «δημιουργεῖ» κάτι, πού ἀπο εἰεὶ τὴν ἀνάμνηση μόνο τοῦ τελείου, πού βρίσκεται μόνο στὸν χῶρο τῶν Ἰδεῶν. Γι' αὐτό, ποτὲ ἕνα ἔργο ἀνθρώπινο δὲ θὰ εἶναι τέλειον, ὅπως καὶ ποτὲ ἡ σύλληψη μᾶς ἐννοίας ἰήινης δὲ θὰ εἶναι τέλεια, διότι τέλεια εἶναι μόνο ἡ ἰδεατὴ μορφή, πού ζῆ ἐκεῖ, στὸ χῶρο τῶν Ἰδεῶν.

Κάθε πρᾶγμα, κάθε δημιουργημα τοῦ ἀθρώπου εἶναι ἀτελές, διότι εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ τελειότητα, τὸ Ἀπόλυτον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ δημιουργήσῃ τὸ Ἀπόλυτον κάλλος. Ὅπως ὁ καλλιτέχνης ἔξε ἔρου φονερώνει τὴ ζωὴ του, προσφέρει τὴ ζωὴ του θυσία σ' αὐτὸ τὸ ἰδανικόν, νὰ πλησιάσῃ τὸ Ἀπόλυτον κάλλος. Ὁ καλλιτέχνης, ἐρᾷ τὴ βαθιὰ γνώση τοῦ πράγματος, τὴν ὑπέρβουση τῆς ἀπλῆς ἐμπειρίας, ἐπιθυμεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν αἰσθητὸν τὸν πνευματικὸν κόσμο, νὰ ἀγκαλιάσῃ τὴν Ἰδέα, τὴν Οὐσία Τὸ μέσον, πού μεταχειρίζεται, εἶναι ἕνας φιλοσοφῶν—ὄχι ὅμως φιλοσοφικὸς λογισμὸς, ἕνας πνευματικὸς λογισμὸς. Ὅπως ἡ φιλοσοφία, ἔτσι καὶ ὁ ἀτομικὸς πνευματικὸς ἀνθρώπος ἐπιζητῶν—κινδυνεύουν ἀσέμεια ζωῆς καὶ θά αἰτου—ἀντιζητῶντας τὸ ἀκριβὲν στοιχεῖον ἑνὸς «πράγματος». Ὅπως ἡ φιλοσοφία ζητᾷ τὴν ἀπελευθέρωση, τὴν «ὑπέρβουση» ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ, σταθμητὰ, μετρητὰ στοιχεῖα τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ἴδιον καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ καλλιτέχνη, πού δὲ θέλει νὰ εἶναι ἀπλὸς δεξιότηχης.

Λέγουμε τὸ πνεῦμα καὶ ὄχι ἡ διάοια. Ἡ διάνοια ἐργάζεται μετὶς καθαρῆς ἐννοίας, τὸ πνεῦμα ἐργάζεται μετὶς κατ' αἰσθησιν ἐποπτεῖες καὶ τὶς μεταβάλλει σὲ

πνευματικές. Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος δὲν εἶναι φιλόσοφος, ἀλλὰ φιλοσοφῶν παραμένει τέτοιος πού εἶναι: ζητητὴς κάποιας οὐσίας, κάποιας πνευματικότηας μέσ' ἀπὸ τὰ πράγματα.

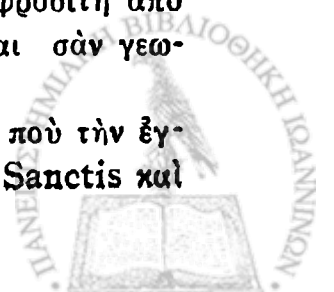
Ἔτσι καὶ ὁ ποιητὴς, εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἐπιθυμεῖ νὰ ὑπερβεῖ τὴν ἐμπειρία μὲ τὸν ἐμπράγματο λογισμό. Ὁ Πλάτων, ἓνα ἀγ. ὁ ποιητικὸ πνεῦμα, ἐπιζήτησε αὐτὴ τὴν «ὑπέρβαση», τὴν πνευματοποίηση τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ λησμονάει ποτὲ τὴ γήινη ἀφειτηρία. Ὅλα τὰ ἔργα του εἶναι διὰ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἔργα του εἶναι καὶ ποιήσῃ, στὴν ὁποία ἡ ὑπέρβαση ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὸ αἶσθημα ὅτι «μόλις πρὸ ὀλίγου» ἀφήσαμε τὸ γήινο χῶρο. Σὲ κάθε διάλογο ὑπάρχει ἓνα ὑπόστροφωμα γήινης ζωῆς, ἓνα ξεκίνημα γιὰ τὸν Πέρα κόσμο, μιὰ ὑπέρβαση καὶ μετατόπιση στὸν κόσμο τῶν Ἰδεῶν, στὸν πνευματικὸ κόσμο. Αὐτὴ ἡ μπουστά μας ἀνεπαίσθητη ἀλλὰ γῆ οὐσίας καὶ ὑπέρβαση εἶναι ἡ ποίηση. Σ' ἓνα διάλογο, διαρκῶς ἀνερχόμαστε, διαρκῶς μετατοπιζόμαστε στὸν ἀνάεσο κόσμο, πού εἶναι τελικὰ μιὰ ποιητικὴ φωταύγεια, πού μᾶς «πάει πέρα». Καὶ τώρα θυμόμαστε τὸ λόγο τοῦ Γκαίτε στὸν «Φάουστ»: «ὄλο μακρύτερα νὰ βλέπουμε, ὄλο ψηλότερα ν' ἀνιβαίνουμε». Ἴδου ἡ χρυσὴ σάλπιγγα τῆς ποίησης ἀντηχεῖ.

Πόσο γίνεται φανερὸ τώρα, ὅτι ἡ ποίηση εἶναι μιὰ ὁρμὴ γιὰ τὸ πέρα καὶ γιὰ τὸ ἄνω ἔξω ἀπὸ κάθε τεχνικὴ συνάρτηση, ἔξω ἀπὸ τὴ μορφή! Ἡ ποιήσῃ εἶναι ὁ δρόμος αὐτός, πού διανύει ἡ ψυχὴ μας πρὸς τὴ γνώση τοῦ τί γίνεται μέσα μας, καὶ ἡ ὁρμὴ νὰ φύγουμε ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας καὶ νὰ ἀγκαλιάσουμε τὸ ἀναζητούμενο ἄγνωστο, ἔστω καὶ μὲ τὴν πρόγνωση, ὅτι αὐτὸ πού ἀναζητοῦμε δὲ θὰ τὸ βροῦμε ποτέ. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἀπελλισμένη ὁρμὴ, ἡ πιὸ ὠραία καὶ μεγάλη ματαιοπονία τοῦ ἀνθρώπου. Κάποιος τὴν ὀρισε σὰ μουσικὴ, ὅπου κινοῦνται ἡχητικὲς φωνές πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις ἀναζητώντας κάτι τὸ ἀόριστο καὶ ἀνήσυχτα ἰδεολογικὸ καὶ ὑπέραντο. Οἱ ἀόριστοι καὶ ἀσύλληπτοι πόθοι, τὰ ὄνειρά μας, ὅτι μᾶς λείπει καὶ θὰ θελαμε νὰ τὸ ἔχουμε.

Εἶναι πολὺ πεζή, πολὺ ὕλική, ἡ τεχνικὴ ἀντίληψη, ὅτι «ἡ ποίηση εἶναι ἡ μορφή». Ἡ μορφή δηλ. ἡ τεχνικὴ πού καταλήγει στὴ μορφή. Ὅτι ἡ ποίηση δηλ. εἶναι ἀπλὸ ἀποτέλεσμα τεχνικῶν μέσων! Ἀποτέλεσμα συνηγήσεων, τροπικότητας στὴν ἔκφραση, δεξιοτεχνία συμπλοκῆς ρυθμῶν, συζυγία ἀπλῆ ἢ πολὺπλοκῆ ὁμοιοκαταληξιῶν, χρησιμοποίηση μιᾶς εἰδικῆς «τροπικῆς» γλώσσας, ὅπου προβάλλονται εἰκόνας, ταρομοιώσεις, «καταχρηστικὲς» ἐκφράσεις, μυθοεικόνας. Ἀφήνουμε «χαίρειν» αὐτὰ τὰ τεχνάσματα, ὄχι σὰν ἄιρηστα, ἀλλὰ σὰν ἀνεπαρκῆ ὀλότελα, διότι σ' αὐτὰ λείπει ἡ ἐσωτερικὴ φορὰ, ἡ ἀναζήτησις τοῦ ἔσω, τοῦ πέρα καὶ τοῦ ἄνω, ἡ ἀγωνιώδης ἀκόμα ἀνάγκη νὰ αἰσθανθοῦμε, ὅτι κάτι πού μᾶς λείπει, τὸ βρήκαμε ἤδη. Λείπει ἀπὸ τὴν τεχνικὴ ἀντίληψη τῆς ποίησης, ἡ πνευματικὴ τῆς δικαίωση συνδυασμένη μὲ τὴ φορὰ πρὸς τὸ ἄγνωστο, πρὸς τὸ «γαλάζιο λου' οὔδι», πού ἀναζητεῖ ὁ ἄνθρωπος στὶς ἄσπρες ἐρημιές τῆς σιωπῆς τῶν ἐσωτερικῶν του Ἄλπεων.

Ἄν πρέπει ἡ ποίηση νὰ ἔχει κάποιες τεχνικὲς προϋποθέσεις, αὐτὲς θὰ εἶναι μόνον ἡ καθαρὸτητα τοῦ χώρου συνδυασμένη μὲ τὴν ἔσχατη ἐκφραστικὴ ἀπὸρρηξία ἢ ἐνοτητα τῆς ἐσωτερικῆς, τῆς πνευματικῆς φορᾶς ἢ δύναμη γιὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴ σύλληψη τοῦ ποιητικοῦ ὁράματος, ὡς τὶς ἔσχατες δυνατότητες, ὅποτε τὸ ποίημα «τελειοῦται» ὁ ζωτικὸς τόνος, ὁ κραιθισμὸς καὶ ἡ ἔνταση τῶν μορίων τῆς ποιητικῆς ὕλης, πού μᾶς ὑπενθυμίζουν, ὅτι τὸ ποίημα ἔχει τὶς ρίζες καὶ τὴν ἀφειτηρία του στὴν ἴδια τὴ ζωὴ καὶ ὄχι στὴν ἄζωη ποιητικὴ ἀφαίρεσις: δηλ. ἓνα ὄραμα πνευματικὸ πού ἀνιδύεται ἀπὸ μιὰ ζωτικὴ στιγμή, ὅπως ἡ Ἀφροδίτη ἀπὸ τὰ παλλόμενα κύματα τῆς θάλασσας, ὄχι ἡ Ἀφροδίτη πού ὀρθώνεται σὰν γεωμετρικὴ ἀναλογία ὠραίων σχέσεων.

Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη τοῦ ποιήματος ἡ οὐσιαστικὴ, ἡ πνευματικὴ, πού τὴν ἐγκολπώθηκαν μεγάλες διάνοιες, φιλοσόφων καὶ κριτικῶν, ὅπως ὁ De Sanctis καὶ

ὁ Belinsky, οἱ φιλόσοφοι Uitz καὶ Müller—Reienfels, ἔχει τὴν ἀπώτατη ἀφετηρία τῆς ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ὁ ὁποῖος πίστευε, ὅτι πέρ' ἀπὸ τὸ γήινο σὰν ἀνώτερο στρώμα ἀτμοσφαιρας λάμπει τὸ πνευματικὸ τῶν Ἰδεῶν, ὅπως αὐτὸς τὸ ὀνομάζει, ὅπου σύγχρονα ὁ ἄνθρωπος δὲν λησμοναίει τὴ γήινη καταγωγή τοῦ ἴδιου ἑαυτοῦ του καὶ τῶν πραγμάτων.

Η ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ. Τί εἶναι ἡ ποίηση; ἓνα πολλαπλὸ καὶ ἀναπάντητο ἐρώτημα, τὴν ὀνομάσαμε ἄλλοτε. Θὰ ἐπιμείνουμε νὰ ἐπαναλάβουμε ἀκόμα μιὰ φορά τὸ ἐρώτημά μας ἔστω καὶ ἂν εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι κάτι πάντοτε θὰ λείπει καὶ στὴν πληροτέρα φαινομενικὰ ἀπάντησιν.

Ρώτησαν γιὰ τὸ ὄραϊο, τί εἶναι: τὸ ἁρμονικὸ, τὸ καλοστολισμένον, τὸ συμμετρικόν, τὸ βαθύ, τὸ ἠθικόν, τὸ ἀληθινόν; Καὶ βρῆκαν, ὅτι εἶναι κάτι ἀπ' ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ ἓνα μόνο καὶ μοναδικὸν κάτι δὲν εἶναι. Τὸ ὄραϊο εἶναι μιὰ σύνθετη ἔννοια, τῆς ὁποίας ἡ σύλληψις θὰ διαφεύγει καὶ θὰ διαφέρει κατὰ χρόνους, καὶ τόπους καὶ ἀνθρώπινες ἰδιοσυγκρασίες. Καὶ τὸ ποιητικόν; ὡς προσπαθήσουμε νὰ συλλάβουμε κάτι ἀπὸ τὸ ἐρώτημα αὐτό, πού διαφεύγει ἐπίσης σὰν κάτι σύνθετο, τοῦ ὁποίου τὰ συνθετικὰ μέρη καὶ τὶς ἀναλογίες θὰ ἀγνοοῦμε πάντα.

Ἀνατοποθετοῦμε τὸ ἐρώτημα: Τὸ ποιητικὸν τί εἶναι; θὰ ἀπαντήσουμε πρῶτα ξεγλυστρώντας: «Δὲν εἶναι πάντοτε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ὄραϊο». Ἡ ὁμορφία συνίσταται πρὸ πάντων στὴ φόρμα—ἀντίληψις τοῦ J.—M. Guyau—στὶς ἀναλογίες καὶ τὴν ἁρμονικὴν διάταξιν τῶν μερῶν. Ἐνας ἀρχαῖος ναὸς εἶχε νὰ ἐπιδείξει τὸ γυμνὸ κάλλος τῶν ἀναλογιῶν χωρὶς τὴν ἀνάτασιν, στὴν ὁποία ὀδηγεῖ τὴν ψυχὴν μας τὸ κάλλος τοῦ Γοιθικοῦ ναοῦ. Τὸ ἀρχαῖον κάλλος, ὅπου σταματοῦμε γιὰ μιὰ στιγμή, στέκεται στὴ φόρμα, τὸ ρυθμὸν καὶ τὸν τόνον. Δὲν ἐκφράζει τίποτε πέρ' ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν ὑποβάλλει τίποτε. Ἔτσι τὸ κάλλος τοῦ Παρθενῶνα ἐγκεῖται σὲ ὅ,τι ὁ καλλιτέχνης κατέστησε ὄρατον καὶ τὸ προίκισε μὲ ὄραϊες ἀναλογίες καὶ μὲ πλήρη καὶ τελειωμένην διαύγειαν τῆς παρουσίας του.

Τὸ ποιητικὸν εἶναι ὅ,τι ἀφήνεται νὰ διαφανεῖ, ὅτι ὑποβάλλεται, ὅτι περιχύνεται σὰν σκιά φωτεινὴ μὲς' ἀπὸ ἓνα σύνολον λέξεων κατάλληλα ὀργανωμένων, σ' ἓνα «μαγικόν» καὶ ὄχι «λογικόν» σύνολον. Σαφεῖς ἰδέες, διαυγεῖς ἔννοιαι, σαφὴς ὀργάνωσις τοῦ λόγου μὲς' ἀπὸ μιὰ ἀνάλυσιν, πού ἐπιδιώκει νὰ φτάσει στὰ ἔσχατα, δὲν εἶναι ποιητικῆς. Ποιητικὸν θὰ εἶναι ὅ,τι ἀκίμα στέκεται, στὸ δρόμον γιὰ νὰ γίνῃ σαφές, ἀλλὰ δὲν ἔγινε. Εἶναι ἓνας ἀντίλαλος, μιὰ ἀκτινοβολία ἔντασις, κάλλους καὶ βάθους. Κάτι πού μένει σὰν ἀπήχησις ἀπὸ τὸ «λόγον» καὶ δὲν ἔγινε ἀκόμα ἓνα θετικὸν δεδομένον, πού μπορεῖ λογικὰ νὰ συλληφθῇ μέσα στὴν ὀλοκλήρωσιν του. Ἀπήχησις, πού ἐανοίγεται σὰν ριπίδι, ὅπου ἐπιδιώκεται ἡ ἀνάδοσις συναισθημάτων καὶ στοχασμῶν. Βρίσκεται στὴ δυνατότητα, πού ἐνέχει: ὁ ποιητικὸς χῶρος νὰ δημιουργεῖ συγκινήσεις καὶ στοχασμὸν μὲς' ἀπὸ γόνιμους ὑπαινιγμούς.

Ἐνα ποίημα λοιπὸν δὲ θὰ εἶναι ἀπλῶς ἓνα κατασκευασμὸς ὁμορφίας. Δὲν εἶναι μιὰ κατασκευὴ, ἀποτέλεσμα πλήρων τεχνικῶν δεξιοτήτων. Καὶ ἓνας ποιητὴς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ πραγματικὸς ποιητὴς ἐξαιτίας τοῦ τεχνικὰ ἐνοημένου κάλλους τῆς μορφῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπιτύχει. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῇ, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ῥωμανικὴ ποίησις στάθηκε πολὺ στὴν ἀναζήτησιν τοῦ κάλλους τῆς μορφῆς καὶ ἡ ἑλληνικὴ κριτικὴ ἔδωκε θριαμβευτικὰ ἀριστεία σὲ ποιητῆς, πού ἐπέτυχον νὰ δώσουν ἔργα κάλλους, ἐνῶ τὸ «κάλλος» εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ ὄραϊοῦ καὶ ὄχι τοῦ ποιητικοῦ, (Guyau)! Στὰ τελευταῖα χρόνια μόνον μῆκαμε φαίνεται στὸ σωστὸ δρόμον τῆς ἀναγνώρισις σὰν ποιητικῆς ἀξίας ἑνὸς ποιήματος, ὅταν αὐτὸ ἐνέχει τὴ δύ' αμην νὰ ὑποβάλλει κάτι πέρ' ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του: μιὰ συγκίνησις ἢ μιὰ πνευματικὴ διάχυτη «οὐσία». Ὅταν ἓνα δέντρο ποιητικὰ παριστανόμενον μπορεῖ νὰ ὑποβάλλει τὴν ἰδέαν ἑνὸς δάσους ὀλοκλήρου καὶ ἓνα

περιστατικό συμπτωματικό έχει τη δύναμη να αναστήσει στο πνεύμα μας την παρουσία του απείρου, στις περιπτώσεις αυτές υπάρχει υποβολή, υπάρχει ξεπέραςμα της γεωμετρικής απόδοσης των έννοιων και των πραγμάτων, υπάρχει ποίηση.

Η υποβολή πετιχάινεται με το μέσο της μεταφοράς, όχι πειά για να αισθητοποιηθεί μια ιδέα, αλλά όπως στη νεώτερη ποίηση, για να υποκατασταθεί το αισθητό με κάτι νεητό. Όταν ένας μοντέρνος ποιητής παριστάνει το ρεύμα του νερού «να φεύγει σαν εύτυχία», αυτή την πνευματική μεταφορά επιδιώκει, και έτσι από τα αισθητά και τα γήινα απομακρυνόμαστε στο νοητό και τον πνευματικό κόσμο. Αυτή η μεταφορά μας έχει υποβληθή και εμείς τότε «συμπληρώνουμε» τον ποιητή και το ποίημα του μέσ' από το δικό μας πνευματικό κόσμο. Η υποβλητική αυτή εύρυνση του ποιητικού χώρου με την παρέμβαση του αναγνώστη, αυτή ολοκληρώνει τον ποιητικό χώρο.

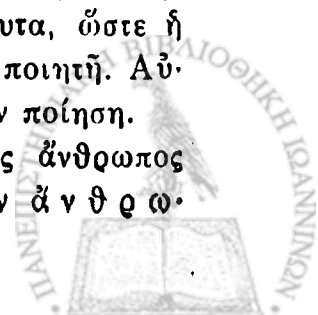
Λοιπόν, κατά την αντίληψη, που διατυλώσαμε, η ποίηση είναι ένας χώρος που αρχίζει από τις «τεχνικές» προετοιμαστικές δεξιότητες, προεκτείνεται σε υποβολή και υπαινιγμούς ποιητικούς και ολοκληρώνεται μέσ' από την παρέμβαση και τις δυνατότητες για παρέμβαση και συμπλήρωση, εκ μέρους του αναγνώστη.

Ο ποιητής και ο αναγνώστης είναι οί δύο πόλοι, ανάμεσα στους οποίους περιστρέφεται ο άξονας ενός ποιήματος. Το ποίημα είναι μια τεχνική συνάρτηση, που πλουτίζεται με υπαινιγμούς και ενισχύεται ως το άπειρο με την υποβολή. Ο ποιητής είναι ο μάγος, που με το άθεατο ραβδί του οργανώνει το δυναμισμό και την ακτινοβολία του ποιήματος.

Ο ποιητής εργάζεται με άλλα μέσα, ειδικά, για να φανεί τέτοιος που θέλει να είναι. Αν ο άνθρωπος είναι ένα όν που λογικά οικοδομεί τη σχετικότητα των πραγμάτων του κόσμου, ο ποιητής εργάζεται με τα μη λογικά μέσα, τα δικά του μέσα, που αυτός μόνος γνωρίζει τις απόκρυφες αναλογίες τους. Η λογική δέν είναι το όργανό του διότι του χρησιμεύει στην πραγματική αντιμετώπιση της ζωής και αυτός βλέπει τη ζωή μαγικά. Ο ποιητής βλέπει τα πράγματα του κόσμου όχι λογικά δηλ. με τον αναλυτικό λογισμό, αλλά συνθετικά, έχει σαν ποιητής μόνο συνθετική αντίληψη των πραγμάτων, σαν το παιδί, σαν τον πρωτόγονο. Έννοεί τα πράγματα «ειδεικία», δηλ. ολοκληρωμένα σε τρόπο, ώστε σ' ένα χώρο ποιητικό να υπάρχει σύγχρονα το π ρ ᾶ γ μ α αὐούσιο και ὁ σ υ ν ο λ ι κ ὸ ς ψ υ χ ι κ ὸ ς τ ο υ κ ὸ σ μ ο ς : ἡ συγκίνηση, τὸ αἶσθημα, τὸ συναίσθημα, ἡ βούνηση, ἡ πνευματική του κατανόηση, ἡ ἀξιολογική του ἀποτίμηση. Μὲ δυὸ λόγια ἐπαναλαμβάνουμε: ὁ κόσμος τοῦ ποιητῆ εἶναι ἡ συνθετικὴ λειτουργία τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κόσμου.

Ο ποιητής δὲ σκέπτεται «λογικά» δηλ. δὲ συνδέει με αἰτιατικὲς σχέσεις τὰ πράγματα. Σκέπτεται με συνειρμούς ἀτάκτους, τῶν ὁποίων τὴν ἀταξία θέλει νὰ διατηρεῖ ἢ νεώτερη ποίηση, ἐνῶ ἡ παλαιὰ τὸν οργανώνει λογικά. Καὶ μιὰ πὺν ἢ ποίηση ὑπάρχει μονο, ὅπου ὑπάρχει υπαινιγμὸς καὶ υποβολή, καὶ ἀπήχητῆ μιὰ πὺν ὁ ποιητῆς λοιπὸν ὑπάρχει διὰ τοῦ ἀντικρυνοῦ καὶ διὰ τὸν ἀτικρυνό, ὁ ποιητῆς ζῆ για νὰ δοῦ ὄχι για τὸν ἐμυτό του, ἀλλὰ για τὸ πλῆθος τῶν ἀναγνωσῶν του, για τὸ ἀποτέλεσμα πάνω στο ἀντικείμενο, πὺν τὸ γονιμοποιεῖ καὶ τὸ πολλαπλασιάζει, ὅση ἢ δύνμη του ἢ ἀλλοιῶς, για νὰ δίνει πὺν ἔντονη τὴν αἶσθηση τῶν πραγμάτων, γειάτη ἀπὸ σημασία, μέσ' ἀπὸ τὰ ειδικὰ μέσα πὺν διαθέτει. Σὲ καμμιά περίπτωση ὅμως αὐτῆ ἢ σημασία δὲ θὰ δοθεῖ συστηματικὰ μέσ' ἀπὸ μιὰ οργανωμένη φιλοσοφικὰ σκέψη, ἀλλὰ διάχυτα, ὅστε ἢ συνάρτησή της νὰ μένει ἔργο τοῦ δέκτη τοῦ ἀναγῶστη καὶ ποτὲ τοῦ ποιητῆ. Αὐτὴν τὴν ἔννοια ἔχει ἢ κατανόηση τοῦ ὅρου «πνευματικὴ υποβολή» στὴν ποίηση.

Ο ποιητής εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ τὸν προορισμό του ἕνας ἄνθρωπος πὺν ἀκτινοβολεῖ τὴ δύναμη τῶν πραγμάτων καὶ τὴ σημασία τους. Σαν ἄνθρωπος

πιο ειδικότερα, αποτελεί το μέσον, με το οποίο τα πράγματα αποκαλύπτονται, τα πράγματα δηλ. οι υλικές και οι πνευματικές ουσίες. Αυτό λέγει ο Sartre. Χωρίς τον άνθρωπο τίποτε δεν υπάρχει· αυτός δίνει «ύπαρξη» στα πράγματα, ζωντανεύοντας την έγγενή και παγωμένη άνοισθησία και άδιαφορία τους. (Και ο άνθρωπος πιστεύει τελικά, ότι αυτός είναι, που «δημιουργεί» τα πράγματα, ενώ δεν κάνει παρά να υπάρχουν μέσα στο πνεύμα του σαν σχέσεις). Είναι κάτι άλλο παρά αυτούσιος ο άνθρωπος. Αν ο τελευταίος δίνει ύπαρξη στα πράγματα συμπλέκοντάς τα με το πνεύμα, ο ποιητής δεν αρκείται μόνο σε αυτό: δεν αποκαλύπτει μόνο την ύπαρξη των πραγμάτων και του έαυτού του ενώπιόν του, αλλά και «αναδημιουργεί» δηλ. δημιουργεί εκ νέου τα πράγματα σ' έναν νέο χώρο. Αυτή η αναδημιουργία είναι η τέχνη του, που είναι ένας μάγος,

Έγώ προσωπικά περιμένω τον ποιητή σαν έναν αναδημιουργό του δικού μου έσωτερικού κόσμου, των δικών μου «πραγμάτων». Ο Sartre μου έγγυάται, ότι αυτή η άναμνηση μου δεν είναι μια προσδοκία χωρίς αντιπόκριση, όταν λέει: «Δεν είναι λοιπόν αληθινό, ότι γράφουμε για τον έαυτό μας... Δεν υπάρχει τέχνη, παρά για τον αντικρουτό... Το λογοτεχνικό αντικείμενο δεν έχει άλλη «ουσία», παρά την υποκειμενικότητα του αναγνώστη· το έργο της τέχνης είναι ένα μήνυμα».

Αυτά τα λόγια δείχνουν τη σωστή προσδοκία, ότι από ένα ποίημα θα αναδοθεί ένα «μήνυμα» που θα ανατο ιωθετήσεται, θα αναδημιουργήσει την ύπαρξή μας, όχι απλώς μια άρμονία, μια σύνθεση άρμονική ήχοχρωμάτων και εικόνων, όχι απλώς ένα «κάλλος». Τώρα, τελικά θα συλλογισθούμε πόση βιρτότητα μπορεί να έχει η ποίηση εκείνη του Valéry, η «καθαρή», η κενή δηλ. από «ουσία», ποίηση έννοημένη μόνο σαν «καθαρή» όμορφιά, που δεν υπαινίσσεται τίποτε απ' ό,τι μ'ας λείπει και το περιμένουμε, που δέ μ'ας πάει μακρύτερα απ' ό,τι στεκόμαστε με τα γήινα πόδια μας, τα ώραία παπουτσωμένα και σπιλωμένα...

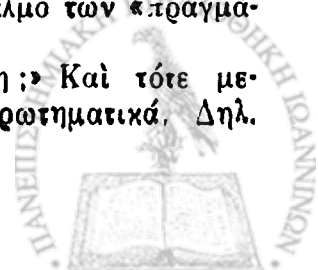
Πολλή κενότητα αντιλαλεί η έκφραση: «Στην ποίηση, ουσία είναι η μορφή».

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΑΝΑΠΑΝΤΗΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ, Η ΠΟΙΗΣΗ. Σταματώ δορυβημένος μπροστά στο έρώτημα: η ποίηση είναι κάτι ή δεν είναι τίποτε; είναι αυτό που ζούμε, ή ζωή ή ίδια σαν άτύλληπτο δεδομένο ή αυτό που μ'ας λείπει, αλλά συμπληρώνει τη ζωή μας; η ποίηση, ακόμα, είναι ένα φαινόμενο, που όταν ολοκληρωθεί, θα παύσει να υπάρχει, όπως μια έκλειψη του ήλιου; είναι λοιπόν μια τάση παροδική της ανθρώπινης ζωής, του ανθρώπινου ίσως λογικού, που δέ μπορεί ακόμα να γεωμετρήσει το σύμπαν και όταν αυτό πραγματοποιηθεί, θα εκλείψει; Γιατί γεννήθηκε, από τί; τί έξυπηρετεί η ποίηση;

Μά τί είναι άραγε η ποίηση; Είπαν πρόχειρα: «Η ποίηση δεν είναι το πράγμα, αλλά η διαμόρφωσή του σε σύμβολο». Όχι, η ποίηση θα είναι ίσως πολλά περισσότερα πράγματα, παρά ένα δάσος συμβόλων και έντός αυτού το μηδέν και πέρ' απ' αυτό, το μηδέν. Ήταν κάποτε ένα δάσος συμβόλων για τον P. Valéry και την «καθαρή ποίηση», που εκείνος την άρραβωνιάσθηκε, σαν την πιο αγαπημένη κόρη του κόσμου. Και μ' ένα δάσος συμβόλων άκριβώς σχεδίασε το «Θυλασσινό κοιμητήρι».

Η ποίηση είναι «πράγματα» δηλ. μια άγεωμέτρητη πύκνωση ουσιών και έρωτημάτων, όχι σκοτεινά σύμβολα στερημένα από παλμό και ζωή. Αυτοί μαι, διότι μερικοί ξεχάσαν όλες τις άλλες πλούσιες ιδιότητες, την κλήση και τον άρχεγονο προσδιορισμό της ποίησης και της στένεψαν τον κορσέ, ώστε να περικλείει ένα μόνο ή ένα πλήθος συμβόλων, που αντικαθιστούν τον παλμό των «πραγμάτων», τον παλμό των «ουσιών».

Κάποτε, ένα γαλλικό περιοδικό ρώτησε: «Τί είναι ποίηση;» Και τότε μερικοί, ποιητές μάλιστα, άπάντησαν παρατάσσοντας δέκα τρία έρωτηματικά. Δηλ.

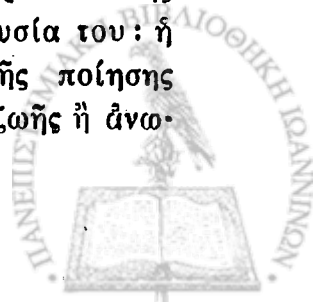
δέκα τρεις φορές άντερώτησον και αυτοί οι ίδιοι τὸ ἴδιο ἐρώτημα! Ἄνεκαθεν, κάθε ποιητῆς και κάθε διανούμενος ἔχει ὡστόσο μιὰ κάποια δική του ἀπάντηση νὰ δώσει. Ὁ ἀρχαϊκὸς ποιητῆς ὁ παλιὸς τῶν ἡμερῶν, ὁ Ὅμηρος, μᾶς εἶπε, ὅτι ἡ ποίηση εἶναι ἡ ἀναζήτηση, πὺ ὅταν τελειωθεῖ, τελειώνει μαζί της και ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Dante μᾶς εἶπε, ὅτι ποίηση εἶναι ἡ ἐξιδανίκευση και ἡ πνευματοποίηση τοῦ γήινου. Ὁ Shakespeare μᾶς εἶπε, ὅτι ἡ ποίηση ὑπάρχει σὰν ἀγγελικὸ στοιχεῖο τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀθῶο, ὠραῖο, ἔτοιμο γιὰ τὴ φθορὰ και τὸ θάνατο, σὰν τὴν Ὀφηλία. Στὰ νεώτερα χρόνια, ὁ T. S. Eliot μᾶς εἶπε, ὅτι εἶναι τὰ ψαλιδισμένα κομμάτια μιᾶς πραγματικότητας, τῆς ὁποίας ἡ ἐνότητα δὲ βρίσκεται μέσα στὴν ἴδια, πὺ εἶναι σὰν ρημαγμένη χώρα, ἀλλὰ μέσα σ' ἐμᾶς τοὺς ἴδιους και τὴν ἐνοποιῶσα σὲ κοσμοεῖδωλο, συνείδησή μας. Καὶ ὁ A. Breton, σὰν ὑποφοίτης τοῦ S. Freud βρῆκε τὴν ποίηση σὰν τὰ ἴδια τὰ στίγματα τοῦ ὑποσυνειδήτου και μόνον αὐτά: σὰν συμβολικὲς νότες μυστηριώδεις και ἀνερομήνευτες. Ὁ φροϋδισμὸς ἐγέννησε τὸν ὑπερρεαλισμὸ και ὁ ὑπερρεαλισμὸς ἐγέννησε τὴν καθαρὴ ποίηση τῶν συμβόλων, ἀπὸ τὰ ὁποία ἀπουσιάζει ἡ ζωὴ. Στὰ παλαιότερα χρόνια οἱ Γερμανοὶ μᾶς εἶχαν πῆ, ὅτι ἡ ποίηση εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀνεύρετου «γαλάξιου λουλουδιοῦ», πὺ τὸ ἀναζητεῖ ὁ ποιητῆς, ἐνῶ εἶναι βέβαιος ὅτι δὲ θὰ τὸ εὑρεῖ ποτέ; εἶναι ἡ ἴδια ἡ γερμανικὴ ψυχὴ, πὺ ἀναζητεῖ τὸ μαγεμένο ἀπὸν, πὺ δὲ βρίσκεται, γιὰ νὰ μᾶς κάνει νὰ ζοῦμε και νὰ τυραννιόμαστε πνευματικά. Καὶ οἱ Ἄγγλοι εἶπαν, ὅτι εἶναι τὸ spleen, ἡ μελαγχολία, τὸ κενό, πὺ αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ μας, ὅταν ἀκόμα ἀναζητῶντας πλέει μέσα στὴ δημιουργικὴ μετεωρία της.

Ὁ καθένας ἔχει νὰ δώσει ἓνα περιεχόμενο σ' αὐτό, πὺ ἡ σκέψη τοῦ De Sanctis ὀνομάζει «πράγματα», μὲ ἄλλες λέξεις: οὐσίες και ὄχι πειὰ λόγια ὠραῖα ἢ κενὰ σύμβολα και ἄλλα ἡχηρὰ παρόμοια. Εἶναι, λοιπὸν, θὰ καταλήγαμε, οἱ οὐσίες ὑλικές, τεχνικές ἢ πνευματικές;

Γιὰ τὸν Γ. Σεφέρη θὰ ἦσαν «ὑλικές»: σπασμένα μάρμαρα, ἐρείπια. Ὁ Σεφέρης, ὅπως ἓνας πιανίστας μιλάει μὲ τὰ πληκτρα του, ἔτσι και αὐτὸς μιλάει μὲ τὴ γλῶσσα τῶν ἐρειπίων και τῶν σπασμένων μαρμάρων (ὅταν δὲν εἶναι πειὰ συμβολιστῆς ἢ δὲν εἶναι ἀκόμα fantaisiste). Εἶναι ὅμως ὁ «λόγος» τοῦ ἓνα ὀλοκλήρωμα τοῦ ἀνθρώπινου Λόγου; δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι τρόποι πὺ οὐσιαστικοί, πὺ πνευματικοί, γιὰ νὰ μιλήσει ὁ ποιητῆς, παρὰ τὰ σύμβολα και οἱ ὑλικές οὐσίες; Ἡ ποίηση δὲ θὰ ἦταν ἐπίσης ἡ μυθοποίηση τῆς πραγματικότητας ἢ ἡ ὑπέρβαση τῆς πραγματικότητας μέσ' ἀπὸ τὴ διατύπωση ἀοριστων, βεβαίων ὅμως στὴν ἀβεβαιότητα τοὺς πόθων;

Ἡ ποίηση πρὸ πάντων δὲ βρίσκεται ἐκεῖ, ὅπου ἡ ἀπατηλὴ ἐπιφάνεια ἐνὸς ἐπαγγελματία ποιητῆ τὴν ἀναζητεῖ: στὴν ὠραῖα τεχνικὴ, στὸ ὠραῖο style και τὴν ὠραῖα παραδοσιακὴ ἢ μοντέρνα φράση. Ποίηση δὲν εἶναι τὰ σχήματα, πὺ μπορεῖ νὰ πάρει ὁ λόγος, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντυπωτικότητα, τὴν παρεξενιὰ ἢ τὴν πρωτοτυπία τῶν ὁποίων θὰ ἐπαιρτε στὸ σύνολό της ἀξία. Ἡ ποιητικὴ ἀξία βρίσκεται κάτου ἄλλοῦ βαθύτερα: στὴ δύναμη τοῦ πνευματικοῦ ὄραματισμοῦ και στὴ δύναμη τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν «πραγμάτων» σὲ δεδομένα, και πὺ μόνον ἡ ψυχὴ ἐνὸς ἀληθινοῦ ποιητῆ μπορεῖ νὰ τὰ ξαίρει και νὰ τὰ περιμένει.

Ποίηση εἶναι ἡ ποιητικὴ σκέψη ἐννοημένη σὰν ἀναζήτηση και τόλμη γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἀσυλήπτου. Θὰ ἦταν, ὅπως τὸ εἶπαμε ἤδη, ἡ μυθοποίηση τῆς πραγματικότητας μὲ σκοπὸ τὴν ὑπέρβασή της μέσ' ἀπὸ τὴ διατύπωση ἀοριστων οὐσιαστικῶν πόθων. Θὰ ἦταν ὁ ὑπαινιγμὸς και ὄχι ἡ στρογγυλὴ παρουσία τῆς πραγματικότητας ἐνὸς συγκινημένου χώρου, οὐτε ἡ ὀλοσχερῆς ἀπουσία του: ἡ ἀφηρημένη ποίηση τῶν συμβόλων δὲν εἶναι ποίηση, διότι ὄργανο τῆς ποίησης εἶναι ὁ ἀνθρώπινος λόγος, πὺ ἐνέχει κάποιον ἀνθρώπινο περιεχόμενο ζωῆς ἢ ἀνωτέρων πόθων ζωῆς.

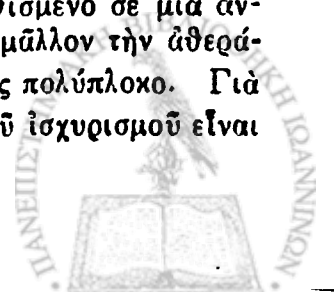

Δέν είναι παραδεκτή μιὰ ἐγκεφαλικὴ ποίηση, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἀπουσίαζε ἢ ἴδια ἢ ζωὴ ὀλότελα ἢ ὁ ὑπαινιγμὸς τῆς ἢ ἡ ὑπέρβασή τῆς. Πολλὲς φορὲς κομμάτια ὀλόκληρα σὰν ἀπολιθώματα ἀπὸ ὠμὴ πραγματικότητα ζοῦν μέσα στὸ κορμὶ τῆς ποίησης σὰν ὑπαινιγμοὶ καὶ τὴ σῶζουν ἀπὸ τὴν «ἀφαίρεση» καὶ τὴ «σχηματοποίηση». Ὁ Michel Angelo ἄφηνε ἀνεπεξέργαστα κομμάτια μαρμάρων στὰ πλάσματά του, ἀκριβῶς γιὰ ν' ἀποφύγει αὐτὴ τὴν ἀπουσία ζωῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία κινδυνεύει κάθε ποίηση, πού θὰ γίνεи καθαρὸ καὶ ἄζωο σύμβολο. Καὶ τί σημαίνει στὴν περιοχὴ τῆς ρεαλιστικῆς ποίησης τῶν χρόνων μας ἢ παρεμβολὴ ὠμῶν ὀνομάτων ἢ περιπετειῶν στρατιωτῶν συνοδευομένων μὲ τὸ κωμικὸ τους παρατσούκλι μέσα σὲ ἓναν χῶρο κατὰ τὰ ἄλλα συγκινημένο; Τί σημαίνει ὅτι ὁ στρατιώτης Παρδαλοβράχης σκοτώθηκε ἐκεῖνο τὸ βράδυ σὰν πρόμαχος τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου; Δέν εἶναι ὅλα αὐτὰ ἓνας τρόπος νὰ ἀποφευχθεῖ ἢ ἀσφυξία τοῦ χῶρου τῶν συμβόλων στὴν ποίηση καὶ ἡ μετάδοση στὴν ποίηση αἵματος ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα; Δέν εἶναι αὐτὴ ἡ ἀπροσδιόριστη ἀνάμειξη ζωῆς καὶ συμβόλων, μιὰ πιὸ ζωντανή, πιὸ ζωτικὴ ποίηση, παρὰ λυμφατικὴ ποίηση τῶν ἀφηρημένων συμβόλων;

Σὲ μιὰ ἀκέρια ποίηση λοιπόν, πού ἔχει ζωὴ καὶ ὄχι μόνον ὠραία κόμμωση συμβόλων, κάτω ἀπὸ τὰ ὁποία κρύβεται μιὰ πολὺ ἐγκεφαλικὴ πραγματικότητα φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, ὑπάρχει καὶ τὸ σύμβολο, ἀλλὰ καὶ τὸ πρᾶγμα ἀτόφιο, καὶ ὁ ὑπαινιγμὸς του. Δέν εἶναι μόνον τὰ βενετικὰ φανάρια τῶν συμβόλων τὰ κρεμασμένα σ' ἓνα σκοινί, πού κάνουν τὴν ποίηση. Γιατὶ αὐτὴ κυρίως εἶναι ἓνα αἶσθημα, μιὰ βίωση ἀπουσίας ἑνὸς «πράγματος» ζωτικοῦ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ ζωτικοῦ γιὰ τὸ πνεῦμα. Ἡ ποίηση δέν εἶναι οὔτε ὠραία ἐπιφάνεια, οὔτε λαμπρὲς ἠχητικότητες, οὔτε μόνον «τὸ πρᾶγμα διαμορφωμένο σὲ σύμβολο». Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀντίληψη ἀπαράδεκτη, ἀντίληψη ἑνὸς ποιητῆ κατὰ βάθος esthète, πού προσθετεῖ στὰ σύμβολα κάποτε καὶ κάποια κεφάλαια φιλοσοφίας· γιὰ νὰ τὴ σώσει; Ὅπου ὑπάρχει βίωση ἀπουσίας στὴν πανανθρώπινη γενικότητά τῆς, ὄχι στὴ φιλοσοφικὴ, ρητὴ, ὑπαρξιακὴ μεταγραφὴ τῆς, ὑπάρχει ποίηση καὶ ἂν ἀκόμα λείπουν ἔντελως τὰ γιορντάνια τῶν συμβόλων καὶ ὁ συμβολισμὸς περιορίζεται στίς μεγάλες περιεκτικὲς γραμμὲς ἑνὸς ἔργου. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἔννοια τῶν μεγάλων δηλ. περιεκτικῶν συμβόλων καὶ ὁ Ibsen μὲ τὸν «Brand» εἶναι ἓνας συμβολιστὴς ποιητῆς, ὅταν δὲ συνθέτει τὴ ζωντανὴ ζωὴ σὰν ἓνα δάσος συμβόλων λεκτικῶν, ἀλλὰ μέσα σ' ἓναν γενικὸ συμβολισμό, διατηρώντας ἔξ' ἄλλου τὴν ἀτόφια ζωὴ μὲ ὅλα τὰ πραγματολογικὰ δικαιώματά τῆς: Ὁ γενικὸς νατουραλιστικὸς συμβολικὸς μῦθος τοῦ «Brand» εἶναι: «ἓνας ἄνθρωπος σὲ ἀναζήτησιν τοῦ ἀπολίτου» καὶ αὐτὸ τὸ γενικὸ σύμβολο κλεισμένο σὲ σειρὰ συμβολικῶν πράξεων, πού ὁμως τὰ θρέφει ὁ χυμὸς τῆς πραγματικότητος, εἶναι ἀοκετό.

Ἐπειτα αὐτό, πού δὲ μπορεῖ νὰ παραλειφθεῖ, θὰ ποῦμε τώρα: ποίηση εἶναι ἀπλῶς μιὰ συγκίνηση ἀφηρημένη σὶν ἔσωτερικὸ παλμό τῆς, ναί· ἀλλὰ τί ἐννοοῦμε μὲ τὴ φράση αὐτὴ; ὅτι ὁ παλμὸς αὐτὸς ἐκφράζεται μὲ σειρὰ συμβόλων συγκεχυμένων, χωρὶς κανένα «μῦθο», χωρὶς τὴ συνοχὴ του, πού θὰ ἔδινε τὸ παράλογο ἔσιω διάγραμμα ἑνὸς μῦθου; Μόνον μὲ τὰ σύμβολα καὶ τὴν πνευματικὴ πορεία ποίηση γίνεται, ἂν δὲ θέλουμε νὰ καταλήξουμε σ' ἓνα καθαρὰ διανοητικὸ κατασκευάσμα αἰσθητικῆς ἔσιω ἐπιφάνειας;

Ἐπάρχει μιὰ βαρεῖα κατηγορία διατυπωμένη αὐθαίρετα καὶ ἀσυλλόγιστα, πού θέλει ἀκέρια τὴν παρουσία τῆς μοντέρνας ποίησης: Ἡ σύγχρονη ποίηση εἶναι ἀμετάδοτη, λένε μερικοί, πού τὸ νοητικὸ τους εἶναι συνηθισμένο σὲ μιὰ ἀνείπωτη λογικὴ ἀπλοποίηση. Ἡ διατύπωση αὐτὴ ὑπογραμμίζει μᾶλλον τὴν ἀθεράπευτη ἀδυναμία τοῦ δέκτη γιὰ νὰ προσοικειωθεῖ κάτι τὸ κάπως πολὺπλοκο. Γιὰ ὅλους τοὺς πνευματικὸς ἄνθρώπους ὡστόσο μόνον ἓνα μέρος τοῦ ἰσχυρισμοῦ εἶναι

ἀληθινό, αὐτὸ πὸν ἀφορᾷ τὴν ὑπερρεαλιστικὴν ποίησιν, τὴν ποίησιν τοῦ ὑποσυνειδήτου. Ἐγγενὲς χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀθροιστικοῦ συνόλου τῶν στιγμάτων τοῦ ὑποσυνειδήτου εἶναι τὸ χάος καὶ ὁ παραλογισμὸς. Ὅμως ὑπερρεαλισμὸς δὲν εἶναι δλόκληρη ἢ νεώτερη ποίησις. Πέρα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀκατανόητην παραφυάδα, ὅλη ἢ νεώτερη ποίησις στέκεται σὲ μιὰ νόμιμη, ποιητικὰ νόμιμη ἀσάφεια. Ὁ ἀπλὸς ὑπαινιγμὸς, πὸν δημιουργεῖ μιὰ ἀτμόσφαιρα, στὴν ὁποία ἂν δὲν εἶναι ἀκόμα νύχια, δὲν ἔχει ὅμως καὶ ἐντελῶς ξημερώσει, ὁ ἀπλὸς ὑπαινιγμὸς μὲ τὴν ἀνολοκλήρωτην λογικὰ ἐκφραστικότητά του, πὸν δημιουργεῖ μιὰ ἀντανάκλαση μισόφωτου, βρῖσκειται στὴ βᾶσιν τῆς νεώτερης ποίησις καὶ μόνον βαθιὰ ποιητικὰ πνεύματα, ὅπως τοῦ Rilke, μὲ τὴν διαισθητικὴν ἀναδίπλωσιν καὶ τὴν ἀπαραλλήλιστην ἐσωτερικότητα μποροῦν, νὰ μᾶς δημιουργήσουν κάποιες δυσκολίες καὶ τότε παρίσταται ἀνάγκη μὲ κάποιον ὑπομνηματισμὸν νὰ ἀνασυνδέσουμε τὶς κομμένες γέφυρας· ὅμως ὅταν αὐτὸ γίνῃ, τί κέρδος! Ὅπως σὰν ἄνθρωποι ἀπλοὶ χρειαζόμεσθα μιὰ πρᾶξι, γιὰ νὰ ἐννοήσουμε τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος ἐνωμένης σὲ ἓνα Θεὸν, καὶ τελικὰ νὰ «πιστέψουμε» σὰν χριστιανοί, ἔτσι καὶ ἡ ἀτλή προπόνησις στὰ μυστήρια τῆς «δύσκολης ποίησις», πὸν εἶναι ἢ μοντέρνα, θὰ μᾶς «εἰσوغάγῃ» διὰ νὰ διαπεράσσουμε, ὄχι τὰ παράλογα καὶ ἀμετάδοτα μέρη, ἀλλὰ τὰ δύσβητα μέρη τῆς νεώτερης ποίησις, γιὰ νὰ χαροῦμε μιὰ ὑπέριστα χαρὰ, ὅπως στὴν περίπτωσιν τοῦ Rilke.

Καὶ ὑπάρχει ἀκόμα μιὰ πένθιμη κρογμὴ καμπάνιας, ὅτι τὴν πειὰ πὸν ζοῦμε μέσα στὸν αἰῶνα τοῦ ἐπιστημονικοῦ λογισμοῦ καὶ τῶν πυραύλων, ἢ ποίησις, ὄχι μόνον ἢ μοντέρνα, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἢ ὅλη ζωὴ τῆς ποίησις βρῖσκειται σὲ παρακμὴ καὶ νὰ καλέσουμε τὸν παπᾶ νὰ τὴν μεταλάβῃ. Ἡ μοντέρνα ποίησις εἶναι μὲ τὴν ἀκατανόησιν τῆς ἢ ἀρχῆς τοῦ τέλους. Νήπιον! Ἡ ποίησις, σὰν τάσις πρὸς τὸ φῶς, σὰν αἰῶνια ἀνοιχτὸ ἐρώτημα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, δὲ θὰ σβῆσιν ποτέ, ὅσο ζῇ ὁ ἄνθρωπος σὰν τέτοιος πὸν εἶναι καὶ δὲν πέθανε ἢ δὲν ἔγινε ὑπεράνθρωπος! Εἶναι παιδαριῶδες νὰ πιστεύουμε, ὅτι μαζὶ μὲ τὴν μηχανὴν καὶ μέσ' ἀπὸ τοὺς κρότους τῆς θὰ παύσῃ νὰ ἀκούεται ἢ μαγικὴ φωνὴ τῆς ποίησις. Ὅσο ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος σὰν ἓνα ὄν, πὸν περισσεύει ἀπὸ τὴν ὑλικήν, φυσικὴν, αἰτιοκρατικὴν καὶ λογικὴν παρουσίαν του· ὅσο ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ψυχὴ, πὸν θυμᾶται μέσ' ἀπὸ τὶς γενεές, πὸς ὑπῆρχε κάποτε ἓνας παράδεισος πὸν χάθηκε τὴν ἰστίαν, καὶ νοσταλγεῖ αὐτὸν τὸν παράδεισον τῆς ἀνεξάντλητης χαρᾶς τῶν ὄντων· ὅσο ὁ ἄνθρωπος θὰ διαισθάνεται κάτι τὸ ἀσύλληπτον πὸν εἶναι γύρω του καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ αἰχμαλωτίσῃ· ὅσο θὰ πρῶθῃ κάτι, πὸν δὲν τὸ εἶδε ἀκόμα στὰ μάτια του καὶ θέλει νὰ τὸ χαρεῖ σὰν ζωντανὸ γενικὰ, ὅσο ὁ ἄνθρωπος θὰ ζητάει νὰ συμπληρώσῃ τὸ γήινο ἑαυτὸ του, καὶ θὰ ὀνειρεύεται τὸ «ἄλλο», πὸν τοῦ λείπει, χωρὶς νὰ ξαίρει κὰν καθαρὰ τί εἶναι αὐτὸ, πὸν τοῦ λείπει, ἢ ποίησις πέρ' ἀπὸ κάθε ἀποβολὴ ἀνθίνου στολισμοῦ, μόνον τῆς, ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν οὐσίαν τῆς, μέσ' ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπινους ἀνεκπλήρωτους καμηοὺς τῆς, θὰ ζῇ τόσο τουλάχιστον, ὅσο καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Εἶναι οἰκτρὸν νὰ λέμε, ὅτι ἢ ποίησις πὸν τάχα θὰ σβῆσιν, εἶναι ἢ pulchra species καὶ ἢ bella parola! ἂν ἦταν αὐτὸ μόνον, τότε κ' ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος νὰ παραδεχθῶ, ὅτι εἶναι μιὰ θνητὴ γυναῖκα, ἔτοιμη νὰ πεθάνῃ μέσα στὰ γιορντάνια καὶ τὰ τσιτσέκια τῆς. Ἡ ποίησις, ὅμως, αὐτὴ τουλάχιστον στὴν ὁποία πιστεύω ἐγὼ, θὰ ζῆσιν, γιὰτι εἶναι ἓνα μέρος τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς μας τῆς ἀνθρώπινης, πὸν εἶναι ἓνας ἀθάνατος πόθος γιὰ κάτι. Πέρ' ἀπὸ τὴν «καθαρὴν ποίησιν» τῶν συμβόλων καὶ τῶν αἰσθητικῶν μεταπλασμῶν ὑπάρχει ἢ ποίησις ἢ οὐσιαστικὴ σὰν ἓνα μέρος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πὸν οἱ ἐσωτερικὲς τῆς περιπέτειες δὲν ἔχουν τέλος, δὲν ἔχουν θάνατον καὶ θὰ ζήσουν ὅσο καὶ ὁ ἄνθρωπος.

ΚΑΛΛΟΣ ΜΟΡΦΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΟΣ ΟΥΣΙΑΣ. Ὅτι εἶναι δύσκολον σ'

έναν μεσογειακό, σ' έναν Έλληνα ιδιαίτερα, είναι ή εσώψυχη και σύγχρονα πνευματική πραγματοποίηση νέων «Ευρωπαϊκῶν» προσανατολισμῶν. Ἐν ή προσοικειώσή τους, ή μαθητεία τους σ' αὐτή, είναι κοθῆρον ἐκείνων, πού θέλουν ν' ἀναπνέουν τοὺς δικούς τους καὶ ὄχι ἄλλους καιρούς, δύσκολος ὡστόσο είναι πάντα ὁ νέος δρόμος.

Δύσκολος, γιατί, πῶς θὰ πεισθοῦμε ἐσωτερικά, βαθιά, ὀργανικά, δημιουργικά τέλος, ὅτι δὲν ὑπάρχει πειὰ διηρημένη ψυχή σὲ συναισθήματα ξεχωριστά; Πῶς θὰ πεισθοῦμε, ὅτι ή ψυχική δὲν είναι λογική συνέπεια; ὅτι τὸ ψυχικὸ φαινόμενο ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐθόρμητα ἀναβρούσματα καὶ ὄχι συνέχειες, πού είναι συνέπειες; ὅτι «χρόνος μετρημένος» είναι κάτι πού δὲν ὑπάρχει γιὰ τὴν ποίηση καὶ γιὰ τὸ πνεῦμα, ὑπάρχει μόνο ή διάρκεια; ὅτι σύνθεση ἀρχιτεκτονική δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνο ὑποβλητική «παρουσία»; ὅτι γιὰ τὴν ποίηση παράσταση καὶ ἔκφραση «λογική» δὲν ὑπάρχει, παρὰ μόνο «ἐντύπωση» ἀτ' αὐτὴ τὴν παράσταση ή ἔκφραση; ὅτι «ιδέες» δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ στάση ζωῆς, πού είναι μαζί ἰδέα καὶ ἄνθρωπος; Ὅτι, ἀκόμη, ὁ ἄνθρωπος δὲν «εἶναι» κάτι, ἀλλὰ «γίνεται» κάτι, ή «δύναται»; Καὶ ἀκόμη: πῶς θὰ πεισθοῦμε, ὅτι οἱ «προσωπικές» μας συγκινήσεις, οἱ «ἐγωτικές», προβλλόμενες σήμερα δείχνουν ἔπαρση καὶ ἀφέλεια καὶ ὅτι αὐτὸ πού ὑπάρχει σοβαρὰ είναι ή «συμμετοχή»; Ἄλλὰ καὶ ὅταν μιλοῦμε γιὰ τὸ «σύνολο», πῶς θὰ ἐννοήσουμε παρὰ ταῦτα, ὅτι ή ποίηση, πού δὲν είναι ὑποκειμενική, δρεῖλει νὰ είναι ἀτομική δηλ. ἐσωτερική, πνευματική καὶ γι' αὐτὸ ἔσχατα ἀπαρραλλήλιση; Πῶς θὰ συζεύξουμε μέσα μας τὴ «συμμετέχουσα» μετὴν ἀτομική προβλή;

Εἶναι εὐκόλη ή προπαίδευση τοῦ πνεύματός μας πάνω σις νέες αὐτὲς πραγματικότητες, ὥστε αὐτὴ νὰ ἀποβεῖ ἀληθινὰ σύγχρονη καὶ δημιουργική; Εἶναι εὐκόλο ὅλα αὐτὰ νὰ γίνουν συστατικά καὶ ὀργανικά στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ μας κόσμου καὶ ἀφετηρίες ποιητικῆς συμπεριφορᾶς; Δὲν είναι ἀλήθεια, ὅτι τὸ νέο πνεῦμα είναι δύσκολο νὰ γίνει βίωση καὶ σι τοὺς περισσότερους ἀκόμα δικούς μας «συγχρόνους», πού καταλήγουν νὰ εἰσέλθουν σι τὸ νόημά του ἀπὸ τὴ μεριά μόνο τῶν ἐκφραστικῶν μέσων καὶ τῆς τεχνικῆς; Ἄς τὸ ἀποφασίσουμε πῶς, ἀφοῦ ή οἰκείωση αὐτὴ είναι «δύσκολη» είναι ἀνάγκη νὰ τοιμασθοῦμε γιὰ τὶς δυσκολίες καὶ νὰ τὶς ὑπερικήσουμε, νὰ τὶς ὑποτάξουμε.

Ἄλλὰ θὰ ἀντέλθε κανεὶς ἴσως τώρα, πῶς ή ἴδια ή φύση τοῦ πνεύματός μας, τοῦ μεσογειακοῦ καὶ μορφολατρικοῦ, δυσχεραίνει τὴν προσοικείωση τῶν μεταβολικῶν αἰτημάτων γιὰ τὸ συγχρονισμό τοῦ πνεύματός μας, πού πρόπει νὰ γίνει οὐσιαστικὸ καὶ ἐσωτερικὸ (εἶναι πολὺ μακριὰ τὸ «ουσιαστικό»), ν' ἀλλάξει καταγωγή. Ναί, εἴμαστε λαὸς μορφολατρικός (formaliste) καὶ αἰσθητικός. Γιὰ τὸν ἀρχαῖο Ἕλληνα ή ζωὴ ὑπῆρχε γιὰ νὰ γίνει ὁμορφιά. Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, τοῦ ἀρχαῖου καὶ Ὀμηρικοῦ, ὅλα τὰ διελληνικά δημιουργήματα χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν τάση γιὰ τὴν μεταξίωση τῆς ζωῆς σὲ «κάλλος». Ἐτσι εἶδε τὴν ἑλληνική ἀρχαιότητα ὁ Γάλλος φιλόσοφος καὶ καὶ κριτικός Η. Ταινέ. Ἄς θυμηθοῦμε τὴ «Σήλη τῆς Ἥγησους» σι τὸν ἀρχαῖο Κεραμικό. Ἡ νεκρή, παίρνει σι τὸ χέρι, ἓνα κόσμημα, πού τῆς δίνει ή ὑληρέτρια. Αὐτὸ είναι ὄλο. Προεκτάσεις δὲν ὑπάρχουν. «Κανένα πνευματικὸ σῆγμα, καμμιά μυστικὸλαθη ὑπόσχεση ή προσδοκία γιὰ μεταθανάτια εὐτυχισμένη ζωὴ», τόνιζε ὁ ὑπέροχος τεχνολίτης καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης Χρ. Τσουντας. Τὴ ζωὴ αὐτὴ, πού πέρασε, καὶ τὴν αἴσθηση τῆς παρουσίας δὲν τὴ συμπληρώνει ή ἐσωτερική ἀναζήτηση κάποιας ἄλλης. Ἐσωτερική, οὐσιαστική, ἀναζήτηση δὲν ὑπάρχει. Ἐνα αἴσθημα, πῶς ή ζωὴ είναι πικρὴ, αὐτὸ είναι ὄλο. Καὶ τὸ ἔργο; εὐγενικό, ἀγνὸ καὶ μελαγχολικὸ αἴσθημα, ὅτι ή μοῖρα ἔτσι τὸ ὀρίζει; νὰ στερηθοῦμε αὐτό, πού κάποτε ἦτανε δικό μας καὶ τόσο ἀγαπητό! Τόσο μόνο. «Αὐτὸ τὸ πικρὸ αἴσθημα, τὸ ἀπλὸ καὶ καθημερινὸ καὶ ἀνθρώπινο, πῆγε κ' ἔγινε μαρμά-

ρινη ὁμορφιά», σημειώνει ὁ Χρ. Τσουντας. Αὐτὴ τὴν ὁμορφιά πού μαρμαρώνεται τελικά, ἀναγνωρίζει ὡς κύριο αἶτημα τοῦ ἑλληνικοῦ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος καὶ ὁ Παν. Κανελλόπουλος στὸ βιβλίον του «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος», παρουσιάζοντας τὴ μορφολογία σὰν ἓνα πρωταρχικὸ στοιχεῖο τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ γοιθικό, τὸ βόρειο, πού τείνει στὴ μουσική. Διερμηνεύοντας ἀντιλήψεις κορυφαίων Εὐρωπαίων πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο, ὁ ἴδιος συγκρίνει τὸ κάλλος τῶν μορφῶν στὴν «Ἰλιάδα» τοῦ Ὀμήρου μὲ τὸ κάλλος τοῦ Γερμανικοῦ ἔπους τῶν «Νιμπελοῦγκεν» καὶ τὴν οὐσιαστικότητά του.

Ὅμως ἡ νεώτερη ζωὴ ἀπὸ τὴ ρίζα της, ἡ χριστιανικὴ καὶ δυτικὴ, εἶναι ἔσωτερική. Ἴδου ὁ Shakespeare καὶ τὸ οὐσιαστικὸ κάλλος τῶν ἔργων του, ὅπου ἀναπνέουμε βαθιὰ μέσα ἀπὸ τόση «φυσικὴ» ἀταξία. Τὸ οὐσιαστικὸ κάλλος ὑπάρχει, διότι ὑπάρχει ὁ Shakespeare.

Ἄλλὰ χριστιανικὴ εἶναι καὶ ἡ «ἀνατολικὴ» ἀντίληψη τοῦ βάρους. Ἄς θυμηθοῦμε τὰ ἔργα πρὸ πάντων τοῦ Dostojevsky. Τὰ μυθιστορηματικά του, ὅπως τὸ «Ἐπόγειο», «Ἐγκλημα καὶ τιμωρία», ἀλλὰ καὶ γενικώτερα, ὅλα, ἀφήνουν μιὰ ἐντύπωση ἀπίστευτης ἀποκρυπτογράφησης τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα οἱ Γάλλοι ἔδειξαν κατάπληκτοι, σὰν προσκυνημένοι, μπροστὰ στὴν ἀποκαλυπτικὴ δύναμη αὐτοῦ τοῦ «Ὁρθοδόξου», πού ἔδινε νέους προσανατολισμούς, πλουτίζοντας καὶ βαθαινοντας τὸ μορφολογικὸ τους, τὸ «αἰσθητικὸ» πνεῦμα. (Ὅπως εἶχαν μείνει ἐκπληκτοὶ ὅταν ἀνακάλυψαν τὸν Shakespeare)... Ὁ Dostojevsky νέος ἀκόμα, εἶχε δώσει δείγματα ἰκανότητας γιὰ ἐσωτερικὲς διεισδύσεις, ἐπίδοση τελείως διαφορετικὴ ἀπὸ ἓναν Γάλλο, ὅπως ὁ Flaubert, π. χ. Ὅταν ὁ Dostojevsky ἔγραφε τὸ νεανικὸ του ἔργο, τὸ «Φτωχόκοσμος», ὁ Belinsky μὲ τὴν αὐστηρὴ κριτικὴ μεγαλοφυΐα, δὲν κρατήθηκε νὰ ἀναφωνήσῃ στὸν συγγραφέα, πού τὸν ἐπισκέφθηκε: «Ἀγγίξατε ὡς τὸ βάρος τους τὰ πράγματα καὶ δείξατε ὅ,τι εἶναι οὐσία εἶναι θεῖο δῶρο αὐτὸ πού ἔχετε».

Ἡ οὐσιαστικότητά σ' ἓνα λογοτέχνημα θεωρεῖται «θεῖο δῶρο» ἀπὸ ἓναν Belinsky, πού ἀναζητεῖ κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ ὠραῖο γράψιμο. Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀναζητητὴς τοῦ βάρους καὶ μόνον αὐτὸ ἀπαιτεῖ.

Ὁ Belinsky ξαίρει, σὰν χριστιανὸς πὼς ὅ,τι ἔχει ἀξία βρίσκεται, ὅπως τὰ διαμάντια καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα, στὰ βάθη.

Σ' ἐμᾶς, ἂν ὑπῆρχε στὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ μιὰ ζεστὴ χριστιανικότητά, ἓνας Μακεδονικὸς μυστικισμὸς καὶ εἰκονομαχία, τελικὰ ὁ μυστικισμὸς ἀποχρωματίσθηκε, τὸ χριστιανικὸ αἶσθημα δὲν ἔφτασε νὰ δείξει δημιουργικὰ βάθη καὶ οἱ βυζαντινοὶ πάλι κέρδισαν τὴ μάχη τῶν ἀγαλμάτων, πού τώρα ὀνομάζονται εἰκόνες. Ἄν οἱ «εἰκόνες» οἱ βυζαντινὲς δὲν ἀναζητοῦν τὸ κάλλος, ὅμως ἔχει σημασία τοῦτο, ὅτι εἶναι «εἰκόνες», δηλ. σημάδια συγκεκριμένα μιᾶς «ἐσωτερικῆς» γιὰ ἄλλους λαοὺς ὑπόθεσης.

Οἱ Γάλλοι πρῶτοι ἀνάμεσα στοὺς λατινικοὺς λαοὺς ἔδειξαν, ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ ξεπεράσουν τὸ ρασιοναλισμὸ καὶ τὸ φορμαλισμὸ τοῦ πνεύματός τους. (1887 ἕως σήμερα).

Παραδέχονται, ὅτι μιὰ «νέα λογοτεχνία» γεννήθηκε ἀνάμεσα στὰ χρόνια 1910—1930. Ἄν τὸ ἔργο τοῦ Valéry ἦταν μιὰ «aventure grandiose de l'esprit createur» (μὲ τὴν ἔννοια τοῦ artistique), ἡ δημιουργία τοῦ A. Gide στάθηκε τώρα «βαθειά». Μὲ τὸ ἔργο του ὁ Gide πῆγε ν' ἀλλάξῃ τὸν προσανατολισμὸ τῆς γαλλικῆς πνευματικῆς ζωῆς: «plus qu'un esthète, il était un justificateur».

Εἶπε ὁ Gide τὸ μνημειώδη λόγο: «Rien que la terre» κήρυξε τὴν ἀνάγκη ἐπαφῆς τῆς Τέχνης μὲ τὴν «οὐσία» τῆς ζωῆς, πέρα ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ μεταφυσική, ἀπὸ τὸ μυστικὸ Ἐπεπέραν, ἀπὸ τὸ νεώτερο Μηδὲν (Sartre), πέρα ἀπὸ τὸ Παράλογο (Kierkegaard, Dostojevsky): τὴν «οὐσία» αὐτὸς ἀναζητεῖ καὶ βρί-

σκει στὸν ἄνθρωπο, ποὺ κυνηγᾷ τὴν εὐτυχία στὴν ἀπόλαυση τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ πνεύματος. Στὸν ἄνθρωπο ἀκόμη, ποὺ πάει νὰ πραγματοποιήσει τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὶς ἴδιες του δυνάμεις, χωρὶς τὴ Χάρη.

Οἱ πρὸ σύγχρονοι Γάλλοι γράφουν σὰν πιασμένοι στὰ δίχτυα τῆς ἀγωνίας, ποὺ εἶναι ἡ μοῖρα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης (Sartre «La nausée»). Ὁ A. Camus ἐρωτᾷ, ἂν αὐτὴ ἡ ζωὴ ἀξίζει νὰ τὴ ζῆ κανεὶς («La peste»)...

Ἔτσι, ἐνῶ τὸ παλιὸ μυθιστόρημα ἀπέβλεπε στὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀπεικόνισης μιᾶς ἀνθρώπινης περιπέτειας κυμαινομένης μέσ' ἀπὸ «χαρακτῆρες», τώρα ἐγκαταλείπεται ἡ ἀπλὴ ὡραία παράσταση τοῦ διηρημένου ἀνθρώπου καὶ ἀναζητεῖται σὲ ἀκέρειες ἐμφανίσεις μιᾶ «στάση ζωῆς». Ἡ γαλλικὴ πρόζα τώρα κυβερνιέται ἀπὸ ἓνα πνεῦμα «μεταφυσικοῦ ρεαλισμοῦ» (Proust), πνεῦμα οὐσίας καὶ ὄχι ἀπλῆς καλλιτεχνικῆς δεξιότητος καὶ ὡραίας μορφῆς ἢ τεχνικῆς δεξιότητος. Στὴν ποίηση, εἰδικά, τὴ σύγχρονη, τῆς Γαλλίας «ἡ ποιητικὴ δύναμη δὲν ἔρχεται ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς λεκτικῆς μαγείας, ἀλλὰ ἀπὸ κάτι «οὐσιαστικώτερο», ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴ ζωὴ τὴν ἴδια» γράφει ὁ G. Picon. Ἡ σύγχρονη Γαλλικὴ ποίηση γενικὰ θέλει νὰ εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἓνα «ποίημα» δηλ. τέλεια καλλιτεχνικὴ κατασκευή: νὰ κλείει ἓναν κόσμον, νὰ εἶναι «σύγχυση φλογερὴ μὲ τὴ ζωὴ». Ὁ P. Valéry, μάγος τῆς τεχνικῆς, πάλιωσε. Ὁ Ch. Baudelaire: εἶναι πάντα σύγχρονος, ὄχι ὅμως ἐξαιτίας τῶν διανοητικῶν, ὄχι γνήσια μεταφυσικῶν «correspondences» του, ἀλλὰ σὰν μιὰ κολασμένη οὐσία, ποὺ ἔγινε πνευματικὴ ὁμορφιά.

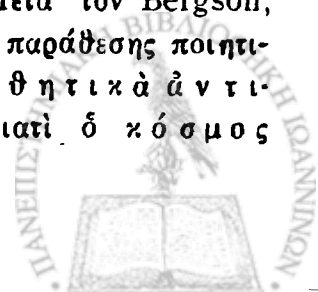
Ὅλα στὴ νεώτερη Γαλλικὴ ποίηση καὶ τὴν πρόζα ἀναζητοῦν κάποια «οὐσία» γιὰ νὰ ζήσουν ἓνα μήνυμα. Θέλουν νὰ στραγγάλισουν τὴν ὡραία ἔκφραση, χάριν ἐνὸς ποιητικοῦ «ὑπαινιγμοῦ» ἀποκαλυπτικοῦ κάποιος πνευματικῆς γεύσης, ἐσώψυχα λυτρωτικοῦ.

Μὲ ἱκανοποίηση παρατηρεῖ ὁ Γάλλος G. Picon: «Nous constatons un fait: l'adoption, par toute une littérature-française actuelle, d'une esthétique caractéristique de l'Allemagne et la rupture de la littérature avec la tradition, qui était l'intellectualisme».

Ὁ ἰντελεκτουαλισμὸς ζητοῦσε πλαστικὸ λόγο καὶ μορφὴ καὶ τώρα, ὁ διαισθητισμὸς, ἡ «μουσικὴ» ἀντίληψη τῶν ποιητικῶν ἐννοιῶν, ζητεῖ μιὰ διάχυτη πνευματικότητα, μιὰ οὐσιαστικότητα.

Γενικώτερα, ὁ σύγχρονος Εὐρωπαῖος ποιητὴς πῦει νὰ κίνει «ποίησι» ὄχι μὲ βῆσι μιὰ αἰσθητικὴ προστακτικὴ, ἀλλὰ μ' αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἀτὸ τὴ φύσι του «ποιητικόν», εἶναι ἀναισθητικόν, «οὐσιαστικόν»: ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τὴν ἴδια. Ἐνῶ πρῶτύτερα ἡ ποίηση ἦταν ἡ «ἀληθινὴ» πραγματικότητα (ὑπερπραγματικότητα, surréalité), τώρα ἡ ἴδια ἡ πραγματικὴ εἶναι ποίηση. Ὁ ὕσις τῆς ποίησης εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωὴ ὄχι τὸ καλλιτεχνικὸ τῆς ἐπιφαινόμενον ἀπομονωμένο. Αὐτὴ ἡ σύγχρονη ποίηση δὲ θέλει πειὰ νὰ εἶναι μιὰ προβολὴ τῶν προσωπικῶν περιπετειῶν καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ἔρμητικὸ καὶ ἀμετάδοτο. Θέλει νὰ εἶναι μιὰ «οὐσιαστικὴ» φωνή, μιὰ «ἀποκάλυψη τῶν χρόνων μας», παλμὸς ἐνὸς ἔθνους, μιᾶς ἐποχῆς, μιᾶς κοινωνίας. (Ἄλλὰ φωνή, ποὺ θὰ τὴν ἐνωτισθοῦν οἱ γυμνασμένοι, δὲ θὰ τὴν διερμηνεύσει ὁ καθένας, ὅπως νομίζει, σὰν κάτι indépendant du sens). Ὑπάρχει τώρα μιὰ γέφυρα ἀνάμεσα στὸ ἐγὼ καὶ τὸ Ἐμεῖς, πέρ' ἀπὸ τὰ ἀκατανόητα καὶ ἐπιδεικτικὰ αἰθαίρετης ἔρμηνείας ὑπερρεαλιστικὰ «στίγματα» τοῦ ὑποσυνειδήτου. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι ἡ δυνατότητα διαίσθησης.

Ὅριστικὰ νεώτερο σ' ὄλη αὐτὴν τὴν περιπέτεια εἶναι: πέρ' ἀπὸ τὴν οὐσιαστικότητα, ἡ μὴ ὀρθολογικὴ σύσταση τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Μετὰ τὸν Bergson, τὸν W. James, τὸν Heidegger, σήμερα ὑπάρχει ἓνας τρόπος παράθεσης ποιητικῶν συγκινήσεων ἐν κινήσει εὐρισκομένων καὶ διαίσθητικὰ ἀντιληπτῶν (μὲ παραμερισμὸ τοῦ ὑπερρεαλιστικοῦ χάους), γιὰ τὸν ὅσον

ποιητικὰ ἐννοημένος δὲ θὰ εἶναι πειὰ ἕνας κόσμος πλαστικῶν νοημάτων καὶ συναισθημάτων, ἀλλὴ μιὰ ὡραία ἀταξία ἀποχωρώσεων, μνημῶν, ἀποσπασμάτων, ἀπεφθῆς ζωῆς, εἰκόνων, δραμάτων ἢ μύθων, ἐμποτισμένων μὲ ἕνα «πνεῦμα» στὴ συγκινημένη ὥρα του».

Ἄλλὰ καὶ ἡ Ἰταλία ἀπὸ νωρὶς προσπαθεῖ ν' ἀποξενωθεί τῇ λατινικότητι της καὶ νὰ ἀναπροσαρμοσθεῖ (G. A. Borgese «Il senso della letteratura Italiana»). Ἦδη ὁ Pirandello (1867—1936) εἶναι ἕνας πρωτοπόρος τοῦ νέου νοήματος στὴν Ἰταλικὴ λογοτεχνία. Ἐγράψε δράματα μακριὰ ἀπὸ τὴν καθιερωμένη συνήθεια τῶν ἀστικῶν ὑποθέσεων τῶν πλεγμένων μὲ ὡραίους ἀστικούς διαλόγους, ὡραία αἰσθήματα, ὡραία coups de théâtre. Ἦθελε νὰ εἶναι οὐσιαστικός. Μελέτησε τὴν ἐσωτερικὴ διαμόρφωση τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι γι' αὐτὸν ὄχι βιτρίνα, ὅπου διαγωνίζονται θελήσεις καὶ πάθοι καὶ συναισθήματα «ὡραῖα», ἀλλὰ ἕνας χῶρος, ἕνας στίβος, ὅπου διεξάγεται ἀσυνθηκολόγητη πάλη ἀνάμεσα στὴ Ζωὴ καὶ τὴ Μορφή.

Γι' αὐτὸν ἡ ζωὴ δὲν εἶναι στερεὰ συναισθήματα καὶ στερεές ἰδέες, ποὺ φουντώνουν καὶ χαλαρώνουν· εἶναι κάτι ρευστό, μεταβλητὸ καὶ δυναμικὸ· ἡ ἴδια ἡ ζωὴ ἐγκλείει—σὰν μιὰ ὑπερβατικὴ ἀντίφαση—τὴν αὐτοκατάλυσή της μὲ τὴν ἀπονέκρωση μέσα στὴ «μορφή». Ἡ μορφή εἶναι ἡ ὀριστικότητα, τὸ σταμάτημα, ποὺ ἀποκλείει τὴ ζωὴ. Πολλὲς φορὲς ὁ ἄνθρωπος, ζωντανὸς ἀκόμα, ἔχει πεθάνει, ὅταν ἔχει στυλιζαρισθῆ σὲ μιὰ μορφή, ἔστω καὶ φανταστικὴ, τοῦ ἑαυτοῦ του· νὰ ξανάβρει τὴ συνέχεια τῆς φυσικῆς του ροῆς εἶναι ἀδύνατο: ἂν θελήσει κάποτε νὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴ μορφή, ποὺ στα ὄνειρά του ἀγκάλιασε τόσα χρόνια, θὰ ἀντιληφθεῖ τὴν τραγικὴ διάσπαση: ὅτι δυὸ ἄνθρωποι ἔζησαν πάντοτε μέσα του. Δυὸ προσωπικότητες ἔχει ἀσυμβίβαστες κάθε ἄνθρωπος, αὐτὴ ποὺ εἶναι κι αὐτὴ, ποὺ θὰ ἤθελε νὰ εἶναι.

Ἐφερα ἕνα μόνο παράδειγμα, μιὰ περιπτώση, θὰ μπορούσα ν' ἀναφέρω καὶ ἄλλες πολλές, στὴν πεζογραφία καὶ τὴν ποίηση,—γιὰ νὰ δείξω, πόσο ἡ νεώτερη Ἰταλία τείνει νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν παλιά της ἀναζήτηση ὁμορφιάς καὶ τὴν αἰσθηματολογία. Ὁ Pirandello δείχνει, πὼς πιστεύει σὲ μιὰ ὁμορφιὰ δραματικὴ πάντα, ἀλλὰ καὶ ἀπαιτητικὰ οὐσιαστικὴ.

Ἐμεῖς ὅμως, στερημένοι ἀπὸ τὶς μεγάλες προϋποθέσεις «ἐσωτερικῆς» καὶ «μυστικῆς» μαθητείας μέσα στὴ νεοελληνικὴ (850 μ.Χ. καὶ ἔξῃς) ἱστορικότητά μας, πὼς θὰ ἀνατοποθετήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας μέσα στὸ νεώτερο, δηλ. τὸ βόρειο χριστιανικὸ πνεῦμα, πὼς θὰ γίνουμε «νεώτεροι» ἐσωτερικὰ καὶ ὀργανικὰ, πὼς θὰ μπορούσαμε νὰ γράψουμε μιὰ, κυτταρικὰ γνήσια καὶ δικαιωμένη μέσα στὸ ἱστορικὰ ἐννοημένο ὑποσυνειδητό μας, «νεώτερη» ποίηση; Δραματικὰ δύσκολος ὁ ἀθλος. Ὅμως εἶναι ἀθλος ὑποχρεωτικὸς γιὰ τὴ μοῖρα μας, ἂν ζητοῦμε νὰ δικαιώσουμε πειὰ τὴν ὑπαρξή μας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ ὄχι ἀπὸ ταλαίπωρους προγόνους μας. Ἄς θυμηθοῦμε, ὅτι κάποτε ὁ Χριστιανισμὸς ἄλλαξε ριζικὰ τὴ ροπὴ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος καὶ τὴν ἔτρεψε πρὸς τὸν ἐσωτερικὸ κόσμον, πρὸς τὸ μυστήριον. Πρὸς τὴν «ἠθικὴ» ἐνωση τῶν ψυχῶν πέρα ἀπὸ τὴν «πολιτικὴ», ποὺ διακήρυσσε ἡ ἀρχαιότητα. Ἄς πιστέψουμε ἀκόμα, ὅτι καὶ σήμερον, σὰν χριστιανοί, ὑποχρέωσή μας εἶναι νὰ στρέψουμε τὸ βλέμμα μας πρὸς ὅ,τι εἶναι ἀνεξερῆντο ἢ ἀκαταστάλαχτο, «ἐσωτερικόν», δηλ. πρὸς ὅ,τι, χωρὶς νὰ ἔχει χαραχθῆ σὲ διαυγεῖς νοητικὲς μορφὲς προβάλλει προβληματικὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς μορφῆς οὐσιαστικὰ ὡραῖο, αὐτὸ θὰ πεῖ: πρὶν ἀπὸ τὶς μορφὲς καὶ τὶς στατικὲς ἀναλογίαις, ὡραῖο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν ἐσωτερικὴν του δύναμη καὶ πειθῶ. (Θυμοῦμαι τώρα τὸν «Ἰώβ»· τί κάλλος οὐσίας μέσα στὴν ἔλλειψη κάλλους μορφῆς!).

Τώρα, μετὰ τὶς προϋποθέσεις H. Berdson, W. James, Heidegger· τώρα, μετὰ

τῆ διάλυση τοῦ μύθου τῆς ἐπιστημονικῆς ἀσφάλειας καὶ τὴν προβολὴ τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῶν «ἀλμάτων» τόσο στὸ νοητικό, ὅσο καὶ στὸν πνευματικὸ κόσμον· τῶρα, πού ἡ ἐμπιστοσύνη μας πρὸς κάθε πλαστικὴ ὑπόσταση στὴν περιοχὴ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης μειώθηκε κατὰ τρόπο ἀντίστροφα ἀιάλογο πρὸς τὴν ἀρχαία λατρεία τῆς μορφῆς (πού προκαλοῦσε τὴ «μαγεία τῆς μορφῆς»)· τῶρα, πού ἡ τέχνη ὀφείλει νὰ εἶναι ἔκφραση μιᾶς ἀλήθειας κυμαινόμενης, ἐσωτερικῆς, νὰ εἶναι ἀνακάλυψη καὶ ἀποκάλυψη καὶ προφητεία μισοδιάφανη, τυλιγμένη πάντοτε σὲ κάποια ἀχλύ, μαντευόμενη μᾶλλον, παρὰ δηλωμένη ρητῶ, κάθε ἀγκίστρωσή μας μὲ τὰ παλαιὰ σχήματα τῆς περιγραφικῆς, γεωμετρικῆς καὶ πλαστικῆς ἀντίληψης τῆς ποίησης θὰ ἔδειχνε τὴν ἐπιμονή μας, νὰ εἴμαστε «ἀρχαῖοι» ἢ τουλάχιστο «μεσογειακοὶ» καὶ ὄχι «χριστιανο=δυτικοὶ» δηλ. ἄνθρωποι ζωντανοὶ καὶ σύγχρονοι. Ἡ φωνὴ τοῦ στήθους μου μιλάει γιὰ μιὰ στροφή πρὸς τὸ δυτικὸ καὶ ἀκριβέστερα «βόρειο» πνεῦμα, τὸ ἐσωτερικὸ καὶ οὐσιαστικόν. Ὀφείλουμε νὰ τείνουμε στὸ γάμο τῆς δικῆς μας «λατρείας τῆς μορφῆς» μὲ ὅ,τι εἶναι ἐσωτερικόν, οὐσιῶδες, προβληματικόν· ὀφείλουμε νὰ φτάσουμε, ἀργὰ ἢ γρήγορα, σὲ ἔργα τέχνης καὶ σὲ ποίηση, πού θὰ σημαδεύουν μιὰ ὁμορφιὰ οὐσίας, βγαλμένης ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐσώτερη φύση τοῦ πράγματος, ὄχι ὁμορφιὰ φαινομένου, τεχνικῆς ἢ διακόσμησης. Ὀφείλουμε ν' ἀναζητοῦμε καὶ νὰ προβάλλουμε ὥραϊα «πράγματα» ἐσωτερικῆς καὶ ζωντανῆς οὐσίας. «Cose intente nelle loro vivente unita» ζήτησε ὁ Fr. De Sanctis ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, ὁ ἀνανεωτὴς τοῦ ἰταλικοῦ καλλιτεχνικοῦ λόγου. «Cose e non parole». «Cose» δὲν εἶναι τὰ συναισθήματα καὶ οἱ ἰδέες καὶ ὅλες οἱ στενὰ καλλιτεχνικῆς σκέψεις τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Εἶναι αὐτό, πού ἔχει μεταγραφῆ στὸ πνεῦμα, στὴ ζωντανὴ αἴσθηση καὶ στὴ ζωντανὴ ἐντύπωση. Εἶναι ἀκόμη ἡ ζωὴ στὸ σχηματισμό της· ἡ στιγμή μέσα στὴν πρόγνωση καὶ τὴν προσδοκία της. Εἶναι ἡ οὐσία, ἡ ζωντανὴ οὐσία, τὸ «πρᾶγμα καθ' ἑαυτό». «La vita ehe ama se stessa» ἡ ζωὴ, πού ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸ της, λέγει ὁ Ἰταλὸς αἰσθητικὸς Adriano Tilgher. Πολὺ περισσότερο ἀξίζει κάτι ζωντανόν, ἐσωτερικόν, ἀκαταστάλαχτο, πού ἀρνείται τὸ προκάλυμμα τῆς ὥραϊας μορφῆς, γυμνὸ καὶ ζωντανόν σπαρτάρισμα τῆς ἴδιας του οὐσίας, παρὰ ἐκεῖνο τὸ ἀρχαῖο κλασσικόν, πού ἔφτασε στὸ χεῖλος τῆς ἴδιας του ταραχῆς καὶ ἔχει ἀναπαυθῆ στὴν ἡδονὴ τῆς ἴδιας του ἐπιφάνειας καὶ ἔγινε «ὥραϊος λόγος». Ἄς γελάσουμε ξανά μὲ τὸ ἀρχαῖο ἐκεῖνο ἀστεῖο: «ὦ! οἷα κεφαλὴ καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει!». Θὰ θαυμάζουμε λοιπὸν πάντα τὴν ὥραϊα κεφαλὴ καὶ τὴν ὥραϊα λαλιά, ὄχι τὸν «ὥραϊο ἐγκέφαλο»; Ὁ θαυμασμός μας, θὰ εἶναι γιὰ τὴ μορφὴ. θὰ χειροκροτοῦμε, πάση θυσίᾳ, τὴν καλοδουλεμένη χτενισιὰ τῆς μορφῆς; Ὁχι! ἀξίζει πιὸ πολὺ ἢ ζωντανὴ ὁμορφιὰ τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, τῆς οὐσίας τους, παρὰ ἡ ὥραϊα ὄψη, ἡ bella forma. Τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαϊκῆς, τῆς φυσικῆς σχεδὸν ὁμορφιᾶς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας δὲν εἶναι ἀσήμαντο.

Ἡ ποίηση εἶναι λόγος στὴ μουσικὴ του ὥρα, ὄχι στὴ ζωγραφικὴ ὥρα, ὄχι μουσικὴ εἰκόνων, μορφῶν καὶ ἤχων, μελωδικὴ ἢ καὶ ὀρχηστρική. Εἶναι μουσικὴ τῆς διασταύρωσης τῶν οὐσιαστικῶν στοιχείων ζωῆς καὶ πνεύματος, πού εἶναι ἀπ' ἑαυτοῦ τους ὁμορφα στοιχεῖα ζωῆς καὶ πνεύματος. Εἶναι ἀκόμα μουσικὴ, μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι δὲν εἶναι πλαστικὴ, δηλ. ζωὴ τελειωμένη: ἕνας λόγος πού δὲ φτάνει στὰ ἄκρα, στὴν τελικὴ συνέπεια τῶν στοιχείων του: μιὰ οὐβερτούρα μᾶλλον, παρὰ ἕνα ἔργο μὲ τέλος: εἶναι ἡ στιγμή, πού ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει σταθεροποιήσει στὴ συνείδησή του, συγκεκριμένο, περιγραμμένο, τὸ θέμα, πού τὸν ἔχει κυριεύσει· ἡ στιγμή, πού ἀγωνιᾷ νὰ αἰχμαλωτίσει τὴν οὐσία του, τὸ πρᾶγμα πού τὸν ἀπασχολεῖ. Καὶ τότε μᾶς φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς μιλάει μὲ «ὑπαινιγμούς», ὅταν δίνει τὸ πρᾶγμα ὅπως πάει νὰ γίνῃ, ὄχι ὅπως ἔγινε καὶ πάει. Ἄν ἡ παλαιὰ ποίηση εἶναι «κάτι πού τελείωσε» ἢ νέα εἶναι «κάτι πού ἀγωνίζεται καὶ σπαρτα-

ράει να τελειώσει» κ' ἔμεις τὸ συλλαμβάνουμε τὴ στιγμή ἐκείνη. Κάτι σὺν τὸν «ἔσωτερικὸ μόνολογο» ὑποταγμένο σὲ ποιητικὲς προϋποθέσεις, ρυθμοῦ, εἰκόνων, χρωμάτων κ.λ.π.

Πολλοὶ ποιητὲς μεγάλοι πραγματοποιήσαν τὴ μαγεία τοῦ πλαστικοῦ λόγου. Ἄλλοι ἔφτασαν στὴν ὑποβλητικὴ μαγεία, ὑποβλητικὴ μιᾶς ἄλλης πραγματικότη-
τας, ὅπως ὁ Poe. Ὅμως, ὅ,τι προβάλλει τὴ γυμνὴ ὁμορφιὰ τῆς ἴδιας του παρου-
σίας: ἡ μαγεία τῆς περισυλλογῆς, τοῦ οὐσιαστικοῦ λόγου, αὐτὸ εἶχε
πάντα τὴν πιὸ ἀνεκτίμητη ὁμορφιά: Ὁ Novalis, ὁ Rilke, τὸ κάλλος τὸ πνευμα-
τικό, τὸ ἔσωτερικό, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἀποκαλυπτικό, καὶ ἀκόμα τὸ «μυστικό», ποῦ
ἀναβλύζει ὄχι ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς διάνοιας, ἀλλὰ ἀπὸ βαθιεῖς διαισθήσεις. Ὅταν
ἓνας ποιητὴς ζῆ καὶ πεθαίνει μαζὶ μὲ τὴν ἔσωτερικὴ του ἀγωνία, ὅταν γι' αὐτὸν
ὅλος ὁ κόσμος ὑπάρχει στὴ βαθειὰ του πίστη, ποῦ ἐνώνει σὲ ἀνταποκρίσεις τὸ
Ἔγὼ μὲ τὸ Μὴ Ἐγὼ, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, τότε προβάλλει μιὰ ὁμορφιά,
ποῦ εἶναι μαζὶ πραγματικότητα καὶ φαντασία, οὐσία καὶ μορφή. Αὐτὸ θὰ εἶναι
τὸ λογοτεχνικὸ «πιστεύω» ἑνὸς σύγχρονου Νεοέλληνα δημιουργοῦ.

Καὶ ἡ ποίηση; Περιμένουμε: Περιμένουμε στὴν ποίηση ὄχι πειὰ μιὰ φαν-
τασία κάλλους (immaginazione), ἀλλὰ φαντασία δημιουργίας («fantasia»), αὐτὴ,
ποῦ θὰ δώσει «παρουσία» στὸ ἀκέραιο ἔσωτερικὸ ἀσύλληπτο ὄραμα, στὴ ἀκέραια
ἔσωτερικὴ θεὰ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κόσμος στὴν ποίηση μένει ὄρα-
μα, θέαση, contemplation ἀδέσμευτη, δὲν πρέπει νὰ γίνεи «σύνθεση». Τὶ σι-
γμὴ, ποῦ θὰ γίνεи «σύνθεση» δηλ. σχῆμα καὶ ἐνότητα πλαστικὴ, πεθαίνει. Τὸ κάλ-
λος τὸ γλυπτικό, τὸ κάλλος τὸ ἀρχιτεκτονικό, τὸ περιγραφικό, τὸ ἀνάγλυφο pulchra
species, στὴν ποίηση δὲν χρειάζεται, παρὰ γιὰ σάβανο, ὠραῖο σάβανο. Ὅ,τι
εἶναι ποιητικό, δὲν πρέπει νὰ γίνεи σχῆμα ὄρατό, πλαστικὴ ἀνταπόκριση. Εἶναι
ὄχι ὄραση, ἀλλὰ ὄραμα καὶ διαίσθηση βαθειὰ ἡ ποίηση.

«Non la Vedi ma senti la sua presenza» λέει ὁ Dante γιὰ τὴ Βεατρί-
κη. Μὰ ναι, αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ποίηση: ἓνα κάλλος ἄορατο, ἀσύλληπτο, ἔσω-
τερικό, οὐσιαστικό. Αὐτὴ ἡ δημιουργία οὐσιῶν, ποῦ πείθουνμέσ' ἀπ' τὴν
ἴδια τους ἄορατη κίνηση, αὐτὴ εἶναι ἡ ποίηση. Ἴδου αὐτό, ποῦ λέει ὁ R.— M. Rilke:
«Ἡ ποίηση δὲν εἶναι συναισθήματα ἀλλὰ πείρες». Εἰσέλθετε σὲ ὄλο τὸ βάθος τῶν
λόγων αὐτῶν, ζήσετε τὶς ἔσωτερικὲς σας βαθιεῖς ἐμπειρίες καὶ θὰ δημιουργήσετε
ἓνα ποίημα—, δὲ θὰ «ποιήσετε» ἀπλῶς, προσέξτε, ἓνα δῶρο γιὰ τὴν ἀκέραια
ψυχὴ, μιὰ efficacia καὶ ἱκανοποίηση γιὰ τὴν ἀκέραια ψυχὴ. Ἄς ποῦμε, ὅτι στὴ
νεώτερη ποιητικὴ Ἑλλάδα ὁ Δ. Σολωμὸς φανερώθηκε ἓνας μεσογειακὸς τῆς
magie verbale, μὲ τάση πρὸς τὴ προβολὴ συγκεκριμένων καθαρῶν «ἰδεῶν», ἀπὸ
τὶς ὁποῖες καί πολὺ ἀνήκει στοὺς ξένους, εἶχε τάση πρὸς τὴ θρησκευτικὴτητα
ἀλλὰ ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὸν Manzoni. Ἐτεῖνε πρὸς τὴν ἀγνότητα τῆς καρδιάς, ἀλ-
λὰ ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς Βεατρίκης στὸ «Καθαρτήριο» τοῦ Dante καὶ τὸν «Πα-
ράδεισο». Αἰσθάνθηκε μέσα του τὴν πάλη γιὰ νὰ κρατηθεῖ ὁ ἀνθρώπος ἀγνός,
ἀλλὰ καὶ δέχθηκε ἀνυπόκριτα τὸ μάθημα τοῦ Schiller. Εἶχε τὴ μεσογειακὴ προ-
τίμηση πρὸς τὴ φανταχτερὴ ὁμορφιὰ τοῦ λόγου καὶ ἐνασμενίζονταν τὴν Ἰταλικὴν
parola melodiosa, ποῦ εἶναι βασικῶς ἄλλο κάτι ἀπὸ τὴ «μουσικότητα» τὴν ἔξω-
λογικὴ τῶν ἀναζητήσεων τοῦ Mallarmé κ.λ.π. Ἦταν ὁ ἀνθρώπος τῆς αἰσθητι-
κῆς ζωῆς καὶ παρουσίας σ' αὐτὸ ἐπάνω ἀσύγκριτος.

Ἀντίθετα, ὁ Καβάφης ἔμεινε ἀδιάφορος πρὸς τὴν κουδουνιστὴ μουσι-
κότητα καὶ τὴ φανταχτερὴ εἰκονικότητα τοῦ λόγου. Δὲν εἶχε συναισθήματα ἢ λύ-
ρα του, εἶχε πάθη διαβρωτικά. Ἀγωνίες. Ἦταν ὁ ἀνθρώπος, ποῦ φανερῶνεται
γιὰ νὰ κρυφτεῖ: ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ποίησός του εἶναι μεταμορφώσεις μιᾶς
πραγματικότητας, τὴν ὁποία θέλει νὰ κρύψει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγαπᾷ σὺν δική του
ποῦ εἶναι καὶ διαρκῶς τὴ νοσταλγεῖ, ἐνῶ τὴν ἀποκρούει. Βρίσκεται ἀνάμεσα στὸ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΛΑΤΡΕΙΑ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗ "ΣΤΙΛΒΟΝΤΟΣ ΠΟΔΗΛΑΤΟΥ," ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΤΙΝΑ...

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η 'Ηπειρωτική Έστία' πιστεύει πως η αντιδικία μεταξύ δύο περιοδικών, που εκδίδονται στην ίδια πόλη και που το καθένα έχει τους δικούς του σκοπούς, δεν ωφελεί κανέναν. Έν τούτοις, όμως, πιστεύει εξ ίσου πως δεν έχει και το δικαίωμα να άρνηθῃ να φιλοξενήσῃ τις παρακάτω απόψεις ἀναγνώστου και φίλου της.

Δισεκατομμύρια άνθρωπινες υπάρξεις πάνω στο άστέρι μας, τη γῆ, πλάθουν την καθημερινή μυθολογία τους, καθώς πορεύονται παράλληλους δρόμους, κι' ἄς ἐπιπορεύονται «πᾶσαν ὁδόν». Νά, π.χ. ὁ ἕνας γρινιάζει με τὴ γυναίκα του κάθε πρωί γιατί δὲ φρόντισε νὰ τοῦ ἔχη καθαρό μαντύλι στὴ τσέπη τοῦ σακκακιού, ὁ ἄλλος δίνει συζητικό φιλι πίστεως πρὶν ξεπορτίση γιὰ τὸν καθημερινὸ μόχθο. ὁ τρίτος κάνει τὸν σταυρό του (κατὰ τὸ καθολικὸ τυπικὸ ἢ τὸ ὀρθόδοξο, δὲν ἔχει σημασία) καθώς πατάει τὸ δεξί του πόδι ἔξω ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ οἴκου του—καὶ ὅλοι φυσικὰ ξέρουν νὰ δίνουν ἕνα θεωρητικὸ περιβλημὰ στὶς πράξεις τους, ἀπλοϊκὸ ἢ περίτεχνο, πάλι δὲν ἔχει σημασία. Καὶ φυσικὰ καθένας μπορεῖ νὰ βλέπῃ αὐτὴ τὴν καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπινων πράξεων μ' ἕνα χαμόγελο, ἢ μὲ μιὰ ὑπεροψία, ἢ μὲ μιὰ συγκατάβαση κατανόησης. Ὅμως, ἂν αὐτὰ τὰ καθημερινὰ πράγματα τὰ ὑψώνουμε σὲ ἰδεολογικὰ σύμβολα (σὲ φωτεινὰ δρόσημα, θάλεγε ἕνας τελειόφοιτος!) ἢ ἂν παίρνομε τὸν τηλεβόα καὶ τὰ σαλπίζομε, τὸ πρᾶγμα διαφέρει. 'Αμφιβάλλετε; 'Ιδού!

«Κάθομαι» (φυσικὰ ἐγώ!) «ὀλομόναχος στὴ γωνιά μας»
σὲ σκέφτομαι, ἀδερφέ μου, καὶ σοῦ γράφω:

*Ὅλα γύρω μας εἶναι ὅπως τ' ἄφηρες: ὁμορφα!
Μὰ ἐγώ (πάλι ἐγώ φυσικὰ!) δὲν εἶμαι ἀνάμεσά τους. Λεῖπω!
*Ἔρμος, ὅπως πάντα, κι' ἡ σιωπὴ μὲ σκοτώνει.
*Ἔτσι μοῦρχεται νὰ βάλω τὰ κλάματα, νὰ φωνάξω.
Τίποτα ὁμως! Καμμιά ἀδερφή φωνὴ δὲν ἔρχεται
νὰ μοῦ τοιγκλίσει τὴν ψυχὴ... (1)

*Ὅπου, φυσικὰ, ἐμεῖς οἱ ἀνυπόκριτοι ἀναγνώστες ἔχομε τὸ ἐλάχιστο δικαίωμα—τί διά-

1. Γιάννης Ἀθ. Μορρές, «Ἡ πάλη μετὰ τὰ πράγματα καὶ τὴ μοναξιά», περ. «ΕΝΔΟΧΩΡΑ», τεῦχος 13-14, Σεπτέμβρης-Δεκέμβρης 1961, (Φλεβάρης 1962) σελ. 751.

«ναί» καὶ τὸ «ὄχι». Καταφεύγει στὴν Ἱστορία γιὰ νὰ κρύψει τὴν «παρακμὴ» του στὶς πτυχὲς τῆς γλαμύδας τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς Ἀλεξανδρείας. Κάποτε ἐκβάλλει κραυγὲς ἀπελπισμένης γενναιότητας: διακηρύσσει, ὅτι εἶναι «ὁ γενναῖος τῆς ἡδονῆς». Εἶναι ὑπὸ κάθε συνθήκη ἕνας αὐτοτιμωρούμενος· ζῆ τὴν κόλασή του καὶ κάποτε τὴ χαιρέται. Ἀπὸ τοὺς παλιούς, εἶναι οὐσιαστικὸς ποιητής, μὲ ζωὴ ψυχικὴ, ὅπου μελετοῦμε τὸν ἰδιαιτέρο ἀνθρώπο, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀρκετὰ ἐξαιρετικὰ ποιήματά του τὴ μοῖρα τοῦ Ἀνθρώπου γενικά, ὅταν αὐτὸς βρισκεται σὲ συνδηχες ἐξαναγκασμοῦ. Εἶναι μιὰ κνηνημένη ψυχὴ, ἕνας καταραμένος· αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία του.

*Ὁ Γ. Σεφερίης μᾶς ἔδωκε ἕνας κάλλος ποίησης ὑποβλητικὸ καὶ καθαρὰ καλλιτεχνικὸ: μιὰ «ὑποβλητικὴ μαγεία» ἀγνότατη· καὶ ὑπὸ τὴ μορφήν αὐτὴν συνθήκη, αὐτὸς παραμένει ἕνας μεσογειακός.
(Συνεχίζεται)

βολο, δημοκρατικό είναι τὸ πολίτευμά μας—νά διερωτηθῶμε τί σχέση μπορεί νάχη μὲ μᾶς, τοὺς ἄλλους, τὸ γεγονός ὅτι δὲν τσιγκλιέται ἡ ψυχὴ τοῦ α, ὅποιος κι' ἂν εἶναι αὐτός!

Σηκώνουμε λοιπὸν τοὺς ὄμους καὶ πάμε παρακάτω, ἀλλὰ στὴν ἐνδοχώρα τῶν ὑπαρξιακῶν μας σπονδύλων, τσιγκλᾶνε μερικὲς ἀμφιβολίες. Νάναί αὐτὸ ἐγωϊσμός, ἐγωπάθεια; Ἡ μήπως εἶναι κανένα περισπούδαστο πρόσωπο αὐτὸς ποὺ μένει ὀλομόναχος—ὅποτε φυσικὰ τὸ πρᾶγμα διαφέρει; Κι' ὕστερα, τί εἶμαι ἐγώ, ὁ ἀναγνώστης, ὁ κἀντιποτένιος ποὺ σηκώνω τοὺς ὄμους μου ἀδιάφορα καὶ περιφρονητικὰ στὴν ἅγια μοναξιά τοῦ ἄλλου; Κι' ἂν ὁ ἄλλος εἶναι ἥλιος (φᾶρος τηλαυγῆς, θάλεγε ἐδῶ ὁ τελειόφοιτος!) φωτεινός; Καὶ φαίνεται πῶς κάπως ἔτσι εἶναι. Ἀμφιβάλλετε; Ἴδού!

«Ἀπὸ τότε ἀκολουθᾶμε»—τὴν ἴδια πορεία μὲ τὸν ἥλιο, καὶ γεμιζοῦμε τὸ σύμπαν μὲ τὴν ὑπαρξή μας.—Γύρω μας οἱ Σίσυφοι μοχθοῦν χωρὶς ἐλπίδα νὰ κυλήσουν τὸ σκοτεινὸ ἡμισφαίριο τῆς ζωῆς τους». (1)

Φυσικὰ, προσέχω, ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος ἀναγνώστης πόση ἐνημερότητα κοσμολογικὴ ἔχει ὁ ποιητὴς (νάναί τάχα *poeta minor*!). Γιατί λέει πῶς ὁ ἥλιος κινεῖται, καὶ κάπου ἄκουσα, διάβασα, πῶς οἱ τελευταῖες θεωρίες θέλουν νὰ κινῆται ὁ ἥλιος γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Ἔτσι λοιπὸν κι' ὁ ποιητὴς θὰ πορεύεται «περὶ ἑαυτὸν» ἐγωπάθεια;) καὶ μάλιστα γεμιζει τὸ σύμπαν μὲ τὴν ὑπαρξή του, (ὅπως ὁ Μ. Ναπολέων π.χ. ἢ ὁ Ὀπενχάιμερ στὶς μέρες μας!), ἐνῶ οἱ ἄλλοι οἱ Σίσυφοι μοχθοῦν χωρὶς ἐλπίδα. Θές, τώρα, μὲς τοὺς ἄλλους τοὺς Σίσυφους νά-μαι κι' ἐγὼ ὁ ἀμαθὴς ἀναγνώστης; Κι' ἂν εἶναι ἔτσι, πῶς νὰ ἀγνοήσω καὶ τὴν ἄλλη ἅγια μοναξιά; Νοιώθω λοιπὸν νὰ μικραίνω καὶ νὰ ἀφανίζωμαι, τὸ φυλλάδιο ποὺ κρατῶ στὰ χέρια μου, ἡ «ΕΝΔΟΧΩΡΑ» βαραίνει καὶ ἐκμηδενισμένος γυρίζω πρὸς τὰ πίσω νὰ βρῶ μιὰ σελίδα πιδ ἡπια, νὰ πάρω λίγο θάρρος, καὶ ψάχνοντας ἐφησυχάζω καθὼς ἡ ματιὰ μου πέφτει σ' ἕνα οὐδέτερο, ἀπρόσωπο, λέω, κείμενο. Δὲν εἶναι δυνατόν, ἐδῶ δὲ μπορεί νὰ μπερδευτῆ κανένας, ὁ τίτλος του εἶναι οὐδέτερος, νά, διαβάστε καὶ σεις «Τὸ Σούλι» (2) Ἄμ δέ! Ἀμφιβάλλετε; Ἴδού!

«Στὸ Σούλι ἔφτασα (ἐγὼ φυσικὰ!) γιὰ πρώτη φορὰ σούρουπο... Σὰν νάμπαινα (πάλι ἐγὼ) σὲ τεράστιο μανωλεῖο ξαφνικά, κι' ἐνοιώσα (ἐγὼ παλι!) ἀφοπλισμένος. Βέβαια δὲν πήγαινα γιὰ τουρίστας (πάλι ἐγὼ, αὐτὸς ποὺ γράφει δηλαδή, ἐδῶ ἀρχίζω νὰ χάνω τὸν προσανατολισμό μου, νομίζα πῶς θὰ διάβαζα τίποτε γιὰ τὸ Σούλι, καὶ κάθε στιγμή προβάλλεται μπροστά μου «ἐγώ, ἐγώ, ἐγώ», παρακάτω μπορεί νὰ μᾶς πῆ πῶς κουράστηκε, τὸν χτύπησαν τὰ παπούτσια του, ξεδίψασε πίνοντας νερὸ σουλιώτικο κι' ἄλλα παρόμοια καὶ προτιμῶ νὰ σταματήσω τὴν ἀνάγνωση!»

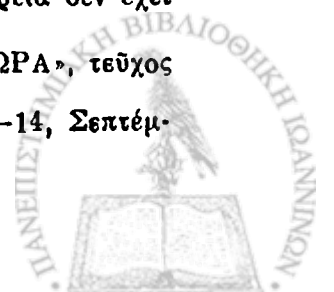
Βέβαια, ἀφοῦ δὲν εἶμαι ἀπληροφόρητος ἀναγνώστης, θυμᾶμαι πῶς κι' ὁ Καζαντζάκης στὰ ταξίδια του πάντα ἔτσι σὲ πρῶτο πρόσωπο ἔγραφε, ἀλλὰ πάλι, λέω, τί διάβολο, ὁ Καζαντζάκης εἶχε κι' ἕνα δικαίωμα, ἀφοῦ ἡ ματιὰ του ἦταν ὀλότελα μεγάλη κι' ἀπόλυτα προσωπική, ἐκείνη ἡ περίφημη κρητικὴ του ματιὰ. Πῶς νὰ τὸ παραδεχτῶ ἔτσι συλλήβλην καὶ γιὰ τὸν καθένα; Ἔπειτα θυμᾶμαι ἐκείνα τὰ γεμᾶτα βερμπαλισμὸ λόγια τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ κανονσοχοῦσε πῶς ὁ ποιητὴς ἔχει χρέος νὰ σκέπτεται μὲ τὸ «ἐμεῖς» κι' ὄχι μὲ τὸ «ἐγώ» κι' ἔτσι πῶς νὰ βρῶ μιὰ ἰσορροπία μέσα μου. Μπορεῖ νάναί δηλαδή καὶ τοῦτο τὸ κείμενο σὰν ἄλλα, δηλαδή νὰ προέρχεται ἀπὸ καμμιὰ περισπούδαστη προσωπικότητα ποὺ πορεύεται μαζί μὲ τὸν ἥλιο, κι' ἔτσι καθὼς ὁμόζυγα στέκονται αὐτὰ τὰ ὑψηλὰ παραδείγματα, ὁ συγγραφέας καὶ τὸ Σούλι, μόνα τους καθαγιαζόνται στὴ συνειδηση τοῦ ἀνυπόκριτου ἀναγνώστη. Τὸ ἴδιο δὲν ἔκανε κι' ὁ Σολωμός; Δὲν καθαγίασε αἰσθητικὰ τοὺς πολιορκημένους γράφοντας ἐκείνους τοὺς ἀληθινούς στίχους!

Ἀλλά, ἂς ἀφήσουμε τὴν προσποιητὴ ἀφέλεια τοῦ ἀνυπόκριτου ἀναγνώστη. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, κι' ἄλλα φυσικὰ πάρα πολλά, βγαίνει μιὰ ὀδυνηρὴ ἐμπειρία: ὅτι δηλαδή ἡ προσωπολατρεία (ὁ ὄρος εἶνε καθημερινῆς χρήσεως, γι' αὐτὸ τὸν προτιμοῦμε!) εἶπε μὲ τὴ μορφὴ τῆς προβολῆς τῶν ἐλάχιστων βιωμάτων τοῦ ὁποιοῦ ποιητοῦ (α' παράδειγμα) εἶτε μὲ τὴ μορφὴ τῆς ὁμόζυγης προβολῆς μὲ ὑψηλὰ ἱστορικὰ μεγέθη (γ' παράδειγμα) εἶτε μὲ τὴ μορφὴ τῆς προσωπικῆς αὐταρέσκειας καὶ τοῦ καταποντισμοῦ τῶν ἄλλων (β' παράδειγμα), ἡ προσωπολατρεία λοιπὸν εἶναι κέντρισμα καὶ ὑπόβαθρο στὴν πνευματικὴ συγκρότηση τῆς ὁμάδας ποὺ περὶ τὴν «Ἐνδοχώρα» καλλιεργεῖ τὴν ἄδολη καὶ τὴν χωρὶς συμβιβασμούς τέχνη.

Ἄλλωστε αὐτὸ, τὸ παραπάνω, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν σωρεία ἄλλων κειμένων τοῦ τελευταίου τεύχους (Φλεβάρης 1962) τῆς «Ἐνδοχώρας». Γιατί ἡ προσωπολατρεία δὲν ἔχει

1. Γιάννης Καραβίδας. «Ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ καλοκαίρι...», Περ. «ΕΝΔΟΧΩΡΑ», τεύχος 13—14, Σεπτέμβρης—Δεκέμβρης 1961 (Φλεβάρης 1962) σελ. 769.

2. Ἀχιλλέας Λεοντάρης. «Τὸ Σούλι», Περ. «ΕΝΔΟΧΩΡΑ» τεύχος 13—14, Σεπτέμβρης—Δεκέμβρης 1961, (Φλεβάρης 1962) σελ. 76β.

μονάχα τῆ μορφῇ τοῦ αὐτοθαυμασμοῦ, ἀλλὰ ἔχει καὶ τῆ μορφῇ τῆς ἄρνησης. Ἄρνούμεθα, λοιπόν, ἔμεῖς οἱ μὴ κλασαυχενιζόμενοι, οἱ ἄκαμπτοι καὶ ἀμετανόητοι πᾶσαν ἄλλην ὁδόν! Κι' αὐτὸ στὴ χώρα πού γεννήθηκα ὁ διάλογος! Ἄμφιβάλλετε; Ἰδού!

«*Εἶναι κάτι περιοδικὰ σὰν πολύτιμοι ἀραμπᾶδες*» (Γιὰ νὰ κάνουμε πιὸ προσωποπαγῆ τὰ πράγματα, πολύτιμο περιοδικό, ὄχι πολύτιμος ἀραμπᾶς, εἶναι, φυσικά, ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»... «*Καὶ τί δὲ βλέπεις, τί δὲ μαθαίνεις ἂν ἔχεις χασομέρι γιὰ τζάκι ἢ γυαλιὰ βιβλιοπόντικα*»... Καὶ κοντολογίης—εἶναι σιὸ λέγειν τῆς «Ἐνδοχώρας»—κατηγορεῖται ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» πὼς ἀσχολεῖται μὲ πράγματα εὐτελῆ (*γεννήσεις καὶ θανάτους παλιῶν ἀνδρῶν κλπ.*) μὲ θέματα περιφερειακῆς ἀνιπτύξεως (ὁ ἀραμπᾶς συμβάλλει) ἀκόμη γιὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξη (κι' ὁ ἀραμπᾶς, ὅπως παλιὰ ὁ γύφτος μὲ τὴν ἀρκουῦδα, πάλι συμβάλλει) πιστεύει πὼς ἐπιτελεῖ «*ἐθνικὸν ῥόλον*» καὶ δέχεται κρατικῆ, «*ἐπισκευές*» (κι' ὁ ἀραμπᾶς ξανατρίζει!) «*Δίπλα του*» (δηλαδὴ δίπλα στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία») «*πορεύεται τρίτῃ χρονίᾳ μικρῇ καὶ αὐτοδύναμῃ ἢ «Ἐνδοχώρα»*. Τὸ πέρασμά της «*ποίησιν στίλβοντος ποδηλάτου*»...

Τὸ Κύριο ἄρθρο λοιπόν, στὴν ἀπλοελληνικὴ καὶ στὴ «*ποιητικὴ*» φρασεολογία τοῦ ἀρθρογράφου, σημαίνει, «*ἄντε κάντε πέρα ρέ, τί εἶστε σεῖς, ἔμεῖς εἴμαστε οἱ στίλβοντες!*»

Τί νὰ ποῦμε; Μπορεῖ νὰναι κι' ἔτσι, πάλι σκεπτόμαστε πῶς; ἀφοῦ ἔχουμε τὸν ἴδιο ὑπότιτλο, περιοδικὸ ἢ «Ἡπ. Ἑστία» περιοδικὸ ἢ «Ἐνδοχώρα», μπορεῖ αὐτὴ ἡ ἄρνησι, κι' αὐτὸς ὁ αὐτοθαυμασμός νὰναι μιὰ συνηθισμένη μορφὴ ἀντιδικίας, θῆς ἐπαγγελματικῆς, θῆς λογοτεχνικῆς, καὶ νομίζουμε-οἱ ἀφελεῖς-πὼς μόνο γιὰ τοῦτο θῆναι αὐτὲς οἱ εὐτελεῖς ἀγοραῖες κρίσεις.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι. Ἄμφιβάλλετε; Ἰδού!

Ὁ Τουρισμὸς ἀκούει τὰ ἐξ ἀμάξης (σελ. 776). (Γώρα πὼς συμβαίνει νὰ ἀσχολῆται καὶ ἡ «Ἐνδοχώρα» μὲ τὸν τουρισμὸ πού σιὸ κύριο ἄρθρο της τὸν ἀφήνει στὴν εὐτελῆ κυριότητα τῆς «Ἡπ. Ἑστίας»—αὐτὸ εἶναι, μὰ τὴν ἀλήθεια, περίεργο! γιὰτί λέει ἕνας καρκινολόγος ἢ χιονορριστίας σιὸ Καρπενήσι εἶπε νὰ μὴ πηγαίῃ ὁ κόσμος σὲ παραθαλάσσια κέντρα πού εἶναι ἐστίες καρκίνου. Καὶ ἔπειτα καλὰ εἶναι ὅσα ἔκανε ὁ Τουρισμὸς (*μάλιστα τὰ μὸτὲλ στὴν Ἡγουμενίτσα καὶ στὴν Ἄρτα εἶναι «αἰσθητικὰ κατορθώματα*—ὄχι παίζουμε, τί δηλ. σὰν τὴν «Ἡπ. Ἑστία» πού προβάλλει τίποτε παλαιῆς μνήμης, τίποτε ἀρχοντικὰ τοῦ 18ου ἢ 19ου αἰῶνός, ἐδῶ νὰ δῆτε αἰσθητικῆ, διάδρομοι, πόρτες, πάλι διάδρομοι, χρώματα πλαστικά, χρωματιστὰ καθίσματα, αὐτὰ προβάλλονται ἀλλοίμονο γιὰ αἰσθητικὰ κατορθώματα!) ἀλλὰ δὲν ἐκμεταλλεύονται καλὰ. Καὶ ἔτσι μᾶς διασύρει (τοὺς Ἑλληνας) ἡ *καπατσόσυνῃ εὐλογίαις τοῦ Τουρισμοῦ*.

Οἱ «*Ταγοῖ*» τῆς παιδείας ἐξοντώνονται, (σελ. 777), κοντολογίης ὡς τώρα δὲν ἔγινε τίποτα, κι' ἂν θέλετε νὰ φτιάξετε στοιχειώδη, μέση κι' ἀνώτατη παιδεία, ἀκούστε τί σᾶς λέμε ἔμεῖς (ἢ «Ἐνδοχώρα»). Γιὰτί ἀλήθεια, μόνο μιὰ φορά, τὴν περίοδο 1930—1932 ὑπῆρξαν γενναῖες λύσεις γιὰ τὴν παιδεία, (Ἐδῶ φυσικά ἢ «Ἐνδοχώρα» δὲν κάνει πολιτικὴ!) Πῶς σᾶς λέμε νὰ φτιάξετε τὴν-παιδεία; Νά! Μὲ τοῦτο καὶ μὲ τᾶλλο (χιλιοεπιπλωμένα πράγματα) *«κι' ἀκόμη ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός, πού θὰ καταστήσῃ τὴν παιδεία στὴν δόξα τοῦ ἔθνους προσιτῆ»*. Γώρα πὼς ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός, θὰ καταστήσῃ καὶ τὴν παιδεία προσιτῆ σ' ὅλο τὸ ἔθνος, αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνουμε.

Οἱ «*ὑπερπαιτριῶτες*» Μελάς καὶ Μυριβήλης (σελ. 778) μᾶς κάνουν νὰ τὰ χάνουμε (τὴν «Ἐνδοχώρα» δηλαδὴ) γιὰτί ὅπως ὁ ἕνας παρουσίασε ἕναν μεγάλο ἑλληνιστὴ τὸν Ἑγγλέξο Τόμσον, πού παρὰ ταῦτα ἀνήκει στὴν ἄλλη ὄχθη, καὶ ὁ ἄλλος διαμαρτυρήθηκε γιὰτί ματαιώθηκε ἡ ἐπίσκεψι τοῦ Ἑρεμπουργκ. Ἀλλὰ παλαιοὶ ἀμαρτωλοὶ ὁ Μελάς καὶ ὁ Μυριβήλης ξέρουν νὰ φέρωνται; Τούλάχιστο δὲ ρωτοῦσαν τὴν «Ἐνδοχώρα» πού εἶναι ἐνημερωμένη πάντοτε; Νά π.χ. θὰ τοὺς ἔλεγε πὼς τὸν I. M. Παναγιωτόπουλο, πού εἶναι γνωστὸ πὼς ἀνήκει στὴν ἐντεῦθεν ὄχθη, ὅταν πῆγε στὴν Κίνα, δηλαδὴ στὴν ἄλλη ὄχθη, τὸν κάλεσαν καὶ τὸν παρουσίασαν «*γνήσιοι Κινέζοι ἐθνικόφρονες*»!

Ὁ «Ἡπειρωτισμὸς» (σελ. 774). (φυσικά ἐδῶ γιὰ νὰ κάνουμε πάλι προσωποπαγῆ τὰ πράγματα, ἐννοεῖται ἡ «Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν») εἶναι ἀνυποψίαστος, γίνεται τηλεβόας, ἄγονος τοπικισμὸς, ἱμπεριαλιστῆς, μπορεῖ νὰ πέσῃ (ἂν δὲν μᾶς ἀκούσῃ, δηλαδὴ τὴν «Ἐνδοχώρα») σὲ φαιδρῆς ὑπερβολές, νὰ γίνῃ γεφυροποιὸς γκλίτσας, καὶ κιονόκρανου, νὰ κάνῃ μέγα λαθὸς, καὶ τελικὰ ὑπηρετεῖ ὁ «Ἡπειρωτισμὸς» καὶ οἱ φορεῖς του σκοποὺς ξένους πρὸς τὴν πνευματικότητά του, τὴν τυχόν πνευματικότητά του.

Ἀσχοληθῆκαμε «*ὑπερβαλλόντως*» μὲ τὴν αὐτοθαυμαζόμενη, αὐτοδύναμη καὶ στίλβουσα ὁμάδα τῆς «Ἐνδοχώρας». Νὰ καταλήξουμε κάπου: Κίνα λυπηρὸ, ἐκεῖ πού θὰ μπορούσε πράγματι νὰ τονίση μιὰ ἀληθινὴ παρουσία ἢ «Ἐνδοχώρα», εἶναι λυπηρὸ νὰ παρουσιάζεται μὲ τόσο μεγάλη ἐγωϊστικὴ προβολὴ καὶ ἄρνησι ταυτόχρονα κάθε ἄλλου. Ἀπαντήσαμε γιὰτί μᾶς; ἔθιξα; Ὁχι, ἀλλὰ κάποια ἀπάντησι ἔπρεπε νὰ δοθῇ στὴν ἀραμπολογία τοῦ ἀμαξηλάτου τῆς «Ἐνδοχώρας». Καὶ ἡ τελευταία.

ΟΧΙ ΜΗΡΥΚΑΣΤΙΚΟΝ...

Ἡ ἐπαρχία εἶναι «διψῶσα ἔλαφος». Εἴτε ἐν ἐρηγορῶσει-μὲ ὄσες πνευματικῆς δυνάμεις διαδέττει, εἴτε ὡς δυναμικὸ πού βροῖσεται σὲ λαυθάνοσα κατάστασι, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη τῆς δημιουργίας μιᾶς ἀτμόσφαιρας, ὅπου τὸ «ἄζωτο» θὰ πάψη νὰ ἀποτελῇ τὸ κύριον συστατικὸ τῆς. Ἡ σύνθεσις αὐτῆ πού ἐπιδιώκει προσδιορίζεται ἀπὸ ὑποκειμενικοὺς καὶ ἀντικειμενικοὺς παράγοντες. Στους τελευταίους περιλαμβάνονται καὶ τὰ κάθε εἶδους ἔντυπα πού κυκλοφοροῦν στὸ χῶρο τῆς. Ἀλλ' ἂν μὲ τὸν περιοδικὸ τύπο τῆς Ἡπειρώς—ἐντοπίζομε τὸ θέμα στὴν περιμετρο τῶν ἐνδιαφερόντων μας—μποροῦμε νὰ διεκδικήσῃ μιὰ τιμητικὴ διάκρισι στὸ μέγα ἑλληνικὸν «ἐπαρχεῖον», τὴν ἴδια ἀπαίτησι δὲν δικαιούται νὰ προβάλλῃ γιὰ τίς ἐφημερίδες τῆς. Ὅχι γιὰ αὐτὲς ὑστεροῦν ἀπέναντι τῶν συναδέλφων τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν στὶς καθαρῶς δημοσιογραφικῆς ἐνασχολήσεις τῶν. Ἰσα-ἴσα πού ἡ ὅλη τους ἐμφάνισι δείχνει εὐθύνη ὄχι τὴν τυχοῦσα. Ἡ ἀδυναμία, λοιπόν, βρίσκεται ἄλλου. Στὸ «εὐπαθὲς» σημεῖον τῆς ἀποστολῆς τους. Ὁ τύπος δὲν ἀποτελεῖ μανάχα τὸ ὄργανο τῆς ἐνημερώσεως τοῦ κοινοῦ πάνω στὰ θέματα τῆς ἐπικαιρότητος ἢ ἀκόμα καὶ τὸ μέσο γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ α ἢ β πολιτικοῦ κλίματος, ἀλλὰ μὲ μ' αὐτὰ καὶ ὅλα τὰ συμπαραμαρτοῦντα καὶ ξεχωριστὰ ἀπ' αὐτὰ, συγκροτεῖ καὶ μιὰ σπουδαία ἐπαύλι πνευματικῆς καλλιέργειας. Αὐτοί, λοιπόν, οἱ τομῆς ἰδοῦ τὸ εὐπαθὲς σημεῖον—πού στὶς σύγχρονες ἐφημερίδες πάνε νὰ καλύψουν ὅλα καὶ μεγαλύτερους χώρους σὲ βάθος καὶ ἔκτασι, ἐδῶ στὸν τόπο μας παρουσιάζονται, ἐκτός ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ὑποσταθμισμένοι. Ἡ αἰτία δὲν εἶναι δύσκολο νὰ διακριθῶν. Βρίσκεται στὴ μεγάλη ἐπιείκεια πού δείχνουν οἱ ἐκδότες ἀπέταντι σὲ κείνους πού στέλλουν κείμενα τους πρὸς δημοσίευσιν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ πρέπει νὰ ρίχνονται, χωρὶς οἰκτιρμό, στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων. Παρὰ ταῦτα δημοσιεύονται, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ νοθεύουν τὴν πνευματικὴ παραγωγὴ, νὰ δημιουργοῦν σύγχυσι καὶ τὸ χειρότερο, νὰ μετατρέπουν τὴν ἐφημερίδα, αὐτὸ τὸ πλατεῖα καταναλώσιμον εἶδος, σὲ φορέα πνευματικῆς παιδαγωγίας ὄχι καλῆς ποιότητος. Λοιπόν: Εἶναι καιρὸς οἱ ἐφημερίδες μας, πού μὲ τόση εὐσυνειδησία κατὰ τὰ ἄλλα ἀντιμετωπίζον τὴν ἀποστολὴ τους, νὰ εὐθυγραμμίσουν καὶ στὸν τομέα αὐτὸν τὴν εὐθύνη τους. Ἐπιλογὴ τῶν κειμένων πού ἔχουν σχέση μὲ πνευματικὰ θέματα καὶ πρὸ παντὸς ἀποτίμησις βάσει κριτηρίων ἀνωτέρου ἐπιπέδου. Ἡ στάσις αὐτῆ καὶ τους ἀσυνδότως ἀλωνίζοντας ἐν ὀνόματι τῆς λογοτεχνίας θὰ συντελῇ ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸ θὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ἓνα εἶδος τροφῆς πού διαβιβρώσκει καὶ ἀποσυνθέτει τὴν ἔφεσι γιὰ ἡψηλότερες ἀνατάσεις. Εἶπαμε: Ἡ ἐπαρχία εἶναι—καὶ τὴν θέλομε—«διψῶσα ἔλαφος» καὶ ὄχι μηρυκαστικὸν ἀδρανὲς καὶ μακρίον...

I. N. N.

Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα

ΔΙΑΔΟΣΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Στὴν ὥραία αἴθουσα τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ γενθοῦμε μιὰ μεγάλη χαρὰ καὶ ἀπόλαυσι. Λίγη ἀπ' τὴ χαρὰ αὐτῆ, μαζί μὲ μερικῆς σκέψεις, ἔχει θαρρῶ, τὴ θέσι τῆς στὶς φιλόξενες στήλες τῆς ἀγαπητῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας» γιὰτί καὶ ὁ χαρακτήρας τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἡ ἀποστολὴ του δὲν εἶναι ἄσχετη μὲ τὴν αἰτία τῆς χαρᾶς.

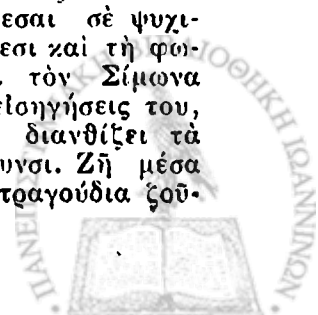
Πρόκειται γιὰ μιὰ θαυμάσια ἐκδήλωσι (20—1—62) τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς» πού δημιουργὸς καὶ ψυχὴ του εἶναι ὁ ἀκούραστος, ἐνθουσιώδης καὶ εὐγενικός ἄνθρωπος, ὁ κ. Σίμων Καρᾶς.

Τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτούτο, φιλόξενο πάντα καὶ συνεργάτης καὶ βοηθὸς σὲ προσπάθειες μορφωτικῆς καὶ ἐθνολογογραφικῆς καὶ πρωτοεργάτης-ποιὸς θὰ ξεγάσῃ τὴν ἀκούραστη κ. Μέλπω Μερλιέ μὲ τὸ Μιζρασιατικὸ Ἀρχεῖο-παρουσίασε τὸν κ. Σίμονα Καρᾶ μὲ τὴ χορωδία του σ' ἓνα ἐκλεκτὸ πρόγραμμα μὲ βυζαντινοὺς θρησκευτικοὺς ὕμνους καὶ κάλαντα καὶ τραγούδια ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος: μωραϊτικὰ, νησιώτικα, ποντιακὰ, ἡπειρωτικὰ, βορειοελλαδικὰ, κρητικὰ, μιζρασιατικὰ καὶ θρακικὰ.

Δὲν θὰ ἀναφέρωμε ἐδῶ τι εἶπε στὴν ἀρχὴ ὁ κ. Ἀλκ. Μαργαρίτης ἐκ μέρους τοῦ Ἰνστιτούτου—ὁ Διευθυντῆς ἀπουσίαζε λόγῳ κωλύματος—οὔτε τι ἀπάντησε ὁ κ. Καρᾶς. Ἐπρεπε νὰ βοεθῇ κανεὶς στὴν ἀτμόσφαιρα αὐτῆ, τὴ γεμάτη πηγαία εὐγένεια μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ παλμὸ καὶ ἀγάπη γιὰ τὸ τόσο σπουδαῖο ἔθνικὸ ἔργο τῆς συλλογῆς καὶ διαδόσεως τῶν μουσικῶν μας θησαυρῶν. Νὰ βοεθῇ στὴν ἀτμόσφαιρα τὴ γεμάτη χαρὰ καὶ πνευματικὴ ἀπόλαυσι τῆς ὁμορφίας τῶν βυζαντινῶν μας ὕμνων καὶ τῶν τραγουδιῶν τοῦ τόπου, γιὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴ συγκίνησι καὶ τὴν ψυχικὴ ἀγαλλίασι.

Δὲν ξέρομε τὰ τραγούδια μας, παραποιοῦμε τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας μουσικὴν, δὲν γνωρίζομε ἀκόμη τὰ ὀνόματα ἑλληνικῶν μουσικῶν ὀργάνων πού ἀπὸ ἀμάθεια τὰ λέμε... Τουρκικά! Γι' αὐτὸ, τὸ ἔργο πού ἐπιτελεῖ ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς» εἶναι πολὺτιμο: συγκεντρώνει τὴ μουσικὴν μας παράδοσι, τὴ συντηρεῖ, τὴν προσφέρει—τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν—στὸ λαὸ μας.

Συχνὰ ἀκοῦμε τὴ χορωδία τοῦ Συλλόγου «ὑπὸ τὴν διεύθυνσι τοῦ Σίμωνος Καρᾶ» ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο. Ἄλλο εἶναι ν' ἀκοῦς καὶ ἄλλο ν' ἀκοῦς καὶ νὰ βλέπῃς. Νὰ ἔρχεσαι σὲ ψυχικὴ ἐπαφή. Νὰ χαιρετοῦσῃ τὴ διάθεσι καὶ τὴ φωνὴ τῶν μελῶν τῆς χορωδίας καὶ τὸν Σίμονα Καρᾶ μὲ τίς ὥραιες σύντομες εἰσηγήσεις του, τὸ πηγαῖο χιοῦμο μὲ τὸ ὅποιο διανθίζει τὰ λόγια του καὶ τὴν ἄρτια διεύθυνσι. Ζῆ μέσα στὸ λαϊκὸ μας τραγούδι καὶ τὰ τραγούδια ζοῦ.

νε στα χέρια του, στα μάτια, στο στόμα, στην ψυχή του.

Ακούσαμε και τον ίδιο σε τραγούδι Κωνσταντινουπολίτικο, καθώς και την κ. 'Ελένη Μπαϊρακτάρη-Κοταλαζίδη σε ποντιακό και το Χρόνη 'Αηδονίδη σε θρακιώτικο.

'Αλλά, αν γράφονται αυτές οι γραμμές, δεν γράφονται σαν είδησι και μάλιστα καθυστερημένη. Ούτε σαν κριτική. 'Ανάγκη να συνειδητοποιήσουμε την αξία του μουσικού μας πλούτου, να τον γνωρίσουμε καλύτερα και να βοηθήσουμε κάθε προσπάθεια προβολής και διαδόσεώς του.

'Η «'Εταιρεία 'Ηπειρωτικών Μελετών» που διακρίνεται για την εκπολιτιστική δράση της και γενικά το φιλοπρόοδο έργο της, πρόθυμα, πιστεύομε, θα θελήσει να παρουσιάσει στο κοινό των 'Ιωαννίνων τη χορωδία του «Συλλόγου προς διάδοσιν της 'Εθνικής Μουσικής». 'Υπάρχει άζομη ή εξίσια χορωδία του «Πανελληνίου Συλλόγου 'Ιεροσαλτών» που έκαμε κατά το 1961 τρεις εμφανίσεις στον «Παρνασσό» με βυζαντινούς ύμνους και μία συγγινητική συρροή άγροατών. Δείγμα κι' αυτό πως υπάρχει κάποια υγεία. 'Ηδη η χορωδία αυτή έχει κληθή σε πολλές πόλεις.

Πιστεύομε πως τέτοιες εκδηλώσεις έχουν μεγάλη μορφωτική, καλλιτεχνική, ιστορική, θρησκευτική και εθνική αξία. Κι' άζομη πως το κοινό των 'Ιωαννίνων ή άλλων ηπειρωτικών πόλεων θα εκτιμήσει μια τέτοια πρωτοβουλία της «'Εταιρείας 'Ηπειρωτικών Μελετών» και θα τιμήσει την πνευματική προσφορά των παραπάνω Συλλόγων. Οί άνθρωποι αυτοί διψούν. Διψούν να δώσουν στους άλλους δωρεάν. Μόνο θέλουν την αγάπη μας.

ΝΙΚΟΣ ΑΘ. ΠΡΑΣΣΟΣ

Διδάσκαλος

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Κώστα 'Αθ. Μιχαηλίδη

ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΑΝΑΣΚΕΥΗΣ

'Ο κ. Κ. Μαχαιράς εις ένα φυλλάδιό του τιτλοφορούμενο «'Ανασκειή ενός ιστορικού ψεύδους» και με υπότιτλο «'Η 'Αγγλία δεν έπώλησε την Πάργα», 'Αθήναι 1947, το όποιον τώρα μόλις μου απέστειλεν ο φίλος μου και πρ. δήμαρχος Πάργας κ. Φώτιος Πατέρας, προσπαθεί να μάς πείσει, ότι η 'Αγγλία δεν πούλησε την Πάργα στον 'Αλή Πασά ή στους Τούρκους, αλλά ότι την έδωσε και την παραχώρησε νομίμως εις αυτούς, γιατί άνωμάλως την 'κατείχε και γιατί σύμφωνα με τη συνθήκη της 21 Μαρτίου 1800 η Πάργα είχε παραχωρηθεί στην Τουρκία και παραθέτει διάφορα Ι-

στορικά έγγραφα για την ύποστήριξη της άπαφής του αυτής.

'Αν ήταν όμως κάτι τέτοιο, η 'Αγγλία ή 'Ιδ:α θα διαμαρτυρόταν από τότε και θα φώναζεν «τις άει προς τίνα ο δούλολος αν έγω έδωσα ό,τι δεν άρειλε να έχω ή αν έγω έδωσα εκείνο που έχω άνωμάλως;». 'Ετσι θέλαγεν η 'Αγγλία τότε, αλλά δεν τό ειπε.

Γιατί; Γιατί άνωμάλως δεν ειχε μόνον την Πάργα ή 'Αγγλία.

Και δεν φαντάζομαι έγω και κάθε εχέφρονας και νουεχής, ότι διαπρεπείς ιστορικοί, ικανοί διπλωμάτες, έντιμοι πατριώτες, διακεκριμένοι διανοούμενοι, συγγραφείς στρατιωτικοί έπ.στήμονες κλπ. δικοί μας και ξένοι, έπεσαν τόσο έξω άγνοώντας την πραγματική θέση του ζητήματος τούτου 130 χρόνια, ως την εποχή που εξέδωσε την πραγματεία του ο κ. Μαχαιράς.

Τό ότι λέμε ότι η 'Αγγλία πούλησε την Πάργα, δεν τό λέμε με την κυριαλεξία του. 'Η επίσημη 'Αγγλία δεν πήρε λεφτά για ν' άπωξενοθει της Πάργας. Δεν άποκλείεται όμως έπίσημοι 'Αγγλοι να δωροδοκήθηκαν ή να φιλοδωρήθηκαν άπ' τους Τούρκους ή άπ' τον 'Αλή Πασά να εισηγηθούν, να συντείνουν και να συνεργήσουν στην παραχώρησή της εις αυτούς.

Και βρήκαν τό μύθο της άνωμαλης κατοχής. 'Ανέτρεξαν ύστερ' από 17 χρόνια στη συνθήκη του 1800. Και τό πιστεύει άφελώς και ο κ. Μαχαιράς. 'Αλλά η συνθήκη του 1800 μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας δεν παραχωρεί την Πάργα στην Τουρκία «κατά πλήρη κυριότητα», άλλ' άναγνωρίζει ως αυτόνομη έπικράτεια τα ποράλια της 'Ηπειρου περιλαμβάνοντα την Πρέβεζα, την Πάργα, τό Βουθρωτό και τη Βόνιτσα. Και έστειλεν η 'Υψηλή Πύλη του 'Αμπντουλάχ Μπέη ως γενικό Βοεβόδα της έπικράτειας αυτής με έδρα την Πρέβεζα και ο 'Αμπντουλάχ Μπέης και ο τοποτηρητής του, που έστειλε στην Πάργα, Βυζάντιος 'Αλή 'Αγάς ύποστήριξαν με τό παραπάνω τους Παργινούς.

Πώς λοιπόν άνήκεν η Πάργα από τό 1800 στους Τούρκους κατά την έννοια που παραδέχεται και ύποστηρίζει ο κ. Μαχαιράς;

'Από τό 1800 λοιπόν η Πάργα ήταν στην έλεύθερη έπικράτεια ως τό 1806 που έξεφράγη νέος πόλεμος, μεταξύ Ρωσίας και Πύλης. Τό 1806 ζήτησαν τη Ρωσική προστασία. Με τη συνθήκη του Τελσιτ μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας περιήλθε τον 'Ιούλιο του 1807 στους Γάλλους. Οί Γάλλοι έφυγαν από την Πάργα

ή καλύτερα τους φυγάδευσαν οί Παργινοί τὸ Μάρτη τοῦ τοῦ 1814, γιατί τὴν 22 Μαρτίου 1814, ὑψωσαν τὴν Ἀγγλικὴ σημαία στὶς ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου τους ζητώντας τὴν Ἀγγλικὴ προστασία, γιατί οί Γάλλοι ἄρχισαν νὰ καταρρέουν καὶ δὲν μπορούσαν πιά νὰ τοὺς προστατεύσουν.

Συνεπῶς ἡ Ἀγγλία κληρονόμησε ἀπ' ἄλλους τὴν ἀνώμαλη ἔστω κατοχὴ τῆς καὶ δὲν εἶχαν ἀνάγκη νὰ δώσει λόγο γιὰ τὴν ἀνωμαλία αὐτή, πού τὴ σκέφθηκε μόλις τὸ 1817.

Ἀνωμάλως τὴν κατεῖχε τὴν Πάργα ἡ Ἀγγλία, λέγει ὁ κ. Μαχαιράς.

Ἀλλὰ δὲν γνωρίζει ἢ κάνει πῶς δὲν γνωρίζει ὁ κ. Μαχαιράς, ὅτι ἐκτὸς ἀπ' τὴν παγκόσμια ἔλξη καὶ ἁρμονία, ὅλα ἀνωμάλως γίνονται στὸν κόσμον αὐτὸν καὶ ἀνωμάλως τὰ μικρὰ ἔθνη ὑποτάσσονται στὰ μεγάλα, ὅπως ἀνωμάλως καὶ τὰ μεγάλα ἔθνη κανονίζουν ἀναμεταξύ τους τὰ ἐκάστοτε σύνορά τους καὶ τὶς ἐκάστοτε διαφορὰς τους. Καὶ οί συνθήκες ἀνωμαλα παρορθιάζονται καὶ αὐτές, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἀναμετρῶντας τὶς δυνάμεις του τὶς βρῖσκει ἢ νομίζει πῶς εἶναι ὑπέρτερες τῶν ἀντιπάλων του. Οί ἐπαναστάσεις πού γίνονται ἀνωμάλως γίνονται καὶ οὐτές, γίνονται ὅμως καὶ σὰν ἐπικρατήσουν εἶναι... νόμιμες καὶ σεβαστὲς καὶ κομμιά φορὰ μόνιμες.

Αὐτὴ εἶναι ὄχι ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ ἡ πραγματικότητα. Τὰ ἄλλα ὅλα εἶναι μὲ μιὰ λέξη περιτολογία. Οί πιὸ μεγάλες νομιμότητες καὶ μονιμότητες μὲ τὴν ἀνωμαλία διατηρήθηκαν καὶ σταθεροποιήθηκαν ὡς πού ἄλλη ἀνωμαλία νομιμοποίησε μιὰ νέα κατάσταση.

Ἀνωμάλως λοιπὸν μπορούμε νὰ πούμε, ὅτι παρεχώρησε τὴν Πάργα ἡ Ἀγγλία.

Καὶ τὴν παρεχώρησε γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει τὴν φίλη τῆς Τουρκίαν εἰς βάρος μας, εἰς βάρος 4000 καὶ πλέον γνησίων Ἑλλήνων Παργινῶν, εἰς βάρος ὄλων ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων πού τὴν Πάργαν εἶχαν ὡς πρωπύργιο καὶ ὡς καταφύγιό τους στοὺς ἀγῶνες τους ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν Τουρκαλθανῶν τοῦ Ἀλῆ Πασά καὶ στὶς πιέσεις καὶ στὶς πάσης φύσεως κατοδιώξεις τους ἀπ' αὐτούς.

Ἀλλοίμονον ἂν ἡ Πάργα γινόταν Τουρκικὴ ἀπὸ τὸ 1800. Οί δύσμοιροι οί Σουλιῶτες δὲν θὰ εἶχαν πού νὰ καταφύγουν καὶ πού νὰ σταθοῦν, θὰ τοὺς εἶχε πεπισκόψει ὄλους ὁ Ἀλῆ Πασά μετὰ τὸν ἐκπατρισμὸ τους ἀπὸ τὸ Σούλι μὲ τὴ συνθήκη τῆς εἰρήνης μετὰξὺ Ἀ-

λῆ Πασά καὶ Σουλιῶν, πού τὴν ποδοπάτησε ἀπ' τὴν ἴδια στιγμὴ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ὁ Ἀλῆ Πασά. Χίλιους ὀκτακόσιους καὶ παραπάνω κατάκαμε τότε ὁ Ἀλῆ Πασά στὸ Ζάλογγο καὶ στὴ Μονὴ Σέλτσου καὶ δυὸ χιλιάδες διακόσιοι περίπου κατέφυγαν εὐτυχῶς στὴν Πάργα, στὴν ἐλεύθερη τότε Πάργα.

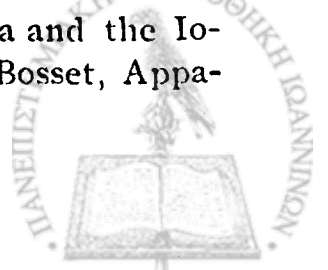
Οί συνθήκες; Ἀλλὰ οί συνθήκες εἶναι τὰ πιὸ κουρελόχαρτα τοῦ κόσμου. Ἡ πιὸ εὐκόλοθραυστη ἐγγύηση τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς Γῆς. Μόνον πού εἶναι μιὰ ἀνάπαυλα τῶν καταπονεμένων μαχομένων κρατῶν, μιὰ μεγάλη ἀνακωχὴ πού δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ κρατήσεις ὄλον τὸ στρατό σου ἐπὶ ποδός. Τὶ λέγομε; Ὅτι ὁ κ. Μαχαιράς παραθέτει στὸ φυλλάδιό τοῦ ἔγγραφο γιὰ ν' ἀποδείξει τὴν ἀλήθεια τῶν ἰσχυρισμῶν του, πῶς ἡ Ἀγγλία δὲν πούλησε τὴν Πάργα.

Τὶ θὰ τὰ κάνουμε ὅμως τὰ ἄλλα ἐπίσης ἱστορικὰ καὶ αὐθεντικὰ ἔγγραφα καὶ τὶς ἐπίσημες διοπιστώσεις διαφορῶν προσωπικοτήτων πού διαφεύδουν ὅσα διατείνεται καὶ ὑποστηρίζει ὁ κ. Μαχαιράς στὴ μελέτη του καὶ στὴν προσπάθειά του γιὰ νὰ βγάλει λάδι τὴν ἄσπυνη φῖλη μας Ἀγγλία στὴν ὑπόθεση αὐτή;

Τὴν 11 Μαΐου 1815 ὁ στρατηγὸς *Cambell* γράφει πρὸς τὸν διοικητὴ τῆς Πάργας *Bruttay* «Τὸ φρούριο τῆς Πάργας θεωρεῖται ὡς παράρτημα τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἰονίων νήσων καὶ μερικῶτερον ὡς προγεφύρωμα (*Outrage avancé*) τοῦ ἐν Κερκύρα στρατοῦ πρὸς τὰ τουρκικὰ σύνορα καὶ δὲν πρέπει νὰ περιέλθει στοὺς Τούρκους...».

Τὴν 19 Μαρτίου 1817 ἀνέλαβεν εὐτυχῶς γιὰ τοὺς Παργινούς καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας τῆς Ἠπείρου τὴ διοίκησι τῆς Πάργας ὁ συνταγματάρχης *De Bosset*. Ἡ ἐπακολουθήσασα ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Μαίτλαντ, τὸν Χάγκεϊ καὶ τὸν Κορτραίτ δὲν ἀφίνει καμμιά ἀμφιβολία γιὰ τὴν... ἀγαθότητα τῶν προθέσεων τῆς ἐπίσημης Ἀγγλίας, ὄχι ὅμως καὶ τοῦ λαοῦ τῆς, γιατί ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς ποτὲ δὲν ἐπιδοκίμοσε τὶς παράνομες καὶ τὶς σκληρὲς ἐνέργειες τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων του.

Τὴν ἀλληλογραφία αὐτή, ὅταν ἀργότερα τὸν κατηγορήσεν ὁ Μαίτλαντ ὡς συκοφάντη, τὴν ἐξέδωσεν ὁ *De Bosset* στὸ Λονδίνο στὸ διαφωτιστικὸ ἔργο του «*Parga and the Ionian Islands col C.P. de Bosset, Appendix*».

Ἡ «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» καὶ τοῦ «Μηνύτερος» στὰ φύλλα τους τῆς 7 καὶ 8 Αὐγούστου παρουσιάζονται συνήγοροι τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν πώληση ἢ τὴν ἀγοραπωλησίαν τῆς Πάργας μὲ τὴν γελοία καὶ γλοιώδη ἐπιχειρηματολογία, ὅτι δῆθεν ἐκινδύνευαν τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας μὲ τὴν μὴ παραχώρησίν της ἢ γιὰ νὰ χρησιμοποίησουμε τὴν φροσεολογίαν τους «ἐκινδύνευε τὸ ἀπειρον ἐν Ἀνατολῇ ἔμπεριόν της».

Στὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων ἔγινε καὶ σχετικὴ συζήτηση καὶ λόρδος εὐγενής, τοῦ ὁποίου μοῦ διαφεύγει τὸ ὄνομα εἶπε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Κάναμε ἔγκλημα καὶ ἀντιχριστιανικὸ καὶ ἀπάνθρωπο πωλῶντας — πωλῶντας λέγει — στοὺς Τούρκους τοὺς Ἕλληνες Παργινούς καὶ εἶναι πολιτικὸ σφάλμα ἐπιζήμιον γιὰ μᾶς ἢ παραχώρησι αὐτῆς».

Καὶ ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων τοῦ Νοεμβρίου 1815; Εἶπαμε γιὰ τὶς συνθήκες. Ἄλλὰ καὶ στὴ συνθήκη αὕτη δὲ γίνεται καμμιά μνεῖα γιὰ τὴν Πάργα, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοὶ,

Καὶ γιὰ νὰ μὴ παραδεχθῶμε τότε, ὅτι ἡ Πάργα, ἀφοῦ δὲν μνημονεύεται στὴ συνθήκη, θὰ ἔπρεπε νὰ παραμείνει ὅπως εἶχε καὶ ὅπως ἦταν κατὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης, ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν δηλοῦντα προστασία, ὅπως ἄλλως τε διαλάμβανε καὶ ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων τῆς 30 Μαΐου 1814.

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ *Dr. Bosset* καὶ τοῦ *Duval* ἢ ἀντικατάστασις τοῦ πρώτου ἀπ' τὸν Μαίτλαντ μὲ τὸ συνταγματάρχην Στούαρτ, ἢ παραίτησις τούτων μάλισ ἀντιλήφθηκε τὸν ἐπαίσχυντο ρόλον ποὺ ἤθελαν νὰ τοῦ ἀναθέσουν, ἢ ἀγανάκτησις τοῦ Ἀγγλοῦ στρατηγοῦ Ριχάρδου Τσῶρτς, ἢ διαμαρτυρία τοῦ Φώσκολου, τοῦ Μουστοξύδη καὶ τῶσων ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς, ἢ παγκόσμια κατακραυγὴ τέλος κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβέρνησις δὲν φθάνουν νὰ μᾶς πείσουν ὅτι δὲν εἶναι ψεῦδος ὅτι ἡ Ἀγγλία πούλησε τὴν Πάργα, ἀλλὰ ὅτι ψεῦδος ἀψεudέστατον εἶναι ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν τὴν πούλησε.

Δὲν προτίθεται νὰ ἐπεκταθῶ περισσότερο γιὰ νὰ θὰ ἤθελα τόμον δλόκληρον γιὰ τὴν ἀναγραφή ὄλων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἀπεμπόλησιν τῆς Πάργας ἱστορικῶν περιστατικῶν καὶ γεγονότων.

Αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἄλλως τε κλονίζουσι, κατορίππου ἢ στηρίζουσι τὰ γεγονότα.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

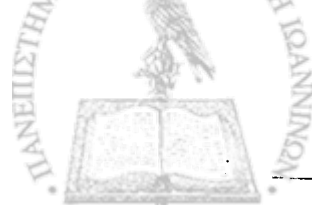
ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Ἡ πόλις μας, ποὺ μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» ἀνοίξε τὴν κλειστὴν ζωὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου καὶ πρὸς τὴν Ἐπαρχίαν, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ καὶ νὰ χαιρετίσει τὴν παρουσίαν του καὶ ἐδῶ. Ἐλπίζομε πῶς ἡ ἀσχή τούτη, ποὺ θὰ σταθεῖ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ Ἐθν. Θεάτρου στὸ καθολικὸ αἴτημα γιὰ τὴ θεατρικὴ ἀγωγή στὴν Ἐπαρχίαν, εἶναι ἕνα πολυσήμαντο γεγονός. Τὸ κλιμάκι, ποὺ κάνει τὴν περιοδείαν, εἶναι ἀρετὰ ἐπανδρωμένον μὲ καλὰ στελέχη. Οἱ σκηνοθεταί, τὰ κοστούμια καὶ ἀκόμα ἡ σκηνοθεσία, ἔτοιμα καὶ καλοφτιαγμένα, ἔδωκαν μιὰ λύση θαυμάσια στὶς τεχνικὰς δυσκολίας ποὺ εἶταν φυσικὸ νὰ παρουσιάζονται στὶς μετακινήσεις ἔξω ἀπ' τὴν ἑδρὰ τῆς Ἐθνικῆς Σκηνῆς. Τὸ ρεπερτόριον, παρ' ὅλο ποὺ δὲν καταρτίστηκε μὲ κριτήρια πλατύτερης ἀντίληψης γιὰ τὶς ἀξιώσεις τοῦ κοινῆς τῆς Ἐπαρχίας, εἶταν ἀσφαλῶς πολὺ καλὸ καὶ πρὸ παντὸς εὐήγητο γιὰ τὰ εὐρύτερα λαϊκὰ στρώματα. Καὶ μονάχ' αὐτὸ, ἀφαιρεῖ κάθε λίγο διαμαρτυρίαν. Πάντως, ἂν εἶχε καὶ ἕνα ἀκόμα πρωτοπορικὸ ἔργο, καθιερωμένον στὴ σοβαρὴ σκηνή, θὰ ἦταν πλήρωςτερο. Τὰ ἔργα, ποὺ ἀνεβάσει στὴν ἠπειρωτικὴν περιοδείαν, εἶναι: Γρ. Ξενόπουλον: «Τὸ μυστικὸν τῆς Κοντέσας Βαλαίρενας», Γ. καὶ Μ. Μάρτινθ—Σιέρρα (μετάφρ. Ἀλ. Α. Κύρου): «Τὸ τραγούδι τῆς κοινίας», Ζ. Κουρτελίν (μετάφρ. Δ. Ρώμα): «Ὁ ἀστενόμενος εἶναι καλὸ παιδί», Μολιέρου (μετάφρ. Α. Κοζοῦλα): «Ὁ φιλάργυρος». Στὸ θίασον, ποὺ κινήθηκε μὲ σκηνοθεσίαν τοῦ Ἀλ. Σολομοῦ—πλὴν τοῦ «Φιλάργυρου» ποὺ εἶναι τοῦ Κ. Μηχανίδου—σκηνοθετικὴ ἐπιτοτεία τοῦ Μ. Μπούχλη, σκηνογραφεῖς τοῦ Κλ. Κλωνῆ καὶ ἐκδομασίαις τοῦ Ἀν. Φωκά, συμμετείχαν καὶ οἱ καλαιμαχοὶ Κα Κυβέλη, Χρ. Νέζερ, Ἐλ. Χαϊκούση, ποὺ ἔδωκαν ἰδιαίτερον τόνον καὶ ποιότητα στὴν ἑπαρχίαν τῆς Ἐπαρχίας μὲ τὸ Ἐθνικὸν μας Θεάτρο. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ποὺ τόσο βοήθησε στὸ νὰ δεθοῦν οἱ παραστάσεις καὶ οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ (στὸ σύνολόν των σχεδὸν πολὺ καλύτερον ἀπ' τὶς ἐπιδόσεις των στὴν Ἀθήναν) μ' ἕνα κοινὸν πόντον ἀνανεώνει, γίνεται ἡ τρανὴ ἀποκάλυψις—γιατὶ τὸ ἴδιον θὰ συμβαίνει καὶ στὶς ἄλλες περιοχὰς ποὺ ἐπισκέπτεται τὸ κλιμάκι—γιὰ τὴν τύχην τοῦ Θεάτρου γεν. καὶ στὴ χώρα μας. Γι' αὐτὸ, στὶς παραστάσεις, οἱ πρὸ πολλοῦ ἀπ' τοὺς ἠθοποιούς, ἀφῆσαν λαμπρὰς ὑποσχέσεις ποὺ, εἴμαστε βέβαιοι δὲν θὰ τῆς ὑποτεύονταν καὶ μέσα στὸ κλίμα τῆς πρωτεύουσας. Τὰ κάποιον σφάλματα—ποὺ ὀφείλονται πρὸς τὸν πρὸς τὴν διδασκαλίαν—καὶ οἱ κάποιες ἀδυναμίαι, πράγματα σχεδὸν ἀναπόφευκτα, δὲν ἀφῆνον περιθώρια γιὰ ἐπικριτικὴν συζήτησιν.

Οἱ παραστάσεις στὴν πόλιν μας ἔγιναν στὸ εὐρύτερον καὶ ἀνετα διαρρηθμισμένον κληματα-θεάτρο «Παλλάδιον» πρῶτα, ποὺ ἔδωκε τὶς πρὸς κατὰλληλως συνθήκας χώρον γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνατοτήτων τοῦ θίασου.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

“ΚΟΛΛΙΝΤΩ,,

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία».

Πάνω στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Γιάννη Σαραλῆ: «Τὸ Ζαγορίσιο Σπίτι» (βλ. «Ἡπειρ. Ἑστία», Σεπτέμβριος 1961, σελ. 817) σημειῶνω τὰ ἑξῆς:

Τὸ ἔθιμο «τῶν Κολλιντῶ» ποῦ ἀναφέρεται στὸ ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ κ. Σαραλῆ, βρῆκα καὶ στὴ Σιάτισσα (Δυτ. Μακεδονία) τὸν περασμένον Αὐγουστο καὶ τὸ ἐμαγνητοφώνησα.

Σὰς ἀντιγράφω τὰ στοιχεῖα ποῦ μάζεψα ἐπιτόπια εἰδικώτερα ἀπὸ τοὺς κ.κ. Γ. Μπόντα 28 ἐτῶν, βιβλιοθηκάριο, ποῦ μοῦ τὸ τραγούδησε μαζί με τὸν κ. Γ. Νεράντζη 38 ἐτῶν ἔμπορο, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν κ. Νεράντζην Τσιρλιγκάνη 74 ἐτῶν κτηματιᾶν ποῦ γνωρίζει βαθειὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὶς παραδόσεις τοῦ τόπου του.

Ὅνομσία: Χρησιμοποιεῖται ὁ τύπος: τὰ κόλλιανα, στὴν ὀνομαστικὴ ἀντὶ τῆς γενικῆς τῶν Ζαγορισιῶν «κολλιντῶ».

Ἐποχή: Πρὸ παραμονὴ καὶ ὄχι παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Τραγουδιέται συνηθέστερα ἀπὸ νέα παιδιὰ, ποῦ φοροῦν κυπριά ἢ κουδούνια, με συνοδεία ἀπὸ τοπικὰ ὄργανα, γύρω ἀπὸ τὶς κλαδारीες (σωρὸς ἀπὸ κλαδιὰ τοῦ ἔχουν μαζέψει στὶς πλατεῖες καὶ σταυροδρόμια, ποῦ ἀνάβουν τὴ μέρα αὐτῆ).

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ: (Ἴσως ἔχει καὶ ἄλλους στίχους, ἀλλὰ συνήθως σταματᾶει στὸν ἑβδομο...).

Κόλλιανα μπάμπω μ' κόλλιανα
καὶ μένα γκουλλιαντίνα
καὶ μένα τὴν τρανήτερη, καὶ τῶρα καὶ τοῦ χρόνου
καὶ σὰ δὲν ἔχεις κόλλιανα, δός μου ἕνα σιτζούκι
καὶ σὰ δὲν ἔχεις σ'τζούκι, δός μας ἕνα κορίτσι.
Καὶ τί τὸ θέλεις γαίδαρε τὸ ξένο τὸ κορίτσι;
Νὰ τὸ φιλῶ, νὰ τὸ τσιμπῶ, νὰ με ζεσταίν' τὰ
(βράδια!

Προέλευση: Δεδομένου ὅτι ἡ Σιάτισσα ἔχει οἰκισθεῖ καὶ ἀπὸ πολλοὺς Ἡπειρώτες λ.χ. ὁ σημερινὸς δήμαρχος κ. Στρακαλῆς κατὰ γένετα ἀπὸ Σουλιώτικη οἰκογένεια, παλαιότατα ἐγκατεστημένη στὴ Σιάτισσα, εἶναι πιθανὸ καὶ τὰ κόλλιανα νάρθαν ἀπὸ τὴν Ἡπειρο. Μένει βέβαια νὰ ἐξετοστεῖ ἢ μετφορὰ τοῦ ἔθιμου στὴν πρὸ παραμονή...

Ὅσο γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξης, νομί-

ζομε ὅτι ἔχει ἄμεση σχέση με τ' ἀρχαῖα: κόλλιξ, κολλίκιον, κόλλαβος, κολλύρα, ποῦ ὅλα τοὺς σημαίνουν εἶδη «ἄρτων περιφερῶν» ποῦ καὶ ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει (Δειπνωσ. 3, 112 Ε) καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, κοροϊδεύοντας τοὺς κολλικοφάγους Βοιωτοὺς. (Ἀχαρ. 872).

Αὐτὰ ὅλα δείχνουν πόσο πολῦτιμο εἶναι τὸ ἔργο τῶν λαογράφων καὶ ἐθνογράφων γιὰ τὴ μελέτη του ἕως ποῦ φτάνουν οἱ ρίζες μας μέσα στὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς Εὐρώπης ποῦ λέγεται Ἑλληνισμὸς καὶ πόσο βάξιζε καὶ τὸ Κράτος νὰ τὸ προσέξει, ἔστω καὶ ὄχι ὅσο τὸν Τουρισμό!...

ΠΕΤΡΟΣ Β. ΑΔΑΜ

Παρίσι, 1961

✱

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρ. Ἑστία».

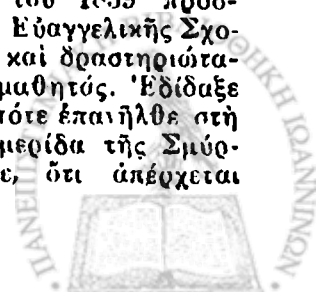
Ὁ Σμυρναῖος λόγιος κ. Χρῖστος Σολομωνίδης, γνωστὸς στὴν Ἡπειρο, στὴν ὁποῖαν ἐχορημάτισε γενικὸς διοικητὴς ἐπὶ κυβερνήσεως Θεμ. Σοφοῦλη στὰ 1845, καὶ ὑστερα βουλευτὴς, ὑπουργός, καὶ σήμερα γενικὸς γραμματέας τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, ἐξέδωκε στὰς Ἀθήνας ἀρχετὰ βιβλία γιὰ τὴν ἱστορία τῆς λόγω τῶν ἐθνικῶν μας ἀμαρτιῶν χαμένης Σμύρνης μας, ὅλα βραβευμένα ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἔστειλεν ἐδῶ, στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» τὸ ἔργον του «Ἡ παιδεία τῆς Σμύρνης». Τὸ βιβλίον αὐτὸ τὸ ἐμελέτησα καὶ εἶδα ὅτι ἡ Ἡπειρος ἔχει συμβολὴ στὴν παιδεία τῆς Σμύρνης. Αὐτὴ τὴ συμβολὴ τῆς Ἡπείρου ξεχωρίζω ἀπὸ ἀρχετὰ μέρη τοῦ βιβλίου καὶ προσδέτω καὶ δικές μου συμπληρωματικὲς πληροφορίες, καὶ τὶς παραδίδω στοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ μας «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» καὶ τὴν ἐργασία μου αὐτὴ ἐπιγράφω: «Ἡ συμβολὴ τῆς Ἡπείρου στὴν παιδεία τῆς Σμύρνης».

ΓΕΩΡΓ. ΑΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Συν)χος Θεολόγος καθηγητῆς

Α) Ἡπειρώτες ποῦ δίδαξαν στὶς σχολὰς τῆς Σμύρνης

1) Ἀναστασιος Σακελλαρίου.— Ἀπὸ τὸ βραδέτο τοῦ Ζαγορίου, διευθυντῆς τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1839 προσλαμβάνεται ὡς διευθυντῆς τῆς Ἐυαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ δραστηριώτατος, ὅποτε ἡ σχολὴ εἶχε 260 μαθητῶν. Ἐδίδαξε ὡς τὸν Αὐγουστο τοῦ 1843, ὅποτε ἐπαῖθθη στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ του. Ἡ ἐφημερίδα τῆς Σμύρνης «Ἀμόλθεια» γράφει τότε, ὅτι ἀπέρχεται

στην πατρίδα του με την κοινή υπόληψη των Σμυρναίων.

2) *Ο Κωνσταντίνος Δσώπιος.*—Από το Γραμμένον ως πρύτανης του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στα 1862 αναγνωρίζει την Εὐαγγελική Σχολή της Σμύρνης ως ομότιμον πρὸς τὰ Γυμνάσια τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ τῆς χορηγεί τὸ προνόμιον οἱ ἀπόφοιτοὶ τῆς νὰ εἰσάγονται στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἄνευ ἐξετάσεων.

3) *Ο Ἡροκλῆς Βοσιάδης* ὑπὸ τὸ Δελβινακί, ἐπίτιμον μέλος τοῦ Ἀναγνωστηρίου «ἠ Σμύρνη» πού ἰδρύθηκε στα 1870, μένοντας στὴν Κωνσταντινούπολη προτείνει καὶ μετατρέπεται τὸ Ἀναγνωστήριον αὐτὸ ἀπὸ ἀπλὸ μορφωτικὸ ἴδρυμα σὲ φιλελευθερικὸ Σωματεῖο καὶ μετονομάζεται «Ὀμηρος» καὶ ἀναλαμβάνει τὴ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωση τῆς Ἀνατολῆς.

4) *Ο Γεώργιος Ἀβέρωφ* ἀπὸ τὸ Μέτσοβο, μένοντας ὡς τὰ 1898 στὴν Ἀλεξάνδρεια, γίνεται ἐπίτιμον μέλος καὶ εὐεργέτης τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

5) *Ο Ματθαῖος Παπανίκας* ἀπὸ τὴ Βεΐτσα τοῦ Ζαγορίου στα 1876, πού εἶχε σπουδᾶσιν παιδαγωγικὰ στὴ Γερμανία διαρρίζεται στὴν Εὐαγγελικὴ Σχολὴ Γυμνασιάρχης ὡς τὰ 1885. Δίδασκε ἀρχαίους Ἑλληνικὰς συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς καὶ ὑποχρῶνε τοὺς μαθητὰς νὰ γράφουν στίχους. Συνέταξε ἐπιγραφήν στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γιὰ τὴ νέα πτέρυγα τῆς σχολῆς κατόπιν τῆς πυρκαϊᾶς τῆς στα 1881. Ἐγροσε καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς σχολῆς καὶ ἀνέγραψε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀποφοίτων τῆς στα ἔτη 1862—1885.

6) *Ο Ζάκκας Ἀναστάσιος* γεννήθηκε στὴν Καλωτὰ τοῦ Ζαγορίου στα 1850, ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴ Ζωσιμαία Σχολή, σπούδασε φιλολογίαν στας Ἀθήνας καὶ στὴ Γερμανία, χρημάτισε καθηγητὴς στὴ Ζωσιμαία, γυμνασιάρχης στὴ σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν, καθηγητῆς καὶ γυμνασιάρχης τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, μέχρι τοῦ θανάτου του στα 1914. Δίδασκε σὲ ἀπταιστικὴ καθαρεύουσα, ἀπαγόρευε τὶς μετοφράσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐσχολίασε τὸν Λυσίον, ἀσχολήθηκε καὶ με ἀρχαιολογικὰς μελέτας καὶ ἐκύριυτε καὶ τὸν θεῖον λόγον στὸν Σύλλογον τῆς Σμύρνης «ἠ Εὐσέβεισ».

Ἐπὶ τῆς γυμνασιαρχίας του στα 1909 ὁ τελευταῖος ἐπὶ Τουρκοκρατίας γυμνασιάρχης τῆς Ζωσιμαίας Γεώργιος Καλούδης (1864—1952, ἴδὲς βιβλίον μου γι' αὐτὸν) ἀντιπροσώπευσε τὴ Ζωσιμαία Σχολὴ στὴν Εὐαγγελικὴ, ὁπότε εἶπε τὰ λόγια, πού ἔχουν ἀναγραφῆ στὸ «Ἀναλογεῖν» δηλ. βιβλίον με χρυσὸ πλαίσιο

ἀπὸ μεμβράνη «Ἀνὰ Σμύρνην καλλιγύναικα ἐλθῶν, Ἑλλάδος μόρφωσιν, Ἀσίας ἐμπόριον, ἀπέρχομαι πρὸς γερασάν Ἠπειρον ἄριστα κομισάμενος».

7) *Μιχαὴλ Κων. Ἀλεξάνδρουλοϋς*, Ἰωαννίνης (1881—1942), ἀπόφοιτος τῆς Ζωσιμαίας καὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἐδίδασκε στὴ Μ. Ἀσία, στὸ Ἀξάρι, στὴ Μαγνησία, στὸ Ὀμήρειον Παρθενωγαγεῖον καὶ τὸ Λύκειον Γιαννίκῃ στὴ Σμύρνη, ὅπου πήγαιναν νὰ μορφωθοῦν καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη καὶ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα. Ἐδίδασκε τὸ μάθημα τῶν ἀρχαίων καὶ νέων Ἑλληνικῶν με πνεῦμα φωτισμένο ἀπὸ πλατεῖα μόρφωση πού μετέβαλλε τὴ διδασκαλίαν σὲ ἀκαδημαϊκὴ συζήτησιν με τὸν ἐλεύθερον τρόπον του καὶ ἀκολουθοῦσε τὸ σύστημα τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας καὶ κατεῖχεν ἄριστα τὴν τέχνην τῆς ἀπαγωγῆς καὶ τῆς μετρικῆς.

Στὸ Ὀμήρειον Λύκειον ἦτο μαθήτρια στα 1907 ἠ Ἑλένη Κ. Παποδημητρίου, πού ἔγινε σύζυγος τοῦ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ἀπρηστράτου σήμερα ναυάρχου Δημ. Χατζηραλεξίου τοῦ Ἀριστοτέλους, συγγενοῦ τοῦ ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη τῆς Ἠπείρου κύρ Γιαννάκη Κωτρύλα, πού ἦτο τὸν Νοέμβριον τοῦ 1921—ὁπότε ἐγὼ ὡς ἔφεδρος ἱπολοχαγὸς παρέμεινα ἐπὶ ἕνα μῆνα στὴ Σμύρνη— γραμματέας τῆς Μητροπόλεως καὶ με εἰσήγαγε στὸ Μητροπολίτη τῆς τὸν ἀείμνηστον ἔθνομάρτυρα Χρυσόστομον καὶ τοῦ φίλησα τὸ χερί. Στὴ Σμύρνη στὴ Λέσχη τῶν Κυνηγῶν ἕνα βράδυ συνήντησα καὶ τὸν Ἀλεξανδρόπουλον καὶ ὡς Γιαννιώτες εἶψιμε πολλά. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 ὁ Ἀλεξανδρόπουλος ἦλθε στα Γιάννινα καὶ ὁ ὑπέροχος αὐτὸς καθηγητῆς ὑπηρετήσεν μαζί μου στὸ τότε Β.γ. μεικτὸν Γυμνάσιον, πού στα 1932 ὀνομάσθηκε Γυμνάσιον θηλέων Ἰωαννίνων. Ἐγινε καὶ γυμνασιάρχης στὴ Νεάπολη Βοιωτῶν τῆς Κρήτης καὶ καθηγητῆς στας Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Στα 1925 τύπωσε μιὰ ποιητικὴν συλλογὴν καὶ στὸ περιοδικὸν μας «Ἠπειρωτικὴ Ἔστις» στα 1934 ὁ Μιχ. Σ. Πετράχειλος δημοσίευσε δύο ποιήματά τῆς «Ἡ ὠραία καὶ ὁ τραγουδιστῆς» καὶ «Σὲ μιὰ παλιὰ κυρὰ Γιαννιώτισσα».

8) *Ἀχιλλεὺς Βάντζιος*. Γι' αὐτὸν ἔγραψα στὸ βιβλίον μου «Τὰ τρία Ἑλισαβέτεια Παρθενωγαγεῖα τῶν Ἰωαννίνων» ἀπὸ τὸ ὅποιον πήρε μερικὰ καὶ ὁ κ. Σολομωνίδης.

Γεννήθηκε στο Τσαπέλοβο του Ζαγορίου, αποφοίτησε από τη Ζωσιμαία Σχολή, δίδαξε έξι χρόνια στο Δίκορφο του Ζαγορίου, μελετώντας την απέναντη βιβλιοθήκη της σχολής, έγινε σχολάρχης στα Γρεβενά και στο Ναγλι της Μ. Ασίας. Επισκέφθηκε τότε την Αφροδισιάδα, τη Νύσσα, τη Μαγνησία, τις Τράλλεις, την Έφεσο, την Πρίηνη, τη Μίλητο και τις αρχαιολογικές του μελέτες δημοσίευσε στην Αμάλθεια της Σμύρνης. Δίδαξε στο Λύκειον Γιωνίνων στη Σμύρνη και στην έπετηρίδα του Λυκείου αυτού δημοσίευσε έργο του «ή αρχαία ελληνική γλώσσα διά την διδασκαλίαν της νεωτέρας». Στα 1912 υπηρέτησε στη σχολή της Μπουρνόδας και στην «Παιδεία της Σμύρνης» του κ. Σολομωνίδη δημοσιεύεται και μιὰ φωτογραφία του εν μέσω των μαθητών του.

Μετά τους Βαλκανικούς πολέμους διορίζεται από το Μητροπολίτη Χρυσόστομο σχολάρχης στην Πέργαμο, όποτε φυλακίσθηκε από τους Τούρκους και με του εκεί διωγμούς ήλθε στην πατρίδα του και υπηρέτησε στην Κόνιτσα, στη Ζωσιμαία Σχολή και στο πρώτο τώ ανώτερον Έλισαβέτειον παρθεναγωγείον ή Αστική Σχολήν Θηλέων, όποτε συνεργασθήκαμε. Έγροψε για τώ Φιλολογικόν Γυμνάσιον Σμύρνης στην έφημερίδα των Αθηνών «Νέα Σμύρνη» τά έτη 1952—54. Ός συνταξιούχος στα Ίωάννινα έκαμνε όμιλίες και διαλέξεις και δημοσίευσε μέχρι του τέλους της ζωής του στας Αθήνας (1874—1960) άρθρα πολλά δι' ήπειρωτικά ιστορήματα. Ήτο δε και ζωγράφος.

9) Θεοφάνης Σωκρ. Φραγκούλης (1875—1961), υίός ήατρού και πατέρας του σήμεραν γυμνασιάρχου Θηλέων Ίωαννίνων Όθυσσέως. Γενήθηκε στο Σκοιμνέλι και σπούδασε στη Ριζάρειο Έκκλησιαστική Σχολή. Υπηρέτησε ως έλληνοδιδάσκαλος πολλά χρόνια στο χωριό του. Έπι Τουρκοκρατίας έδρασε έθνικώς με τή συμμετοχή του στο Έθνικόν κομιμάτον και τώ έτος 1911—12 στη Σχολή Μπουρνόδας της Σμύρνης. Έκει οι Τούρκοι έκλεισαν τώ γυμναστήριον της σχολής και έσπευσε και εκάλεσε τόν άτρόμητο Μητροπολίτη Χρυσόστομο, ό όποιος ήλθε και άνοιξε τις κλεισμένες θύρες του

Μετά την άπελευθέρωση της Ήπειρου υπηρέτησε πάλιν ως σχολάρχης στο Σκοιμνέλι, στο Τσαπέλοβο και τη Λάϊστα του Ζαγορίου. Στα 1918 όποτε διεθνης έπιτροπή ήθέλησε να έξα-

κριδώνση άν οι κάτοικοι μερικών χωρίων της Πίνδου βλαχεφώνων ήθελαν να περιληφθούν στή ρουμανική ήγεμονία της Πίνδου, όπως ζητούσε ή Ίταλία, έσπευσε και κατήχησε τούς κατοίκους, οι όποιοι όλωι εκήρυξαν ότι είναι μόνον Έλληνες και ότι μόνον Έλληνικά όμιλούν και όχι κουτσουβλοχικά. Τέλος εργάσθηκε για τήν έξύψωση του Ζαγορίου και δημοσίευσε άρθρα και πραγματείες στον Ήπειρωτικό τύπο και σε διάφορα ήπειρωτικά ήμερολόγια γενικού και ιδίως Ζαγορισιακού ενδιαφέροντος. Άτυχώς μεγάλη χερσόγραφη ιστορία του για τώ Ζαγόρι του πυρπολήθηκε στο σπίτι του από τούς συμμορίτες του κομμουνισμού. Στο θάνατό του όλλες οι Γιαννιώτικες έφημερίδες έξιστόρησαν τήν εκπαιδευτική και έθνική του δράση.

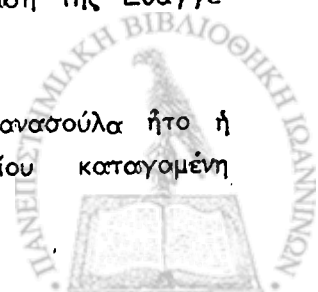
Προσθέτω μερικές πληροφορίες για δύο ήπειρωτικές οικογένειες, των όποιών τά τέκνα σπούδασαν στις σχολές της Σμύρνης και τά όποια μερικώς αναγράφονται από τόν κ. Σολομωνίδη.

Στη Μ. Ασία υπήρχαν δυό ήπειρωτικές οικογένειες με τώ επίθετον Αθανασούλα:

1) Μία ή των αδελφών Χρίστου και Μιχαήλ εργοστασιαρχών στη Σμύρνη σιγαροχάρτου και χαρτοποιίας, που είχαν τέκνα τόν άπέφοιτο στα 1919 της Ευαγγελικής Σχολής Κώσταν, όμηρον στα 1922, τήν Άγγέλικα, της όποίας κόρη ήτο ή Εύβολία.

Ή Άγγέλικα Αθανασούλα πρό της καταστροφής του 1922 έχομηάτισε κοσμήτωρ του Έλληνικού Όργανοτροφείου Σμύρνης. Στα 1950 δε στας Αθήνας έγινε διοικητικός σύμβουλος του Συλλόγου άποφορίτων Όιμηρειάδων. Στα 1960 έπαρσητημοφορήθηκε από τώ Υπουργείον Παιδείας για τή φιλανθρωπική της δράση, τήν πνευματική και πατριωτική. Ίδρυσε στα Τουρκοβούνια των Αθηνών μαζί με τήν κυρίαν Βασιλικήν Λιανοπούλου —τέως ύπουργού— κόρη του Ζαγορισίου Λεωνίδα Γεωργίτη «Παιδικό σταθμό της Όργανώσεως του Άσύλου του Νεομάρτυρος Γεωργίου» του έξ Ίωαννίνων. Ή δε κόρη της Εύβολία στα 1907 έλαβε μέρος σε μιὰ παράσταση της Ευαγγελικής Σχολής ως μαθήτρια.

2) Άλλη οικογένεια Αθανασούλα ήτο ή από τήν Καλωτά του Ζαγορίου καταγομένη

των τριών αδελφών 'Αλεξίου, 'Αθανασίου και Στεφάνου, η οποία ήτο εγκατεστημένη από τὰ 1880 στη Φιλαδέλφεια τῆς Μ. 'Ασίας και κατόπιν στη Σμύρνη ασχολομένη στο εμπόριο. Καί ὁ μὲν Στέφανος ἐπέστρεψε στην πατρίδα του, τὴν Καλωπιά, ὅπου και ἀπεβίωσε στὰ 1918, ὁ δὲ 'Αθανάσιος ἀπέθανεν ὡς ὄμηρος στὰ 1922.

'Ο 'Αλέξιος 'Αθανασούλας και ἡ σύζυγός του Κασσιανή εἶχαν τέκνα: 'Απὸ τὰ τέκνα των αὐτὰ ἐπέστρεψαν μετὰ τὴν Μικρασιατικὴ καταστροφὴ και ζοῦν στὰ 'Ιωάννινα σὲ μιὰ πατρικὴ των οἰκία οἱ ἔμποροι Πάνος και 'Αρίστος, μαθηταὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, και ἡ ἀδελφὴ των Εὐνομία, ἡ κυρία Πέτρου Σεπετεῖ.

'Επίσης ζῆ στὰς 'Αθήνας α) ὁ Γεώργιος ἀπόφοιτος στὰ 1913 τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς και τῶρα ἰατρός.— 'Ο δὲ Κων)νος ἀπόφοιτος και αὐτὸς τῆς ἰδίας σχολῆς στὰ 1914, μετὸν ἀδελφὸν του Βασίλειον ἀπέθανον ὡς ὄμηροι, ὁ Βασίλειος ἦτο ἀπόφοιτος τῆς σχολῆς Μπαρσαρ τῆς Σμύρνης. Στὰ 'Αθήνας τέλος ζῆ και ὁ πρωτοδίκης Δημοσθένης, ἀπόφοιτος και αὐτὸς στὰ 1913 τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

ΓΕΩΡΓ. Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Λάμπρου Μάλαμα: «ΑΝΤΙΛΛΑΟΙ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ», (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 160, Γιάννινα, 1961.

Βασίλη Κραβίτη: «ΟΔΥΝΗ ΚΑΙ ΦΩΣ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 64, 'Αθήνα: 1962.

Ν. Δ. Καραύζου: «ΠΟΙΗΜΑΤΑ», Σχ. 8ον, σελ. 100, 'Αθήνα 1961.

Τάσου Πορφύρη: «ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑ» (ποιήματα), Σχ. 8ον (μικρό), σελ. 32, 'Αθήνα 1961

Πάνου Θασίτη: «ΠΡΑΓΜΑΤΑ (2) — ΑΡΙΘΜΟΙ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 40, Θεσ-

σαλονίκη 1961.

'Εκτάρης Κακναδάτου: «ΔΙΑΣΠΟΡΑ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 24, 'Αθήνα 1961.

Ι. Π. Κουτσουρά: «Ο ΓΟΛΓΟΘΑΣ» (ποίημα), Σχ. 4ον, σελ. 82, 'Αθήνα 1961.

'Επιμέλεια — 'Εκδοση: Παν. Π. Παναγιωτή και Παύλου Π. Ναθαναήλ: «ΣΥΓΓΡΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ», Σχ. σελ. 248, 'Αθήνα 1961.

'Ιωάννη Οικονομίδη: «ΝΕΑΝΙΚΟΙ ΠΑΛΜ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 36, Λευκί 1961.

Χρήστου Εὐαγγελάτου: «ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΤΕΡΙΚΟΥ ΜΑΣ ΕΓΩ» (δοκίμια), Σχ. σελ. 220, 'Αθήνα 1961

Χρήστου Εὐαγγελάτου: «ΠΩΣ ΕΙΔΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ» (ταξιδιωτικό), Σχ. 8ον, 64, 'Αθήνα: 1961.

Χρήστου Εὐαγγελάτου: «ΠΩΣ ΕΙΔΑ ΤΗΝ ΠΡΟΝ» (ταξιδιωτικό), Σχ. 8ον, σελ. 'Αθήνα 1961.

Βασιλικῆς 'Εθνικῆς 'Ιδρύματός: «ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΒΡΑΒΕΥΣΕΙΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (Τρίτη περίοδος 1957—1958)», Σχ. 8ον, σελ. 60, 'Αθήνα: 1961.

Γεώργιου Μανιατάκου: «ΤΟ ΣΥΝΝΕΦΟ ΕΦΕΡΕ ΒΡΟΧΗΣ» (μυθιστόρημα), Σχ. σελ. 194, 'Αθήνα 1961.

Σ. Δ. Χατζημιχαλάκη: «Η ΕΛΕΓΕΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, 32, 'Αθήνα 1960.

Χρήστου Φωτίου: «ΠΟΡΕΙΑ» (ποιήματα), 8ον, σελ. 24, Πειραιεύς 1959.

Πρωτελή Κυπαρίσση: «ΔΙΣΤΑΓΜΟΙ» (ποιήματα), Σχ. 8ον σελ. 24, 'Αθήνα 1959.

Λένας Θ. Ποππά: «ΛΑΜΠΗΔΟΝΕΣ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 60, 'Αθήνα 1950.

Κώστα Γαρίδη: «Η ΣΙΩΠΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 32, Πειραιεύς 1959

